

PRILOZI

BR. 1

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 1. FEBRUARA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U CRNOJ GORI, BOSNI, HRVATSKOJ, MAKEDONIJI I SLOVENIJI¹

Br. 37.²

Utorak — 1. II. 1944

Vrhovni štab Narodne oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:³

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 44, snimci 320—321.

² To je redni broj emisije radio-stanice »Slobodna Jugoslavija« od 1. januara 1944. godine.

³ Ratni izveštaji Vrhovnog štaba NOV i POJ i njegovi nedeljni pregledi ratnih operacija NOV i POJ objavljuju se u Zborniku počev od 11. knjige ovog toma. Oni su ovde uvršteni, po hronološkom redu, među ostale dokumente Vrhovnog štaba i Centralnog komiteta KPJ. Svi ti izveštaji su preštampani iz Radio-biltena Vrhovnog štaba NOV i POJ ili iz posebnih biltena Tanjuga, a ovi su ih objavljivali onako kako su bili napisani u Vrhovnom štabu. Istovremeno su ti izveštaji, šifrovanim radiogramima, dostavljani u Moskvu da se emituju preko radio-stanice »Slobodna Jugoslavija«. Međutim, redakcija Zbornika nije uspela pronaći nedeljne preglede i ratne izveštaje Vrhovnog štaba iz prve polovine 1944, niti radiograme (sem nekoliko) koji su upućivani u Moskvu. Njih nema ni u jednom štampanom centralnom organu NOP-a. Ostala periodika, ona koja je pripadala oblasnim organima NOP-a i ona koja je pripadala lokalnim organima, donosila je, povremeno ili redovno, ratne izveštaje Vrhovnog štaba i nedeljne preglede ratnih operacija NOV i POJ. U tome je najdosledniji bio Radio-bilten koji je svakodnevno izlazio u izdanju Agitropa Oblasnog komiteta KPJ za Bosansku krajinu. S obzirom na to da se na terenu toga oblasnog komiteta, sve do kraja maja 1944, nalazilo sedište Vrhovnog štaba, logično bi bilo očekivati da će se u njegovim radio-biltenima naći i autentičan tekst ratnih izveštaja Vrhovnog štaba. No iako postoji identičnost naslova, ni tu, niti, pak, u ostaloj periodici iz prve polovine 1944. nema autentičnih ratnih izveštaja Vrhovnog štaba. Redakcija je utvrdila da je sve to, manje-više, uspela reprodukcija onoga što je pod tim naslovom emitovano preko radio-stanice »Slobodna Jugoslavija«.

U Crnoj Gori na otseku fronta Berane⁴ — Andrijevića naše jedinice potukle su i odbacile nazad Nemce i četničke bande.⁵

Istina, te emisije su sastavljane na osnovu pomenutih radiograma koje je vrhovni komandant NOV i POJ maršal Jugoslavije Josip Broz Tito pisao na ruskom jeziku, naznačujući da se objave preko radio-stanice »Slobodna Jugoslavija«, nakon čega su sifrovano dostavljani u Moskvu. Međutim, redakcija je uspela pronaći samo nekoliko tih radiograma, tj. one koje je objavila u 11. knjizi ovoga toma. Upoređujući ih s odgovarajućim delovima ratnih izveštaja Vrhovnog štaba datih u emisijama »Slobodna Jugoslavija«, redakcija je ustanovila da su svi podaci iz tih radiograma uneti u odgovarajuće tekstove ratnih izveštaja Vrhovnog štaba, ali se pri tome nije išlo za tim da se tekstovi radiograma integralno daju. Do sličnog zaključka redakcija je došla i upoređujući nekoliko primeraka izvornih dnevnih izveštaja sastavljenih u Vrhovnom štabu s odgovarajućim ratnim izveštajima Vrhovnog štaba objavljenim u emisijama »Slobodna Jugoslavija«. Zapaža se, naime, da se u tim emisijama o pojedinim događajima daje tekst kraći od onora koji je saopšten iz Vrhovnog štaba, a redovna je pojava da emisija usledi dva dana nakon njegovog pisanja u Vrhovnom štabu.

Zbog toga, kao i zato što su ratni izveštaji Vrhovnog štaba iz druge polovine 1944. sačuvani kao izvorni dokumenti skoro za svaki dan, pa će biti objavljeni u odgovarajućim knjigama ovoga toma Zbornika, redakcija je odlučila da umesto nedostajućih izvornih ratnih izveštaja Vrhovnog štaba objavi, kao priloge, ratne izveštaje Vrhovnog štaba objavljene u emisijama radio-stanice »Slobodna Jugoslavija«. Redakcija ih objavljuje kao priloge stoga što ta radio-stanica nije bila direktan organ NOP-a. Ovde je potrebno naglasiti značaj njenih emisija što su budile patriotsku svest u širokim narodnim masama Jugoslavije, a boricima i starešinama NOVJ učvršćivale veru u sigurnu pobedu. Njene emisije su bile od prvorazrednog značaja i za širenje istine u inostranstvu o oslobodilačkoj borbi koju su vodili narodi i narodnosti Jugoslavije. Tome je doprinelo i to što su ratne izveštaje Vrhovnog štaba NOV i POJ, koje je ona objavljivala, od početka februara 1944. svakodnevno, u nešto skraćenom obliku, prenosili najuticajniji listovi Sjedinjenih Američkih Država i Velike Britanije, pa je i tako istina o NOV-u krčila put u neobaveštenu ili pogrešno obaveštenu svetsku javnost.

⁴ Sada: Ivangrad.

⁵ i ¹¹ Odnosi se na borbe koje su od 23. do 26. januara 1944. vodili delovi 2. korpusa NOVJ protiv dve neprijateljske grupe (svaka jačine oko 2000 vojnika). Jednu od tih grupa, sastavljenu od Nemaca, četnika i kvislinga prikupljenih s Kosova, napali su 23. januara u rejonu Berana (sada Ivangrad) 1. i 4. bataljon 4. proleterske brigade 3. NOU divizije i delovi 1. brigade italijanske divizije »Garibaldi«. Tom prilikom neprijatelj je razbijen i odbačen ka Rožaju, uz gubitke 165 izbačenih iz stroja (potpunije o tome vidi tom III, knj. 7, dok. br. 25 i 27). Druga neprijateljeva grupa, sastavljena od Nemaca, kvislinga s Kosova, muslimanske milicije iz Plava i Gusinja i četnika, nastupajući dolinom reke Lima i od Vrmoša (iz Albanije), napala je 24. i 25. januara na Kovski NOP odred i delove italijanske divizije »Garibaldi«, uspevši da ih potisne do reiona Andrijevice. Međutim, 25. i 26. januara ovima su prispela u pomoć dva bataljona 4. proleterske crnogorske brigade, pa su protivnapadom razbili neprijateljeve snage na oba pravca, nanevši im gubitke od 123 izbačena iz stroja. Potpunije o tome vidi tom III, knj. 7, dok. br. 27 i 31.

Priloga broj 1. Osnovni stepen organizacije i partiskih organizacija je sledeći:

1. Osnovna jedinica je grupa - organizacija koje se formiraju na osnovu zajedničkog interesa.

2. Osnovna jedinica je grupa - organizacija koje se formiraju na osnovu zajedničkog interesa. Osnovna jedinica je grupa - organizacija koje se formiraju na osnovu zajedničkog interesa.

3. Osnovna jedinica je grupa - organizacija koje se formiraju na osnovu zajedničkog interesa. Osnovna jedinica je grupa - organizacija koje se formiraju na osnovu zajedničkog interesa.

4. Osnovna jedinica je grupa - organizacija koje se formiraju na osnovu zajedničkog interesa. Osnovna jedinica je grupa - organizacija koje se formiraju na osnovu zajedničkog interesa.

5. Osnovna jedinica je grupa - organizacija koje se formiraju na osnovu zajedničkog interesa. Osnovna jedinica je grupa - organizacija koje se formiraju na osnovu zajedničkog interesa.

6. Osnovna jedinica je grupa - organizacija koje se formiraju na osnovu zajedničkog interesa. Osnovna jedinica je grupa - organizacija koje se formiraju na osnovu zajedničkog interesa.

7. Osnovna jedinica je grupa - organizacija koje se formiraju na osnovu zajedničkog interesa. Osnovna jedinica je grupa - organizacija koje se formiraju na osnovu zajedničkog interesa.

8. Osnovna jedinica je grupa - organizacija koje se formiraju na osnovu zajedničkog interesa. Osnovna jedinica je grupa - organizacija koje se formiraju na osnovu zajedničkog interesa.

9. Osnovna jedinica je grupa - organizacija koje se formiraju na osnovu zajedničkog interesa. Osnovna jedinica je grupa - organizacija koje se formiraju na osnovu zajedničkog interesa.

10. Osnovna jedinica je grupa - organizacija koje se formiraju na osnovu zajedničkog interesa. Osnovna jedinica je grupa - organizacija koje se formiraju na osnovu zajedničkog interesa.

11. Osnovna jedinica je grupa - organizacija koje se formiraju na osnovu zajedničkog interesa. Osnovna jedinica je grupa - organizacija koje se formiraju na osnovu zajedničkog interesa.

12. Osnovna jedinica je grupa - organizacija koje se formiraju na osnovu zajedničkog interesa. Osnovna jedinica je grupa - organizacija koje se formiraju na osnovu zajedničkog interesa.

13. Osnovna jedinica je grupa - organizacija koje se formiraju na osnovu zajedničkog interesa. Osnovna jedinica je grupa - organizacija koje se formiraju na osnovu zajedničkog interesa.

Fotokopija prve stranice priloga br. 1

U Istočnoj, Centralnoj i Zapadnoj Bosni naše jedinice vode lokalne ofanzivne operacije. Kod Travnika naše jedinice odbile su napad koji je neprijatelj preduzeo iz grada.⁶

U Slavoniji jedinice 6-og Korpusa u toku poslednjih dana vode uporne bojeve sa nemačkim i ustaškim trupama, koje pokušavaju da se probiju na oslobođenu teritoriju.⁷ U isto vreme naše jedinice vrše napade na pojedine neprijateljske garnizone.

U Liki naše jedinice vode odbrambene bojeve na oteku fronta Gospić — Gračac,⁸ i Senj — Novi Vinodol.⁹

U Makedoniji naše jedinice već 15 dana vode bojeve sa Nemcima i albanskim fašistima na oteku fronta Preševo — **Kuraanovo.**¹⁰

⁶ Iz Travnika su 25. januara delovi domobranske Zagrebačke konjičke pukovnije izvršili ispad u pravcu Vlašić-planine, potisli osiguravajuće delove 4. bataljona 13. proleterske brigade »Rade Končar« i izbili do reiona sela Lužnice, ali ih je taj bataljon tu razbio i odbacio. Dva dana kasnije delovi iste konjičke pukovnije pokušali su ispad iz Travnika u pravcu Devečana (k. 1768), na Vlašić-planini, ali ih je 4. bataljon ponovo odbacio (vidi tom IV, knj. 22, dok. br. 13).

⁷ Odnosi se na dejstva koja su okupatorsko-kvislinške snage preduzele posle uništenja ustaške posade u Čaglinu i posle borbi za Poreč i Kulu. Naime, jake domobranske snage iz sastava 4. i 8. gorske pukovnije otpočele su 24. januara napad iz Daruvara i -Pakraca na oslobođenu teritoriju. Posle trodnevnih borbi one su uspele da prođu i da popale sela Bijelu, Borke i Zajile, kao i 38 šumskih partizanskih baraka, 14 podzemnih skloništa i dve poljske partizanske bolnice. Potpunije o tome vidi tom V, knj. 23, dok. br. 140, 174, 176, 177, 179 i 180.

Istovremeno su jaki delovi nemačke 187. rezervne divizije nastupali iz Slavonske Požege i Pleternice u pravcu Kule i Čaglina, protiv kojih su uspešne borbe vodile 12. i 28. NO divizija 6. korpusa. Takođe su delovi 2. ustaškog zdruga, 27. januara, pokušali ispad iz Našica ka oslobođenoj teritoriji, ali ih je kod sela Graca i sela Londžice (blizu Našica) Brodska brigada 12. NO divizije 6. korpusa NOVJ razbila i odbacila u pravcu Našica. Potpunije o tome vidi tom V, knj. 23, dok. br. 97, 115, 128, 129, 171, 174, 176, 177, 180, 181, 184 i 186; knj. 24, dok. br. 37 i 47.

⁸ Borbe su vodile jedinice Operativnog štaba za Liku (Vidi tom V, knj. 23, dok. br. 91, 92, 99, 102, 118 i 139).

⁹ Na karti 1:100.000 piše: Novi Vinodolski. Tada se u Hrvatskom primorju i Gorskom kotaru 13. NO divizija borila protiv nemačke legionarske 392. hrvatske pešadijske divizije »Plave« i 19. ustaške bojne (vidi tom V, knj. 23, dok. br. 101, knj. 24, dok. br. 28 i 77; AVII, reg. br. 39—14, k. 18).

¹⁰ Verovatno je reč o diverziji na železničkoj pruzi Preševo—Kumanovo, o borbama koje je 13. januara vodio partizanski bataljon »Jordan Nikolov« u rejonu Kumanova i o napadu, dan kasnije, na Krivu Palanku koji su izveli Udarni bataljon 2. južnomoravskog NOP odreda i Kosovski partizanski bataljon (vidi tom VII, knj. 3, dok. br. S: Kronologiju NOB-a, str. 662).

Za vreme bojeva u okolini Berana i Andrijevice Nemci su izgubili 85 mrtvih vojnika i 110 ranjenih.¹¹

Slavonske jedinice oslobodile su Čaglin i Ploče¹² i zaplenile 12 mitraljeza, 120 pušaka, jedan top, artiljerijsku i puščanu municiju, teretni automobil i drugi ratni materijal. Zarobljena su tri neprijateljska oficira, 250 ustaša i 104 nemačka vojnika.¹³ Nemci dovlače nova pojačanja i ubacuju ih u borbu. Slavonske jedinice ponovo su izvršile napad na železničku prugu Zagreb — Beograd i kod Paklenice izbacile iz šina vojnički voz.¹⁴ Uništene su dve lokomotive i nekoliko vagona. Na pruzi Banova Jaruga — Pakrac uništena je lokomotiva i 6 oklopnih vagona. Zaplenjen je ratni materijal.¹⁵

Na otseku fronta Doljani — Sirač naše jedinice već nekoliko dana vode borbu sa jedinicama 4-og zdruga. Do sada je ubijeno nekoliko desetaka ustaša. Na cesti Ogulin — Modruš ubijeno je 25 legionera i 2 ustaška oficira, dok je 30 legionera ranjeno.¹⁷

U Sloveniji vode se borbe na saobraćajnoj liniji Gorica — Sveta Lucija¹⁸ i u Vipavskoj Dolini.¹⁹

¹² Toga mesta nema u Slavoniji. Odnosi se na selo Poreč (kod Kutjeva). Omaška je nastala, verovatno, prilikom primopredaje radiograma.

¹³ Jedinice 28. NOU divizije zauzele su selo Poreč 22. januara, a selo Čaglin 23. januara. Istovremeno je napadano i selo Kula, a jedinice 12. NO divizije zatvarale su pravce koji od ovih mesta vode ka Pleternici, Požegi i Našicama. U tim borbama je neprijatelj imao 379 mrtvih, a jedinice 28. NOU divizije 114 mrtvih, 227 ranjenih, 2 zarobljena i 1 nestalog. Detaljnije o tome vidi tom V, knj. 24, dok. br. 47.

" Diverziju je, 21. januara, izveo 1. diverzantski bataljon 6. korpusa NOVJ (vidi tom V, knj. 23, dok. br. 133 i 169).

¹⁵ Diverziju je, 23. januara, izveo 1. diverzantski bataljon 6. korpusa NOVJ, a potom je usledio napad delova Posavskog NOP odreda (vidi tom V, knj. 23, dok. br. 133 i 171; knj. 24, dok. br. 47).

¹⁶ Borbe na tom sektoru vodili su delovi 17. NOU brigade 28. NOU divizije i delovi Zapadne grupe -NOP odreda (vidi tom V, knj. 23, dok. br. 38; knj. 24, dok. br. 24).

¹⁷ Bili su iz sastava 19. i 33. ustaške bojne. Protiv njih i grupe »Rajndl« (3. bataljon 846. puka i 3. bataljon 847. puka) iz sastava nemačke legionarske 392. hrvatske pešadijske divizije »Plave«, krajem januara, vodili su borbu glavnina 8. i delovi 13. NO divizije (vidi tom V, knj. 23, dok. br. 101, 123 i 134; AVII, reg. br. 39—14, k. 18: istorija! 392. legionarske divizije).

¹⁸ Na tom sektoru je krajem januara 1944. dejstvovala 17. slovenačka NO brigada »Simon Gregorčič« (vidi tom VI, knj. 11, dok. br. 3V

" U tom rejonu su dejstvovali jedinice 32. slovenačke NO divizije i Idrijsko-tolminski NOP odred (vidi tom VI, knj. 11, dok. br. 3 i 55). Ta divizija je kasnije, po naređenju Vrhovnog štaba NOV i POJ, preimenovana u 30. NO diviziju (vidi primedbu 5. uz dok. br. 25).

Kod ostrva Oliba naši borci zaplenili su jedan neprijateljski parabrod i zarobili 15 članova posade.²⁰

Dragi slušaoci! Širite svuda i na svakom mestu izveštaje Vrhovnog štaba o junačkoj borbi Narodne oslobodilačke vojske i partizanskih odreda. Rodoljubi širom zemlje! Stupajte smelo u Narodnu oslobodilačku vojsku i partizanske odrede. Oružajte se i čistite gradove i sela od okupatora i izdajnika našeg naroda.²¹

BR. 2

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 2. FEBRUARA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U HRVATSKOJ, MAKEDONIJI, CRNOJ GORI, BOSNI I SLOVENIJI¹

Br. 38.

Sreda — 2. II. 1944.

Vrhovni štab Narodne oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

U Dalmaciji se vode žestoke borbe sa jakim nemačkim snagama, koje su prebačene iz Grčke². Borbe se vode u dolini reke Cetine³ i u okolini Promine⁴. Jedinice 19-te divizije vode uporne bojeve sa prvom nemačkom planinskom divizijom između Knina i Benkovca. Naše jedinice zauzele su na juriš Prominu u okolini Knina, gde je zarobljeno 200 neprijateljskih

²⁰ Kod rta Ploče (na ostrvu Olibu), noću 24/25. januara 1944. dva naoružana broda (»Partizan I« i »Partizan III«) 2. pomorsko-obalskog sektora Mornarice NOVJ uništila su nemački naoružani remorker »Konstante« i zarobila posadu (vidi tom VIII, knj. 1, dok. br. 177).

²¹ Taj poslednji pasus ponavlja se na kraju svih ratnih izveštaja, pa ga redakcija Zbornika, zbog obimnosti knjige, u narednim priložima izostavlja, stavljajući umesto njega tri tačke.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 44, snimci 329—330.

² Odnosi se na nemačku 1. brdsku diviziju (ona je ranije prebačena iz Grčke), 118. lovačku i 264. pešadijsku diviziju. Protiv njih su vodile borbe jedinice 8. korpusa NOVJ i Mornarice NOVJ.

³ Na tom prostoru su dejtvovalе jedinice 20. NO divizije 8. korpusa (vidi tom V, knj. 23, dok. br. 114 i 144).

⁴ U rejonu Promine su dejtvovalе jedinice 19. NO divizije 8. korpusa (vidi tom V, knj. 23, dok. br. 78 i 117).

vojnika⁵. Nemci su izvršili napad na naše jedinice koje se bore u okolini Biokova, ali su bili potučeni i odbačeni. Za vreme okršaja neprijatelj je pretrpeo velike gubitke.

Na otseku fronta Donji Vakuf — Jajce Nemci su ponovo pomoću tenkova uspeli da se iz Travnika probiju u Jajce⁶.

U Hrvatskom Primorju nastavljaju se uporne borbe kod Novog Vinodola i u okolini Bribira⁷. Na otseku fronta Žuta Lokva — Senj — Novi ubijeno je 340 Nemaca i 85 konja. Ranjeno je 438 Nemaca. Uništeno je 5 teretnih automobila i zaplenjen je ratni materijal.

U Makedoniji sredinom januara Nemci i Bugari sa jakim snagama preduzeli su ofanzivu u dolini reke Vardara⁸. Posle veoma žestokih bojeva neprijateljska ofanziva je bila razbijena i naše jedinice potpuno su potukle 5 nemačkih i 2 bugarska bataljona. Zepljeno je 6 teških mitraljeza, 12-puško-mitraljeza, mnogo pušaka i drugog ratnog materijala. Za vreme ovih bojeva naročito se istakao Prvi pilepski bataljon a u borbama sa bugarskim okupatorima ponovo se istakao bugarski bataljon »Hristo Botev«.

U Crnoj Gori Nemci, četnici i albanski fašisti ponovo su pokušali da izvrše napad na Andrijevicu, ali su bili potučeni i odbačeni nazad. Ubijeno je preko 120 neprijateljskih vojnika i oficira⁹.

U Istočnoj Bosni jedinice 27-me divizije uništile su sve ustaške baze između Vlasenice i Sokolca¹⁰. 6-ta bosanska brigada za vreme bojeva u okolini Dubrave i Vukovine uništila je

⁵ Prominu su 24. januara 1944. zauzeli 5. brigada 19. NO divizije i Severnodalmatinski NOP odred, a 25. januara, u oštroj borbi kod sela Rudele (na cesti Knin — Kistanje), razbili su jednu jaču nemačku kolonu (vidi tom V, knj. 23, dok. br. 117).

⁶ Nadmoćne snage nemačke 7. SS divizije »Princ Eugen« prinudile su 1. proletersku brigadu da napusti Jajce 21. januara 1944 (vidi tom IV, knj. 21, dok. br. 120).

⁷ Vidi primedbu 9. uz prilog br. 1.

⁸ Ofanzivu su 17. januara preduzeli dva ojačana bugarska puka (54. pešadijski puk 15. pešadijske divizije i 56. pešadijski puk 14. pešadijske divizije) i jedan bataljon 48. pešadijskog puka 17. pešadijske divizije) i nemačke jedinice iz Soluna i Vodena. Cilj im je bio da odbace 1. makedonsko-kosovsku i 2. makedonsku NOU brigadu, Grupu partizanskih bataljona (»Stevan Naumov« i »Hristo Botev«) i grčkih partizane sa prostora Karadžova — planina Pajak, kako bi onemogućili njihovo dejstvo na magistralu Skoplje — Solun (vidi tom VII, kni. 3, dok. br. 10).

⁹ Vidi primedbu 5. uz prilog br. 1.

¹⁰ Potpunije o dejstvima 27. NOU divizije u drugoj polovini januara 1944. vidi tom IV, knj. 22, dok. br. 25 i 158.

40 Nemaca, 22 ustaša i zarobila 10 četnika¹¹. Svi četnici u ovom kraju nalaze se pod direktnom komandom Nemaca. Jedinice 27-me divizije za vreme bojeva u okolini Sokolca ubile su preko 30 ustaša i zarobile preko 60 četnika¹². Zaplenjena je čitava četnička arhiva takozvanog »Romanijskog korpusa«. Zaplenjen je takođe ratni materijal.

U Zagorju naše jedinice vodeći u okolini Marofa bojeve sa jednim ustaškim pukom istrebile su 110 ustaša".

U Kordunu vode se borbe na otseku fronta Ogulin — Plaški¹⁴. U toku 26-og januara ovde je ubijeno 50 i ranjeno 60 legionara. Zaplenjeno je mnogo oružja, naročito automatskog.

U Žumberku u okolini Jastrebarskog ubijeno je oko 35 i zarobljeno preko 30 neprijateljskih vojnika¹⁵.

18-ta slovenska divizija nastavlja borbu na otseku fronta Sušak — Jasenak — Ogulin¹⁶. Jedinice 10-te slovenske brigade izvršile su smeli napad na Hreljin iznad Bakarske luke¹⁷. Prilikom ovog napada zarobljeno je 34 neprijateljskih vojnika, dok je 20 fašista ubijeno. Uništena su 4 topa i zaplenjena dva mitraljeza, 44 puške i mnogo municije.

18

¹¹ Borbe su vođene kod sela Dubrava i sela Vukovija. O tome - Štab 3. korpusa NOVJ 30. januara poslao izveštaj Vrhovnom štabu (vidi tom IV, knj. 21, dok. br. 173 — radiogram s 82 grupe).

¹² Vidi tom IV, knj. 21, dok. br. 173 — radiogram od 30. januara sa 88 grupa.

¹³ Reč je o borbama koje je, 21. i 22. januara, 32. NO divizija vodila protiv 1. pukovnije Paveličeve telesne straže (vidi tom V, knj. 23 dok. br. 98).

¹⁴ Na tom sektoru je tada dejstvovala 8. NO divizija (vidi tom V, knj. 23, dok. br. 110).

¹⁵ Odnosi se na borbu kod sela Sv. Jane, 27. januara, koju su delovi Omladinske brigade »Jože Vlahović« vodili protiv domobranskih kolona iz Jastrebarskog i Draganića (vidi tom V, knj. 23, dok. br. 12^f).

¹⁶ Na tom sektoru su dejstvovala 9. i 10. slovenačka NO brigada (vidi tom VI, knj. 11, dok. br. 6).

¹⁷ Napad je izvršen noću 22/23. januara (vidi tom VI, knj. 10, dok. br. 142 i 160).

¹⁸ Vidi primedbu 21. uz prilog br. 1.

BR. 10

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 3. FEBRUARA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U HRVATSKOJ I SLOVENIJI¹

Br. 39.

Četvrtak — 3. II. 1944.

Vrhovni štab Narodne oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

U Dalmaciji nastavljaju se žestoke borbe u dolini reke Cetine i kod Promine².

U Hrvatskom Primorju uporne borbe i dalje traju kod Novog Vinodola i u okolini Bribira³.

U Sloveniji jedinice 9-og Korpusa već nekoliko dana vode žestoke odbranbene borbe protiv nemačkih trupa koje pokušavaju da prodru na oslobođenu teritoriju Slovenskog Primorja i Gorenjskog⁴. Pet nemačkih kolona pokušavaju da se probiju iz Škofje Loke, Idrije, Ajdovščine, Gorice i Svete Lucije⁵. Naše jedinice uspešno odbijaju sve napade i zadaju neprijatelju velike gubitke. Najžešće borbe vode se kod Lokovca⁶, Trnova⁷, Predmeje⁸ i Vojska⁹. Kod Lokovca potpuno je razbijena jedna nemačka kolona. Zaplenjeno je 15 kola sa municijom i 30 konja. Zarobljen je priličan broj neprijateljskih vojnika.

Na Dolenjsko-Notranjskom otseku fronta svakog dana se vode borbe sa Nemcima koji pokušavaju da zauzmu saobra-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 44, snimci 339—341.

² Vidi primedbe 3. i 4. uz prilog br. 2.

³ Vidi primedbu 7. uz prilog br. 2.

⁴ Borbe su vođene od 15. do 23. januara (vidi tom VI, knj. 10, dok. br. 104, 120, 123, 126, 130, 138 i 197; knj. 11, dok. br. 2).

⁵ Sada: Most na Soči (kod Tolmina).

⁶ Tu je 18. januara borbe vodila 18. slovenačka NO brigada »Soška« (vidi tom VI, knj. 11, dok. br. 2 i 3).

⁷ Borbu je 17. i 18. januara vodila 17. slovenačka NO brigada »Simon Gregorčič« (vidi tom VI, knj. 11, dok. br. 3).

⁸ Tu je 18. januara borbe vodila 19. slovenačka NO brigada »Srećko Kosovel« (vidi tom VI, knj. 11, dok. br. 3).

⁹ Borbu je 17. januara vodilo ljudstvo Štaba 3. slovenačke NOU brigade »Ivan Gradnik« i njegovi kuriri, protiv nemačkih delova (jačine oko dva voda) koji su izvršili ispad iz Idrije i u selu Vojskom neposredno napali na štab pomenute brigade. Tom prilikom su poginuli Drago Braniselj Svarun (zamenik političkog komesara brigade) i još četiri kurira (vidi tom VI, knj. 10, dok. br. 103).

čajne linije između Ljubljane i Kočevja i da uspostave saobraćaj na razrušenoj željezničkoj pruzi¹⁰.

U blizini Novog Mesta potučen je jedan odred bele garde izdajnika Rupnika. Ovaj odred pokušao je da se iz Novog Mesta probije na oslobođenu teritoriju. Između Grosuplja i Velikih Lašča naše jedinice tri puta su potukle nemačke stražarske odrede i radničke bataljone koji čuvaju železničku prugu. Železnički most kod Predola po drugi put je dignut u vazduh¹¹. Između Trsta i Pulja¹² jedan istarski partizanski odred izbacio je iz šina voz sa cisternama benzina¹³.

Vrhovni štab Narodne oslobodilačke vojske objavio je sledeće podatke o operacijama 6-og Korpusa u toku prošle godine:

U toku 1943. godine jedinice našeg 6-og Korpusa provele su 582 velike operacije. U ovim bojevima postignuti su sledeći rezultati: Ubijeno je 5.330, zarobljeno 6.145 i ranjeno 7.254 neprijateljskih vojnika i oficira. U isto to vreme jedinice ovog korpusa izgubile su 170 ljudi ubijenih i 3.500 ranjenih. Naše jedinice su u tim bojevima zaplenile: 14 topova, 76 bacača mina, 2.068 topovskih granata, 3.312 mina, 246 teških mitraljeza i 326 puškomitraljeza, 8.600 pušaka, 224 automata (šmajsera), 225 revolvera, dvanaest miliona 500 hiljada puščanih metaka, 3.543 ručnih granata, 250 konja, 10 teretnih automobila, 10 putničkih automobila, 20 motocikla, 20 radio-stanica, 26 telefonskih stanica, 2.500 pari obuće, 80 kola, 5 lokomotiva, 100 vagona, 5 vagona duvana, 2 vagona vune, 20 vagona pšenice, 8 vagona brašna, 1.730 komada svinja, 8 vagona šećera, 17 vagona pasulja, 650 komada krupne marve, 6 vagona soli, 4 vagona zobi, 2.000 litara nafte, 2.200 kilograma kože, 250 vršalica, 4 kompletne apoteke, 12.000 litara ulja, 800 ćebadi, 500 kilograma eksploziva, 2 štamparije, 2 uređaja zubnih ordinacija i oko milijun 500 hiljada kuna.

U to isto vreme jedinice 6-tog Korpusa uništile su: 181 teretni automobil, 22 tenka, 10 motocikla, 64 cisterne sa naf-

¹⁰ Na tom sektoru su dejstvovalе jedinice 15. NO divizije 7. korpusa NOVJ i tri -NOP odredа: Dolenjski, Notranjski i Belokranjski (vidi tom VI, knj. 11, dok. br. 1).

¹¹ Most je, noću 23/24. januara 1944, porušio 2. bataljon Dolenjskog NOP odredа (vidi tom VI, knj. 10, dok. br. 148).

¹² Na karti jugoslovenskog izdanja piše: Pula.

¹³ JU izveštajima Štaba Istarskog NOP odredа iz januara 1944. nema podataka o toj akciji (vidi tom VI, knj. 10, dok. br. 156, 160 i 174), pa se verovatno odnosi na diverzantsku akciju koju je 22. januara izveo 1. bataljon Operativnog štabа za Istru (vidi tom V, knj. 24, dok. br. 42).

¹⁴ Vidi primedbu 21. uz prilog br. 1.

tom, oko 60 mostova, 16 železničkih stanica. Železnička pruga razrušena je na 274 mesta, usled čega je saobraćaj bio obustavljen na 2.745 časova. Svega je razrušeno 174 kilometra železničke pruge, 400 kilometara telegrafsko-telefonskih linija. Potpuno je izbačeno iz saobraćaja 275-ta železnička pruga, koji ne radi ni sada¹⁵. Oborena su 4 aeroplana, dok je jedan uništen na zemlji. Uništeno je 8 vagona sena, 8 vagona slame, 4 vagona krompira, 4 vagona pšenice, jedan vagon duvana, dva vagona voća, 4 vagona karbida, 8 vagona uglja, 158 vršalica i svi hangari i uređaji na aerodromu Velika Gorica¹⁶ sa velikom količinom benzina. Izvršeno je 6 prelaza preko Save sa krupnim jedinicama.

Jedinice 6-tog Korpusa vodile su za ovo vreme bojeve u Baniji, Slavoniji, Hrvatskoj, Zagorju¹⁷, Žumberku i Bosni, dok su manje jedinice nekoliko puta prelazile u Mađarsku. U toku 1943 godine oslobođeno je 6.000 kv. kilometara teritorije sa nekoliko stotina nastanjenih mjesta. Na oslobođenoj teritoriji izgrađeno je 42 kilometra železničke pruge i 260 kilometara telegrafsko-telefonskih linija.

To su rezultati krvavih bojeva za godinu dana samo jednog malog dela naše slavne Narodne oslobodilačke vojske Jugoslavije.

¹⁵ Rečenica je u originalu nejasno napisana.

¹⁶ Reč je o aerodromu Kurilovac kod sela Velike Gorice, a akciju je izvela 12. NOU brigada 28. NOU divizije noću 19/20. decembra 1943 (vidi tom V, knj. 22, dok. br. 166 i 167; knj. 23, dok. br. U).

¹⁷ Umesto »Hrvatskoj, Zagorju« trebalo bi da piše: Hrvatskom zagorju.

BR. 10

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 4. FEBRUARA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U CRNOJ GORI, BOSNI I HERCEGOVINI I HRVATSKOJ¹

Vrhovni štab Narodne oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

Na svim osecima fronta u Jugoslaviji borbe se vode sa Nemcima oko saobraćajnih linija. Nemci ponovo grupišu svoje snage i dovlače nove trupe iz Bugarske i Grčke, namesto onih koje su poslone na Istočni front i u Italiju².

U Crnoj Gori i Hercegovini nastavljaju se uporne borbe. Na otketu fronta Podgorica — Kuči V-ta Crnogorska brigada odbila je sve napade Nemaca i četnika Mihajlovića³. U Hercegovini nastavljaju se žestoke borbe u okolini Gackog, gde je potučen jedan puk SS-vske divizije »Princ Eugen«⁴. U okolini Grahova odbijeni su svi neprijateljski napadi⁵. Nemci i ovde trpe velike gubitke kako u ljudstvu tako i u ratnom materijalu.

U Istočnoj Bosni 17. Majevička brigada vodila je upornu borbu sa nemačkim okupatorima u okolini Glasinca⁶, gde je

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 44, snimci 347—348. Tekst je napisan za 40. emisiju radio-stanice »Slobodna Jugoslavija«.

² Nemačka 114. lovačka divizija je 11. januara 1944. otpočela da se iz severne Dalmacije, preko Like i Hrvatskog primorja, prebacuje na italijanski front; nemačka 371. divizija je u januaru prebačena na istočni front; iz Grčke je u rejon Sandžaka i istočne Bosne još oktobra 1943. bila prebačena nemačka 1. brdska divizija; u januaru je u Gorski kotar i Hrvatsko primorje iz Austrije prebačena nemačka 392. legionarska divizija »Plava«.

³ Borba je vođena 28. i 29. januara 1944 (vidi tom II, knj. 7, dok. br. 33 i 37).

⁴ Odnosi se na borbe koje je 12. hercegovačka NOU brigada, 28. januara 1944. kod sela Stepena i 29. januara na putu između Zborne gornje i sela Stepena (kod Avtočca), vodila protiv ojačanog 2. bataljona 13. puka nemačke 7. SS divizije »Princ Eugen« (vidi tom IV, knj. 21, dok. br. 164 i 171).

⁵ Odnosi se na borbe koje su noću 1/2. februara i 2. februara, na sektoru Viluse — Grahovo — Risan, delovi 5. proleterske crnogorske i 6. crnogorske NOU brigade vodili protiv delova 334. puka nemačke 181. pešadijske divizije (vidi tom III, knj. 7, dok. br. 45).

⁶ Brigada je na prostor Glasinca prispela 20. januara (15. januara je pošla iz rejona Vareša) i sve do 27. januara vodila borbe protiv jedinica 1. stajaćeg djelatnog zdruga i delova nemačkog samostalnog 1. rezervnog lovačkog puka (vidi tom IV, knj. 22, dok. br. 25 i 158).

ubijeno i ranjeno nekoliko desetaka Nemaca i zarobljeno 3 nemačka oficira⁷, a takođe zaplenjen veliki ratni plen.

U Liki naše jedinice vrše uspešne kontranapade. Cesta Perušić — Otočac — Žuta Lokva — Vratnik — Brinje nalazi se u našim rukama⁸. Na železničkoj pruzi Zagreb — Karlovac naše jedinice razrušile su železničku stanicu Horvati, gde je zarobljeno 64 neprijateljska vojnika i zaplenjeno 2 mitraljeza, 50 pušaka i prilična količina municije⁹. U okolini Jakubovea odbijen je napad nekoliko stotina neprijateljskih kavaljerista na jednu našu jedinicu¹⁰. Ovom prilikom ubijeno je preko 60 neprijateljskih vojnika, dok se nekoliko kavaljerista predalo našim borcima.

U Kordunu na oteku fronta kod Cazina likvidirana su dva neprijateljska uporišta i odbijen je napad legionara iz Plaškog u pravcu Josip-Dola¹¹.

U Istri na cesti Trst — Rijeka borci jednog partizanskog odreda¹² istrebili su preko 30 i ranili oko 40 nemačkih fašista. Borci naše 20-te divizije za vreme bojeva sa Nmcima u Ustinskoj Dolini¹³ istrebili su 80 nemačkih okupatora¹⁴. Za vreme

⁷ Nisu bili oficiri, već podoficiri (vidi tom IV, knj. 21, dok. br. 173, radiogram sa 75 grupa), a zarobljeni su u borbi koja je vođena 24. januara (vidi tom IV, knj. 21, dok. br. 173 — radiogram sa 75 grupa; knj. 22, dok. br. 25 i 158).

⁸ Na tom sektoru je u drugoj polovini januara 1944. dejstvovala 13. NO divizija (vidi tom V, knj. 23, dok. br. 101).

⁹ Napad na železničku stanicu Horvati (koju su obezbeđivali delovi 20. željezničke stražarske bojne) izvela je noću 25/26. januara brigada »Franjo Ogulinac Seljo«, ojačana jednim bataljonom Turopoljsko-posavskog NOP odreda. Ne računajući mrtve i ranjene, tom prilikom je zarobljeno 105 domobrana, dva oficira i 20 ustaša. Potpunije o tome vidi tom V, knj. 23, dok. br. 120, 175, 176; AVII, ustaško-domobranski arhiv, reg. br. 1/1—10, k. 58.

¹⁰ Odnosi se na borbe koje su 27. januara 1944. vođene protiv delova nemačke 1. kozačke konjičke divizije (1. Kosaken Kavalleriedivision) kod sela Petrovima (vidi AVH, reg. br. 4—2, k. 119/1: knjigu po slatim depeša Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske, radiogram br. 509 od 30. januara).

¹¹ Na prostoru Ogulin — Josipdol nalazili su se jači delovi nemačke 392. legionarske divizije i 33. ustaška bojna. Oni su u dvodnevnom borbama (31. januara i 1. februara) uspeli da potisnu glavninu 8. NO divizije (1. NOU i 3. NOU brigadu) i upadnu u Plaški, te popale ovo mesto i više okolnih sela pre nego su odbačeni. Potpunije o tome vidi tom V, knj. 24, dok. br. 38).

¹² Verovatno se odnosi na 4. bataljon Operativnog štaba za Istru. Potpunije o dejstvima jedinica toga štaba u toku januara vidi tom V, knj. 24, dok. br. 42.

¹³ Trebalo bi da piše: u Cetinskoj dolini. Omaška je nastala, verovatno, prilikom primopredaje radiograma.

¹⁴ Potpunije o dejstvima 9. dalmatinske NO brigade 20. NO divizije u Cetinskoj dolini u drugoj polovini januara 1944. vidi tom V, knj. 24, dok. br. 41.

čišćenja Promine od neprijatelja, Nemci su izgubili preko 300 mrtvih i još više ranjenih vojnika i oficira¹⁵.

Jedinice naše prve i 11-ste divizije očistile su od neprijatelja teritoriju na sektoru Doboj — Derventa — Teslić, gde je razrušena železnička pruga na nekoliko mesta i zarobljeno preko 50 neprijateljskih vojnika¹⁶.

U zapadnoj Bosni neprijatelj je pomoću tenkova i oklopnog voza pokušao da ispravi¹⁷ železničku prugu Prijedor — Bosanski Novi, ali odlučnim kontranapadom 13-sta brigada¹⁸ odbacila je neprijatelja, zadavši mu velike gubitke. U isto vreme jedinice ove brigade razrušile su železničku prugu još na 6 mesta¹⁹.

Borci 11-ste brigade istrebili su u okolini Karana preko 40 fašističkih vojnika²⁰. Kod Rakitnog, u okolini Duvna, odbijen je napad Nemaca i zaplenjeno je oružje i drugi ratni materijal²¹.

Istog dana jedinice 7-me brigade odbile su napad Nemaca iz Jablanice²². Jedan bataljon 9-te brigade napao je na cesti Bugojno — Kupres nemačku motorizovanu kolonu i potukao je²³. Uništeno je nekoliko teretnih automobila. Neprijatelj je ostavio 25 mrtvih.

¹⁵ Vidi primedbu 5. uz prilog br. 2.

¹⁶ O dejstvima 1. proleterske i 11. NOU divizije u drugoj polovini januara 1944. vidi tom IV, knj. 21, dok. br. 161, 168 i 220; knj. 22, dok. br. 12, 13 i 15.

¹⁷ Tako piše u originalu. Smisao je: da opravi.

¹⁸ Ta brigada je tada bila u sastavu svoje 10. NOU divizije (ona je samo privremeno bila pridana, kao pojačanje, 4. NOU diviziji za vreme napada na Banju Luku) i nije dejstvovala na tom sektoru, već na komunikaciji Mrkonjić-Grad — Banja Luka (vidi tom IV, knj. 22, dok. br. 93). U zahvatu komunikacije Prijedor — Bosanski Novi dejstvovala je krajem januara i početkom februara 8. krajiška NOU brigada 4. NOU divizije (vidi tom IV, knj. 22, dok. br. 91).

¹⁹ Potpunije o dejstvima 8. krajiške NOU brigade od 26. januara do 4. februara 1944. vidi tom IV, knj. 22, dok. br. 91.

²⁰ Karan je prostor između Prijedora, reke Sane, Bosanskog Novog, reke Une, Dubice i puta koji od Dubice vodi do Prijedora. Na tom prostoru je u drugoj polovini januara 1944. dejstvovala 11. krajiška NOU brigada. Verovatno je reč o borbama koje je ta brigada vodila 26. i 27. januara 1944 (vidi tom IV, knj. 21, dok. br. 152).

²¹ i ²² Te borbe je, 22. januara, vodila 7. krajiška NOU brigada 10. NOU divizije protiv 1. bataljona 14. puka nemačke 7. SS divizije »Princ Eugen« i delova domobranskog 2. gorskog zdruza (vidi tom IV, knj. 21, dok. br. 130, 186, 187 i 189; knj. 22, dok. br. 17; AVII, arhiv NDH, reg. br. 1/2—16, k. 57).

²³ Tu borbu je, 25. januara, vodio 2. bataljon 9. krajiške NOU brigade (vidi tom IV, knj. 21, dok. br. 140).

Borci Prvog vojvođanskog odreda prilikom napada na železničku prugu uništili su lokomotivu i nekoliko vagona i razrušili prugu²⁴. Ubijeno je preko 80 fašista²⁵. Zaplenjena je prilično velika količina ratnog materijala.

²⁶

BR. 5

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 5. FEBRUARA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U BOSNI I HERCEGOVINI, HRVATSKOJ I SLOVENIJI¹

Br. 41.

Subota — 5. II. 1944.

Vrhovni štab Narodne oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

Na svim osecima fronta u Jugoslaviji naše jedinice vode uspešne bojeve i ruše neprijateljske komunikacije i saobraćajne linije.

U Zapadnoj Bosni naše jedinice ponovo su zauzele gradove Gornji Vakuf i Kupres i varošicu Šujicu². Naše jedinice u toku čitavog dana vodile su uporne bojeve sa neprijateljem koji je iz Krupe izvršio prepad na naše položaje u pravcu Pučanska³. Na železničkoj pruzi Prijedor — Novi izbačen je iz šina jedan voz. Usled naših akcija neprijatelj nije u stanju da uspostavi promet na ovoj pruzi⁴. Na cesti Bihać — Lapac ubijeno je oko 80 neprijateljskih vojnika⁵.

²⁴ To je, verovatno, jedna od akcija koje je u drugoj polovini januara izveo Diverzantski udarni bataljon Glavnog štaba NOV i PO Vojvodine (vidi tom I, knj. 8, dok. br. 18).

²⁵ Verovatno se odnosi na akcije 1. sremskog NOP odreda u toku druge polovine januara 1944 (vidi tom I, knj. 8, dok. br. 19).

²⁶ Vidi primedbu 21. uz prilog br. 1.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 44, snimci 356—357.

² Ta mesta su krajem januara zauzele jedinice 10. NOU divizije (vidi tom IV, knj. 21, dok. br. 140).

³ Omaška; odnosi se na Pučenik. Borbu o kojoj je reč vodio je 1. februara Podgrmečki NOP odred (vidi tom IV, knj. 22, dok. br. 91).

⁴ Na tom sektoru su dejstvovale jedinice 4. NOU divizije (vidi tom IV, knj. 21, dok. br. 218; knj. 22, dok. br. 91, 156, 157 i 160).

⁵ Verovatno se odnosi na borbu koju je 31. januara vodila 8. NO divizija protiv delova nemačke 392. legionarske divizije (vidi tom V, knj. 24, dok. br. 105 — radiogram br. 551).

U Centralnoj Bosni naše jedinice uništile su dve lokomotive i nekoliko vagona na pruzi Teslić — Klatnica⁶. Naše hercegovačke jedinice razbile su u okolini Stepena jednu kolonu od nekoliko stotina Nemaca, dok su 11-ti nemački puk, koji je pretrpeo velike gubitke, primorale da odstupi u Gacko⁷. Ubijeno je preko 100 i ranjeno 200 Nemaca. Zaplenjena je prilična količina ratnog materijala. Jedan hercegovački partizanski odred razrušio je železničku stanicu Piletak⁸.

Slavonske jedinice izbacile su iz šina na pruzi Zagreb — Beograd jedan teretni voz, koji je vozio hranu u Nemačku. Uništena je lokomotiva i nekoliko vagona⁹. Zarobljena su dva nemačka podoficira i zaplenjena je prilična količina hrane. Železnička pruga razrušena je na nekoliko mesta.

U Kordunu [i] u okolini Ogulina zaustavljena je ofanziva 392-ge legionerske divizije¹⁰. Neprijatelj je pretrpeo velike gubitke, naročito za vreme okršaja 31-og januara.

Naša 35-ta divizija¹¹ vodi uporne bojeve sa nemačkim okupatorima na otseku fronta Perušić — Gospić¹².

U Jadranskom moru engleski torpedni kateri potopili su u blizini Šibenika jedan nemački parabrod od 350 tona i jednu motornu jedrilicu¹³. Italijanski deo posade je zarobljen, dok

⁶ Omaška; odnosi se na Blatnicu. Rušenje pruge u dužini od 300 metara i uništenje jedne oklopne lokomotive i četiri vagona izvršili su delovi 13. proleTERSke brigade »Rade Končar« (vidi tom IV, knj. 22, dok. br. 15).

⁷ Vidi tom IV, knj. 21, dok. br. 164 i 171.

⁸ Toga mesta nema u Hercegovini. Međutim, 4. februara je 10. hercegovačka NOU brigada spalila železničke stanice Duži i Taležu, a bataljon »Rade Končar« Južnohercegovačkog NOP odreda uništio je jedan voz kod železničke stanice Diklići, a drugi prevrnuo. Potpunije o tome vidi tom IV, knj. 22, dok. br. 159 i 173; knj. 23, dok. br. 41.

⁹ Vidi tom⁴ V, knj. 24, dok. br. 5, 47, 73 i 88.

¹⁰ Na Kordunu i u okolini Ogulina dejsstvovale su jedinice 8. i 13. NO divizije (vidi tom V, knj. 23, dok. br. 141, 142, 178 i 180; knj. 24, dok. br. 23).

¹¹ Ta divizija je formirana 30. januara 1944. od 1. i 2. NO brigade Operativnog štaba za Liku i od Ličkog NOP odreda (vidi tom V, knj. 23, dok. br. 13 i 126). Ona je, s 13. NO divizijom i jedinicama Operativnog štaba za Istru, ušla u sastav 11. korpusa NOVJ.

¹² O dejsstvima jedinica 35. NO divizije u to vreme protiv 31. i 34. ustaške bojne vidi tom V, knj. 23, dok. br. 118 i 139; knj. 24, dok. br. 11.

¹³ Odnosi se na akciju koju su, prilikom patroliranja noću 29/30. januara, izveli kod rta Ploče (zapadno od ostrva Arhandela i ostrva Malog Drvenika), britanska motorna topovnjača MGB 662 i torpedni čamac MTB 97. Potopljeni su nemački tanker »Folgore« od 330 tona i motorni jedrenjak »Roma« od 120 tona (vidi tom VIII, knj. 2, dok. br. 56 — radiogram br. 36).

su Nemci svi potonuli. Naše jedinice vode uporne bojeve na ostrvu Dugi Otok¹⁴.

U Slovenskom Primorju 32-ga¹⁵ divizija vodi borbu sa nemačkim jedinicama koje nastavljaju sa napadima na oslobođenu teritoriju¹⁶. Najjači bojevi vode se u okolini Loke¹⁷. U dosadašnjim bojevima Nemci su izgubili samo mrtvih preko 500 vojnika i oficira. Oboren je jedan neprijateljski bombarder. Naše jedinice vrše stalne napade na neprijateljske jedinice koje pokušavaju da isprave¹⁸ železničku prugu Kočevje — Novo Mesto¹⁹. Kod Grosuplja naši borci izbacili su iz šina jedan neprijateljski voz.

U Gorskom Kotaru zaustavljena je nemačka ofanziva. Posle žestokih bojeva u Jasenku, Nemci se povlače u pravcu Ogulina²⁰.

21

" Na ostrvo Dugi otok su se 1. februara iskricali delovi 891. puka nemačke 264. pešadijske divizije. Otpor su pružali delovi Zadarskog NOP odreda (vidi tom VIII, knj. 2, dok. br. 16).

¹⁵ Ta divizija je, po naređenju Vrhovnog štaba NOV i POJ, preimenovana u 30. NO diviziju (vidi primedbu 5. uz dok. br. 25).

¹⁶ Potpunije o dejstvima 32. slovenačke NO divizije u drugoj polovini januara i početkom februara vidi tom VI, knj. 10, dok. br. 84, 90, 104, 120, 123, 126, 130, 138 i 183; knj. 11, dok. br. 2 i 3.

¹⁷ Te borbe nisu vođene kod Loke (verovatno se mislilo na Škofju Loku), već kod Lokava, koje se nalaze na severozapadnim padinama planine Trnovskog gozda (vidi tom VI, knj. 10, dok. br. 130; knj. 11, dok. br. 2 i 3).

¹⁸ Tako piše u originalu, a smisao je: da oprave.

" Na komunikaciji Kočevje — Grosuplje — Trebnje — Novo Mesto dejstvovale su jedinice 7. korpusa NOVJ (vidi tom VI, knj. 11, dok. br. 1, 4, 6, 9, 10, 11, 14 i 18).

²⁰ Deveta slovenačka NO brigada 18. NO divizije, u borbi na sektoru Hreljin — Gomirje 3. februara, prinudila je delove 392. legionarske divizije da se povuku u Ogulin (vidi tom VI, knj. 11, dok. br. 23), a 2. NO brigada 13. NO divizije i 3. NOU brigada 8. NO divizije su 5. februara prinudile delove nemačke 392. legionarske divizije i 19. ustašku bojnu da napuste selo Dabar (kod Otočca) i odstupe za Jezerane (vidi tom V, knj. 24, dok. br. 69 i 77).

²¹ Vidi primedbu 21. uz prilog br. 1.

BR. 6

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 6. FEBRUARA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U BOSNI, SLOVENIJI, HRVATSKOJ I VOJVODINI¹

Vrhovni štab Narodne oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

U Centralnoj Bosni naše jedinice ponovo su zauzele gradove Kreševo i Fojnicu². Za vreme bojeva u okolini Goražda naše jedinice uništile su jedan neprijateljski tenk i oklopna kola. Zaplenjen je jedan teretni automobil. Neprijatelj je pretrpeo osetne gubitke, među ubijenim nalaze se tri nemačka oficira³.

U Sloveniji, odbijajući neprijateljske napade iz Grosuplja, Velikih Lašča i Ljubljane, naši borci istrebili su 63 neprijateljska vojnika i primorali Nemce da odstupe na izlazne položaje⁴. Železnička pruga Ljubljana — Velike Lašče — Grosuplje dignuta je u vazduh na nekoliko mesta⁵. Oko Novog Mesta vode se lokalne borbe⁶. Partizanske jedinice Kamičkog⁷ i Zasavskog odreda⁸ izbacile su iz šina dva voza na pruzi Zidani Most — Litija¹⁰.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 44, snimci 373 i 383. Tekst je napisan za 43. emisiju radiostanice »Slobodna Jugoslavija«.

Redakcija je izostavila tekst napisan za prethodnu, tj. 42. emisiju, pod naslovom: »Nedeljni pregled ratnih operacija Narodno-oslobodilačke vojske i partizanskih odreda«, jer se tu, uglavnom, ponavljaju podaci iz ratnih izveštaja prethodnih pet dana. Fotokopija toga teksta se nalazi u ARP, Beograd, mikrofilm 17, traka 44, snimci 367—371.

² Na tom rejonu su dejstvovala jedinice 7. krajiške NOU brigade 10. NOU divizije (vidi tom IV, knj. 22, dok. br. 17) i Visočko-fojnički NOP odred.

³ Na prostoru Kalinovik — Foča — Goražde tada je dejstvovala 5. NOU divizija (vidi tom IV, knj. 22, dok. br. 19 i 28).

⁴ To jest: polazne.

⁵ Borbe su, 31. januara i 1. i 3. februara, vodile jedinice 15. NO divizije. Tom prilikom je samo 15. slovenačka NO brigada »Belokranjska« prvog dana borbe imala 4 mrtva, 4 teže ranjena, 5 lakše ranjenih i 2 nestala (vidi tom VI, knj. 11, dok. br. 4, 10 i 23).

⁶ Vidi tom VI, knj. 11, dok. br. 26, 28 i 29.

⁷ Vidi tom VI, knj. 11, dok. br. 9, 11 i 18.

⁸ Trebalo bi da piše: Kamniškog.

⁹ U to vreme nisu postojali ni Kamniški ni Zasavski NOP odred, već kamniško-zasavske čete. Tek 15. februara 1944. je formiran Kamniškosavinjski NOP odred, koji je kasnije preimenovan u Kamniško-zasavski NOP odred (vidi tom VI, knj. 11, dok. br. 59).

¹⁰ Prugu Litija — Zidani Most je, 4. februara, porušila Minerska četa 4. operativne zone Glavnog štaba NOV i PO Slovenije (vidi tom VI, knj. 11, dok. br. 35).

U Gorskom Kotaru jedinice 18-te divizije vode uspešne ofanzivne operacije¹¹. Istarski partizani izvršili su uspešne napade na nemačke kolone koja se kreću po cesti Rijeka — Trst. Samo za vreme jednog napada partizani su zarobili 20 neprijateljskih vojnika. Osim toga zaplenjena su dva teška mitraljeza, 5 automatskih pušaka i prilična količina običnih pušaka i municije¹².

Naše vojvođanske jedinice uništile su nekoliko vozova sa ratnim materijalom¹³. Uništeno je 5 lokomotiva i 26 vagona¹⁴. Razrušena je železnička pruga oko Travnika¹⁵ i Urbana¹⁶.

Zahvalnost Vrhovnog komandanta Narodne oslobodilačke vojske Jugoslavije — Maršala Jugoslavije — **Tita** borcima, komandirima i političkim komesarima 5-te Crnogorske brigade:

»Izražavam svoju zahvalnost i priznanje borcima, komandirima i političkim komesarima 5-te Crnogorske brigade, koji su pokazali veliku hrabrost i izdržljivost u borbi sa Nemcima i četničkim bandama u svim bojevima, a naročito u bojevima prilikom razbijanja ujedinjenih nemačkih i četničkih snaga Đukanovića¹⁸ i Baje Stanišića¹⁹.

Vrhovni komandant Narodne oslobodilačke vojske Jugoslavije

Maršal Tito«.

¹¹ Vidi tom VI, knj. 11, dok. br. 23.

¹² O aktivnosti Istarskog NOP odreda na sektoru Tatre i njegovim napadima na železničku prugu Rijeka — Trst krajem januara i početkom februara 1944. vidi tom VI, knj. 11, dok. br. 7, 39 i 45.

¹³ Te akcije su u januaru izveli Udarni diverzantski bataljon i 1. i 2. sremski NOP odred (vidi tom I, knj. 8, dok. br. 13, 18, 19, 25, 30 i 32), a u februaru, pored njih, i 4. i 6. vojvođanska NO brigada (vidi tom I, knj. 8, dok. br. 41).

¹⁴ U toku januara uništeno je 9 lokomotiva, oko 56 vagona, 237 t.t. stubova, razrušen je 821 metar železničke pruge i spaljene su 2 železničke stanice i 1 stražarnica (vidi tom I, knj. 8, dok. br. 20).

¹⁵ Omaška; odnosi se na Tovarnik.

¹⁶ Omaška; verovatno se odnosi na šid.

¹⁷ Vidi primedbu 21. uz prilog br. 1.

¹⁸ Blažo Đukanović, komandant četničkih snaga Crne Gore, Sandžaka i Boke i istovremeno predsednik kvislinškog Nacionalnog odbora, prinuđen je na predaju u manastiru Ostrogu, osuđen kao ratni zločinac i streljan 18. oktobra 1943 (vidi tom III, knj. 6, dok. br. 20 i 22; knj. 9, dok. br. 233).

¹⁹ U rejonu manastira Oštoga (kod Danilovgrada) 5. crnogorska NOU brigada 3. NOU divizije razbila je četnički Žetski odred i u manastiru Ostrogu okružila Štab četničkih snaga Crne Gore, Sandžaka i Boke pod komandom Blaža Đukanovića i štab četničkog Južnog fronta pod komandom Baja Stanišića. Posle trodnevni oštih borbi, od 14. do 16. oktobra, protiv jačih delova 750. puka nemačke 118. lovačke divizije, podržanih artiljerijom i avijacijom, koji su uzaludno poku-

BR. 10

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 8. FEBRUARA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U HRVATSKOJ, BOSNI I SANDŽAKU¹

Br. 45.

Ponedjeljak — Utorak — 8. II. 1944.

Vrhovni štab Narodne oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

U Liki se nastavljaju uporne borbe, naročito kod Perušića i Senja², gde Nemci dovlače nova pojačanja. Nemačke trupe ponovo su zauzele varošicu Perušić.

U Zapadnoj, Centralnoj i Istočnoj Bosni naše jedinice vode lokalne borbe i čiste teritoriju od manjih nemačkih, ustaških i četničkih garnizona.

U Sandžaku borci Treće sandžačke brigade vodili su borbu sa neprijateljem kod Brodareva, gde je neprijatelj izgubio 40 mrtvih i priličan broj ranjenih³.

U Slavoniji jedinice Bilogorskog partizanskog odreda vodile su borbu kod Budrovice⁴ sa jednom motorizovanom ko-

šavali da deblokiraju četničke štabove, i petodnevnih borbi, od 14. do 18. oktobra, protiv prispelih četničkih pojačanja, 5. crnogorska NOU brigada je prinudila Nemce da obustave napad, a razbila četnička pojačanja i ovladala prostorom duž leve obale Zete do blizu Danilovgrada. Dovedeni u bezizlaznu situaciju, pripadnici četničkih štabova su se 18. oktobra jednim delom predali, s Blažom Đukanovićem na čelu, a drugim delom izvršili samoubistvo, među kojima i Bajo Stanišić (vidi tom III, knj. 6, dok. br. 20 i 22; knj. 9, dok. br. 233).

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 44, snimci 388—389.

Na margini iznad teksta dopisano je mastilom: »u 20⁰⁵ i 22^{05h}«. Takođe je, mastilom, dopisana reč »Ponedjeljak«, što, verovatno, označava: ili da je istovetna sadržina emitovana u oba dana (ponedeljak i utorak) ili da se ratni izveštaj odnosi na oba dana, jer nema posebnog teksta za 7. februar (ponedeljak).

² Borbe su vodile jedinice Operativnog štaba za Liku, od 1. do 3. februara, i glavnina 13. NO divizije, od 3. do 5. februara, protiv jedinica 392. legionarske divizije, 19. 31. i 34. ustaške bojne i delova domobranske 15. pešačke pukovnije ojačanih vodom tenkova (vidi tom V, knj. 24, dok. br. 11, 23, 40, 77 i 118).

³ Odnosi se na borbe koje je ta brigada vodila 31. januara i 1. februara protiv kvislinške muslimanske milicije (vidi tom III, knj. 10, dok. br. 82).

⁴ Omaška; odnosi se na selo Spišić-Bukovicu.

Ionom. Neprijatelj je bio potučen i uništen je jedan tenk⁵. Naše slavonske jedinice razrušile su železničku prugu Belovar — Križevci⁶.

U Žumberku kod Jastrebarskog odbijen je napad jedne kavaljerijske divizije u pravcu Plešivice⁷. Ubijeno je i ranjeno mnogo neprijateljskih vojnika.

Borci Podgrmečkog partizanskog odreda uništili su voz na pruzi Bosanska Krupa — Novi⁸, dok su druge naše jedinice razrušile železničku prugu Bihać — Krupa⁹.

Jedan muslimanski prvak, koji je poznat pod imenom Huška¹⁰, stupio je sa svojih tri hiljada naoružanih boraca u redove Narodne oslobodilačke vojske Jugoslavije i sada se zajedno sa našim borcima bori protiv Nemaca, ustaša i četnika. Početkom februara on je izvršio napad na grad Cazin gde je potukao dve domobranske čete. Osim toga napao je u Osretsku¹¹ na četnike, gde je zarobio 25 četnika, među njima 4 poznata četnička zlikovca.

12

⁵ Bilogorski NOP odred je tu borbu vodio 25. januara (vidi tom V, knj. 24, dok. br. 37 i 51).

⁶ Vidi tom V, knj. 22, dok. br. 163; knj. 23, dok. br. 22.

⁷ Borbe su, početkom februara, vodile jedinice 34. NO divizije protiv pukova iz sastava nemačke 1. kozačke konjičke divizije (vidi tom V, knj. 24, dok. br. 66 i 105 — radiogram br. 579).

⁸ Diverzija je izvršena 1. februara (vidi AVII, reg. br. 6—5, k. 1630: izveštaj štaba Podgrmečkog NOP odreda o akcijama izvedenim od 31. januara do 3. februara 1944).

* Odnosi se na jedinice 4. NOU divizije (vidi tom IV, knj. 22, dok. br. 40).

Odnosi se na Husku Miljkovića.

" Omaška; odnosi se na selo Osredak (kod Cazina).

¹² Vidi primedbu 21. uz prilog br. 1.

BR. 10

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 9. FEBRUARA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U SRBIJI, HERCEGOVINI I SLOVENIJI¹

Br. 46.

Sreda — 9. II. 1944.

Vrhovni štab Narodne oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

Na svim osecima fronta vode se lokalne borbe. Jedinice Druge divizije vodile su u toku 20 dana bojeve sa Nemcima, Bugarima, nedičevcima i četnicima Mihajlovića na otketu fronta Zlatibor — Ivanjica². Za vreme ovih bojeva, neprijatelj je izgubio 220 mrtvih, 290 ranjenih i 80 zarobljenih vojnika i oficira. Naše jedinice zaplenile su 2 teška bacača mina, 12 puškomitraljeza, tri teška mitraljeza, 11 automatskih pušaka, 18.000 metaka, 30 konja i priličnu količinu hrane i drugog ratnog materijala. Uništeno je 8 teretnih automobila i drugi ratni materijal³.

U Hercegovini Deseta hercegovačka brigada potukla je jednu nemačku kolonu na cesti Stolac — Trebinje⁴. Ubijeno je oko 40 Nemaca, dok je 10 nemačkih vojnika zarobljeno. Zaplenjeno je mnogo ratnog materijala i uništeno 6 teretnih automobila. Za vreme bojeva u okolini Bileće, Nemci i četnici Mihajlovića pretrpeli su velike gubitke⁵.

Jedinice 12-te divizije⁶ prilikom bojeva sa Nemcima i četnicima u okolini Gackog, zaplenile su mnogo ratnog materijala i čitavu arhivu Perišića⁷, Mihajlovićevog pomoćnika u Her-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 44, snimci 407—408.

² O dejstvima 2. proleterske divizije od 2. do 25. januara 1944. u Sandžaku vidi tom I, knj. 7, dok. br. 26; knj. 20, dok. br. 120; knj. 21, dok. br. 86, 87 i 88.

³ U navedenom razdoblju je 2. proleterska divizija imala 25 mrtvih, 56 ranjenih (od kojih su trojica umrli) i 8 nestalih Italijana (vidi tom I, knj. 7, dok. br. 26 — str. 91).

⁴ Kolona je bila iz sastava 1. bataljona 14. puka nemačke 7. SS divizije »Princ Eugen«, a uništena je 1. februara kod Žegulje, na putu Ljubinja — Stolac (vidi tom IV, knj. 22, dok. br. 7).

⁵ U rejonu Bileće je dejstvovala 11. hercegovačka NOJ brigada 29. NOU divizije (vidi tom IV, knj. 22, dok. br. 8 i 18).

⁶ Omaška; odnosi se na 29. NOU diviziju (vidi tom IV, knj. 21, dok. br. 44).

⁷ Radojica Perišić, pop, jedan od organizatora četnika u istočnoj Hercegovini. Poginuo je u proleće 1945. prilikom odstupanja.

cegovini. Dokumenti iz ove arhive još jedanput potvrđuju da je uspostavljena tesna saradnja između okupatora i četnika Mihajlovića.

Jedinice Ramskog partizanskog odreda i 7-me brigade uništile su dva vojnička voza kod Ivan Sedla na železničkoj pruzi Mostar — Sarajevo⁸. Ubijeno je mnogo neprijateljskih vojnika i oficira i zaplenjena je prilična količina ratnog materijala. Engleski nosači torpeda potopili su kod ostrva Zlarin jedan nemački parobrod koji je bio natovaren sa 40 vagona municije.

U Sloveniji Nemci vrše jaki pritisak na naše položaje između Ljubljane i Kočevja. Naše jedinice preduzimaju uspešne protivnapade.

BR. 9

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 11. FEBRUARA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U HRVATSKOJ, MAKEDONIJI, BOSNI I SLOVENIJI¹

Br. 48. 1 — četvrtak² Petak — 11. II. 1944.

Vrhovni štab Narodne oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

U Severnoj Dalmaciji jedinice 19-te divizije posle višednevnih upornih bojeva bile su primorane da odstupe u prav-

⁸ Odnosi se na diverziju koju je noću 7/8. januara kod železničke stanice Brđani izveo Mostarski partizanski bataljon (vidi tom IV, knj. 21, dok. br. 105) i na diverziju koju su noću 22/23. januara između železničkih stanica Ostrožac i Lisičići izveli 3. i 4. bataljon 7. krajiške NOU brigade (vidi tom IV, knj. 22, dok. br. 17 i 165).

¹ Vidi primedbu 21. uz prilog br. 1.

² Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 44, snimci 416—417.

² Mastilom je dopisano »1 — Četvrtak«. To, verovatno, označava: ili da je istovetna sadržina emitovana u oba dana (četvrtak i petak) ili da se ratni izveštaj odnosi na oba dana, jer nema posebnog teksta za 10. februar (četvrtak).

cu Like, zadavši neprijatelju tom prilikom velike gubitke³. Na svim osecima fronta u Jugoslaviji vode se lokalne borbe a naročito se vrše napadi na saobraćajne linije preko kojih neprijatelj prebacuje svoje trupe.

U Makedoniji krajem januara Nemci su preduzeli napad na jedinice Prvog kumanovskog partizanskog odreda⁴. Napad je izvršen u blizini Kratova, gde su se vodile uporne borbe u kojima je neprijatelj pretrpeo osetne gubitke⁵.

U Istočnoj Bosni ustaši i četnici pokušali su da se kod Rogatice i Sokolca probiju na oslobođenu teritoriju, ali posle jakog okršaja neprijatelj je bio odbačen nazad, izgubivši 50 mrtvih i ranjenih⁶.

U Zapadnoj Bosni odbijen je prepad neprijatelja u pravcu Janje. Jedinice 9-te brigade istrebile su 67 Nemaca⁷. U bli-

³ Nemačka 1. brdska divizija, delovi 92. motorizovanog puka i jače nemačke snage, prikupljene na kružnoj liniji u zahvatu komunikacije Gračac — Otrič — Knin — Kistanje — Benkovac — Obrovac, otpočeli su 3. februara napad (pod šifrovanim nazivom »Emil«) protiv 19. NO divizije, 13. NO brigade 9. NO divizije, Grupe severnodalmatinskih NOP odreda i Orjenskog NOP odreda. Nakon trodnevnih oštih borbi, 19. NO divizija, 13. NO brigada i Orjenski NOP odred su se našli okruženi između Lipača, Kučevića, Krupe i Dubokog Dola. Obruč je 5. februara uveče raskinula 5. dalmatinska NO brigada odsudnim napadom na odseku Lipač — Mrkići i obezbedila izvlačenje ostalih snaga, a ove su u toku noći 5/6. februara izbile u Liku (u rejon Glogovo Selo — Gubavčevo Polje).

* Kumanovski NOP odred je 1. decembra 1943. bio preimenovan u 1. kumanovski partizanski bataljon »Jordan Nikolov«, pa je o njemu reč (vidi primedbu 8. uz dok. br. 204).

⁵ Napad su, početkom januara 1944, preduzeli bugarske okupacione jedinice skopskog, vranjskog, kumanovskog, čustendilskog i kripopalanačkog garnizona, bugarska policija i kontračete, s ciljem da unište makedonske, kosovske i južnomoravske jedinice NOVJ na prostoru Kumanovo — Kriva Palanka — Vranje. Od makedonskih jedinica tu se zatekao 1. kumanovski partizanski bataljon »Jordan Nikolov«. On je, veštirim manevrom, izbegao sudar s jačim okupatorovim snagama. Posle neuspešnog desetodnevnog »pročešljanja« terena, bugarske jedinice su se vratile u svoje garnizone ne ostvarivši osnovni zadatak. Za odmazdu, one su u selima na zahvaćenom prostoru izvršile mnoge paljevine i ubistva i pohvatale oko 3000 seljaka, od kojih su većinu internirali u Bugarsku. Potpunije o tome vidi Oslobođilački rat, knj. 2, izdanje II, str. 163—168.

⁴ Odnosi se na borbu koju su, 5. februara u rejonu sela Berega (kod Sokolca), delovi 2. krajiške NOU brigade 27. NOU divizije vodili protiv delova 1. stajaćeg djelatnog ustaškog zdruza. Brigada je tom prilikom imala 9 mrtvih (vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 25), dok je neprijatelj, prema njegovim podacima, pretrpeo toga dana manje gubitke (vidi AVII, reg. br. 2/2—15, k. 57: bojnu relaciju 1. ustaškog stajaćeg djelatnog zdruza od 12. marta 1944).

⁷ Potpunije o dejstvima 9. krajiške NOU brigade početkom februara 1944. vidi tom IV, knj. 22, dok. br. 64.

zini Bugojna naši borci uništili su jedan teretni automobil i ubili i ranili 27 nemačkih vojnika.

Jedinice 6-te Ličke divizije uništile su na cesti Bihać — Lapac 20 teretnih automobila i 150 neprijateljskih vojnika⁸.

U Sloveniji nastavljaju se borbe na Dolenjskom i Notranjskom otseku fronta. Dve nemačke kolone koje napadaju na naše položaje iz Rakeka i Novog Mesta pokušavaju da se spoje sa trećom kolonom koja je prešla u ofanzivu iz Ljubljane. Uprkos jakog pritiska neprijateljske pešadije i tenkova naše jedinice do sada su odbile sve neprijateljske napade i zadale Nemcima velike gubitke⁹.

Jedinice 18-te divizije odbile su nekoliko napada 292-ge nemačke divizije, koja iz Karlovca i Ogulina pokušava da zauzme naše položaje¹⁰. Isto tako je uspešno odbijen neprijateljski napad u pravcu Vrbovskog¹¹ i iz Zlobina u pravcu Fužina¹². Naše jedinice su između Zlobina i Fužina samo u toku 31-og januara istrebile 45 neprijateljskih vojnika i zapjenile ratni materijal.

13

⁸ O dejstvima 6. NO divizije u prvoj polovini februara 1944. vidi tom IV, knj. 22, dok. br. 42.

⁹ Borbe je, od 5. do 8. februara 1944, vodila 15. NO divizija (vidi tom VI, knj. 11, dok. br. 30, 33, 37 i 43).

¹⁰ Ta divizija je 3. februara vodila borbe na sektoru Hreljin — Gomirje (vidi tom VI, knj. 11, dok. br. 19 i 23) i 8, 9. i 10. februara odbila neprijateljski ispad iz Ogulina i Zlobina (vidi tom VI, knj. 11, dok. br. 45). Njena glavnina (9. slovenačka i 10. NO brigada »Ljubljanska«) pošla je 14. februara iz Gorskog kotara za sektor Grosuplje — Kočevje, gde se odranije nalazila njena 8. NO brigada »Fran Levstik« (vidi tom VI, knj. 11, dok. br. 14, 15, 29, 45 i 61).

¹¹ Odnosi se na borbe koje je 3. februara kod sela Gomirja vodila 9. slovenačka NO brigada 18. NO divizije. Tom prilikom su ustaše popalile sela Ljubošinu, Maraviče, Vitunj i, delimično, Trnovu Poljanu, ubile 6 osoba (među kojima 4 žene) i odvele 4 omladinke i nekoliko ljudi (vidi tom VI, knj. 11, dok. br. 19 i 23; AIZDG, Ljubljana, f. 27/11: izveštaj Štaba 18. NO divizije od 5. februara 1944).

¹² Napad iz Zlobina je 8. februara kod Mrzle Vodice odbio 2. NOP odred 13. NO divizije (vidi AVII, reg. br. 8—2, k. 913).

¹³ Vidi primedbu 21. uz prilog br. 1.

BR. 10

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 12. FEBRUARA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U HRVATSKOJ, BOSNI I HERCEGOVINI, VOJVODINI, MAKEDONIJI I SLOVENIJI I POZDRAV VRHOVNOG KOMANDANTA NOV I POJ MARŠALA JUGOSLAVIJE JOSIPA BROZA TITA BORAČKOM I RUKOVODEĆEM SASTAVU JUGOSLOVENSKOG SAMOSTALNOG ODREDA U SOVJETSKOM SAVEZU¹

Br. 49.

Subota — 12. II. 1944.

Vrhovni štab Narodne oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

U Severnoj Dalmaciji i Hercegovini vode se neprekidne borbe. Neprijatelj trpi velike gubitke.

U Sremu nemački okupatori i ustaši ponovo su preduzeli ofanzivu protiv naših jedinica.

Na svim ostalim osecima fronta u Jugoslaviji naše jedinice vode lokalne ofanzivne operacije.

Jedinice Kumanovskog partizanskog odreda² skoro svakog dana vrše operacije na železničkoj pruzi Niš—Skoplje. Poslednjih dana na ovoj pruzi uništena su dva voza sa nemačkim i bugarskim trupama.³ Poginulo je mnogo neprijateljskih vojnika i Oficira.

U Slavoniji naše jedinice uništile su u toku trodnevnih bojeva jednu ustašku bojnu na liniji Čaglin — Poreč — Kula.⁴

U toku poslednjih bojeva na oteku fronta Kupres — Livno — Duvno — Bugojno naši borci istrebili su preko 400 Nemaca i ustaša.⁵

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 44, snimci 425—426.

² U rejonu Kumanova je dejstvovao 1. kumanovski partizanski bataljon »Jordan Nikolov«, a Kumanovski NOP odred je obnovljen tek početkom marta 1944 (vidi primedbu 8. uz dok. br. 204).

³ Redakcija nije uspela pronaći druge izvore koji bi potvrdili taj podatak. Međutim, u izveštaju Odeljenja za državnu zaštitu Nedićevog Ministarstva unutrašnjih poslova od 3. februara 1944. navodi se podatak da su »komunisti« noću 26/27. januara porušili železničku prugu na raznim mestima u dužini od 4 km između sela čukovca i sela Potočića (vidi tom I, knj. 21, dok. br. 89). Verovatno je o toj diverziji reč, a nju je izvela 3. južnomoravska NO brigada (vidi tom I, knj. 20, dok. br. 125).

⁴ Potpunije o tome vidi primedbu 7. uz prilog br. 1.

⁵ Na tom prostoru su dejstvovale jedinice 6. NO divizije (vidi tom IV, knj. 22, dok. br. 117), ali je o njihovim dejstvima u februaru i martu 1944. redakcija uspela pronaći malo dokumenata.

Na pruzi Beograd — Zagreb u blizini Sremske Mitrovice uništen je teretni voz.⁶ Posle upornih bojeva vojvodanske jedinice zauzele su utvrđeno mesto Morović, gde je zaplenjeno mnogo oružja, ratnog materijala i hrane.⁷ Neprijatelj je na bojištu ostavio 45 leševa svojih vojnika.

Jedinice 19-te divizije vodile su u toku dva dana uporne bojeve na području Promine.⁸ Ubijeno je 260 neprijateljskih vojnika,⁹ dok je 25 fašista zarobljeno. Uništeno je mnogo neprijateljskog oružja i ratne opreme i između ostalog 14 teretnih automobila, dva tenka, 4 topa, 4 putnička automobila. Porušena je električna centrala »Manojlović«,¹⁰ koja je snabdevala strujom rudnike boksita i železa u Promini. Potpuno je likvidiran jedan neprijateljski garnizon.¹¹

U Sloveniji nastavljaju se borbe kod Novog Mesta, Zdenške Vasi i Kočevja, gde su naše jedinice odbile nekoliko neprijateljskih pokušaja da se pomoću tenkova probiju na oslobođenu teritoriju.¹² Ubijeno je 50 neprijateljskih vojnika i 1 oficir. Uništena su dva tenka. Neprijatelj je bio odbačen na izlazne položaje. Naše jedinice ponovo su potpuno porušile 15 kilometara železničke pruge između Grosuplja i Lašča, koju su Nemci uspeali da isprave pre nekoliko dana.

18-ta slovenska divizija i dalje odbija napade u Gorskom Kotaru. 10-ta brigada u blizini Zlobina potukla je neprijatelj-

⁶ Verovatno se odnosi na diverziju koju je 1. četa 1. diverzantskog bataljona Glavnog štaba NOV i PO Vojvodine izvela 31. januara između Sremske Mitrovice i sela Lačarka (vidi tom I, knj. 8, dok. br. 25) ili na diverziju koju je ona izvela 6. februara na istoj relaciji (vidi tom I, knj. 8, dok. br. 29).

⁷ Neprijateljevo uporište u Moroviću savladale su noću 4/5. februara jedinice 4. i 6. vojvodanske NOU brigade i 2. sremskog NOP odreda (vidi tom I, knj. 8, dok. br. 28).

⁸ Reč je o borbama koje su 24. i 25. januara vodili 5. dalmatinska NO brigada 19. NOU divizije i Severnodalriiatski NOP odred. Oni su prvog dana u selima Mratovu i Oklaju potpuno razbili ustaške posade i uspešno se suprotstavili ustaškoj koloni koja je intervenisala iz Drniša, a drugog dana su kod Rudele (na putu Knin — Kistanje) razbili jednu nemačku motorizovanu kolonu (vidi tom V, knj. 23, dok. br. 117).

⁹ Tu su uračunati i gubici kvislinških i kolaboracionističkih formacija (ustaša i četnika). Njih je u to vreme na operativnom prostoru 8. korpusa NOVJ bilo preko 7.000 (vidi tom V, knj. 24, dok. br. 104).

¹⁰ Trebalo bi da piše: hidrocentrala Manojlovac.

¹¹ Odnosi se na selo Manojlovac.

¹² Na tom prostoru borbe su vodile 15. NO divizija i 8. slovenačka NOU brigada »Fran Levstik«. Od 5. do 9. februara (o kom je periodu ovde reč) te jedinice su značajnije borbe vodile kod Novog Mesta, Brusnica i Čušperka, na Trškoj gori, kod Zdenške Vasi, Ilove Gore i Hočevja. Potpuniije o tome vidi tom VI, knj. 11, dok. br. 29, 30, 33, 37 i 43.

sku kolonu od 1000 vojnika.¹³ Neprijatelj je u panici pobjegao u Zlobin, ostavivši na bojištu 54 leša svojih vojnika. Zaplenjeno je oružje i ratni materijal.

U Slovenskom Primorju definitivno je odbijena neprijateljska ofanziva kod Lokve. Neprijatelj se povukao na izlazne položaje.

-6-og februara neprijateljska avijacija izvršila je napad na Delnice.

14

¹⁵ A sada slušajte pozdrav maršala Jugoslavije Josipa-Broza-Tita:

Borcima i komandirima Jugoslovenskog samostalnog odreda u SSSR

Jugoslovenska Narodna oslobodilačka vojska i partizanski odredi pozdravljaju vas i izražavaju čvrstu uverenost da ćete dostojno predstavljati našu Narodnu oslobodilačku vojsku Jugoslavije na bojištu, boreći se neposredno rame uz rame zajedno sa slavnom Crvenom vojskom protiv našeg zajedničkog neprijatelja.

Drugovi borci i komandiri Jugoslovenskog samostalnog odreda u SSSR,

Vi ste prvi oružani odred naših naroda koji se bori za slobodu svoje domovine na sovjetskoj zemlji uporedo sa Crvenom vojskom.

Ispričajte sovjetskim narodima i njihovoj junačkoj vojsci koliko je velika naša ljubav prema njima, koliko smo mi zahvalni Crvenoj vojsci za njenu avangardnu ulogu u oslobođenju porobljenih naroda.

Naša junačka Narodna oslobodilačka vojska čeka vas, slavom ovenčane.

Sa borbenim pozdravom:

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Vrhovni komandant Narodne oslobodilačke vojske Jugoslavije maršal Tito

¹³ Tu borbu je 10. NO brigada »Ljubljanska« 18. NO divizije vodila 31. januara 1944 (vidi tom VI, knj. 11, dok. br. 12).

¹⁴ Vidi primedbu 21. uz prilog br. 1.

¹⁵ Tekst koji sledi objavljen je u istoj radio-emisiji (vidi snimak 428).

BR. 10

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 13. FEBRUARA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U SANDŽAKU, BOSNI I HRVATSKOJ¹

No 50.

12 — 13/11-44. g.

Vrhovni štab Narodne oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

U Sandžaku naše jedinice vode ofanzivne bojeve. Nemci na taj sektor dovlače jaka pojačanja.

U Istočnoj Bosni odbijeni su pokušaji neprijatelja da se iz Rogatice probije na oslobođenu teritoriju.

Na svim ostalim sektorima fronta u Jugoslaviji vode se bojevi lokalnog značaja.

Jedinice 2-ge divizije razbile su oko Pljevalja Nemce i četnike Mihajlovića.² Zaplenjena je neprijateljska komora, 3 bacača mina, jedan teški mitraljez i ratna oprema. Ubijeno je mnogo neprijateljskih vojnika.

U pravcu Sokolovića naše jedinice razbile su ustaški bataljon i ubile preko 60 ustaša.³ Jedinice 6-te crnogorske brigade vodile su bojeve sa Nemicima i četnicima oko Nikšića, gde je neprijatelj imao znatne gubitke.⁴ U Boki Kotorskoj, Zeleniki,

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 44, snimci 443 — 444.

Broj emisije i datum su naknadno dopisani mastilom. Međutim, redakcija smatra da je omaškom napisano »№50«, umesto: No 51. To zaključuje po tome što je za emisiju br. 50 napisan (i emitovan) tekst pod naslovom: »Nedeljni pregled ratnih operacija Narodno-oslobodilačke vojske i partizanskih odreda«. Njega redakcija ne objavljuje zato što se tu uglavnom ponavljaju podaci iz prethodnih ratnih izveštaja Vrhovnog štaba, a fotokopija toga teksta se nalazi u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 44, snimci 434 — 437.

² Borba je vođena 2. februara protiv delova nemačkog 4. puka »Brandenburg« i četnika (vidi tom I, knj. 20, dok. br. 150).

³ Borbe su, 8. februara, vodili delovi 27. NOU divizije protiv delova ustaškog 1. stajaćeg djelatnog zdruge (vidi AVII, reg. br. 2/2—15, k. 57).

⁴ Odnosi se na borbe koje je 6. crnogorska NOU brigada Primorske operativne grupe vodila 1. februara u rejonu sela Kamenskog i Rudine (na putu Nikšić — Viluse), 4. februara kod sela Stube i Broćancu i na komunikaciji Danilovgrad — Nikšić, 8. februara u selu Broćancu i 9. februara ponovo na komunikaciji Danilovgrad — Nikšić. Potpurnije o tome vidi tom III, knj. 7, dok. br. 38 i 45; knj. 10, dok. br. 16; Hronologiju NOP, str. 677 — 678.

potpaljeno je 75 tona benzina i nafte. Naše jedinice vodile su borbu na željezničkoj pruzi Zagreb — Karlovac — Jastrebarsko i zarobile 20 neprijateljskih vojnika.⁵ U okolini Hrženika ubijeno je u žestokim bojevima 30 ustaša.⁶ U Istri uništen je jedan voz na pruzi Trst — Buzet oko Rakitovca. Ubijeno je preko 60 njemačkih vojnika.⁷

U okolini Gornjeg Vakufa manje naše jedinice vode svakodnevno bojeve. U ovim bojevima se naročito istakao treći bataljon 9-te brigade.⁸

Jedinice Sanskog partizanskog odreda razbile su na sektoru Manjače manju neprijateljsku grupu.⁹ Osim toga ubile su tri četnička komandira. Na tom sektoru odbijeni su napadi Nemaca i četnika i zadani im veliki gubitci.¹⁰ Na komunikaciji Bihać — Ripač jedinice Bihaćkog bataljona" napale su na neprijateljsku motorizovanu kolonu i nanele joj velike gubitke.

12

Zahvalnost Vrhovnog komandanta Narodne oslobodilačke vojske maršala Jugoslavije Tita 5-toj dalmatinskoj brigadi i Severnodalmatinskom odredu:

»Izražavam zahvalnost i priznanje 5-toj dalmatinskoj brigadi i Severnodalmatinskom odredu za upornost i velike uspehe u borbi protiv prve njemačke planinske divizije u Sjever-

⁵ Na železničkoj pruzi Zagreb — Karlovac, na odseku između Horvata i Zdenčine, 4. februara je 2. diverzantski bataljon Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske digao u vazduh oklopni voz, uništivši jedan oklopni vagon (vidi tom V, knj. 24, dok. br. 88 i 119), a noću 4/5. februara, između železničke stanice Jastrebarsko i Desinca, delovi Turopoljsko-posavskog NOP odreda su zarobili 21 domobrana (vidi tom V, knj. 24, dok. br. 105 i 120).

⁶ Na tom prostoru su dejstvovalе jedinice 34. NO divizije (vidi tom V, knj. 24, dok. br. 66).

⁷ Akciju je, 4. februara, izveo 3. istarski partizanski bataljon Operativnog štaba za Istru (vidi tom V, knj. 24, dok. br. 97).

⁸ O dejstvima 9. krajiške NOU brigade 10. NOU divizije u prvoj polovini februara 1944. vidi tom IV, knj. 22, dok. br. 64.

⁹ To je bilo noću 2/3. februara, prilikom zauzimanja sela Goleša, i 4. februara, prilikom zauzimanja sela Vilusa, Radmanića, Zelenaca, Goleša i Pervana- (vidi AVII, reg. br. 23—5, k. 1628: izveštaj Štaba Sanskog NOP odreda od 13. februara 1944. štabu 4. NOU-divizije). Sanski NOP odred je u rejonu Manjače dejstvovao do 10. februara, a tada je prebačen na prostor između Banje Luke i Sanskog Mosta (vidi AVII, reg. br. 27—5, k. 1628: izveštaj Štaba Sanskog NOP odreda od 26. februara 1944. štabu 4. NOU divizije),

¹⁰ Borbe je vodila 8. krajiška NOU brigada 10. krajiške NOU divizije (vidi tom IV, knj. 22, dok. br. 93).

" Omaška; trebalo bi da piše: Petrovačkog bataljona.

¹² Vidi primedbu 21. uz prilog br. I.

noj Dalmaciji, a osobito poručniku Šimi Duboviću,¹³ komandiru 'Sjeverno-dalmatinskog odreda za vješto rukovodstvo borbom svoga odreda.

Vrhovni komandant Narodne oslobodilačke vojske
Jugoslavije — maršal Tito«.

BR. 12

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I **POJ**, OBJAVLJEN 14. FEBRUARA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U SLOVENIJI I HRVATSKOJ¹

Br. 52.

Ponedjeljak — 14. II. 1944.

Vrhovni štab Narodne oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

U Hercegovini, Severnoj Dalmaciji, Sremu i Sloveniji vode se neprekidni bojevi sa neprijateljskim kolonama koje trpe velike gubitke.

U Sandžaku naše jedinice vode ofanzivne operacije.

Na svim ostalim osecima fronta naše jedinice vode lokalne ofanzivne operacije.

Jedinice Narodne oslobodilačke vojske Slovenije u Štajerskoj 7. februara vodile su u toku čitavog dana borbu sa neprijateljskom kolonom severno od železničke pruge Zidani Most — Brežice.² Ova kolona bila je potučena. Ubijeno je 28 neprijateljskih vojnika. Zaplenjeno je oružje i ratni materijal.³ Na pruzi Grosuplje — Kočevje nastavljaju se borbe sa jakim neprijateljskim jedinicama, koje pokušavaju pomoću tenkova da isprave razrušenu prugu.⁴ Ova železnička pruga ponovo je razrušena u dužini od 2 kilometra.

¹³ Omaška; odnosi se na Simu Dubajića.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 44, snimak 461—462.

² Borbe je vodila 14. NO divizija u rejonu Pilštajna protiv delova nemačkog 18. landesšicen-puka koji su nastupali iz Pilštajna i Svetog Jurija (vidi tom VI, knj. 11, dok. br. 107).

³ Potpuniije o prodoru 14. NO divizije u Štajersku i borbama koje je ona vodila u toku februara vidi primedbu 3. uz dok. br. 101.

< Vidi tom VI, knj. 11, dok. br. 14, 37, 43 i 45.

Lokalne borbe sa neprijateljskim kolonama vode se kod Novog Mesta, Kostanjevice⁵ i u Gorskem Kotaru.⁵ 1. februara razrušena je železnička pruga Ljubljana — Trst. Izbačen je iz šina jedan vojnički voz. 4. februara ova ista pruga ponovo je razrušena i uništena je lokomotiva i 42 vagona.⁷ Zaplenjena je izvesna količina životnih namirnica.

U toku decembra 1943. godine jedinice Narodne oslobodilačke vojske Slovenije uništile su 2.200 neprijateljskih vojnika i oficira, 1.800 ranile i 202 zarobile. Zaplenjen je sledeći ratni materijal: 2 haubice od 100 milimetara, 3 poljska topa, jedan protivtenkovski top, 3 teška bacača mina, 20 teških mitraljeza, 15 puškomitraljeza, 58 automatskih pušaka, 750 pušaka, 114 revolvera i velika količina municije i vojničkih uniformi. Uništeno je 36 teretnih automobila, 5 oklopnih kola, 5 tenkova,⁸ jedan oklopni voz. Izbačeno je iz šina 7 vojničkih vozova.⁹

⁵ Na sektoru Novo Mesto — Kostanjevica dejstvovale su dve brigade 15. NO divizije: 4 NOU brigada »Matija Gubec« i 5. NOU brigada »Ivan Cankar«. (vidi tom VI, knj. 11, dok. br. 43).

⁴ U Gorskem kotaru je u prvoj polovini februara 1944. dejstvovala glavnina 18. NO divizije (vidi tom VI, knj. 11, dok. br. 1, 6, 16, 19, 23 i 45).

⁷ Potpunije o diverzijama na železničkoj pruzi Ljubljana — Trst, koje je početkom februara 1944. izvodio Notranjski NOP odred, vidi tom VI, knj. 11, dok. br. 45, primedbu br. 6.

⁸ Potpunije o borbama koje su u decembru 1943. vodile jedinice pod komandom Glavnog štaba NOV i PO Slovenije vidi tom VI, knj. 9 i 10.

⁹ Vidi primedbu 21. uz prilog br. 1.

BR. 10

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 15. FEBRUARA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U HRVATSKOJ I BOSNI¹

Br. 53.

Utorak — 15. II. 1944.

Vrhovni štab Narodne oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

U Podravini neprijatelj je preduzeo ofanzivu na oslobođenu teritoriju i posle žestokih bojeva uspeo da zauzme nekoliko sela i gradove Ludbreg i Koprivnicu.² Borbe se nastavljaju i neprijatelj trpi velike gubitke.

U Istočnoj Bosni, na području Gračanica — Zelinje, četnički odredi³ koji su ranije saradivali sa Nemcima u borbi protiv naših jedinica potpuno su se raspali. Većina četnika, koji su bili silom mobilisani, stupaju u našu 16-tu muslimansku brigadu.

Jedna brigada 19-te divizije napala je kod Zrmanje zajedno sa jedinicama Kninskog partizanskog odreda⁴ na nemačku motorizovanu kolonu. Za vreme ovog napada uništena su dva topa, 15 teretnih automobila i zadani su neprijatelju veliki gubici.⁵

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 44, snimak 469.

² Ofanzivu su, 8. februara, preduzeli 1. pukovnija Pavelićevog tjelesnog sdruga i delovi 5. ustaškog djelatnog stajaćeg sdruga protiv 32. NO divizije i Zagorskog NOP odreda. Nastupali su od Križevaca i Novog Marofa ka Apatovcu, od Varaždinskih Toplica i Varaždina ka Ludbregu i od Križevaca ka Koprivnici. Posle oštih trodnevnih borbi ustaške jedinice su zauzele Ludbreg i Koprivnicu, a do 12. februara još i sela: Apatovac, Veliki Poganac, Prkos i Curkovac (vidi tom V, knj. 24, dok. br. 49, 61, 122, 128, 129 i 131).

³ Na tom prostoru su se nalazili »zelenokadrovci«, pod komandom Ibrahima Pjanića, a ne četnici (vidi tom IV, knj. 22, dok. br. 44 i 172).

⁴ Odnosi se na 5. dalmatinsku NO brigadu i Severnodalmatinski NOP odred (a ne Kninski NOP odred). Oni su 25. januara kod sela Šupljaja (na putu Kistanje — Knin) napali prethodnicu neprijateljeve motorizovane kolone (vidi tom V, knj. 23, dok. br. 118).

⁵ U toj borbi su 5. dalmatinska NO brigada i Severnodalmatinski NOP odred imali 43 izbačena iz stroja, među kojima 12 poginulih.

Jedinice 10-te brigade odbile su sve pokušaje neprijatelja da se kod Gornjeg Vakufa i Bugojna probije na našu teritoriju.⁶ Neprijatelj je ostavio na bojištu 50 leševa svojih vojnika.

Borci 11-te divizije vodili su uspešne operacije u okolini Potočana.⁷ Ubijeno je i ranjeno mnogo neprijateljskih vojnika.

Saveznička avijacija izvršila je napad na nemačke brodove kod ostrva Uljana. Kod Dugog Otoka potopljen je jedan nemački kater.⁸

* A

⁶ U to vreme je 10. krajiška NOU brigada 10. NOU divizije dejstvovala na sektoru Kalinovika (vidi tom IV, knj. 22, dok. bir. 153), a na sektoru Gornjeg Vakufa i Bugojna je dejstvovala 9. krajiška brigada 10. NOU divizije (vidi tom IV, knj. 22, dok. br. 64).

⁷ U rejonu Potočana borbe je, 2. februara, vodila 14. srednjobosanska NOU brigada protiv četničke Jošavske brigade i Crnovrškog četničkog bataljona. Potpunije o njenom dejstvu, kao i aktivnosti 11. NOU divizije u prvoj polovini februara, vidi tom IV, knj. 22, dok. br. 78 i 104.

⁸ U nastavku ratnog izveštaja Vrhovnog štaba, kao poseban prilog, napisano je (i emitovano) sledeće:

»Naš dopisnik iz Slovenije javlja:

Petog februara diverzantski odred sastavljen od 11 partizana, odabranih boraca, na čelu sa komandantom Evgenijem Matejkom (Evgen Matejka Pemec bio je šef Obaveštajnog odseka 31. slovenačke NO divizije; vidi tom VI, knj. 11, dok. br. 28 i 55 — prim. red.), probio se u veoma utvrđeni Idrijski rudnik i na dubini od preko 30 metara minirao u glavnom hodniku rudnika okna na pet mesta. Posle jake eksplozije u hodnik je potekla ogromna količina vode, koja je zatopila ne samo okna već i čitav hodnik. Na taj način rudnik neće moći proizvoditi više od 10% svoje dosadašnje proizvodnje, to jest usled uspešne operacije grupe od 11 partizana proizvodnja se smanjila za 90%. Idrijski rudnik žive, posle španskog rudnika Almadena, najveći je rudnik žive u Evropi. Ova operacija smelih partizana, po svojim rezultatima, jedna je od najvećih akcija diverzantskih grupa, koje su izvršene za poslednje vreme.

Čitav odred od 11 boraca, na čelu sa svojim hrabrim komandantom, vratio se bez ikakvih gubitaka u svoju jedinicu.

Slovenski partizani mineri izvršili su poslednjih dana još nekoliko smelih operacija. Tako je četa minera — partizana uništila jedan voz na železničkoj pruzi Trst — Ljubljana. Prilikom katastrofe, voza poginulo je 27 Nemaca.

30-og januara jedan odred partizana—minera izvršio je napad na teretni električni voz blizu Devina, na pruzi Trst — Monfalcone (diverziju je izveo Minerski vod 1. čete Južnoprivlaskog NOP odreda; vidi tom VI, knj. 11, dok. br. 55, str. 155 — prim. red.). Spaljena su dva električna vagona za vuču i 8 običnih vagona, dok je 12 vagona oštećeno. Saobraćaj na ovoj pruzi bio je obustavljen u toku dva dana. Pojedini odredi minera Južnoprivlaskog partizanskog odreda neprekidno zadaju Nemcima jake udarce duž utvrđene obalske zone na Krasu.

BR. 10

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 16. FEBRUARA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U CRNOJ GORI, BOSNI I HERCEGOVINI, SLOVENIJI I HRVATSKOJ¹

Br. 54.

Sreda — 16. II. 1944.

Vrhovni štab Narodne oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

Iz Grčke i Bugarske stalno stižu nove trupe sa kojima naše jedinice vode neprekidne bojeve duž čitavog planinskog lanca od Slovenije do albanske granice. Naročito se uporne borbe vode na oteku fronta Grahovo — Knin — Lapac. Nemci zamenjuju hrvatske domobranske jedinice svojim trupama i jedinicama drugih nacionalnosti, a ove tobože šalju u Nemačku »na obuku«. U stvari Nemci ih šalju na Istočni front i u Francusku. U vezi sa tim čitavi Drugi domobranski zdrug iz Siska razbegao se kada su vojnici doznali da ih šalju u Nemačku.

Veliki sneg koji neprekidno pada smeta u operacijama i jednoj i drugoj strani.

Jedinice 6-te Crnogorske brigade ponovo su kod Nikšića potukle jednu neprijateljsku jedinicu.² Zarobljeno je 45 Mihajlovićevih četnika i zaplenjena je prilična količina ratnog materijala.

Samo prilikom jedne operacije zaplenjeno je, pored raznog oružja i uniformi, 17 automatskih revolvera. U toku pet poslednjih operacija borci odreda istrebili su preko 100 Nemaca.

Glavni štab Narodne oslobodilačke vojske i partizanskih odreda Slovenije izrazio je zahvalnost jedanaestorici partizana minersko-diverzantskog odreda, komandiru odreda Matejku i Idrijskom rudaru Ivanu Berčiću, zato što su pokazali veliku smelost i spretnost prilikom akcije u Idrijskim rudnicima (vidi zapovest Glavnog štaba NOV i PO Slovenije od 10. februara 1944; AIZDG, Ljubljana, f. 335/II — prim. red.)

Glavni štab Slovenije takođe je izrazio zahvalnost i priznanje borcima Južnoprimorskog odreda za smelost i spretnost prilikom izvršenja postavljene zadaće U blizini Trsta pod veoma teškim okolnostima.«

¹ Vidi primedbu 21. uz prilog br. 1.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 44, snimci 476—477.

² Vidi primedbu br. 4 uz prilog br. 11.

Jedinice 5-te divizije izvršile su u Hercegovini uspešnu operaciju u okolini Kalinovika i Jabuke.³ Ubijen je veliki broj nemačkih vojnika i zaplenjen je ratni materijal. Grupa boraca, koja ulazi u sastav jedne jedinice 4-te divizije, izbacila je iz šina na pruzi Prijedor — Novi vojnički voz, koji je prevezio vojsku.⁴

Usled katastrofe neprijatelj je pretrpeo velike gubitke. Borci Podgrmečkog partizanskog odreda odbili su pokušaj neprijatelja da se probije iz Bosanske Krupe. Ubijeno je oko 40 neprijateljskih vojnika.⁵

U Sloveniji jedna manja jedinica Primorskog⁶ partizanskog odreda potukla je kod Sežane jednu nemačku kolonu, koja je vozila oružje. Zaplenjeno je 250 pušaka.⁷

Koruški partizanski odred⁸ uništio je žandarmerijsku stanicu u Priberku.⁹ Ubijeno je 27 žandarma. Zaplenjeno je sve oružje i ratni materijal. U Štajerskoj izbačen je iz šina vojnič-

³ U rejonu Kalinovika, od 4. do 8. februara, 10. krajiška brigada je vodila borbe protiv četnika i muslimanske milicije (vidi tom IV, knj. 22, dok. br. 153 i 163), a na pravcu Bare — Jabuka, 9. i 10. februara, 4. krajiška NOU brigada i dva bataljona 1. krajiške NOU brigade vodili su borbe protiv delova nemačke 369. legionarske divizije (vidi tom IV, knj. 22, dok. br. 153; AVII, reg. br. 2—1, k. 2015: lični ratni dnevnik Milutina Morače; AVII, mikroteka Minhen, film br. 5, snimke br. 1163—1169: dnevni izveštaj Komande za Jugostok od 12. februara 1944).

* To su, 9. februara na odseku Bosanski Novi — Ravnice, izvršili 3. bataljon 11. krajiške NOU brigade i delovi Kozarskog NOP odreda. Pored toga što su dignuti u vazduh lokomotiva i dva vagona toga transporta, izbačen je iz šina blindirani voz i uništen jedan tenk koji su bili pošli iz Bosanskog Novog u pomoć napadnutoj koloni, koja je pretrpela znatne gubitke (vidi tom IV, knj. 22, dok. br. 59; AVII, reg. br. 4—3, k. 1625: izveštaj Štaba Kozarskog NOP odreda od 10. februara 1944).

⁵ Potpunije o dejstvima Podgrmečkog NOP odreda u prvoj polovini februara 1944. vidi tom IV, knj. 22, dok. br. 91.

⁶ Trebalo bi da piše: Južnoprimeškog.

⁷ Vidi AIZDG, -Ljubljana, f. 335/II: dnevnu zapovest Glavnog štaba NOV i PO Slovenije od 9. februara 1944, kojom se Južnoprimeški NOP odred pohvaljuje, između ostalog, i zbog razbijanja transportne kolone i zaplene 250 pušaka.

⁸ Koruški NOP odred u to vreme nije postojao, već Istočnokoruški i Zapadnokoruški NOP odred. Reč je o Zapadnokoruškom NOP odred.

Omaška; trebalo bi da piše: Slovenji Pliberk. Napad na žandarmerijsku stanicu u njemu izvršio je 17. januara Zapadnokoruški NOP odred (vidi tom VI, knj. 11, dok. br. 3, str. 32).

ki voz kod Pragerskog na železničkoj pruzi Maribor — Celje.¹⁰ U Gorskom Kotaru jedinice 18-te divizije vodile su u toku čitavog dana borbu sa jakim neprijateljskim mehaniziranim snagama, koje su iz Ogulina izvršile napad na položaje koje brani 18-ta divizija.¹¹ Posle žestokog okršaja neprijatelj je bio primoran da odstupi u Ogulin, ostavivši na bojištu 50 mrtvih vojnika i 4 oficira.

Saveznička avijacija prilikom napada na neprijateljsko brodovlje kod Hvara potopila je jedan parobrod i 6 jedrilica. Osim toga bombe su pale na kasarnu, gde je ubijeno mnogo neprijateljskih vojnika i oficira.¹²

13

¹⁰ Verovatno se odnosi na akciju koju je 5. februara izveo Minerski vod 11. slovenačke NO brigade »Miloš Zidanšek« (vidi tom VI, knj. 11, dok. br. 138). Inače, na prostoru jugoslovenskog dela Štajerske, sem te brigade, dejstvovala je i 2. četa Istočnokoruškog NOP odreda. (Taj odred je formiran 5. februara 1944. od jedinica ranijeg Koruškog bataljona). Potpunije o njihovim dejstvima u prvoj polovini februara vidi tom VI, knj. 11, dok. br. 56 i 78.

¹¹ Odnosi se na borbe koje je 3. februara vodila 10. slovenačka NO brigada »Ljubljanska« (vidi tom VI, knj. 11, dok. br. 23).

¹² Redakcija nije ustanovila kada je izvršen taj napad savezničke avijacije. Iz drugih izvora se vidi da su 4. februara dva britanska razarača artiljerijom tukla Stari Grad na Hvaru (vidi tom VII, knj. 2, dok. br. 56 — radiogram br. 45), a u radiogramu koji je 10. februara štab 3. pomorskog obalskog sektora uputio Štabu Mornarice NOVJ piše da je saveznička avijacija prilikom bombardovanja Sutomišćice, na ostrvu Ugljanu, 8. februara, potopila jednu tvrđavu, šest koča (ribarskih brodova) i jedan parobrod od 2000 tona i da je pogodila kasarnu, ali nije ustanovljen broj nemačkih gubitaka, mada se pretpostavlja da je bio velik (vidi tom VIII, knj. 2, dok. br. 17 — radiogram br. 148 i 154).

³ Vidi primedbu 21. uz prilog br. 1.

BR. 10

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 17. FEBRUARA 1944. PREKO **RADIO** STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U BOSNI, HRVATSKOJ, VOJVODINI, SANDŽAKU I SLOVENIJI¹

Br. 55.

Četvrtak — 17. II. 1944.

Vrhovni štab Narodne oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

Posle trodnevnih bojeva nemačke trupe koje se kreću u pravcu Knina uspele su da zauzmu varoš Bosansko Grahovo.² Ovdje se skupa sa Nemcima bori 500 četnika Draže Mihajlovića. Borbe se nastavljaju u okolini samog Grahova i na čitavom području do Lapca.³

U Istočnoj Bosni naše jedinice vode ofanzivne operacije na oteku fronta Rogatica — Prača.⁴

U Hrvatskoj vode se uporne borbe na oteku fronta — Kalnik — Koprivnica — Ludbreg.⁵

Naše vojvođanske jedinice koje se bore u Sremu izvršile su u toku januara 50 napada na neprijateljski železnički saobraćaj. Uništeno je 9 lokomotiva i 56 vagona uglavnom na pruzi Beograd — Zagreb.⁶ Ubijeno je oko 300 neprijateljskih vojnika i zaplenjeno je mnogo ratnog materijala.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 44, snimci 487—488.

² Odnosi se na pet bataljona iz sastava nemačke 1. brdske divizije. Oni su 11. februara preduzeli napad s ciljem da ovladaju prostorom Bosansko Grahovo, Drvar, Bosanski Petrovac. Uspeli su samo da potišnu 9. NO diviziju i da 11. februara ovladaju Bosanskim Grahovom, ali, su ih 14. februara jedinice 9. NO divizije i Grahovsko-peuljskog NOP odreda prinudile da ga napuste i da se povuku u pravcu Knina (vidi tom V, knj. 24, dok. br. 68 i 148; AVII, reg. br. 7—2 i 8—2, k. 842 A; izveštaj Štaba 9. NO divizije od 14. februara 1944. štabu 8. korpusa NOVJ).

³ Na sektorima Lapac — Srb i Gračac — Gospić dejstvovala je tada 19. NO divizija 8. korpusa NOVJ (vidi tom V, knj. 24, dok. br. 31, 32, 59 i 102).

⁴ Na tom sektoru je 27. NOU divizija vodila borbe protiv delova ustaškog 1. stajaćeg djelatnog zdruga. Njena 2. krajiška NOU brigada i Romanijski NOP odred su 13. februara napali Rogaticu, ali nisu uspeali da njom ovladaju. Potpuniye o tome vidi tom IV, knj. 22, dok. br. 51, 56 i 99.

⁵ Vidi primedbu 2. uz prilog br. 13.

⁶ U saopštenju Glavnog štaba NOV i PO Vojvodine iz februara (nije napisan potpun datum) 1944. piše da je od navedenih 50 napada izvršeno 11 na železnički saobraćaj, 5 na drumski i 5 na neprijateljev telegrafsko-telefonski saobraćaj. Takođe su dati i rezultati tih napada. Iz njih se vidi da je, pored uništenih 9 lokomotiva i 56 vagona, razru-

Jedinice Sandžačke brigade vodile su borbu sa Nemcima i četnicima u okolini Pljevalja.⁷ Neprijatelj je izgubio mnogo mrtvih i ranjenih. U okolini Renovice jedan naš bataljon prilikom žestokog okršaja sa Nemcima uništio je preko 50 nemačkih okupatora i mnogo Nemaca ranio.⁸ Zaplenjeno je oružje i municija.

U Liki vode se uporne borbe u okolini Gospića.⁹ Naši borci uništili su dva tenka¹⁰ i istrebili veliki broj neprijateljskih vojnika.

U okolini Velike Gorice i kod Turopolja naskočili su na naše mine dva teretna voza i jedan oklopni voz, koji su prevozili ratni materijal i vojsku." Uništene su tri lokomotive i nekoliko vagona. Neprijatelj je izgubio mnogo mrtvih i ranjenih.

U okolini Gorice¹² dignuta su u vazduh dva mosta, baš u trenutku kada je preko njih prolazila jedna legionarska jedinica.¹³ Broj mrtvih i ranjenih legionara veoma je veliki.

U Gorskom Kotaru borbe se vode u okolini Brinja.¹⁴ U Istri na našu stranu prebegli su iz Pulja¹⁵ 20 ruskih ratnih zarobljenika, koji su uoči begstva ubili 20 Nemaca.¹⁶

šen 821 m železničke pruge, da su spaljene 2 železničke stanice i 1 stražarnica i da su uništena 237 telegrafsko-telefonska stuba (vidi tom I, knj. 8, dok. br. 20).

⁷ Verovatno se odnosi na borbe koje je 2, 3. i 6. februara 1944. vodila 4. sandžačka NO brigada (vidi tom I, knj. 16, dok. br. 125; tom III, knj. 7, dok. br. 62).

⁸ Tu borbu je, 10. februara, vodio 2. bataljon 1. krajiške NQU brigade 5. NOU divizije protiv delova nemačke 369. legionarske divizije (vidi tom IV, knj. 22, dok. br. 153).

⁹ Borbe su vodile 1. i 2. NO brigada 35. NO divizije, 7. dalmatinska NO brigada 19. NO divizije i jedan bataljon Ličkog NOP odreda.

¹⁰ Uništio ih je, 8. februara, 7. dalmatinska NO brigada (vidi tom V, knj. 24, dok. br. 74).

¹¹ Akcije je izveo 2. dalmatinski bataljon Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske. Između Velike Gorice i Mraclina su 2. i 13. februara dignuti u vazduh vozovi s ratnim materijalom (vidi tom V, knj. 24, dok. br. 88, 117 i 131), a između Turopolja i Mraclina je 4. februara dignut u vazduh voz s vojskom i uništeni su lokomotiva i četiri vagona (vidi tom V, knj. 24, dok. br. 88 i 119).

¹² Odnosi se na Veliku Goricu u Turopolju.

¹³ Akciju su, 4. februara, izveli delovi 2. diverzantskog bataljona Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske i 2. bataljon Turopoljsko-posavskog NOP odreda u momentu kad su preko mostova prelazili delovi iz sastava nemačke 1. kozačke konjičke divizije (vidi tom V, knj. 24, dok. br. 88).

¹⁴ Odnosi se na borbe koje su od 10. do 15. februara vodili delovi 1. i 2. NO brigade 13. NO divizije (vidi tom V, knj. 24, dok. br. 77 i 105).

¹⁵ Odnosi se na grad Pulu.

" U poslatom radiogramu Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske od 12. februara piše da su tih 20 Rusa 10. februara potukli 14 Nemaca pa

U Sloveniji nastavljaju se lokalne borbe oko Novog Mešta. Jedinice naše 15-te divizije uspešno sprečavaju ispravljanje železničke pruge Grosuplje — Kočevje.¹⁷ Samo u toku jednog dana pruga je bila ponovo razrušena u dužini od 600 metara. Severno od železničke pruge Zidani Most — Brežice naše jedinice su u toku poslednjih dana izvršile nekoliko uspješnih operacija na saobraćajnim komunikacijama.¹⁸ Na cesti kod Planine uništena su dva teretna i nekoliko putničkih automobila.¹⁹

Za vreme bombardovanja Sutomiščine,²⁰ saveznička avijacija potopila je jedan nemački parobrod od 2000 tona.²¹

Naše jedinice ponovo su očistile od neprijatelja sva severnodalmatinska ostrva, osim Ugljana i Pašmana.²²

23

onda prebegli na stranu jedinica NOVJ (vidi tom V, knj. 24, dok. br. 105). I u izveštaju Operativnog štaba za Istru od 26. februara to se potvrđuje i dodaje da je iz Kanfanara trebalo da prebegne još 160 Rusa, pošto prethodno pobiju Nemce koji su bili s njima, ali je zavera otkrivena, pa su Rusi razoružani, a sveštenika iz Kanfanara, koji je radio na njihovom bekstvu, Nemci su obesili (vidi tom V, knj. 24, dok. br. 97).

¹⁷ Vidi tom VI, knj. 11, dok. br. 58.

¹⁸ Borbe je vodila 14. NO divizija.

¹⁹ Na cesti kod Planine je 8. februara 1. slovenačka NOU brigada »Tone Tomšič« uništila tri kamiona, jedan motocikl i 1 tenk (vidi tom VI, knj. 11, dok. br. 107).

²⁰ Omaška; treba da piše: Sutomiščice (na ostrvu Ugljanu).

²¹ Pristanište Sutomiščica je bombardovano 8. februara 1944 (vidi tom VIII, knj. 2, dok. br. 17 — radiograme br. 148 i 154).

²² Tako je Štab 3. pomorskog obalskog sektora 10. februara 1944, radiogramom, javio štabu Mornarice NOVJ (vidi tom VIII, knj. 2, dok. br. 17 — radiogram br. 157).

²³ Vidi primedbu 21. uz prilog br. 1.

BR. 10

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 18. FEBRUARA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U HRVATSKOJ, BOSNI, MAKEDONIJI I SLOVENIJI¹

Br. 56.

Petak — 18. II. 1944.

Vrhovni štab Narodne oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

Pokušaji neprijatelja da se probije na našu oslobođenu teritoriju na oteku fronta Grahovo — Martin Brod — Bihać potpuno su propali. Neprijatelj, pretrpevši velike gubitke, bio je odbačen na izlazne položaje.²

U Hrvatskom Zagorju nastavljaju se uporne borbe na oteku fronta Ludbreg — Koprivnica.³

U Istočnoj Bosni naše jedinice nastavljaju ofanzivne operacije na oteku fronta Rogatica — Renovica.⁴ Kumanovski partizanski odred izbacio je iz šina dva voza na pruzi između Vranja i Kumanova.⁵

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 44, snimci 494—495.

² Pet bataljona iz sastava nemačke 1. brdske divizije i dve četničke brigade (1. i 4. iz 1. bosanskog korpusa) krenuli su 11. februara u napad s linije Otrić — Knin — Vrlika, težeći da preko Bosanskog Grahova prođu u *Drvar*. Suprotstavila im se 9. NO divizija i zadržala ih na liniji Pešonci — Popovača — Kesići — Obijaj (Veliki i Mali), s koje se oni 14. februara povlače u Strmicu i Knin (vidi tom V, knj. 24, dok. br. 39, 48, 57 i 68).

³ Borbe su vodile jedinice 10 (Zagrebačkog) korpusa NOVJ protiv 5. ustaškog stajaćeg zdruga i ojačane 1. pukovnije Pavelićevog tjelesnog zdruga. Te neprijateljeve snage su izvodile drugu etapu svoje ofanzive (pod šifrom »Dubrovnik«) na slobodnu teritoriju Hrvatskog zagorja i Kalnika (vidi primedbu 2. uz prilog br. 13).

* Borbe su vodile jedinice 27. NOU divizije protiv delova 1. stajaćeg djelatnog ustaškog zdruga (vidi tom IV, knj. 22, dok. br. 51, 56 i 69).

⁵ Kumanovski NOP odred tada još nije bio obnovljen, a dejstva u rejonu Kumanova je u to vreme izvodio 1. kumanovski partizanski bataljon »Jordan Nikolov«. Izvesno vreme (od kraja novembra 1943. do 13. februara 1944) na sektoru Kumanovo — Vranje dejstvovali su još i Kosovski partizanski bataljon i 2. udarni bataljon 2. južnomoravskog NOP odreda. Oni su 7. februara zajednički vodili borbu kod sela Biljače (blizu Kumanova) protiv bugarskih okupatorskih jedinica. U toj borbi, koja je trajala celu noć, poginuo je Hristijan Todorovski Karpoš, komandant bataljona »Jordan Nikolov«, narodni heroj, i samo još jedan partizan, dok je neprijatelj imao dosta mrtvih i ranjenih. Druga značajnija akcija u rejonu Kumanova usledila je 11. februara. Tada su Kosovski partizanski bataljon i jedna četa 1. kumanovskog partizanskog bataljona »Jordan Nikolov«, kod železničke stanice Ta-

U okolini Skoplja sudarila su se dva voza. Usled katastrofe poginulo je preko 100 Nemaca. Jedna naša makedonska jedinica izbacila je iz šina voz u blizini Đevdelije i dignula je u vazduh sve mostove između Prilepa i Velesa.⁶

U Posavini u Istočnoj Bosni naše jedinice razoružavaju potučene Mihajlovičeve četnike, koji saraduju sa Nemcima. Zarobljeno je oko 50 četnika.⁷

Biokovski partizanski odred uništio je nemačke garnizone u selima Korito i Savanić.⁸ Ubijeno je i ranjeno oko 60 Nemaca. Zaplenjena je prilična količina oružja i ratnog materijala. Spaljen je jedan teretni automobil i 6 motocikla.

U Slovenskom Primorju jedinice 30-te divizije prebacile su se između Gorice i Tolmina na desnu obalu Soče. Prebacivanje je izvršeno između 2-og i 6-og februara.⁹ Izvidničari i avangardni odredi vode neprekidne bojeve sa neprijateljem.

banovac, napali železničku kompoziciju (poginula su 3 bugarska policajca, a zarobljeni su 3 Nemca i 14 bugarskih vojnika, policajaca železničara). Dva dana kasnije su 2. udarni bataljon 2. južnomoravskog NOP odreda i Kosovski partizanski bataljon pošli na planinu Skopsku Crnu goru, a 1. kumanovski partizanski bataljon »Jordan Nikolov« je izvodio manje akcije, dok nije 20. februara, po naredbi Glavnog štaba NOV i PO Makedonije, preformiran u dva udarna bataljona: »Hristijan Todorovski Karpoš« i »Jordan Nikolov«. Potpunije o tome vidi tom VII, knj. 3, dok. br. 15, 16 i 18.

⁵ Tu akciju na železničkoj pruzi, na odseku između sela Miletkova i Miravaca, 4. februara, izvela je diverzantska grupa 2. makedonske NOU brigade (vidi tom VII, knj. 3, dok. br. 17), a mostove su, venovatao, srušile druge jedinice te brigade.

⁷ Napad na četnike u Posavini izveli su noću 8/9. februara 16. muslimanska NOU brigada 17. NOU divizije i Posavski NOP odred. Oni su ih brzo razbili i narednih dana nastavili njihovo gonjenje i razoružavanje (vidi tom IV, knj. 22, dok. br. 44).

⁸ U to vreme nije postojao Biokovski NOP odred, već su, umesto njega, postojala tri odreda: Neretvanski, Makarski i Imotski. Oni su sačinjavali Grupu južnodalmatinskih NOP odreda.

Pogrešno je napisano »Korito i Savanić«, umesto: Kozica i Saranč. Napad na ta dva sela, u kojima su se nalazili delovi nemačke 118. lovačke divizije, izvršili su 7. februara Neretvanski i Makarski NOP odred, dok je Imotski NOP odred obezbedivao napad. Postignut je samo delimičan uspeh, jer su ugroženim uporištima blagovremeno pritekli u pomoć pešadija i tenkovi iz susednih garnizona (vidi tom V, knj. 24, dok. br. 27 i 46).

⁹ Trideseta NO divizija se 30. januara prikupila na Banjškoj planeti (visoravni): Štab divizije i 17. slovenačka NO brigada »Simon Gregorčič« u Ravnama kod Bata, 18. slovenačka NO brigada »Bazoviška« na Kanalskom vrhu, a 19. slovenačka NO brigada »Srečlco Kosovel« u Humarji. Divizija je preko reke Soče prešla noću 30/31. januara, na dva mesta: štab divizije i brigada »Simon Gregorčič« južno od Deskla, a druge dve brigade između Kanala i Morskog. Ujutro 31. januara ona se prikupila na prostorijsi Debenje — Lig — Kambreško, gde se dva dana odmarala bez dodira s neprijateljem. Potpunije o tome vidi tom VI, knj. 10, dok. br. 183, knj. 11, dok. br. 27; knj. 12, dok. br. 70.

Samo u toku prvog dana bojeva ubijeno je 38 nemačkih vojnika i 2 oficira i uništena su dva teretna automobila.¹⁰ Pojedine jedinice ove divizije vode bojeve kod Kobarida, gde je potučena jaka nemačka kolona, koja je išla u pratnji tenkova.

9-og februara, borci 4-te udarne brigade u toku čitavog dana vodili su borbu na Trškoj Gori, kod Novog Mesta.¹¹ Ubijeno je 45 neprijateljskih vojnika. Noću između 9-og i 10-og februara, naše jedinice¹² su prodrle u Rajhenburg,¹³ u veliki rudnik uglja, čija je produkcija iznosila 500 tona uglja na dan.¹⁴ Naši borci minirali su sve mašine i kompresorske instalacije u rudniku. Ovde je zarobljeno 7 Nemaca i potučena je jedna nemačka kolona.¹⁵ Uništen je neprijateljski tenk. Potučena je takođe druga nemačka kolona, na cesti Sevnica — Planina. Uništena su tri tenka.

¹⁰ Manje snage nemačke 162. turkestanske divizije i delovi SS lovačkog bataljona za odbranu Krša (taj je bataljon imao oko 5.000 ljudi) iz Kobarida i Svete Lucije napali su 30. diviziju u zoru 2. februara na položaju Debenje — Lig — Kambreško, ali ih je ova divizija odbacila, dok je noću 2/3. februara 17. brigada delom snaga savladala neprijateljeve posade na Sankvirinskim mostovima i porušila sve mostove, a delom snaga porušila železničku prugu na sektoru Anhovo — Ajba. Neprijateljskim delovima koji su 3. februara obnovili napad na Kambreško nanela je 18. slovenačka NO brigada »Bazoviška« osetne gubitke (vidi tom VI, knj. 11, dok. br. 55, knj. 12, dok. br. 70).

" Delovi 4. slovenačke NOU brigade »Matija Gubec« 15. NO divizije vodili su i prethodna dva dana uzastopno borbe u rejonu Trške gore (vidi tom VI, knj. 11, dok. br. 33, 37 i 47).

¹² Reč je o 14. NO diviziji.

¹³ Sada: Brestanica (kod Krškog). Tr noći su se jedinice 14. NO divizije prebacile desetak kilometara severnije od Rajhenburga (pošle su iz rejona Žaga — Presečno — Podlog u rejon Zalog — Glažuta — Federmaus).

¹⁴ Neprijateljevu posadu u Senovu (kod Krškog) savladala je 1. slovenačka NOU brigada »Tone Tomšič«, a rudnik uglja Raštanj (kod Krškog) 2. slovenačka NOU brigada »Ljubo šercer« onesposobila je za duže vreme (vidi tom VI, knj. 11, dok. br. 107; knj. 12, dok. br. 8).

" Odnosi se na kolonu iz sastava nemačkog 18. landesšicen-puka, protiv koje je 2. slovenačka NOU brigada »Ljubo šercer« 10. februara vodila borbe u rejonu sela Federmausa (vidi tom VI, knj. 11, dok. br. 117; knj. 12, dok. br. 8).

¹⁶ Vidi primedbu 21. uz prilog, br. 1,

BR. 10

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 19. FEBRUARA 1944. PREKO **RADIO** STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U HRVATSKOJ, BOSNI I SLOVENIJI¹

Br. 57.

Subota — 19. II. 1944.

Vrhovni štab Narodne oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

Na oteku fronta kod Grahova nemačke trupe bile su naterane na odstupanje u pravcu Knina, i naše jedinice ponovo su zauzele grad Bosansko Grahovo.² Osim ubijenih nemačkih vojnika, na bojištu nađeno je mnogo Nemaca koji su se smrznuli.

Naše jedinice posle uspešno izvršene operacije ponovo su zauzele grad Cazin.³

Na oteku fronta Travnik — Bugojno, posle žestokog okršaja koji je trajao nekoliko sati, Nemci su uspeli da ponovo zauzmu Bugojno.⁴

Na svim ostalim osecima fronta vode se lokalne borbe.

U borbama u okolini Ludbrega Nemci⁵ su izgubili preko 200 mrtvih i veliki broj ranjenih vojnika i oficira. Naše jedinice zaplenile su priličnu količinu ratnog materijala.

Na železničkoj pruzi Zagreb — Beograd u okolini Gornjeg Rajića naši borci uništili su lokomotivu i nekoliko desetaka vagona.⁶ Spaljeno je 6 teretnih automobila.⁷ Ubijeno je neko-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 44, snimci 501—502.

² Vidi primedbu 2. uz prilog br. 16.

³ U Cazin su 20. februara ušli delovi Unskog operativnog sektora (krajem februara preimenovanog u Unsku operativnu grupu), pošto su prethodno, 19. i 20. februara, razoružali žandarmerijsku posadu koja se iz Cazina povlačila prema selu Ostrošcu da bi se probila do Bihaća (vidi tom V, knj. 24, dok. br. 87).

⁴ To su, verovatno, bili delovi nemačke 7. SS divizije »Princ Eugen«. Nastupajući u dve kolone (podržane tenkovima) duž puta Donji Vakuf — Bugojno, oni su potisli delove 9. krajiške NOU brigade 10. NOU divizije i 11. februara ovladali Bugojnom (vidi tom IV, knj. 22, dok. br. 64).

⁵ Omaška; trebalo bi da piše: ustaše, jer u februaru 1944. na rejon Ludbrega i uopšte na oslobodenu teritoriju Kalnika nisu napadali Nemci, već ustaše (vidi tom V, knj. 24, dok. br. 49).

⁶ Akciju su, 14. februara, između s. Gornjeg Rajića i s. Roždanika, izveli delovi 1. diverzantskog odreda Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske i Posavski NOP odred (vidi tom V, knj. 24, dok. br. 73, 90 i 134).

⁷ Automobili su bili u vagonima.

liko desetaka Nemaca i oslobođeno iz zarobljeništva 30 Italijana. Prilikom ove operacije zaplenjena je prilična količina ratnog materijala.

U Sloveniji nastavljaju se borbe duž železničke pruge Grosuplje — Kočevje, zatim u okolini Novog Mesta i u Gorskotom Kotaru.

Jedinice Belokrainskog⁸ odreda izvršile su napad na veoma utvrđeno mesto Bosiljevo, na desnoj obali Kupe, između Ogulina i Karlovca, gde se nalazio jaki nemačko-italijanski garnizon.

Borci 15-te divizije u toku januara uništili su 3 tenka, troje oklopnih kola, 43 teretna automobila, 7 putničkih automobila, 12 motocikla i 3 lokomotive.

U Slovenskom Primorju jedinice 30-te divizije, koje su se početkom februara prebacile preko Soče, vode bojeve kod Čedadada i Udine.⁹

¹⁰

⁸ Taj odred je dejstvovao na području Bele krajine, ali se zvao: Belokranjski NOP odred.

⁹ Kod Čedadada je 6. februara vodila borbe 18. slovenačka NO brigada »Bazoviška« (vidi tom VI, knj. 11, dok. br. 21 i 55), a na uporište Feadis (kod Udina) napala je noću 10/11. februara 17. slovenačka NO brigada (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 70).

¹⁰ Vidi primedbu 21. uz prilog br. 1.

BR. 10

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 20. FEBRUARA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U BOSNI, HRVATSKOJ I SLOVENIJI¹

Vrhovni štab Narodne oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

U Istočnoj Bosni naše jedinice već nekoliko dana vrše napade na grad Rogaticu. Nemci i ustaši pružaju jaki otpor. Borbe se nastavljaju².

U Liki, u okolini Brinja³, naše jedinice su potukle jedan neprijateljski puk⁴. Sada se vode borbe u selima Kamenica i Bukve⁵.

U okolini Turopolja jedna naša brigada⁶ potukla je nekoliko stotina ustaša i legionera⁷. Zarobljeno je 40 neprijateljskih vojnika i zaplenjeno mnogo ratnog materijala.

U Slavoniji naše jedinice razrušile su železničku prugu u blizini Pleternice⁸ i dignule u vazduh jedan most.

U okolini Kapele⁹ borci 17-te brigade potukli su jednu ustašku kolonu i ubili 20 ustaša¹⁰.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 44, snimci 518—519. Tekst je napisan za 59. emisiju radio-stanice »Slobodna Jugoslavija« i emitovan 20. februara 1944. u 20,05 časova, na talasima između 41 i 42 metra (vidi snimak br. 517).

² Vidi primedbu 4. uz prilog br. 16.

³ Brinje se nalazi u Gorskom kotaru (oko 50 km severozapadno od Like).

⁴ Odnosi se na borbe koje je 13. februara vodila glavnina 13. NO divizije. Tom prilikom ona je prinudila 3. bataljon 846. puka nemačke 392. legionarske divizije da napusti sela Tužević, Vodoteč i Bukovlje i da se povuče u Brinje (vidi tom V, knj. 24, dok. br. 77 i 105).

⁵ Omaška; treba: Bukovlje.

⁶ Odnosi se na NO brigadu »Franjo Ogulinac Seljo« 34. NO divizije.

⁷ Brigada »Franjo Ogulinac Seljo« i 2. bataljon Turopoljsko-posavsikog NOP odreda su 10. februara vodili borbu protiv delova 3. kubanskog puka iz sastava nemačke 1. kozačke konjičke divizije i 1. ustaške jurišne bojne u rejonu sela Suše, Ruče i Veleševca. Brigada je imala 21 mrtvog (među kojima i Ivana Mladena, komandanta brigade) i 14 ranjenih (vidi tom V, knj. 24, dok. br. 101).

⁸ Prugu su, u dužini od oko 6 km, 15. februara srušile jedinice 28. NOU divizije (vidi tom V, knj. 24, dok. br. 54, 76 i 90).

⁹ Odnosi se na železničku stanicu Nova Kapela-Batrina.

¹⁰ Tu borbu je 17. NOU brigada 28. NOU divizije vodila 15. februara (vidi tom V, knj. 24, dok. br. 76).

*
čehoslovačka brigada »Jan Žiška« vodila je borbu sa ustašama i četnicima Mihajlovića¹¹. Premda je neprijatelju pomagala avijacija, čehoslovački borci, posle uspešnog juriša, naterali su neprijatelja u begstvo. Zaplenjena je prilična količina ratnog materijala. U borbi se naročito istakao prvi bataljon na čelu sa svojim komandantom¹² a takođe borci prve¹³ čete trećeg bataljona.

U okolini Banje Luke jedinice 13-te brigade¹⁴ vodile su borbu sa četnicima Drenovića¹⁵. Uništeno je oko 20 četničkih bandita i zaplenjen je ratni materijal.¹⁶

U Sloveniji borci 6-te udarne brigade Slavka Šlendera zauzeli su selo Motnik na cesti Kamnik¹⁷ — Trojane. 28 žandar- ma koji su se utvrdili i pružali jaki otpor, pošto su odbili da se predadu, bili su dignuti u vazduh¹⁸. Poginuli su svi žandarmi, među njima i jedan kapetan. Oružje i ratna oprema ovog žandarmerijskog garnizona zaplenjena je.

Nemačka kolona koja je u pratnji tenkova pokušala da iz Trojana priskoči u pomoć opkoljenom garnizonu bila je potučena i primorana da se vrati natrag¹⁹.

4-og februara odred partizana minera razrušio je železničku prugu Litija — Zidani Most²⁰.

27

¹¹ Brigada je tu borbu, 7. februara kod sela Ivanjskog Boka (blizu Kostajnice), vodila protiv ustaša, četnika i delova nemačke 1. kozačke konjičke divizije (vidi tom V, knj. 24, dok. br. 50).

¹² Komandant 1. bataljona čehoslovačke NO brigade »Jan Žiška« tada je bio Milan Svrab.

¹³ Štab čehoslovačke NO brigade »Jan žiška« (»Jana Žiški z Trocnova«) predložio je štabu 6. korpusa NOVJ da se pohvali 2. četa 3. bataljona (vidi tom V, knj. 24, dok. br. 50). štab 6. korpusa je usvojio predlog i 10. februara poslao svoj predlog Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske (vidi tom V, knj. 24, dok. br. 37 — str. 165).

¹⁴ Odnosi se na 13. krajišku NOU brigadu 10. NOU divizije.

¹⁵ Uroš Drenović. Poginuo je početkom juna 1944. u borbi protiv jedinica NOV i POJ.

¹⁶ Borbe su, 13. februara, u selu Pervanu, vodili 2. i 4. bataljon 13. krajiške NOU brigade (vidi tom IV, knj. 22, dok. br. 93).

¹⁷ Omaška; treba: Kamnik.

¹⁸ Napad na neprijateljevo uporište Motnik, noću 1/2. februara, izvršila je 6. slovenačka NOU brigada »Slavko Šlander« 4. operativne zone NOV i PO Slovenije (vidi tom VI, knj. 11, dok. br. 24). •

¹⁹ Vidi tom VI, knj. 11, dok. br. 24.

²⁰ Miniranje je izvršila Minerska četa Štaba 4. operativne zone Glavnog štaba NOV i PO Slovenije (vidi tom VI, knj. 11, dok. br. 35).

²¹ Vidi primedbu 21. uz prilog br. 1.

BR. 19

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 21. FEBRUARA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U ISTOČNOJ BOSNI, SLOVENIJI I SRBIJI¹

Br. 60.

Ponedjeljak — 21. II. 1943.

Vrhovni štab Narodne oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

U Istočnoj Bosni kod Rogatice nastavljaju se uporne borbe sa Nemcima, ustašima i četnicima Mihajlovića². Neprijatelj je izgubio oko 30 mrtvih, 20 zarobljenika i nekoliko desetaka ranjenih. Naše jedinice zaplenile su 13 puškomitraljeza, oko 50 pušaka, municiju i drugi ratni materijal.

U Sloveniji u okolini Novog Mesta potučena je kolona od 600 Nemaca³. Na bojištu je nađeno nekoliko desetaka leševa nemačkih vojnika, dok su ostale leševe Nemci uspeli da odvuču sa sobom. Duž željezničke pruge Celje — Zidani Most došlo je 10 februara do okršaja sa jednom nemačkom jedinicom⁴. Za vreme okršaja ubijeno je preko 40 Nemaca. Na železničkoj pruzi Kočevje — Grosuplje i kod Novog Mesta nastavljaju se lokalne borbe⁵.

U Mačvi, Mačvanski partizanski odred razoružao je neprijateljski garnizon u Radovnicima⁶. Zarobljeno je 20 Nemaca i

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 44, snimci 524—525.

² Borbe su vodili 27. NOU divizija i Romanijski NOP odred protiv delova nemačke 369. legionarske divizije, glavnine ustaškog 1. stajaćeg djelatnog zdruza i četnika iz rejona Rogatice. Napad na Rogaticu je usledio noću 13/14. februara, ali nije uspeo (vidi tom IV, knj. 22, dok. br. 51, 99, 167 i 168), pa su borbe nastavljene u njenoj okolini.

³ U okolini Novog Mesta u to vreme su dejstvovala 4. slovenačka NOU brigada »Matija Gubec« i 5. slovenačka NOU brigada »Ivan Cankar« (vidi tom VI, knj. 11, dok. br. 57, 67 i 69).

⁴ Vidi primedbe 14. i 15. uz prilog br. 16.

⁵ Na tim sektorima su vodile borbe jedinice 15. NO divizije: 12. slovenačka NO brigada, 15. slovenačka NO brigada »Belokranjska« i Dolenjski NOP odred na sektoru Kočevje — Grosuplje, a 4. slovenačka NOU brigada »Matija Gubec« i 5. slovenačka NOU brigada »Ivan Cankar« na sektoru Novog Mesta (vidi tom VI, knj. 11, dok. br. 57, 58, 62, 65 i 69).

⁶ Omaška; treba: Badovincima.

nedićevaca. Zaplenjeno je 30 pušaka, tri puškomitraljeza i drugi ratni materijal⁷.

Ofanziva bugarskih jedinica u pravcu Crne Trave potpuno se izjalovila⁸. U ovom srezu Bugari su spalili tri sela, ali većina bugarskih vojnika nerado ide u borbu protiv partizana.

Borci i komandiri Prve moravske brigade pozdravljaju svoje drugove u Toplici i Jablanici i uvjeravaju ih da će neprijatelj uskoro osetiti još jače njihove udarce, uprkos piskaranja »Novog Vremena« da je Prva moravska brigada uništena u Istočnoj Bosni⁹.

U vezi sa XXVI godišnjicom Crvene vojske, među pozivima Centralnog komiteta Svesavezne komunističke stranke boljševika, koji pozivaju na borbu protiv hitlerovsko-fašističkih osvajača, nalazi se i slijedeća lozinka: »Junački rodoljubi Jugoslavije! Vaša borba za slobodu i nezavisnost Domovine nadahnjava primjerom sve narode Evrope.

Živio junački narod Jugoslavije i njegova hrabra Narodna oslobodilačka vojska, koja se, samoprijegorno bori protiv fašističkih osvajača!«

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

⁷ O toj akciji Mačvanskog NOP odreda je Štab 3. korpusa NOVJ 16. februara poslao radiogram Vrhovnom štabu NOV i POJ (vidi tom IV, knj. 22, dok. br. 152 — radiogram sa 69 grupa).

⁸ Reč je o ofanzivi koju je, od 30. decembra 1943. do 7. januara 1944, oko dve divizije bugarske vojske i policije iz Kumanova,¹ Krive Palanke, Bosiljgrada i Trna, izvelo protiv 2. južnomoravskog i 1. kumanovskog partizanskog bataljona »Jordan Nikolov«. Partizanski bataljoni su, posle prvih borbi, izbegli udar jakih bugarskih snaga, a ove su, za odmazdu, pobile oko 30 lica, popalile nekoliko kuća i odvele u internaciju izvestan broj ljudi (vidi Hronologiju NOR-a, str. 639).

¹ Predlog da se takav tekst objavi dao je sekretar Pokrajinskog komiteta KPJ za Srbiju dr Blagoje Nešković (vidi ARP, Beograd, reg. br. 6251/VI, 2—1 (44): knjigu poslatih depeša Pokrajinskog komiteta KPJ za Srbiju. Radiogram nema ni broja, ni datuma).

⁹ Vidi primedbu 21. uz prilog br. 1.

BR. 20

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 22. FEBRUARA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U ISTOČNOJ BOSNI, SLOVENIJI I HRVATSKOJ¹

Br. 61.

Utorak — 22. II. 1944,

Vrhovni štab Narodne oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

Na svim osecima fronta u Jugoslaviji vode se samo lokalne borbe usled velikog snega, koji skoro potpuno onemogućava prebacivanje trupa.

U Istočnoj Bosni na oteku fronta Rogatica — Sokolac naše jedinice vode žestoke bojeve sa Nemcima, ustašima i četnicima Mihajlovića². Samo u toku jednog boja neprijatelj je ostavio na bojištu preko 60 mrtvih i mnogo ranjenih.

U Liki u okolini Brinja naše jedinice oterale su neprijatelja sa položaja, koje je on držao³.

U Sloveniji nastavljaju se uporne borbe na oteku fronta Grosuplje — Zdenkovač⁴, gde su Nemci pomoću tenkova uspeli da spasu opkoljeni garnizon. Na železničkoj pruzi Grosuplje — Kočevje naše jedinice uništile su železničku stanicu Račna i izbacile iz šina jedan oklopni voz⁵.

¹ Original (pisan na mašini, latiniicom) u Moskvi, snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 44, snimci 537—538.

² Vidi primedbu 2. uz prilog br. 19.

³ Vidi primedbe 3. i 4. uz prilog br. 18.

Omaška; treba: Zdenska Vas. Na tom sektoru (Grosuplje — Zdenska Vas) borbe je od 12. do 18. februara vodila glavnina 15. NO divizije (12. NO brigada, 15. NO brigada »Belpikranjska«, 4. bataljon 4. NOU brigade »Matija Gubec« i Dolenjski NOP odred). Detaljnije o toku i rezultatima tih borbi vidi tom VI, knj. 11, dok. br. 50, 57, 58, 62, 63, 65, 67 i 69).

⁵ Oklopni voz je srušen noću 15/16. februara kod sela Slivnice. Borbe za njegovo uništenje nastavljene su 16. februara (vidi tom VI, knj. 11, dok. br. 58 i 62). O tim borbama je dat i poseban prilog u 61. emisiji. On glasi:

»U Vezi sa borbama koje se vode na području Grosuplje — Kočevje, o kojima se govori u današnjem izveštaju Vrhovnog štaba, naš dopisnik iz Slovenije javlja sledeće:

U toku 14-og i 15-og februara, naše jedinice, koje operišu duž železničke pruge Grosuplje — Kočevje, izvršile su uspešni napad na nemački garnizon, koji se nalazio na želzničkoj stanici Račna. U toku noćnog boja naše jedinice uspele su da potpuno zauzmu ovu neprijateljsku bazu. Nemci su pobjegli u pravcu Ljubljane. Oklopni voz, ko-

Na pruzi Zagreb — Beograd, kod **Andrijevac**, uništen je jedan voz sa nemačkim trupama. Usled katastrofe neprijatelj je pretrpeo velike gubitke. Zeleznička pruga Brod — Andrijevac bila je prerezana na 5 mesta i saobraćaj je bio obustavljen u toku 48 sati⁶. 15-og februara, na pruzi Zagreb — Beograd, dignut je u vazduh teretni voz⁷. Uništena je lokomotiva i 15 vagona. Zarobljeno je 30 neprijateljskih vojnika i zaplenjena je prilična količina ratnog materijala. Pruga je prerezana na 4 mesta i saobraćaj je bio obustavljen u toku 40 sati. Za vreme provođenja ovih operacija, junački je poginuo komandant drugog bataljona 18-te brigade Dušan Đarić⁸.

Na pruzi Zagreb — Karlovac naši borci dignuli su u vazduh voz sa ustašima i ratnim materijalom. Uništene su dve lokomotive i preko 20 vagona⁹. Broj ubijenih neprijateljskih vojnika je veliki. Saobraćaj je bio obustavljen preko 62 sata.

Jeg su Nemci poslali u pomoć opkoljenom garnizonu, naišao je kod Sevnice (omaška; treba: Slivnice — prim. red.) na partizanske mine i iskočio iz šina. Jedan deo voza bio je već uništen prilikom preturanja preko nasipa, dok ostale oklopne vagone, koji su se sačuvali, i odakle neprijatelj pruža otpor, uništavaju naši borci.

Uporedo sa ovim operacijama, nekoliko naših izviđačkih odreda prodrli su noću u Grosuplje iz Denske Vasi (umesto »u Grosuplje iz Denske Vasi« treba: u Grosuplje i u Zdensku Vas — prim. red.) i primoralali Nemce da pruže odbranu iz nekoliko utvrđenih zgrada.

Naši borci otpočeli su da vode uličnu borbu, ali pošto su Nemci uspeli da na vreme prebace pojačanje sa tenkovima svome garnizonu u Grosuplju, naše jedinice ostupile su iz grada, uzevši sa sobom zaplenjeno oružje i ratni materijal.

Prema najnovijim vestima, koje su stigle iz Idrije, voda je potopila i onaj deo rudnika žive u Idriji, za koji se smatralo u početku da nije bio potopljen. Na taj način rudnik je potpuno izbačen iz eksploatacije i rad je već obustavljen u čitavom rudniku. Nemci, koji su rukovodili radovima na rudniku, već su raspustili skoro sve radnike. Ova operacija, koju su izvršili 11 partizana, svakako je jedan od najvećih uspeha, koji je postigla mala grupa boraca, majstora sabotaško-diverzantske taktike«.

⁶ Akciju su, 13. februara, između Andrijevac i Starog Topolja, izvele 18. NO brigada 12. NO divizije i jedna četa Diljskog NOP odreda (vidi tom V, knj. 24, dok. br. 62 i 133).

⁷ Akciju su, između Perkovaca i Vrpolja, izvele 18. NO brigada 12. NO divizije i glavnina Diljskog NOP odreda, ali ne 15. već 16. februara, u 8 časova, i to na mešoviti voz, pred kojim su tri teretna voza, natovarena drvenom građom, propuštena kao nerentabilni ciljevi (vidi tom V, knj. 24, dok. br. 62, 90 i 136).

⁸ Omaška; treba: Đurić.

⁹ Verovatno se odnosi na tri diverzije koje su, 10. i 11. februara, jedinice 2. diverzantskog odreda Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske izvele na dva oklopna i jedan transportni voz (vidi tom V, knj. 24, dok. br. 88).

U Mošlavini na železničkoj pruzi Zagreb — Beograd oko-
lo Katinca¹⁰ dignut je u vazduh železnički most i pruga je raz-
rušena na nekoliko mesta". Kod Krivog Puta blizu Brinja naše
jedinice istrebile su 30 Nemaca i nekoliko desetaka ranile¹². U
borbama u okolini Brinja neprijatelj je bio potučen i primo-
ran na povlačenje¹³. Na bojištu je ostalo 70 mrtvih i mnogo
ranjenih neprijateljskih vojnika i oficira.

Saveznička avijacija izvršila je uspešni napad na nepri-
jateljske vojne objekte u zalivima ostrva Ugljana¹⁴.

¹⁰ Omaška; odnosi se na Okešinec (kod Tvanić-Gmda).

⁴ " To je usledilo 12. februara, a tom prilikom je i železnička pru-
ga prekinuta na nekoliko mesta (vidi tom V, knj. 24, dok. br. 105 —
radiogram br. 830 od 18. februara).

¹² Borbe kod sela Krivog Puta je 9. februara vodio 4. batalion
1. NOU brigade 13. NO divizije (vidi tom V, knj. 24, dok. br. 77).

¹³ Reč je o borbama koje su, 9, 10. i 13. februara, u rejonu Brinja,
tj. u rejonima sela Tuževića, Krivog Puta i Alana, 1. NOU i 2. NOU
brigada 13. NO divizije vodile protiv tri bataljona iz sastava nemačke
392. legionarske divizije »Plave« (vidi tom V, knj. 24, dok. br. 77).

¹⁴ Saveznički lovci-bombarderi su 16. februara u zalivu Kukljice
(na ostrvu Ugljanu) potopili jedan brod od 80 tona natovaren namir-
nicama (vidi tom V, knj. 24, dok. br. 137).

¹⁵ Vidi primedbu 21. uz prilog br. 1.

BR. 20

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 23. FEBRUARA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U BOSNI I HERCEGOVINI, HRVATSKOJ I SLOVENIJI¹

Br. 62.

Sreda — 23. II. 1944.

Vrhovni štab Narodne oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

Na svim osecima fronta u Jugoslaviji vode se lokalne borbe i naše jedinice vrše napade na transporte i neprijateljske garnizone.

Na oteku fronta Ulog — Kalinovik, jedinice 10-te brigade² vodile su borbu sa Nemcima i četnicima Mihajlovića, gde su zaplenile oko 65 pušaka, 19 bacača mina, dva puškomi-traljeza i nekoliko hiljada metaka³.

U borbama sa prvom neprijateljskom kavaljerijskom divizijom u okolini Petrinje i Konareva⁴, naše jedinice zadale su neprijatelju ogromne gubitke i zaplenile ratni materijal⁵.

Na području Bugojna došlo je na nekoliko mesta do čar-kanja sa neprijateljem.

U dolini Soče slovenski Južnoprimerški partizanski odred potpuno je uništio jednu neprijateljsku kolonu⁶. Ubijeno je nekoliko desetaka fašističkih vojnika i među njima tri viša oficira. Uništeno je dvoje- oklopnih kola. Zaplenjena je pri-lična količina automatskog oružja.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 44, snimci 458—459.

² Odnosi se na 10. krajišku NOU brigadu 5. NOU divizije (vidi tom IV, knj. 22, dok. br. 28, 32 i 153).

³ Verovatno je reč o borbama koje je 10. krajiška NOU brigada vodila protiv delova nemačke 7. SS divizije »Princ Eugen« na sektoru Nevesinje — Kalinovik (vidi tom IV, knj. 22, dok. br. 41 i 47).

⁴ Omaška; treba: Komareva.

⁵ Odnosi se na ispade delova nemačke 1. kozačke konjičke divi-zije izvršene 18. februara u pravcima sela Blinje i sela Bijelnika. Pro-tiv njih su borbe vodili 3. i 4. bataljon 1. NOU brigade »Vasilj Gačeša« 7. NOU divizije (vidi tom V, knj. 24, dok. br. 75; AVII, reg. br. 4—2, k. 119/1: knjigu poslatih depeša Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske, radiogram br. 855 od 20. februara 1944).

⁶ U petočasovnoj borbi, 2. februara, na putu između Komna i Rihemberka (sada: Branik), 1. i 3. četa Južnoprimerškog NOP odreda su uništile jednu nemačko-italijansku motorizovanu kolonu: poginulo je 36 nemačkih podoficira i 49 italijanskih fašista (vidi tom VI, knj. 11, dok. br. 55).

Na cesti kod Velike Lašće⁷ potučena je jedna nemačka kolona i ubijeno je 35 Nemaca⁸.

Jedna diverzantska grupa iz jednog bataljona, koji ulazi u sastav 6-og korpusa⁹, u toku 20 dana januara izvršila je sledeće operacije:

Prerezala je na četiri mesta šine na glavnoj pruzi Zagreb — Beograd. Saobraćaj je bio obustavljen u toku nekoliko sati. Na ovoj istoj železničkoj pruzi izbačen je iz šina 12-og januara teretni voz, koji je prevozio hranu. Uništena je lokomotiva i nekoliko vagona. Saobraćaj je bio obustavljen u toku 24 sata. 14. januara železnička pruga je prerezana na 3 mesta. Saobraćaj je bio obustavljen u toku 10 sati. 16-og januara dignut je u vazduh transportni voz sa neprijateljskim trupama. Poginulo je mnogo neprijateljskih vojnika. 18-og januara uništen je teretni voz sa ratnim materijalom. Uništena je lokomotiva i nekoliko vagona. Nekoliko desetaka diverzantskih grupa svakog dana obustavljaju saobraćaj na železničkim prugama i ruše na raznim mestima glavnu železničku prugu Zagreb — Beograd¹⁰.

BR. 22

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 24. FEBRUARA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U SLOVENIJI¹

No: 63.

Četvrtak, 24-11/44. g.

Vrhovni štab Narodne oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

Na svim otsecima fronta u Jugoslaviji vode se lokalne borbe.

⁷ Treba: Velikih Lašča.

⁸ U rejonu Velikih Lašča su, 16. i 17. februara, dejstvovali delovi 15. NO brigade »Belokranjske« 15. NO divizije (vidi tom VI, knj. 11, dok. br. 65 i 67).

⁹ Odnosi se na 3. diverzantski bataljon.

¹⁰ Potpunije o aktivnosti 3. diverzantskog bataljona na železničkoj pruzi Beograd — Zagreb vidi Pregled izvršenih diverzantskih akcija 3. diverzantskog bataljona (AVII, reg. br. 2—4, k. 121).

¹¹ Vidi primedbu 21. uz prilog br. 1.

- ' Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 44, snimak 558.

U Sloveniji 13-og februara vodile su se borbe oko Novog Mesta². Prvi bataljon prve udarne brigade³ napao je na nemačlcu kolonu od 600 vojnika. Nemci su bili primorani da ostupe u Novo Mesto. U Motniku, na cesti Kamnik — Trojane, uništen je nemački garnizon⁴. 6-sta brigada »Slavka Šlendera« nastavlja uspešnu borbu sa nemačkim kolonama u Savinjskoj dolini. Nemci su pretrpeli velike gubitke, naročito prilikom bojeva kod Menina, Stare Vasi i Kamnika⁵. Borbe se nastavljaju.

Borci jednog partizanskog odreda uništili su kod Rakeka voz na železničkoj pruzi Ljubljana — Trst⁶. Saobraćaj na ovoj pruzi bio je obustavljen u toku dva dana. Izvidnički odredi partizana blizu Rakeka vodili su borbu sa nemačkom kolonom i primorali je da se povuče na utvrđene položaje u Rakeku.

² Toga dana su borbe vodile jedinice 4. NOU brigade »Matija Gubec« 15. NO divizije. Ova brigada je blokirala Novo Mesto sa severoistoka, severa i zapada, a 5. slovenačka NOU brigada »Ivan Cankar« sa istoka, juga i jugozapada (vidi tom VI, knj. 11, dok. br. 58).

³ Omaškom je napisano »prve udarne brigade«, a trebalo bi: Četvrte udarne brigade. Naime, 1. NOU brigada »Tone Tomšič« 14. NO divizije bila je 13. februara u pokretu iz sela Olešča za selo Kladjek (železničku prugu Maribor — Celje prešla je između Štora i šentjura) i toga dana nije vodila borbe (vidi tom VI, knj. 11, dok. br. 107).

⁴ To je bila žandarmerijska stanica sa 28 žandarma. Noću 1/2. februara savladale su je jedinice 6. slovenačke NOU brigade »Slavko Šlander« 4. operativne zone Slovenije (vidi tom VI, knj. 11, dok. br. 24).

⁵ Brigada je 6. februara vodila borbe kod Slapa (na planini Menini), a 9. februara (u Operativnom štabu nemačkog 18. vojnog okruga je zabeleženo da su navedene borbe vođene 8. februara (vidi tom VI, knj. 11, dok. br. 137) kod Motnika (na grebenu planine Kozjaka) i u Staroj Vasi (kod Kamnika). Potpunije o tome vidi tom VI, knj. 11, dok. br. 46, 60 i 137.

⁶ Na odseku Ljubljana — Rakek — Postojna je dejstvovao jedan bataljon Notranjskog NOP odreda 7. korpusa NOVJ (vidi tom VI, knj. 11, dok. br. 45, 82 i 88), a na odsecima Postojna — Trst i Rijeka — Trst su dejstvovali delovi Istarskog NOP odreda 7. korpusa NOVJ (vidi tom VI, knj. 11, dok. br. 29 i 45).

⁰ Vidi primedbu 21. uz prilog br. 1.

BR. 20

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 25. FEBRUARA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U BOSNI I HERCEGOVINI I U HRVATSKOJ¹

Br. 64.

Petak — 25. II. 1944.

Vrhovni štab Narodne oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

Naše jedinice 29-te divizije vodile su uporne bojeve sa Nemcima, koji su se probili iz Gacka u pravcu Bileća². Ubijeno je 100 Nemaca i 150 ranjeno. Naši borci zaplenili su 5 mitraljeza i mnogo drugog ratnog materijala.

Na sektoru Sokolac — Rogatica nastavljaju se žestoki bojevi sa Nemcima, koji dovlače pojačanja³. U noćnim bojovima razbijena je jedna neprijateljska kolona. Neprijatelj je izgubio veliki broj mrtvih i ranjenih. U ovim bojovima naročito se istakao Romanijski partizanski odred, koji je istrebio preko 100 Nemaca i ustaša⁴.

Na drugim osecima fronta vođene su lokalne borbe i izviđačke operacije.

Jedna četa dalmatinske brigade iskrcala se na ostrvo Brač i napala na Milnu, koju je neprijatelj utvrdio⁵. Operacija je potpuno uspela. Nemci su pretrpeli velike gubitke. Jedinica 13-te brigade presjekla je železničku prugu između Kozarca⁶

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 44, snimak 567.

² Borbe su, 10. i 12. februara, vodili 3. i 4. bataljon 11. hercegovačke NOU brigade, delovi NOP odreda »Miro Popara« i delovi 4. bataljona 12. hercegovačke NOU brigade protiv jednog bataljona iz sastava nemačke 7. SS divizije »Princ Eugen« (vidi tom IV, knj. 22, dok. br. 49, 54 i 60).

³ Na sektoru Sokolac — Rogatica su borbe vodili 27. NOU divizija i Romanijski NOP odred (vidi tom IV, knj. 22, dok. br. 51, 56 i 99).

⁴ Vidi tom IV, knj. 22, dok. br. 152 — radiogram od 22. februara sa 38 grupa.

⁵ Taj napad na Milnu na ostrvu Hvaru (a ne na Milnu na ostrvu Braču), noću 19/20. februara, izvršili su jedna četa 1. bataljona 1. dalmatinske NOU brigade 26. NO divizije i naoružani brodovi br. 1 i br. 3 iz sastava 4. pomorskog obalskog sektora Mornarice NOVJ (vidi tom V, knj. 24, dok. br. 142; knj. 25, dok. br. 48; tom VIII, knj. 2, dok. br. 11 i 12).

⁶ Odnosi se na železničku stanicu Kozarac.

i Omarske⁷. Sanski odred vodio je bojeve sa Nemcima i četnicima Mihajlovića i zarobio nekoliko četnika⁸.

Naše jedinice odbile su pokušaje Nemaca da se iz Petrinje probiju u pravcu Gore⁹. Ubijeno je preko 20 i ranjeno oko 90 neprijateljskih vojnika.

Posle dvodnevnih bojeva odbijen je napad ustaša iz Karlovca¹⁰. Ubijeno je oko 40 ustaša i zarobljeno 10. U bojevima oko Podhuma¹¹ u Liki ubijeno je 20 ustaša¹². U okolini Otočca razbijena je jedna neprijateljska kolona od 800 ustaša¹³. U tom boju ubijeno je 80 ustaša.

⁷ Na železničkoj pruzi Bosanski Novi — Ivanjska i severno od nje (na prostoru Knešpolje — planina Kozara — Lijevo) u toku februara 1944. dejstvovala je 11. krajiška NOU brigada 4. -NOU divizije. Verovatno je reč o rušenju koje je 18. februara njen Minerski vod izveo na železničkoj stanici Piskavica i o borbi koju je 20. februara njen 2. bataljon vodio na odseku pruge između Omarske i Piskavice (vidi tom IV, knj. 22, dok. br. 137).

⁸ Vidi AVII, reg. br. 27—5, k. 1628: izveštaj Štaba Sanskog NOP odreda od 26. februara 1944. Štabu 4. NOU divizije.

⁹ Reč je o borbama koje su, 21. februara, 3. NOU brigada i dva bataljona 4. NOU brigade 7. NOU divizije vodili protiv delova nemačke 1. kozačke konjičke divizije i ustaške posade iz Petrinje (vidi tom V, knj. 24, dok. br. 91).

¹⁰ Odnosi se na borbe koje su, 17. februara, 1. i 2. bataljon Omladinske NO brigade »Jože Vlahovič« 34. NO divizije vodili protiv delova nemačke 1. kozačke konjičke divizije i 5, 10: i 30. ustaške bojne.

¹¹ Na karti 1:100.000 piše: Podum.

¹² Te borbe su, 19. februara, dve čete (po jedna četa iz 1. i 4. bataljona) iz sastava 3. NO brigade 13. NO divizije vodile protiv delova 19. ustaške bojne (vidi tom V, loj. 24, dok. br. 86). Ta brigada je, u operativnom pogledu, tada bila pridana 35. NO diviziji (vidi tom V, knj. 24, dok. br. 40).

¹³ To su bili delovi 19. ustaške bojne i 2. bataljona 847. puka nemačke 392. legionarske divizije »Plave«. Protiv njih je, 20. februara, vodila borbe 3. NO brigada 13. NO divizije (vidi tom V, knj. 24, dok. br. 86 i 105 — radiogram br. 893 od 22. februara).

¹⁴ Vidi primedbu 21. uz prilog br. 1.

BR. 20

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 26. FEBRUARA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U ISTOČNOJ BOSNI, I HRVATSKOJ¹

Br. 65.

Subota — 26. II. 1944.

Vrhovni štab Narodne oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

Slovenske jedinice uništile su kod Rakeka 1 oklopni voz i jedan teretni voz². Saobraćaj na pruzi bio je obustavljen u toku dva dana.

U Gorenjskom naši borci uništili su električne stanice u Javorniku i Žirovnici³, usled čega je rad u fabrikama Kranjske industrijske družbe u Jesenicama i u ratnim fabrikama u Kranju bio obustavljen u toku 14 dana.

21-og februara, naše jedinice vodile su borbu kod Novog Mesta sa jakim nemačkim motorizovanim odredima⁴. Italijanski bataljon Triestino di Asalto«, koji se bori u sastavu Južno-primorskog partizanskog odreda, napao je 5-og februara na nemački aerodrom kod Tržiča⁵. Uništeno je 8 bombardera koji su se nalazili na aerodromu.

U Zapadnoj Bosni neprijatelj je pokušao da izvrši napad na oslobođenu teritoriju ali je bio odbijen. 8-ma brigada odbila je neprijateljski napad iz Prijedora u pravcu Sanskog Mosta⁶. Na bojištu je ostalo 50 leševa nemačkih vojnika i četnika Mihajlovića. Neprijatelj je takođe pokušao da se pro-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 44, snimci 575—576.

² Te diverzije je izveo Notranjski NOP odred, koji je glavninom snaga dejstvovao na komunikaciji Ljubljana — Rakek — Postojna (vidi tom VI, knj. 11, dok. br. 45).

³ Jedinice Gorenjskog NOP odreda miniranjem su razmšile dalekovode električne centrale na Javorniku i električne centrale Završnice kod žirovnice (vidi tom VI, knj. 11, dok. br. 17).

⁴ Riječ je o borbi 5. slovenačke NOU brigade »Ivan Cankar« 15. NO divizije protiv 1. čete 1. bataljona nemačkog 14. policijskog puka i protiv slovenačkih domobranaca (vidi tom VI, knj. 11, dok. br. 77, 79 i 148).

⁵ Taj aerodrom se nalazio kod sela Ronka (vidi tom VI, knj. 11, dok. br. 103).

⁶ Te borbe je, 21. februara, 8. krajiška NOU brigada vodila protiv delova nemačke 373. legionarske divizije »Tigar« (vidi tom IV, knj. 22, dok. br. 170; knj. 23, dok. br. 1).

bije iz Bihaća u pravcu Ripača, ali borci Petrovačkog partizanskog odreda⁷ odbacili su ga nazad, zadavši mu velike gubitke. Odbijen je takođe pokušaj neprijatelja da se probije ka Donjem Vakufu.

Jedinice 13-te brigade razrušile su između Kozarca i Omarške železničku prugu Bosanski Novi — Banja Luka⁸.

Neretvijanski partizanski odred zauzeo je neprijateljsko uporište Novo Selo⁹. Ubijeno je preko 30 ustaša, dok je 30 domobranaca zarobljeno. Zaplenjeno je mnogo ratnog materijala.

Naše jedinice koje se bore u Hrvatskom Primorju zauzele su Zlobin i Plaše i vrše jaki pritisak u pravcu Kraljevice¹⁰. Druge naše jedinice zauzele su ostrva Rab i Pag¹¹.

⁷ U to vreme je postojao Petrovački partizanski bataljon, koji je bio u sastavu Drvarskog NOP odreda (vidi tom IV, knj. 22, dok. br. 55, primedbu 2).

⁸ Omaška; verovatno se odnosi na rušenje pruge, u dužini od 750 m, koje je 20. februara izvela 8. krajiška NOU brigada (vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 1). Naime, u drugoj su polovini februara u zahvatu železničke komunikacije Bosanski Novi — Banja Luka dejstvovala jedinice 4. krajiške NOU divizije: severno od komunikacije 11. krajiška NOU brigada i Kozarski NOP odred, a južno od nje 8. krajiška NOU brigada i Sanski NOP odred (vidi tom IV, knj. 22, dok. br. 79). Istovremeno je 13. krajiška NOU brigada 10. NOU divizije razbila četnike na prostoru između Banje Luke i Manjače (vidi tom IV, knj. 22, dok. br. 93; knj. 23, dok. br. 21).

⁹ Neretvanski NOP odred je noću 18/19. februara u selu Novim Selima savladao oružničku postaju jačine jednog voda, zarobivši, pored 16 oružnika, i 17 pripadnika 6. ustaškog stajaćeg zdruza (vidi tom IV, knj. 22, dok. br. 173; tom V, knj. 25, dok. br. 30).

¹⁰ U Gorskom kotaru i zaleđu severnog dela Hrvatskog primorja u drugoj polovini februara je dejstvovala 13. NO divizija. Pod pritiskom njenih jedinica, delovi nemačke 392. legionarske divizije su 22. februara napustili Zlobin i Plaše, a istog dana su ih poselili delovi 1. NOP odreda 13. NO divizije, ali su Nemci, s ustašama, 24. februara povratili ta mesta (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 4).

¹¹ Ta su ostrva, početkom druge polovine februara 1944, zauzele jedinice 2. pomorskog obalskog sektora (vidi tom VIII, knj. 2, dok. br. 5 i 17).

¹⁵ Vidi primedbu 21. uz prilog br. 1.

Posle završetka ratnog izveštaja emitovan je sledeći tekst o 4. korpusu NOVJ:

»20-og novembra 1943 godine četvrti korpus Narodne oslobodilačke vojske, koji se ranije zvao prvi hrvatski korpus, proslavio je svoju prvu godišnjicu. Veći deo boraca ovog korpusa sačinjavaju Srbi i manji deo Hrvati iz Like, Korduna i Banije.

U toku godine dana, četvrti korpus učestvovao je u mnogim bojama, osvojio je priličan broj neprijateljskih utvrđenih mesta i raširio oslobođenu teritoriju. U toku ovih bojeva borci četvrtog korpusa izbacili su iz stroja oko 13.000 neprijateljskih vojnika i oficira i zaplenili 70 topova, 75 bacača mina, 156 teških mitraljeza, 275 puškomitraljeza, 8.048 pušaka, 3 miliona 900 hiljada metaka i 14 radio-stanica. Među

BR. 20

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 28. FEBRUARA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U SLOVENIJI, HERCEGOVINI, HRVATSKOJ I VOJVODINI¹

Br. 68.

Ponedjeljak — 28. II. 1944.

Vrhovni štab Narodne oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

U Sloveniji su Nemci u Beneškoj² prešli u ofanzivu iz tri pravca, gdje se vode teški bojevi³. Neprijatelj je takođe prešao

ratnim materijalom koga su uništili borci ovog korpusa u toku godine dana bojeva nalazi se 108 teretnih automobila.

Područje na kome operišu jedinice 4-og korpusa proteže se do sektora Oštarije — Knin i Karlovac — Ogulin. Na oteku fronta Karlovac — Ogulin borci 4-og korpusa vrše operacije zajedno sa slovenskim jedinicama Narodne oslobodilačke vojske, naročito sa jedinicama 18-te slovenske divizije.

Stupajući u drugu godišnjicu svoje ratničke delatnosti, pred borcima četvrtog korpusa bila je postavljena teška zadaća, odbiti sve neprijateljske napade na položaje ovog korpusa za vreme 6-te ofanzive okupatora i izdajnika. U toku decembra prošle godine 4 korpus je izdržao jaki pritisak nemačko-ustaških jedinica i posle žestokih bojeva primorao neprijatelja da ostupi u svoje baze. Za vreme ovih bojeva fašisti su ostavili veliki broj leševa svojih vojnika i oficira u Liki, Kordunu i Baniji.

4 korpus sprema se za nove bojeve i podvige« (vidi ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traku 44, snimak 578).

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 44, snimak 603—604.

Redakcija je izostavila prethodni ratni izveštaj (koji je dopunjavao izveštaj od 26. februara), jer u njemu nema značajnijih novih podataka (sem podatka da je savezničko vazduhoplovstvo 22. februara bombardovalo Zagreb, Zadar i Šibenik). Redakcija je izostavila i nedeljni pregled ratnih operacija NOV i POJ od 27. februara, jer se u njemu uglavnom ponavljaju osnovni podaci iz prethodnih ratnih izveštaja. Izostavljeni ratni izveštaj i nedeljni pregled bili su uključeni u prethodne dve radio-emisije (vidi ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traku 44, snimke 582. i 583—587).

² Odnosi se na Benešku Sloveniju (Benečiju).

³ Delovi nemačke 162. pešadijske i 188. rezervne divizije i nemačkog 10. SS policijskog puka su 19. februara napali 30. NO diviziju. Oštre borbe su vođene na prostoru selo Srednje, selo Kambreško, selo Lig (kod Tolmina), a zatim na planini Kolovratu, odakle se, 20. februara, 30. divizija probila preko reke Soče, glavninom (17. slovenačka NO brigada »Simon Gregorčič« i 19. slovenačka NO brigada »Srečko Kosovci«) pa Banjsku planotu, a delom snaga (18. slovenačka NO brigada »Soška« i Štab divizije) u rejon planine Krna (kod Tolmina). Potpunije o tome vidi tom VI, knj. 11, dok. br. 103.

u ofanzivu i u Štajerskoj na Pohorju⁴ i na željezničkoj pruzi Celje — Maribor⁵, gdje se takođe vode uporni bojevi.

U Hercegovini se nastavlja neprijateljska ofanziva⁶. Naše jedinice vode uporne i napregnute bojeve sa Nijemcima. Ovih dana se jedan partizanski odred sukobio sa velikom kolonom Nemaca. Uništeno je oko 20 Nemaca.

Na ostalim otsecima fronta vođeni su bojevi lokalnog karaktera. Naročitu aktivnost ispoljava Ramski partizanski odred⁷. Taj odred je na željezničkoj pruzi Sarajevo — Mostar izbacio iz šina jedan voz. Ubijeno je preko 100 Nemaca. Zaplenjena je velika količina ratnog materijala. Diljski partizanski odred uništio je u okolini Piškorevaca preko 60 Nemaca i zarobio dva podoficira⁸. Zaplenjena je velika količina ratnog materijala.

Osječki partizanski odred vodio je u okolini Podgorača bojeve sa Njemcima, koji su trajali oko 5 sati⁹. Neprijatelj je izgubio 33 mrtva i mnogo ranjenih vojnika i oficira.

* Odnosa se na policijske jedinice i delove Vermašft-jedinica iz sastava štajerskog domovinskog saveza, koji su pokušavali da razbiju 11. slovenačku NO brigadu »Miloš Zidanšek« (vidi tom VI, knj. 11., dok. br. 83).

⁵ Jedinice nemačkog 18. vojnog okruga su od 6. do 26. februara 1944. pokušavale da unište 14. NO diviziju (vidi tom VI, knj. 11, dok. br. 107, 114, 117, 119, 126, 127, 141, 144 i 147; knj. 12, dok. br. 8 i 70).

⁶ To su bili povremeni pokušaji da se jedinice 29. NOU divizije unište ili bar odbace s komunikacije Konjic — Mostar — Trebinje i Kalinovik — Gacko — Bileća — Trebinje. Među njima je zamašniji bio ofanzivni poduhvat, izveden od 5. do 16. februara pod šifrom »Falkenjagd«, na 10. hercegovačku NOU brigadu i Južnohercegovački NOP odred, s ciljem da se okruže i unište. Nastupajući iz Ljubinja, Stoca, Bileće i Trebinja, operaciju su izvele dve nemačke pukovske borbene grupe, jedna iz nemačke 7. SS divizije »Princ Eugen«, a druga iz nemačke 181. pešadijske divizije. Ojačane su bile delovima 14. puka domobranske 6. pješačke divizije i četničkog Trebinjskog korpusa (Bilećka, Trebinjska, Stolačka i Ljubinjaska četnička brigada). Uprkos znatnim gubicima, taj nemački poduhvat nije postigao predviđeni cilj. Potpunije o tome vidi tom IV, knj. 22, dok. bi-, 38, 45, 58, 82, 159, 163, 154, 166 i 173; knj. 23, dok. br. 41 i 42; AVII, reg. br. 30—9, k. 1144/1: izveštaj Štaba Južnohercegovačkog NOP odreda od 18. februara 1944. Štabu 29. NOU divizije.

⁷ Ramski NOP odred je u januaru i februaru 1944. dejstvovao na železničkoj pruzi Lisičići — Bradina — Konjic — Jablanica (vidi tom IV, knj. 22, dok. br. 163 i 165).

⁸ Odnosi se na akciju koju je 1. bataljon Diljskog NOP odreda izveo 20. februara 1944. na putu Vrpolje — Đakovo (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 2).

⁹ Reč je o borbi koju je Osječki NOP odred vodio 22. februara protiv 5. satnije 2. ustaškog stajaćeg zdruga (vidi tom V, knj. 24, dok. br. 142; knj. 25, dok. br. 2).

Gorenjski partizanski odred bacio je u vazduh željeznički most u Bohinju, razrušio željezničku prugu Gorica — Jesenice i uništio električnu centralu Idrijskog rudnika¹⁰.

Sremski partizanski odred izvršio je u toku poslednjih dana niz manjih operacija, u kojima je ubijeno 40 neprijateljskih vojnika i 20 zarobljeno¹¹. U ruke naših partizana pala je velika količina ratnog materijala. U Zagorju je razrušen željeznički most na pruzi Križevci — Koprivnica¹². U Turopolju uništen je jedan vlak na željezničkoj pruzi Zagreb — Beograd¹³.

Naše muslimanske jedinice razoružale su 30 žandarma na cesti Ostrožac — Cazin".

¹⁰ Potpunije o aktivnosti toga odreda u toku februara 1944. vidi tom VI, knj. 11, dok. br. 55, 103 i 149; knj. 12, dok. br. 31.

¹¹ U februaru 1944. su postojala dva sremska NOP odreda: 1. odred u istočnom i 2. odred u zapadnom delu Srema. Vemvatno je reč o 1. sremskom NOP odreda.

Potpunije o dejstvima ovih odreda u februaru 1944. vidi tom I, knj. 8, dok. br. 22, 24, 25, 33, 44, 54 (o 1. sremskom NOP odreda), i 28, 29, 30, 32, 34, 40, 41, 46 i 48 (o 2. sremskom NOP odreda).

¹² O tome je Glavni štab NOV i PO Hrvatske 24. februara poslao radiogram Vrhovnom štabu (vidi tom V, knj. 24, dok. br. 105 — radiogram br. 907).

¹³ Na toj pruzi (na relaciji Zagreb — Sisak) dejstvovao je 2. diverzantski bataljon Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske. On je u toku februara miniranjem delimično uništio više vozova (vidi tom V, knj. 24, dok. br. 88). Verovatno je reč o diverziji koju je on 13. februara izvršio između Velike Gorice i Mraclina (vidi tom V, knj. 24, dok. br. 105 — radiogram br. 907).

¹⁴ Žandarme su 19. i 20. februara razoružali delovi Unskog operativnog sektora (vidi tom V, knj. 24, dok. br. 105 — radiogram br. 907 od 24. februara).

¹⁵ Vidi primedbu 21. uz prilog br. 1.

BR. 20

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 29. FEBRUARA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U HRVATSKOJ, HERCEGOVINI, SLOVENIJI I VOJVODINI¹

Br. 69.

Utorak — 29. II. 1944.

Vrhovni štab Narodne oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

Na oteku fronta Gline i Petrinje vode se žestoke borbe sa nemačkim i ustaškim jedinicama, koje pokušavaju da se probiju na oslobođenu teritoriju².

U Hercegovim vode se uporne borbe sa jedinicama SS-ovske divizije »Princ Eugen« i 118 planinske divizije³. Za vreme ovih bojeva istrebljeno je oko 200 Nemaca i među njima 41 oficir⁴, dok je ranjeno oko 400 neprijateljskih vojnika i oficira. Naši borci zarobili su 30 Nemaca i zaplenili 9 mitraljeza, 1 bacač mina, 6 automatskih pušaka, 20.000 metaka, 6 tona soli, jedan teretni automobil i drugi ratni materijal. Uništene su dve železničke stanice.

U Sloveniji nastavljaju se uporne borbe na oteku fronta kod Gorice⁵ i u Štajerskoj između Celja i Maribora⁶, gde su

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 44, snimci 612—613.

² Delovi nemačke 1. brdske divizije i ustaško-domobranske snage iz Petrinje su 26. februara 1944. otpočeli napad na slobodnu teritoriju Banije. Posle oštih petodnevnih borbi, u kojima su pretrpeli znatne gubitke, oni su uspeli da potisnu 7. NOU diviziju i da se zadrže u sledećim selima: Graberje, Luščani, Donja Bačuga, Grabovac, Čuntić, Blinja, Knezovljani. U tim borbama je 7. NOU divizija imala 54 poginula, 73 ranjena i 27 zarobljenih boraca. Potpunije o tome vidi tom V, knj. 24, dok. br. 111, 112, 146 i 147; knj. 25, dok. br. 12.

³ Nemačka 118. lovačka divizija se tada nalazila na južnodalmatinskim ostrvima i na obalskom pojasu Jadranskog mora — od Slanog do Imotskog i Ljubuškog (vidi tom V, knj. 24, dok. br. 104), a u Hercegovini su se, od nemačkih snaga, nalazili 7. SS divizija »Princ Eugen« i 359. puk 181. pešadijske divizije (vidi tom IV, knj. 22, dok. br. 173 i 174). O borbama u Hercegovini, krajem februara 1944. vidi tom IV, knj. 22, dok. br. 129, 136, 138, 145, 173, 174; knj. 23, dok. br. 7, 20, 41 i 42.

⁴ Verovatno je omaškom napisan taj broj. U izveštaju koji je Štab 29. NOU divizije 7. marta 1944. uputio štabu 2. korpusa NOVJ napisano je da je u toku februara u Hercegovini poginulo »preko 237 Nemaca i 4 oficira a više ranjeno« i da je ukupno poginulo i zarobljeno 426 neprijateljskih vojnika, tj. Nemaca, ustaša, četnika i domobranaca (vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 41).

⁵ Vidi primedbu 3. uz prilog br. 25.

⁶ Vidi primedbu 5. uz prilog br. 25.

Nemci preduzeli ofanzivu protiv naših jedinica. Neprijatelj trpi velike gubitke.

U Liki su se vodile borbe u okolini Perušića i Otočca⁷. Neprijatelj je ostavio na bojištu 60 leševa svojih vojnika i oficira. Naše jedinice izvršile su napad na neprijateljski garnizon u Dobrom Selu i tom prilikom oslobodile iz zarobljeništva 30 ruskih vojnika i oficira⁸.

U Gorskom Kotaru, za vreme sukoba kod Brinja, neprijatelj je izgubio 25 mrtvih i priličan broj ranjenih vojnika i oficira⁹.

U Hrvatskom Primorju vodile su se borbe kod Frkljine¹⁰ i Križišća¹¹,

Jedinice Sremskog partizanskog odreda izbacile su iz šina 4 voza sa raznim materijalima na pruzi Zagreb — Beograd¹². Uništeno je oko 20 vagona. Neprijatelj je prilikom katastrofe vozova izgubio mnogo mrtvih i ranjenih.

⁷ Ustaška ojačana 31. i 34. bojna su pokušale da iz Perušića i Ličkog Osika, preko sela Ramljana i sela Lešća, prodru za Otočac, ali ih je 3. NO brigada 13. NO divizije upornom odbranom u tome sprečila (vidi tom V, knj. 24, dok. br. 68, 109, 142 i 145; knj. 25, dok. br. 4; AVII, reg. br. 2/1—23, k. 58: bojnu relaciju 1. zbornog područja).

⁸ Noću 24/25. februara je 3. bataljon 5. dalmatinske NO brigade 19. NO divizije izvršio napad na delove nemačke 1. brdske divizije i četnike koji su na položajima Lisac brdo (k. 974) — Donji Zaklopac obezbeđivali pozadinske delove u Dobrom Selu. Tom prilikom je iz nemačkog zarobljeništva oslobođen 31 Rus (vidi tom V, knj. 24, dok. br. 102).

⁹ Te borbe su, 23. februara, vodila dva bataljona 1. NOU brigade 13. NO divizije protiv delova nemačke 392. legionarske divizije »Plave« (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 4).

¹⁰ Omaška; treba: Hreljina.

¹¹ Oko Hreljina i Križišća su noću 22/23. i 23. februara vodili borbe jedan bataljion iz 1. NOU brigade 13. NO divizije i jedan bataljon iz 1. NOP odreda (vidi tom V, knj. 24, dok. br. 105 — radiogram br. 929; knj. 25, dok. br. 4).

¹² Jedinice 1. i 2. sremskog NOP odreda su u toku februara izvodile manje sabotažne akcije na toj pruzi, a njeno rušenje i dizanje vozova u vazduh izvodile su u Sremu, miniranjem, 1. i 2. četa Udarnog diverzantskog bataljona Glavnog štaba NOV i PO Vojvodine. Te dve čete su u toku februara izvršile sedam takvih diverzija. Izveštaj se, verovatno, odnosi na sledeće četiri: 6. februara na voz između Martinaca i Lačarka (izvela ju je 1. četa, vidi tom I, knj. 8, dok. br. 29); noću 12/13. februara na voz između Putinaca i Golubinaca i na voz između Martinaca i Lačarka (prvu je izvela 2. četa, a drugu 1. četa, vidi tom I, knj. 8, dok. br. 34); 17. februara na voz između Kraljevaca i Dabrinovaca (izvela ju je 2. četa, vidi tom I, knj. 8, dok. br. 42).

Borci istog ovoga odreda na drugom mestu izbacili su iz šina još jedan voz¹³. Uništena je lokomotiva i 6 vagona.

4-ta vojvođanska brigada, koja se bori u Sremu, izvršila je u toku februara čitav niz uspešnih operacija¹⁴.

U gradu Neretišće¹⁵ na ostrvu Braču naši borci ubili su komandanta nemačkih trupa na Braču i još jednog oficira, a takođe ranili tri nemačka oficira¹⁶.

17

BR. 27

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 1. MARTA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U SLOVENIJI, HRVATSKOJ I VOJVODINI¹

Br. 70.

Sreda — 1. III. 1944.

Vrhovni štab Narodne oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

U Beneškoj Sloveniji nastavlja se neprijateljska ofanziva². Nemci trpe velike gubitke. Ofanziva Nemaca nastavlja se

¹³ Odnosi se na diverziju koju je 1. četa Udarnog diverzantskog bataljona Glavnog štaba NOV i PO Vojvodine 19. februara izvela na voz između Martinaca i Lačarka (vidi tom I, knj. 8, dok. br. 42). Do kraja februara ta četa je izvela još sledeće dve diverzije: 25. februara na voz između Gibarca i Bačinaca i 28. februara na voz kod Martinaca (vidi tom I, knj. 8, dok. br. 54).

¹⁴ O tome vidi tom I, knj. 8, dok. br. 41, 46, 47 i 57.,

¹⁵ Omaška; treba: Nerežišće.

¹⁶ Akciju je, noću 20/21. februara, izvela diverzantska grupa sastavljena od dva partizana iz Bračkog NOP odreda i jednog britanskog oficira. Potpunije o tome vidi tom V, knj. 24, dok. br. 142; tom VIII, knj. 2, dok. br. 18 i 56 (radiogram br. 138 od 26. februara).

¹⁷ Vidi primedbu 21. uz prilog br. 1.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 44, snimak 620.

² Vidi primedbu 21. uz prilog br. 1.

takođe u Štajerskoj, na Pohorju³. Naročito velik uspeh imala je naša 11-ta brigada, koja je zadala teške gubitke Nemcima⁴.

Na oteku Petrinje i Gline takođe se vode uporni bojevi⁵. Na ostalim otsecima fronta inicijativa se nalazi u rukama naših jedinica. U Sloveniji⁶, oko Bujavice, naši manji odredi uništili su oklopljeni voz sa *lokomotivom i 6 vagona*⁷. Usled

³ Odnosi se na borbe koje su delovi nemačkog 18. landesšicen-puka, 19. SS policijskog i 139. brdskog lovačkog puka vodili protiv 14. NO divizije, nastojeći da je unište ili, ukoliko u tome ne uspeju, da joj bar onemoguće prodor i opstanak u južnoj Štajerskoj. Naročito oštre borbe su vođene od 17. do 26. februara (vidi tom VI, knj. 11, dok. br. 107, 141, 144 i 147; knj. 12, dok. br. 8).

Po završetku ratnog izveštaja za 1. mart, u emisiji je dat poseban prilog o borbama u Sloveniji (vidi snimak 622). Njegov tekst glasi:

»Naš dopisnik iz Slovenije javlja nam sledeće:

Nemačke trupe koje se nalaze u Slovenskom Primorju i u Štajerskoj preduzele su pre nekoliko dana ofanzivne operacije protiv teritorije koja se nalazi pod kontrolom slovenskih jedinica Narodne oslobodilačke vojske.

U Slovenskom Primorju nemačke jedinice preduzele su napade sa tri strane i to iz Čedad, Gorice i Tolmina. Borbe se vode već čitavu nedelju i okupatori su do sada pretrpeli velike gubitke.

Na štajerskom oteku fronta, glavne operacije razvijaju se na Pohorju. Ovde su borci naše 11-te brigade zadali neprijatelju nekoliko snažnih udaraca i ubili i ranili priličan broj nemačkih vojnika i oficira. U isto vreme borbe se vode duž železničke pruge Celje — Maribor, gde su Nemci takođe otpočeli ofanzivne operacije sa namerom da obezbede normalni saobraćaj na ovoj važnoj željezničkoj pruzi.

Na drugim otsecima fronta u Sloveniji naše jedinice držeći inicijativu u svojim rukama vode lokalne borbe uništavajući na raznim mestima nemačke vojnike i ratnu tehniku.

Tako na primer pre nekoliko dana naši borci uništili su bod Grosuplja jedna oklopna kola i ubili 17 Nemaca. Za vreme jednog drugog okršaja, takođe kod Grosuplja, Nemci su bili naterani u begstvo, ostavivši na bojištu 10 leševa svojih vojnika i izvesnu količinu oružja.

Na jugu od Grosuplja, kod Velikih Lašča, naši borci su uništili jedan nemački tenk i jedna oklopna kola.

Borci slovenskih jedinica Narodne oslobodilačke vojske svojom požrtvovanom borbom uspešno sprečavaju nemačke okupatore da ostvare svoje planove i čvrsto drže oslobođenu teritoriju.

⁴ Jedanaesta slovenačka NO brigada »Miloš Zidanšek« (formirana 17. januara 1944, na Pohorju, u sastavu 4. operativne zone Glavnog štaba NOV i PO Slovenije), izvela je niz uspešnih akcija na manje nemačke garnizone-i železničke pruge. Potpunije o tome vidi tom. VI, knj. II, dok. br. 78; knj. 12, dok. br. 40.

⁵ Borbe su vodile jedinice 7. NOU divizije protiv delova nemačke 1. brdske divizije i ustaško-domobrinskih snaga iz Petrinje (vidi prilog 2. uz prilog br. 26).

⁶ Omaška; treba: U Slavoniji.

⁷ Tu akciju su, 26. februara, na pruzi Banova Jaruga — Pakrac, kod železničke stanice Brezine — Bujavica, izveli delovi 2. bataljona 17. NOU brigade 28. NO divizije i 1. diverzantskog bataljona (vidi tom V, knj. 24, dok. br. 96, 114 i 145).

eksplozije uništen je veliki broj neprijateljskih vojnika⁸. Jedinice 12-te divizije uništile su u Širokom Polju jedan teretni i dva putnička automobila⁹. Zarobljeno je 15 neprijateljskih vojnika¹⁰ i zaplenjeno mnogo ratnog materijala.

U Primorju, u okolini Križišta¹¹ i Zlobina, naše jedinice istrebile su u bojevima 50 i zarobile 11 Nemaca¹². Jedinice 4-te vojvođanske brigade zaplenile su oko Principovca mnogo ratnog materijala¹³. Mosorski partizanski odred uništio je u okolini Mosora jedno njemačko uporište, gde je ubijeno mnogo Nemaca i preko 20 zarobljeno¹⁴. Zaplenjena su 3 teška mitraljeza, 30 pušaka, mnogo municije i drugog ratnog materijala. Osim toga uništen je jedan tenk i 9 teretnih automobila.

26 februara saveznička avijacija ponovo je bacila na Zagreb nekoliko bombi.

⁸ Prema izveštaju štaba 17. NOU brigade od 26. februara 1944, neprijatelj nije pretrpeo ljudske gubitke prilikom miniranja oklopnog voza, već u borbi koja je nastala posle miniranja (vidi tom V, knj. 24, dok. br. 96).

⁹ U selu Širokom Polju su 22. februara dva bataljona 18. NOU brigade 12. NO divizije uništila 2 kamiona, 1 autobus i 1 luksuzni automobil (vidi tom V, knj. 24, dok. br. 83).

¹⁰ Tom prilikom su neprijateljevi gubici bili: 14 poginulih i 9 zarobljenih (vidi tom V, knj. 24, dok. br. 83).

¹¹ Na karti 1:100.000 piše: Križišće.

¹² Reč je o borbama koje su 23. i 24. februara bataljon »Matija Gubec« 1. NOU brigade 13. NO divizije i jedan bataljon 2. NOP odreda vodili protiv nemačkih snaga jačine jednog bataljona iz 138. puka 188. rezervne divizije (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 4).

¹³ Potpunije o borbama koje je 4. vojvođanska NOU brigada 16. NOU divizije vodila u toku februara 1944. vidi tom I, knj. 8, dok. br. 41.

¹⁴ Reč je o napadu koji je 1. bataljon toga odreda 17. februara izvršio na ustaški garnizon u selu Donjem Dolcu (vidi tom V, knj. 24, dok. br. 92).

¹⁵ Vidi primedbu 21. uz prilog br. 1.

BR. 20

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 2. MARTA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U SLOVENIJI, HRVATSKOJ, BOSNI I HERCEGOVINI¹

Br. 71.

Četvrtak — 2. III. 1944.

Vrhovni štab Narodne oslobodilačke vojske i partizanskih odreda Jugoslavije objavio je sledeći ratni izveštaj:

Završena je nemačka ofanziva u Slovenskom Primorju.² Neprijatelj je pretrpeo velike gubitke. Samo jedna naša brigada uništila je četnu SS-ovaca i veliku količinu oružja. Zaplenjena je neprijateljska kotota a takođe prilična količina oružja.

26-og februara neprijatelj je pomoću tenkova uspeo da prodre u grad Glinu. Uprkos toga što je neprijatelj ubacio u borbu avijaciju i tenkove, naše jedinice 27-og februara isterale su fašiste iz Gline i povratile izgubljene položaje.³ Neprijateljska ofanziva na ovom oteku fronta takođe se završila bez uspeha.

Hercegovačke jedinice u toku poslednjih dana postigle su velike uspehe.⁴ 12-ta hercegovačka brigada zajedno sa 6-tom crnogorskom brigadom očistila je od neprijatelja Rudine i zauzela Viluse.⁵ Nemci i četnici Mihajlovića pretrpeli su velike

¹ Original (pisaj na mašini, latinicom) u Moskvi, a snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 44, snimak 630.

² U Šlovenačkom primorju i njegovom zaleđu su u drugoj polovini februara dejstvovali 31. NO divizija i Južnoprimerški NOP odred (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 31). Međutim, protiv njih neprijatelj nije bio u stanju da preduzme ofanzivna dejstva istovremeno s onim koja je izvodio na području Brda i Beneške Slovenije protiv 30. NO divizije. Stoga je, verovatno, reč o napadu koji su delovi nemačke 162. pešadijske i 188. rezervne brdske divizije i 10. SS policijskog puka, u zajednici s kvislinzima, 19. februara 1944. preduzeli na 30. NO diviziju dok se ova nalazila na prostoru selo Srednje, selo Kambreško, selo Log (kod Tolmina). Međutim, posle oštrih borbi, 30. NO divizija je najpre posela položaje na planini-Kolovratu, a odatle je 20. februara prešla reku Soču i glavninom izbila na Banjšku planotu, a delom snaga u selo Sentvišku Goru na planini Krnu (vidi tom VI, knj. 11, dok. br. 103).

³ Reč je o borbama 7. NOU divizije protiv delova nemačke 1. brdske divizije (vidi tom V, knj. 24, dok. br. 111 i 112; knj. 25, dok. br. 12).

⁴ O dejstvima 29. NOU divizije u drugoj polovini februara 1944. vidi tom IV, knj. 22, dok. br. 129, 173 i 174; knj. 23, dok. br. 7, 20, 41 i 42.

⁵ Selo Rudine je, 20. februara, zauzeo 2. bataljon 6. crnogorsko NOU brigade Primorske operativne grupe, a rejon sela Vilusa su napadale i, 26. februara, zauzele 12. hercegovačka NOU brigada 29. NOU divizije i glavnina 6. crnogorske NOU brigade. U tim borbama je sadej-

gubitke. Zaplenjena su dva bacača mina i mnogo pušaka i municije. Pod pritiskom naših jedinica neprijatelj je otstupio u pravcu Trebinja.

U Liki odbijeni su svi pokušaji neprijatelja da se probije iz Otočca i Perušića.⁶ Ubijeno je oko 60 i ranjeno 70 neprijateljskih vojnika.

Jedinice 16-te divizije u toku dvodnevnih bojeva potukle su neprijatelja, odbivši njegove pokušaje da se probije iz Brčkog u pravcu Bijeljine.⁷ Za vreme ovih bojeva ubijeno je preko 200 ustaša i među njima dva poznata zločinca, koji su u Istočnoj Bosni izvršili mnogobrojna zverstva.⁸

Naše jedinice zauzele su kod Sinja nemački aerodrom.⁹ Zauzete su sve barake i zarobljeno je 20 domobranaca.

stvovala i 2. dalmatinska NOU brigada Primorske operativne grupe. Potpunije o tome vidi tom III, knj. 7, dok. br. 118; tom IV, knj. 22, dok. br. 131.

⁶ Vidi tom V, knj. 24, dok. br. 105 — radiogram br. 962 (a) od 28. februara.

⁷ Borbe su vođene 24. i 25. februara u rejonima sela Čelića i sela Ratkovića protiv Nemaca, ustaša, četnika i zelenog kadra (vidi tom IV, knj. 22, dok. br. 133, 139, 142, 154 i 171; AVII, mikroteku, mikrofilm MNO-Zagreb, 4/215—217: dnevno izvješće Operativnog odjela Glavno stožernog ureda oružanih snaga NDH od 27. februara 1944).

⁸ Odnosi se na Avdu Juluzovića i Denjagića (redakcija mu nije saznala ime) — vidi tom IV, knj. 22, dok. br. 152 — radiogram od 29. februara sa 58 grupa.

⁹ Reč je o aerodromu Piket. Zauzeli su ga, noću 25/26. februara, delovi 2. bataljona Dinarskog NOP odreda iz sastava Grupe NOP odreda za srednju Dalmaciju (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 44).

¹⁰ Vidi primedbu 21. uz prilog br. 1.

BR. 20

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 3. MARTA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U SLOVENIJI I U HRVATSKOJ¹

Br. 72.

Petak — 3. III. 1944.

Vrhovni štab Narodne oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

U planinama na desnoj obali reke Soče, u toku 14-todnevnih žestokih bojeva naša 30-ta divizija istrebila je oko 500 Nemaca i zarobila 30 nemačkih vojnika.² Osim toga naše jedinice uništile su 4 mosta, 5 teretnih automobila i zaplenile 7 mitraljeza, bacač mina, oko 300 pušaka, 15 automatskih pušaka i drugi ratni materijal. Samo u toku 28-og februara jedna naša brigada vodeći bojeve sa nekoliko SS-ovskih kolona istrebila je 260 Nemaca i zaplenila čitavu komoru jednog nemačkog bataljona a takođe veliku količinu ratnog materijala.³

Za vreme bojeva u okolini Novog Mesta potučena je jedna nemačka kolona i tom prilikom ubijeno je 176 Nemaca i zaplenjen je bogati ratni plen.⁴

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 44, snimak br. 637.

² Vidi tom VI, knj. 10, dok. br. 183; knj. 11, dok. br. 27, 31, 55 i 103; knj. 12, dok. br. 70.

³ Verovatno se odnosi na borbe koje je 4. slovenačka NOU brigada »Matija Gubec« 15. NO divizije vodila noću 28/29. i 29. februara na sektoru Grosuplje — Šmarje (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 5).~

⁴ Odnosi se na borbe koje je od 27. do 29. februara vodila 5. slovenačka NOU brigada »Ivan Cankar« (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 6).

O borbama u Sloveniji dat je u radio-emisiji i poseban prilog (vidi snimak 641). Njegov tekst glasi:

»Kao što je već ranije saopšteno u izveštaju u Vrhovnog štaba, borci Južnoprimeorskog partizanskog odreda uništili su u selu Komna kod Trsta neprijateljsku kolonu od 85 fašista i gestapovaca, sastavljenu većinom od oficira i podoficira. Među ubijenim neprijateljskim oficirima nađeni su leševi trojice nemačkih oficira (u izveštaju* Štaba 9. korpusa NOVJ, od 14. februara 1944. Glavnom štabu NOV i PO Makedonije piše da su poginuli nemački major i kapetan i italijanski fašistički kapetan i poručnik — vidi tom V, knj. 11, dok. br. 55 — prim. red.). Ovom prilikom bila su spaljena 4 teretna automobila i dvojica oklopna kola i zaplenjena prilična količina automatskog oružja.

Nemačke okupatorske vlasti u Trstu, besne zbog ovog poraza, optužile su mesno seosko stanovništvo da je obavestilo partizane o kretanju ove kolone i da je pomagalo borcima Južnoprimeorskog partizanskog odreda prilikom uništenja nemačko-italijanskih fašista.

Kaznena ekspedicija koja je⁴ bila poslana iz Trsta razrušila je i spalila u okolnim selima preko 300 kuća i ubila nekoliko nevinih ljudi.

Jedinice 6-te divizije izvršile su napad na jednu neprijateljsku kolonu na cesti Knin — Bihać.⁵ Za vreme ovog napada ubijeno je 110 Nemaca i mnogo više ranjeno. Uništeno je 11 teretnih automobila, jedan tenk i motocikl. Zaplenjena je prilična količina ratnog materijala.

Na pruzi Zagreb — Karlovac naše jedinice zauzele su železničku stanicu Horvati gde su zarobili 20 neprijateljskih vojnika.⁶ Ubijeno je 90 ustaša i uništen je oklopni voz. Zaplenjeno je 30 pušaka.

Jedan bataljon Osječkog partizanskog odreda dignuo je u vazduh voz na pruzi Našice — Donji Miholjac. Uništene su dve lokomotive i 10 vagona.⁷ Zarobljeno je 15 neprijateljskih vojnika i zaplenjena je izvesna količina ratnog materijala.

Ostalo stanovništvo poslano je u Nemačku ili, pak, internirano u koncentracioni logor. Nekoliko seljaka, spašavajući se fašističkog terora, uspele su da pobegnu partizanima.

Fašistički razbojnici misle da će ovakvim zverstvima i obračunavanjem sa nevinim stanovništvom zaplašiti narod, ali se ljuto varaju. Ovakvi postupci još više povećavaju mržnju prema neprijatelju i izazivaju odlučnost voditi borbu protiv okupatora, sve do potpunog njihovog uništenja«.

⁵ Odnosi se na borbu koju su, 28. februara, vodili 2. i 4. bataljon 2. ličke NOU brigade (vidi AVII, reg. br. 14/30—2, k. 797: Operacijski dnevnik 6. NOU divizije; reg. br. 13—3, k. 797: pregled izvedenih akcija i operacija jedinica 6. proleTERSKE divizije »Nikola Tesla«, str. 1).

⁶ Napad na tu stanicu, udaljenu oko 15 km od Zagreba, izveli su noću 26/27. februara delovi brigade »Franjo Ogulinac Seljo« 34. NO divizije i delovi Turopoljsko-posavskog NOP odreda (vidi tom V, knj. 24, dok. br. 105 — radiogram br. 984 od 29. februara i dok. br. 146; knj. 25, dok. br. 20).

⁷ Delovi 18. NOU brigade 12. NO divizije i Osječkog NOP odreda su 27. februara kod železničke stanice Našička Breznica miniranjem izbacili iz šina jedan voz, na koji je ubrzo potom naleteo drugi voz, pa su obe lokomotive uništene (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 2).

⁸ Vidi primedbu 21. uz prilog br. 1.

BR. 20

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 4. MARTA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U BOSNI I HERCEGOVINI I ZAHVALNOST VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ PUŠKOMITRALJESCU 4. BATALJONA 2. VOJVODANSKE NOU BRIGADE MILANU JURIŠIĆU¹

Br. 73.

Subota — 4. III. 1944.

Vrhovni štab Narodne oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

U Hercegovini od Trebinja do Mostara nastavljaju se uporne borbe. Jedinice 29-te divizije zauzele su Lastvu i prodrle su u Klobuk.² Zarobljeno je 20 Mihajlovićevih četnika. Razrušena su kod Lastve tri mosta na Trebišnjici, od kojih je jedan železnički. U blizini Trebinja razrušena je železnička pruga i uništen je jedan putnički voz i jedan transportni voz sa nemačkim trupama.³ Razrušene su železničke stanice Žita i Leža,⁴ kod Trebinja. Uništena su 4 teretna automobila i nekoliko motocikla.

Uporne borbe takođe se vode u okolini Kalinovika i Trnova.⁵ Neprijatelj je pokušao da se sa jakim snagama probije u Kalinovik, ali su ga naši borci ponovo isterali iz varošice. U toku okršaja neprijatelj je izgubio 50 mrtvih. Naši borci za-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 44, snimak 645.

² Lastvu i Klobuk je 26. februara zauzela 12. hercegovačka NOU brigada 29. NOU divizije (vidi tom IV, knj. 22, dok. br. 126, 127, 131, 138 i 173; knj. 23, dok. br. 20 i 41).

³ Redakcija nije mogla tačno ustanoviti da li je reč o akcijama koje je bataljon »Rade Pravica« Južnohercegovačkog NOP odreda izveo od 11. do 13. februara (vidi tom IV, knj. 22, dok. br. 129) ili na one koje je on izveo 25. februara, između železničkih stanica Diklića i Gojšine, i 28. februara, između železničkih stanica Zaplanika i Uskoplja (vidi tom IV, knj. 22, dok. br. 173).

⁴ Omaška; umesto »Žita i Leža« trebalo bi da piše: Duži i Taleža. Obezbeđenja te dve železničke stanice (delove 2. bojne 11. pješačke pukovnije) savladale su 5. februara jedinice 10. hercegovačke NOU brigade (vidi tom IV, knj. 22, dok. br. 129 i 173).

⁵ Te borbe su u rejonu Kalinovika, od 27. do 29. februara vodili delovi 10. krajiške NOU brigade 5. NOU divizije protiv dva bataljona iz sastava nemačke 7. SS divizije »Princ Eugen« (oni su od Kifinog Sela, preko Obija, Kalinovika i Trnova, nastupali ka Sarajevu), a u rejonu Trnova, protiv tih nemačkih snaga, borbu su vodili dva bataljona 1. krajiške i tri bataljona 10. krajiške NOU brigade (vidi tom IV, knj. 22, dok. br. 153).

plenili su neprijateljsku komoru. U okolini Stoca uništeno je 9 teretnih automobila.⁶

U Zapadnoj Bosni jedinice 6-te brigade izvršile su napad na neprijateljsku kolonu na cesti Bosanski Novi — Prijedor.⁷ Ubijeno je 40 neprijateljskih vojnika. Na ovoj istoj cesti borci 9-te brigade istrebili su 18 neprijateljskih vojnika, dva oficira i dva podoficira, a takođe su ranili mnogo fašista.⁸

Na području Prijedora Nemci i Mihajlovićevi četnici pokušali su da izvrše jedan prodor, ali za vreme okršaja bili su potučeni. Naši borci zarobili su 20 neprijateljskih vojnika i jednog četničkog komandanta. Četnici su se u slami skrivali od naših boraca. Jedinice Kozarskog partizanskog odreda razrušile su železničku prugu između Banjaluke i Omarske.⁹

Vrhovni štab Narodne oslobodilačke vojske i partizanskih odreda Jugoslavije objavio je zahvalnost mitraljescu 4-og bataljona Druge vojvođanske brigade Milanu Trišiću,¹¹ za hrabrost koju je ispoljio u svim borbama, a naročito za delatnost prilikom poslednjeg boja u okolini Gračanice,¹² gde je za vreme juriša na nemačku kolonu uništio 13 Nemaca, rafalom od 20 metaka, nalazeći se udaljen od neprijatelja svega 30 metara.

⁶ U rejonu Stoca su dejstvovali delovi Severnohercegovačkog NOP odreda. Reč je o napadu koji je 15. februara bataljon »Marko Mihić« izveo na nemačku auto-kolonu kod Maslina, na putu Stolac — Domanovići (vidi tom IV, knj. 22, dok. br. 129).

⁷ Taj napad je, 28. februara, izveo 1. bataljon 6. krajiške NOU brigade 4. NOU divizije (vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 79);

⁸ Na tom sektoru nije u to vreme dejstvovala 9. krajiška NOU brigada 10. NOU divizije (vidi tom IV, knj. 22, dok. br. 135), već jedinice 4. NOU divizije (vidi tom IV, knj. 22, dok. br. 79). Verovatno je reč o borbi kojii je 21. februara vodio 4. bataljon 11. krajiške NOU brigade na železničkoj pruzi Bosanski Novi — Dobrijin (vidi tom IV, knj. 22, dok. br. 137).

⁹ U to vreme Kozarski NOP odred nije dejstvovao na sektoru Banja Luka — Omarska (ovde je dejstvovao Sanski NOP odred, vidi AVII, reg. br. 28 — 5, k. 1628: izveštaj Sanskog NOP odreda od 10. marta 1944. štabu 4. NOU divizije), nego na prostoru Blagaj, Bosanski Novi, Bosanska Kostajnica, Bosanska Dubica (vidi AVII, reg. br. 9—3, k. 1625: izveštaj Štaba Kozarskog NOP odreda od 10. marta 1944. Štabu 4. NOU divizije).

¹⁰ Vidi primedbu 21. uz prilog br. 1.

Tekst koji sledi objavljen je takođe u radio-emisiji br. 73 (vidi snimak 646).

¹¹ Omaška; treba: Milanu Jurišiću (vidi tom IV, knj. 21, dok. br. 176 — str. 598).

¹² Četvrti bataljon je tu borbu vodio 19. januara u rejonu sela Kamenice (kod Tuzle), sprečavajući prodor nemačkih snaga i delova 1. lovačkog zdruga od Doboja ka Tuzli (vidi tom IV, knj. 21, dok. br. 128, 176 i 215).

BR. 20

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 4. MARTA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U SLOVENIJI, CRNOJ GORI I HRVATSKOJ¹

Vrhovni štab Narodne oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

U Sloveniji naše jedinice drže inicijativu u svojim rukama i vode uspešne operacije protiv Nemaca. Jedinice 7-og korpusa izvršile su napad na grad Rakek, gde su uništile železničku stanicu i jedan voz. Pod pritiskom jakih neprijateljskih snaga naše jedinice ostupile su iz grada.² U okolini Novog Mesta jedinice ovog istog korpusa potpuno su istrebile jednu nemačku kolonu.³

Jedinice 14-te divizije⁴ prilikom poslednjih bojeva sa neprijateljem zaplenile su jedan tenk, 4 teretna automobila i veliku količinu ratnog materijala.⁵ Uništeno je takođe mnogo ratne opreme protivnika. Jedinice ove divizije u toku dva dana vodile su bojeve sa Nemcima u okolini Ljubljane.⁶ Samo za vreme jednog boja ubijeno je 230 Nemaca i uništena su dva oklopna voza, jedan teretni voz i dva tenka. Zaplenjeno je oružje i ratni materijal.⁷

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 44, snimak 654.

Ratni izveštaj je objavljen u emisiji br. 74 od 4. marta 1944. godine.

² Na sektoru Rakeka je dejstvovao Notranjski NOP odred. Verovatno je reč o napadu koji je jedan bataljon toga odreda izveo 2* februara. Potpunije o tome vidi tom VI, knj. 11, dok. br. 102 i 149; knj. 12, dok. br. 5 i 26.

³ Krajem februara i početkom marta u rejonu Novog Mesta vodili su stalne borbe 5. slovenačka NOU brigada »Ivan Cankar« 15. NO divizije, 2. bataljon 4. slovenačke NOU brigade »Matija Gubec« i jedan bataljon VOS-a (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 5, 6, 7 i 15).

⁴ Omaška; treba: 15-te divizije.

⁵ To je zaplenio 1. bataljon 12. slovenačke NO brigade 15. NO divizije prilikom zauzimanja nemačko-belogardističkog uporišta u sfelu Zdenskoj Vasi noću 28/29. februara (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 4).

⁶ Te borbe, na pravcima škofljica — Šrnarje — Grosuplje i Škofljica — Pijava Gorica — Turjak, 28. i 29. februara, protiv motorizovane nemačke kolone (ojačane tenkovima), vodili su 4. slovenačka NOU brigada »Matija Gubec« (iz sastava 15. NO divizije), 9. slovenačka NOU brigada (iz sastava 18. NO divizije), objedinjene pod komandom privremeno formiranog Operativnog štaba, i delovi Dolenjskog NOP odreda (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 5 i 15).

⁷ Vidi tom VI, knj. 11, dok. br. 100, 101 i 102.

Jedinice 11-te brigade vodeći uspešne bojeve na Pohorju u Štajerskoj, odbile su nekoliko napada SS-ovskih trupa.⁸ Prilikom jednog boja ubijeno je 30 Nemaca i razrušena je železnička stanica na pruzi Maribor — Slovenska Bistrica.⁹

U Crnoj Gori naše jedinice vode bojeve sa Nemcima i četnicima u okolini Nikšića.¹⁰

Naše muslimanske jedinice potukle su kod Cetingrada dve čete Nemaca i legionara.¹¹ Borbe su se takođe vodile između Lapca i Srba.¹² Neprijatelj je pretrpeo velike gubitke.

U Primorju predala se našim jedinicama sa čitavim oružjem jedna grupa legionara iz 322-og hrvatskog puka.¹³

U Severnoj Dalmaciji naši patrolni kateri" potopili su dve neprijateljske motorne jedrilice i zarobile nekoliko Nemaca.¹⁵

6

⁸ Potpunije o aktivnosti 11. slovenačke NO brigade »Miloš Zidanšek« 4. operativne zone Glavnog štaba NOV i PO Slovenije u drugoj polovini januara i u februaru 1944. vidi tom VI, knj. 11, dok. br. 78.

⁹ Redakcija nije ustanovila o kojoj je železničkoj stanici reč.

¹⁰ Odnosi se na borbe jedinica Primorske operativne grupe (2. dalmatinske i 6. crnogorske NOU brigade) i Nikšićkog i Lovčenskog NOP odreda (vidi tom III, knj. 7, dok. br. 100; knj. 10, dok. br. 20 i 21).

¹¹ Reč je o borbi koju je 1. muslimanska NO brigada Unske operativne grupe 29. februara vodila protiv delova nemačke 373. legionarske divizije »Tigar« (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 87).

¹² Te borbe je, 1. marta, vodila 7. dalmatinska NO brigada (3. brigada 19. NO divizije) protiv delova 34. ustaške bojne prilikom pokušaja tih delova da iz Ličkog Osika prodru na oslobođenu teritoriju (vidi AVII, reg. br. 8—15, k. 1237: izveštaj Štaba 3. NO brigade od marta 1944. Štabu 19. NO divizije, reg. br. 3/1—25, k. 58: bojnu relaciju 1. zbornog područja),

¹³ Legionarski puk s tom brojnom oznakom nije postojao. Reč je o legionarima iz sastava nemačke legionarske 392. hrvatske pešadijske divizije »Plave«, koja je u svom sastavu imala sledeće pukove: 845, 846. i 847. pešadijski puk i 392. artiljerijski puk. Iz te divizije se, 28. februara, jedinicama 2. NO brigade 13. NO divizije predalo 15. legionara (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 4 i radiogram br. 1010 od 2. marta 1944. u dok. br. 127).

¹⁴ čamci

¹⁵ Noću 28/29. februara su dva patrolna čamca (PČ-2 i PČ-3) 2. pomorskog obalskog sektora Mornarice NOVJ napala na dva nemačka motorna jedrenjaka koji su, ploveći uz obalu ostrva Paga, išli iz Zadra za Rijeku. U borbi, koja je trajala više od jednog sata, poginulo je 18 i zarobljeno 89 nemačkih vojnika i oficira, među kojima su bila 33 ranjena (vidi tom VIII, knj. 2, dok. br. 19).

" Vidi primedbu 21. uz prilog br. 1.

BR. 20

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 6. MARTA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U BOSNI I HRVATSKOJ¹

Br. 76.

Ponedjeljak — 6. III. 1944.

Vrhovni štab Narodne oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

Na sektoru Prijedor 373-ća njemačka divizija vrši jaki pritisak u pravcu Kozare. Do sada su naše jedinice odbile sve pokušaje neprijatelja da se probije na oslobođenu teritoriju.² Bojevi se nastavljaju.

Na sektoru Gline takođe se nastavljaju uporni bojevi.³ Neprijatelj je bombardirao Topusko sa 10 aeroplana.⁴ Na sektoru Čelić — Bijeljina 15-ta majevička brigada u trodnevnim bojevima sa krupnim nemačkim motorizovanim snagama uništila je 90 i ranila 70 neprijateljskih vojnika i oficira.⁵

Na sektoru Jajce — Travnik jedinice Prve divizije uništile su 30 Nemaca i spalile jedan automobil.⁶ Druge jedinice

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 44, snimak br. 671.

Redakcija je izostavila »Nedeljni pregled ratnih operacija Narodne oslobodilačke vojske i partizanskih odreda« od 5. marta, objavljen u radio-emisiji br. 74, jer se tu ponavljaju osnovni podaci iz ratnih izveštaja Vrhovnog štaba objavljenih nekoliko dana ranije (vidi snimke 655—658).

U radio-emisiji br. 75, takođe od 5. marta, koja je namenjena omladini Jugoslavije, nema ratnog izveštaja Vrhovnog štaba.

² O tim borbama jedinica 4. NOU divizije vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 1, 61 i 79.

³ Na tom sektoru su delovi nemačke 1. brdske divizije i ustaško-domohranske snage iz garnizona Petrinje 26. februara preduzele napad na 7. NOU diviziju. Posle petodnevnih borbi, u kojima su nemačke i kvislinške snage imale oko 200 mrtvih i ranjenih, a jedinice 7. NOU divizije 54 mrtva i 100 ranjenih i nestalih, 1. brdska divizija se zadržala na prostoru s. Graberje — s. Luščani, — s. Donja Bačuga — s. Grabovac — s. Cuntić — s. Blinja — s. Knezovljani. Potpunije o tome vidi tom V, knj. 24, dok. br. 111, 112, 146 i 147; knj. 25, dok. br. 12.

* Bombardovanje je izvršeno 1. marta (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 127, radiogram br. 1031 od 2. marta).

⁵ Reč je o borbama koje je ta brigada vodila 30. i 31. januara i 1. februara 1944. na prostoru Koraj — Maleševići (vidi tom IV, knj. 22, dok. br. 4, 10, 147, 156 i 157).

⁶ Na tom sektoru su dejstvovali delovi 1. proletarske brigade. O njihovim dejstvima u toku februara vidi tom IV, knj. 22, dok. br. 96 i 120; knj. 23, dok. br. 38.

iste te divizije istrebile su oko Novog Šehera 20 nemačkih vojnika i jednog oficira.⁷ •

Na sektoru Livno jedinice 6-te divizije odbile su jedan napad Nemaca i zadale im teške gubitke.⁸

U Zagorju, oko Marije Bistrice, ubijeno je 30 ustaša.⁹ Grupa partizana zajedno sa američkim podoficirima pod komandom jednog američkog kapetana¹⁰ napala je na Nemce u Vrboskoj na ostrvu Hvaru.¹¹ Neprijatelj je pretrpeo velike gubitke. Ranjen je zamenik komandanta garnizona na Hvaru. Partizanski odred¹² u sukobima sa neprijateljem na ostrvu Braču uništio je jedan teretni automobil i zadao neprijatelju gubitke u ljudima.

13

⁷ U izveštaju Štaba 13, proleTERSke brigade »Rade Končar« od 28. februara piše da je, u barbi koju je, 21. februara, kod sela Kopioa, vodila protiv feldžandarmerije i ustaške milicije iz Novog šehera ojačana četa 1. bataljona te brigade, nanela neprijatelju sledeće gubitke: 32 poginula (među kojima komandant feldžandairmerije kapetan Vajs i njegov zamenik), 25 ranjenih i jedan zarobljen. U toj borbi su poginuli zamenik komandanta 1. bataljona Mitar Radulovač i tri borca, a dva borca su ranjena (vidi tom IV, knj. 22, dok. br. 146; AVII, reg. br. 4—1, k. 729 A: izveštaj štaba 13. proleTERSke brigade »Rade Končar« od 26. februara štabu 1. proleTERSke divizije).

⁸ Odnosi se na ispad koji su delovi nemačke legionarske hrvatske pešadijske divizije¹ »Vražje« i ustaše iz Livna, 1. marta uz podršku tenkova, izvršili u pravcu sela Priluke, Debelog brda i sela Podgrede. Uspešne borbe protiv njih, kao i protiv četnika koji su istovremeno nastupali od Šujiice, vodili su 1. i 2. bataljon 3. ličke NO brigade (vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 16).

⁹ Borba je vođena noću 19/20. februara (vidi tom V, knj. 24, dok. br. 142; knj. 25, dok. br. 127 — radiogram br. 1055).

¹⁰ Odnosi se na izviđačku grupu američkih rendžera (rendžori su pripadnici specijalno obučениh jedinica, namenjenih za ubacivanje u neprijateljevu pozadinu). Prebacila ju je 18. februara na ostrvo Hvar neka od plovnih jedinica 4. pomorskog obalskog sektora Mornarice NOVJ (vidi tom VIII, knj. 2, dok. br. 15).

¹¹ Napad je izvršen 25. februara 1944 (vidi tom VIII, knj. 2, dok. br. 56 — radiogram br. 156 od 3. marta).

¹² Odnosi se na Brački NOP odred.
¹³ Vidi primedbu 21. uz prilog br. 1.

BR. 20

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 7. MARTA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U BOSNI I HERCEGOVINI I U HRVATSKOJ¹

Br. 77.

Utorak — 7. III. 1944.

Vrhovni štab Narodne oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj.

Jake borbe vode se u Zapadnoj Bosni, na Kordunu i u Hercegovini. U Zapadnoj Bosni naše jedinice odbijaju napade 373-će nemačke divizije, koja iz Prijedora vrši snažni pritisak na naše položaje u pravcu Kozare.² U dosadašnjim bojevima neprijatelj je pretrpeo velike gubitke.

Jedinice 29-te divizije, koje nastavljaju operacije u Hercegovini,³ u okolini Trebinja postigle su u toku poslednjih dana nove uspehe.⁴

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 44, snimak 678.

² Borbe su vođene od 28. februara do 1. marta i od 3. do 7. marta 1944. Potpunije o tome vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 79; AVII, reg. br. 9—3; k. 1625: izveštaj Štaba Kozarskog NOP odreda od 10. marta 1944. Štabu 4. NOU divizije.

³ Dvadeset deveta NOU divizija je početkom marta 1944. u svom sastavu imala tri brigade i dva partizanska odreda. Ove jedinice su vodile borbe protiv delova nemačke 7. SS divizije »Princ Eugen« i delova nemačke 369. legionarski divizije »Vražje«, koja je početkom marta počela smenjivati 7. SS diviziju »Princ Eugen«.

U prvoj polovini marta raspored jedinica 29. NOU divizije bio je sledeći: 12. hercegovačka NOU brigada je dejstvovala na prostoru selo Lastva — selo Župed, sadejstvujući Primorskoj operativnoj grupi u pravcu sela Zubaca i zatvarajući pravce koji od Trebinja izvode ka Grahovu i selu Vilusima (vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 9 i 119); 10. hercegovačka NOU brigada je glavninom snaga dejstvovala u rejonu Bileće a delom snaga je ispoljavala pritisak ka Trebinju (vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 17, 18 i 189); 11. hercegovačka NOU brigada je do 5. marta delom snaga dejstvovala u rejonu Gacka a glavninom u rejonu Bileće, zatvarajući pravac koji od Bileće izvodi ka Vilusima i Grahovu (vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 7, 18 i 19), a pd 6. marta cela ova brigada je dejstvovala na sektoru Gacka (vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 19 i 30); Sjevernohercegovački NOP odred jv dejstvovao na prostoru planina Trusina — Blagaj (vidi AVII, reg. br. 8—11, k. 1144/1: izveštaj štaba Sjevernohercegovačkog NOP odreda od 19. marta 1944. Štabu 29. NOU divizije); Južnohercegovački NOP odred je dejstvovao na komunikaciji koja preko Popova polja vodi za Trebinje i od Trebinja za Dubrovnik (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 25).

⁴ Odnosi se na borbe 12. hercegovačke NOU brigade istočno od Trebinja (vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 7, 9, 12, 20, 30, 41, 52 i 53) i

Na otseku fronta kod Gline naše jedinice nastavljaju borbu sa neprijateljskim trupama koje pomoću tenkova i pod zaštitom avijacije pokušavaju da prodru na oslobođenu teritoriju.⁵

Na drugim otsecima fronta vode se lokalne borbe.

6

BR. 34

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 8. MARTA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U BOSNI I U HRVATSKOJ¹

Br. 78.

Sreda — 8. III. 1944.

Vrhovni štab Narodne oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

Na otseku fronta Prijedor, u pravcu Kozare i Ljubije, naše jedinice vode žestoke bojeve sa pukovima »Vražje divizije«, i divizije »Tigar«.² Nemci hoće pošto-poto da zauzmu rudnik Ljubiju, ali su dosada svi njihovi napadi bili odbijeni. U toku čitavog dana naše jedinice vršile su kontranapade.³

Južnohercegovačkog NOP odreda jugozapadno od Trebinja (vidi AVII, reg. br. 28—10, k. 1144/1: izveštaj štaba Južnohercegovačkog NOP odreda od 8. marta 1944. Štabu 29. NOU divizije),

⁵ Vidi primedbu 3. uz prilog br. 32.

⁶ Vidi primedbu 21. uz prilog br. 1.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a snimak u ARP, Beograd, mikroflm br. 17, traka 44, snimci 687—688.

² Borbe protiv delova nemačke 369. legionarske divizije »Vražje« i 373. legionarske divizije »Tigar« (koji su, samostalno ili zajedno s ustašama, domobranima i četnicima, krajem februara i početkom marta preduzimali pojačane napade iz Prijedora i Bosanskog Novog radi opravke, često rušenih, komunikacija koje povezuju ta dva mesta ili radi pljačke sela ispod Kozare i zauzimanja rudnika Lubije) vodile su jedinice 4. NOU divizije (vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 61, 79, 170, 171 i 174).

³ Reč je o borbi koju je 6. krajiška NOU brigada 4. NOU divizije 5. marta vodila protiv nemačko-kvislinških snaga koje su pokušavale da se iz Prijedora probiju do Ljubije. Tom prilikom ona im je prema sopstvenoj proceni, nanela oko 80 mrtvih i ranjenih, a sama je imala 5 poginulih i 27 ranjenih (vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 79).

Četvrtog marta vodile su se borbe između Bosanskog Novog i Prijedora sa velikom nemačkom kolonom.⁴ Posle žestokog okršaja Nemci su ostavili na bojištu 85 mrtvih i odveli su sa sobom 6 teretnih automobila sa ranjenicima.⁵

Na ostalim otsecima fronta u Zapadnoj Bosni naše jedinice vode ofanzivne operacije duž neprijateljskih saobraćajnih linija. Na železničkoj pruzi Bosanski Novi — Kostajnica jedna naša jedinica zaplenila je neprijateljski voz. U toku boja poginulo je 80 Nemaca, dok je mnogo Nemaca ranjeno. Zaplenjena je prilična količina ratnog materijala i opreme, a takođe 8 miliona kuna.⁶

Na pruzi Bosanski Novi — Bosanska Krupa izbačen je iz šina jedan voz, saobraćaj na pruzi je obustavljen.⁷

U Istočnoj Bosni, 6-ta bosanska brigada vodila je borbu sa ustašima na području Srebrenice. Ubijeno je i ranjeno 30 ustaša. Zaplenjeno je oko 80 pušaka, jedan puškomitraljez, 2000 metaka.⁸ Jedinice 16-te vojvođanske divizije vodile su borbu sa četnicima »vojvode« Kerovića,⁹ jednog od Mihajlovićevih komandanata.¹⁰ Ubijeno je 36 bandita. Sam Kerović i poznati razbojnik Leko¹¹ našli su utočište kod Nemaca u Brčko.

* Tu borbu je vodila 11. krajiška NOU brigada 4. NOU divizije protiv nemačke kolone jačine oko 1000 vojnika (vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 61).

⁵ Borba se na pojedinim mestima vodila prsa u prsa. Brigada je protivniku nanela osetne gubitke, ali je i sama imala 14 mrtvih i 23 ranjena (vidi AVII, reg. br. 16—4, k. 776 A: izveštaj Štaba 11. krajiške NOU brigade od 5. marta 1944. Štabu 4. NOU divizije).

⁶ Tu akciju su, noću 27/28. februara, izvela dva bataljona 11. krajiške NOU brigade 4. NOU divizije, nanevši protivniku, prema sopstvenoj proceni, gubitke od oko 100 mrtvih i znatno više ranjenih i zarobivši mu 10 vojnika i 6 železničara. Bataljoni su imali 5 poginulih i 40 ranjenih (vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 79).

⁷ Na železničkoj pruzi Bihać — Bosanski Novi krajem februara i početkom marta 1944. izvodio je diverzantske akcije Podgrmečki NOP odred (vidi AVII, reg. br. 12—5, k. 1630: izveštaj Štaba Podgrmečkog NOP odreda od 12. marta 1944. štabu 4. NOU divizije).

⁸ Te borbe je 6. istočnobosanska NOU brigada vodila krajem februara 1944. na prostoru Skelani — Fakovići (vidi AVII, reg. br. 3—6, k. 989: izveštaj 6. istočnobosanske NOU brigade od 7. marta 1944. Štabu 17. NOU divizije). O tome je Štab 3. korpusa 4. marta poslao izveštaj Vrhovnom štabu NOV i POJ (vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 165 — radiogram sa 56 grupa).

⁹ Radivoje Kerović

¹⁰ Borba je vođena krajem februara, a Štab 3. korpusa je o njoj poslao izveštaj Vrhovnom štabu NOV i POJ 4. marta (vidi tom IV, knj. 22, dok. br. 154; knj. 23, dok. br. 165 — radiogram sa 51 grupom od 4. marta).

¹¹ Stevo Damjanović Leko, kapetan bivše jugoslovenske vojske.

Naše muslimanske jedinice zauzele su Peči-grad.¹² Ovom prilikom su zaplenjena dva bacača mina, 4 mitraljeza, 4 automatske puške, 40.000 metaka i drugi ratni materijal. Zarobljeno je 10 Nemaca.

U Zagorju borbe se vode na otseku fronta Koprivnica •— Ludbreg.¹³ Ubijeno je i ranjeno oko 30 neprijateljskih vojnika.

U Otočcu ustaši su obesili dvojicu zarobljenih partizana i jednog člana Narodno-oslobodilačkog odbora.¹⁴ Sveteci se za ovaj ustaški zločin partizani su kod samog Otočca ubili 25 ustaša i jednog oficira, a takođe ranili 30 ustaških zlikovaca.¹⁵

Neprijateljska avijacija izvršila je jaki napad na nekoliko naseljenih mesta u Baniji.

¹² Na karti 1:100.000 piše: Peči-grad (selo). U njega su 29. februara prodrli delovi nemačke 373. legionarske divizije iz Cazina, ali su ih istog dana odbacili 1. i 2. bataljon 1. muslimanske NO brigade Unske operativne grupe, nanevši im gubitke od 8 poginulih, 12 ranjenih i 7 zarobljenih (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 87). O tome je Glavni štab NOV i PO Hrvatske 2. marta poslao izveštaj Vrhovnom štabu (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 127 — radiogram br. 1031).

¹³ Koprivnica i Ludbreg se ne nalaze u Hrvatskom zagorju, već u graničnoj zoni Kalnika i Podravine. Reč je o borbama koje su jedinice 32. NO divizije 4. marta 1944. vodile na Kalniku protiv delova 1. pješake pukovnije Paveličevog tjelesnog zdruga (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 42, 130, 140 i 143). O tome je Glavni štab NOV i PO Hrvatske 4. marta poslao izveštaj Vrhovnom štabu NOV i POJ (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 127 — radiogram br. 1071).

¹⁴ Vidi tom V, knj. 25, dok. br. 127, radiogram br. 1072.

¹⁵ Borbu su 2. marta vodili delovi 4. bataljona 3. brigade 13. NO divizije (ta brigada je tada bila pridata 35. NO diviziji) i 1. bataljon 2. brigade 35. NO divizije protiv 19. ustaške bojne (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 7).

¹⁶ Vidi primedbu 21. uz prilog br. 1.

BR. 35

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 9. MARTA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U BOSNI I U HRVATSKOJ¹

Br. 79.

Četvrtak — 9. III. 1944.

Vrhovni štab Narodne oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

Na oteku fronta Prijedor — Ljubija — Sanski Most nastavljaju se veoma uporne borbe. Neprijatelj neprekidno dovlači sveža pojačanja ali naše jedinice preduzimaju uspešne kontranapade i zadaju neprijatelju velike gubitke.² U toku jučerašnjih bojeva³ neprijatelj je bio odbačen na izlazne položaje. Ubijeno je 80 neprijateljskih vojnika i mnogo ranjeno.

U Crnoj Gori, na području Podgorice, Nemci su sa jakim snagama, prema planu, koji je bio unapred izrađen,⁴ zajedno sa četnicima preduzeli operacije sa namerom da očiste cestu Cetinje — Danilovgrad. U početku je neprijatelj, koji je poveo ofanzivu sa jakim kolonama, zauzeo Čevo, ali posle dvodnev-
nih žestokih bojeva naše jedinice isterale su Nemce sa Čeva.⁵ Neprijatelj je na bojištu ostavio 90 mrtvih, dok je 50 fašista zarobljeno. Zaplenjeno je 509 pušaka, 6 puškomitraljeza, 1 teški mitraljez i drugi ratni materijal.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 44, snimak 695.

² Vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 61, 79, 170, 171 i 174.

³ Ratni izveštaj Vrhovnog štaba NOV i POJ je pisan nekoliko dana ranije (vidi primedbu 3. uz prilog br. 1), pa reči »jučerašnjih bojeva« ne treba shvatiti da se odnose na 8. mart. Iz dalje sadržine teksta redakcija zaključuje da se tu radi o borbama vođenim 5. marta (vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 79).

⁴ Štab Primorske operativne grupe je 11. marta 1944. poslao izveštaj štabu 2. korpusa NOVJ da je taj plan bio sastavljen oko 10. februara (vidi tom III, knj. 7, dok. br. 100).

⁵ Četničke snage, jačine oko 4.600 vojnika, uz podršku delova nemačke 181. pešadijske divizije, otpočele su 27. februara napad na slobodnu teritoriju u zapadnom delu Crne Gore. Nastupajući iz više pravaca, one su ovladale Čevom 2. marta, ali su ih jedinice Primorske operativne grupe (2. dalmatinska NOU brigada, delovi 6. crnogorske NOU brigade i 1. bokeljski bataljon) i delovi Lovčenskog i Nikšićkog NOP odreda razbili u borbama 3. i 4. marta, oslobodivši Čevo i predeo severno od Cetinja (vidi tom III, knj. 7/dok. br. 86, 94, 97 i 100; knj. 10, dok. br. 20, 21, 22, 23).

U Baniji odbijeni su svi napadi neprijatelja iz Dvora⁶ i Petrinje.⁷ Na Kordunu izvršen je napad na jednu nemačku kolonu, koja je pokušala da se iz Ogulina probije na oslobođenu teritoriju.⁸ Ubijeno je oko 20 nemačkih vojnika i 1 podoficir.

U Žumberku vodile su se uspješne borbe u okolini Draganića.⁹

Nekoliko stotina Nemaca zajedno sa četnicima Drenovića izvršili su prepad iz Banjaluke na naše položaje u pravcu Han-Kola. Posle kraćeg okršaja jedinice 13-ste brigade odbacile su neprijatelja nazad, zadavši mu velike gubitke.¹⁰

Jedanaest nemačkih aeroplana bombardovali su Dubravu, Kotar¹¹ i Čazmu. Poginulo je mnogo mirnog stanovništva i dece. Saveznička avijacija u toku poslednjih dana pokazala je veliku aktivnost duž dalmatinske obale, naročito u okolini Zadra, gde je uništila 6 ratnih jedrilica i veliki broj oštetila vatrom iz mitraljeza. Uništeno je 7 lokomotiva i 1 borbeni čamac neprijatelja.¹²

⁶ Reč je o Dvoru na Uni.

⁷ Odnosi se na borbe koje je, od 26. februara do 2. marta, 7. NOU divizija vodila protiv delova nemačke 1. brdske divizije i ustaško-domobranskih snaga iz Petrinje i Dvora na Uni (vidi tom V, knj. 23, dok. br. 12).

⁸ Reč je o borbama koje je, od 2. do 4. marta, 3. NOU brigada 8. NO divizije vodila protiv 846. puka nemačke 392. legionarske divizije »Plave« u nejonima sela Plaškog, Trždeća, Tobolića i Pramišlja (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 115, 127 — radiogram br. 1090; knj. 26, dok. br. 58).

⁹ Borbu je, 29. februara, vodila Omladinska NO brigada »Jože Vlahovič« 34. NO divizije protiv delova nemačke 1. kozačke konjičke divizije i 10. i 30. ustaške bojne koji su izvršili napad na slobodnu teritoriju Žumberka (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 12 i 114). Dan kasnije (1. marta), u blizini sela Draganića, delovi 2. diverzantskog bataljona 4. korpusa NOVJ digli su u vazduh nemački transportni voz (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 109).

¹⁰ Redakcija nije uspela pronaći podatke o datumu tih borbi, ali bi se iz dnevnih izveštaja Operativnog odjela Ministarstva oružanih snaga NDH od 2, 3. i 5. marta moglo zaključiti da su borbe vođene početkom marta (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 169, 170 i 172).

¹¹ Omaška; treba: Kloštar Ivanić. To selo su 24. februara zauzeli delovi 1. moslavačke NO brigade 33. NO divizije (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 3).

¹² O tom bombardovanju (od 1. do 5. marta) vidi tom V, knj. 25, dok. br. 137, 138, 141.

¹³ Vidi primedbu 21. uz prilog br. 1.

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 10. MARTA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U SLOVENIJI, MAKEDONIJI, BOSNI I DALMACIJI¹

Br. 80.

Petak — 10. III. 1944.

Vrhovni štab Narodne oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

U Sloveniji naše jedinice vode uporne ofanzivne borbe na mnogim otsecima fronta. U ovim borbama neprijatelj trpi osetne gubitke. Tako je preko petsto Nemaca ubijeno i veliki broj ranjeno za vreme bojeva u okolini Ljubljane.² Uništena su tri oklopna voza, jedan tenk, dvoje oklopnih kola, 11 teretnih automobila i jedan teretni voz koji je prevezio municiju. Oštećena su dva nemačka tenka, tri teretna automobila i razrušeno je 6 mostova. Na željezničkoj pruzi Ljubljana — Kočevje, koja je ponovo razrušena na nekoliko mesta, dignuto je u vazduh 5 železničkih mostova. Za vreme bojeva na području između Ljubljane i Kočevja naši borci zaplenili su jedan tenk; dva topa, četiri bacača mina, 12 mitraljeza, 340 pušaka, nekoliko automatskih pušaka, dve radio-stanice, tri teretna automobila i mnogo municije. Naše jedinice na ovom otseku fronta nastavljaju ofanzivne operacije.

Jedinice 7-og korpusa vode bojeve sa neprijateljem na otseku fronta Ljubljana — Kočevje — Novo Mesto, gde su uništeni neprijateljski garnizoni u selima Sveti Anton³ i Zdenska⁴ Vas,⁴ a takođe jedan deo garnizona u Rakeku.⁵ Borbe se takođe nastavljaju i u Štajerskoj u Savinjskoj Dolini.⁶ Za vreme po-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 44, snimci 705—706.

² Te borbe su, od 27. februara do 2. marta, vodile jedinice 7. korpusa NOVJ (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 4, 5 i 7).

³ Tu je reč o nemačkom uporištu koje se nalazilo na brdu Sv. Antonu (k. 495) kod sela Zdenske Vasi. Njim su 28. februara ovladali delovi 12. slovenačke NO brigade 15. NO divizije (vidi tom VI, knj. 11, dok. br. 105).

⁴ Nemačko-belogardističkim uporištem u tom selu su noću 28/29. februara ovladali 1. bataljon 14. slovenačke samostalne NO brigade Glavnog štaba NOV i PO Slovenije i delovi 15. slovenačke NO brigade (vidi tom V, knj. 11, dok. br. 105; knj. 12, dok. br. 1).

⁵ Na Rakek su noću 27/28. februara napadali delovi Notranjskog NOP odreda (vidi tom VI, knj. 11, dok. br. 102; knj. 12, dok. br. 5).

⁶ U tom su rejonu krajem februara i početkom marta 1944. deistvovali delovi 4. operativne zone i 14. NO divizije (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 8, 9, 32, 33 i 38).

slednjih bojeva Nemci su ovde izgubili samo mrtvih 150 vojnika i oficira. U okolini Trsta slovenski partizani izbacili su iz šina dva voza.⁷

U Makedoniji u toku poslednjih dana borci bugarskog bataljona »Hristo Botev«⁸ i Ohridsko-prespanskog bataljona⁹ vodili su nekoliko okršaja sa bugarskom žandarmerijom.¹⁰

⁷ Verovatno se odnosi na akcije koje je na pruži Postojna — Trst 5. marta izveo Istarski NOP odred (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 17 i 27).

⁸ Taj bataljon je, krajem decembra 1944. na planini Kožufu u Makedoniji, Glavni štab NOV i PO Makedonije formirao od bugarskih okupatorskih vojnika zarobljenih u borbama ili prebeglih na stranu jedinica NOVJ i od posade graničnog pododseka iz sela Kanska koja se 16. decembra 1943. predala partizanima. Bataljon je ušao u sastav 2. makedonske NOU brigade, gde je ostao do 31. januara 1944. kada je izdvojen i, s bataljonom »Stevan Naumov«, upućen u rejon Kumanova (vidi tom VII, knj. 3, dok. br. 1 i 24).

⁹ Odnosi se na bataljon »Stevan Naumov«, Ohridsko-prespanskoig NOP odreda. On je formiran 11. novembra 1943. i 11. decembra te godine ušao u sastav 1. makedonsko-kosovske NOU brigade, ali je 31. januara 1944. izašao iz njenog sastava. Od njega i od bataljona »Hristo Botev« Glavni štab je formirao Grupu partizanskih bataljona i uputio je u rejon Kumanova. Pri formiranju 3. makedonske NOU brigade, 26. februara 1944. u selu Žegnjanima, bataljon »Stevan Naumov« je ušao u njen sastav kao 1. bataljon (vidi tom VII, knj. 3, dok. br. 19).

¹⁰ Verovatno se odnosi na borbe koje su ta dva bataljona vodili u drugoj polovini februara. To bi se moglo zaključiti i po tome što je u istoj radio-emisiji, kao poseban prilog, emitovan sledeći tekst o borbama pomenuta dva bataljona:

»Naš dopisnik iz Makedonije javlja nam sledeće:

U toku prošlog meseca nemački i bugarski okupatori preduzeli su operacije protiv nekoliko makedonskih jedinica Narodno-oslobodilačke vojske, sa namerom da ih opkole i unište.

Okupatorima su najviše brige zadavali borci Ohridsko-prespanskog bataljona i Bugarskog antifašističkog bataljona »Hristo Botev«, zbog toga su protiv njih uperili glavni udarac.

Fašisti su se nadali da će nadmoćnijim snagama i teškim i automatskim oružjem uspeti da izvrše postavljenu zadaću, ali su se prevarili i ovog puta, kao što im se to već mnogo puta ranije desilo.

U početku oni su uspeli da opkole položaje, gde su se nalazile ove makedonske jedinice, ali naši borci, veštima manevrima i jakim kontranapadima na slaba mesta neprijatelja, uspeli su da probiju neprijateljski obruč i da preko planina Kožufa, Bjelasice i Plaokovice izađu na nove položaje.

U probijanju neprijateljskog obruča učestvovali su, pored pomenuta dva bataljona, i neke druge makedonske jedinice. Ovom prilikom fašisti su pretrpeli velike gubitke i bili su primorani da se prsnih ruku vrata u svoje baze.

Ohridsko-prespanski bataljon i bugarski bataljon »Hristo Botev«, pošto su se odmorili od napornih marševa i neprekidnih okršaja, vode sada nove uspešne operacije protiv okupatora i saobraćajnih linija koje prolaze iz Makedonije u pravcu Bugarske i Grčke«. (Vidi mikrofilm br. 17, traku 44, snimak 710).

Na području Banjaluke naše jedinice prilikom sukoba sa Nemcima i četnicima ubile su 40 neprijateljskih vojnika i zaplenile celu komoru.¹¹

Borci Mljetskog partizanskog odreda prilikom sukoba sa neprijateljem istrebili su veliki broj fašističkih vojnika.¹²

Saveznička avijacija potopila je prvog marta jedan neprijateljski parobrod u vodama Hrvatskog Primorja, dok je jedan drugi parobrod oštećen. Saveznička avijacija pokazuje u toku poslednjih dana veliku aktivnost duž dalmatinske obale, naročito u području između Boke i Neretve.

13

BR. 37

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 11. MARTA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U HRVATSKOJ, BOSNI, MAKEDONIJI I CRNOJ GORI I ZAHVALNOST VRHOVNOG KOMANDANTA NOV I POJ MARŠALA JUGOSLAVIJE JOSIPA BROZA TITA BATALJONIMA »HRISTO BOTEV« I »STEVAN NAUMOV«¹

Br. 81.

Subota — 11. III. 1944.

Vrhovni štab Narodne oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

U Hrvatskoj, na sektoru Zagorje, naše jedinice čiste teritoriju od neprijatelja koju je on za vreme poslednje ofanzive uspeo da zauzme. Samo brigada »Braće Radića« u toku poslednjih dana istrebila je 50 nemačkih vojnika i mnogo ranila.² Zauzeto je utvrđeno mesto Sveti Ivan.³ Blizu Sesveta dignut je

¹¹ Verovatno se odnosi na borbe koje su 6. marta vodili delovi 11. NOU divizije, glavnina 12. slavonske NOU brigade 12., NOU divizije i dva bataljona 1. proleTERSke brigade 1. proleTERSke divizije protiv četnika pod komandom Ljube Bundala i Rade Radića (vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 95).

¹² Borba je vođena 29. februara (vidi tom V, knj. 24, dok. br. 147⁴).

¹³ Vidi primedbu 21. uz prilog br. 1.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a snimak u ARP, Beograd, mikroflm br. 17, traka 44, snimci 713—715.

² Odnosi se na borbu koju je 1. NOU brigada »Braća Radić« 32. NO divizije vodila 1. marta u rejonu Koprivnice. Brigada je u toj borbi imala 11 izbačenih iz stroja, među kojima 6 poginulih (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 42).

³ Treba: Sveti Ivan Žabno.

u vazduh jedan brzi voz i naneti su neprijatelju veliki gubitci.⁴ Uništena je lokomotiva i 8 vagona. Saobraćaj je obustavljen 20 sati.

Na Kordunu, blizu Plaškog, ubijeno je 20 neprijateljskih vojnika i mnogo je ranjeno.⁵ U Istri, na cesti Trst — Buzet, naše jedinice ubile su 40 Nemaca i izbacile iz šina jedan voz.⁶ Za vreme operacije na željezničkoj liniji ubijeno je 180 neprijateljskih vojnika i veliki broj ranjen.⁷ Uništena je električna centrala.⁸ Šteta se ceni na 300 miliona lira.

U Žumberku jedna jedinica 34-te divizije zauzela je utvrđeno mesto Horvat,⁹ na liniji između Zagreba i Karlovca.¹⁰ Zarođeno je 40 neprijateljskih vojnika i 1 oficir. Ubijeno je i ranjeno 20 Nemaca.¹¹ Zaplenjeni su sledeći trofeji: 2 ručna mitraljeza,¹² 35 pušaka, 10.000 metaka i drugi ratni materijali.

U Hrvatskom Primorju vodile su se žestoke borbe kod Novog, Senja, Brinja i Krivog Puta.¹³ Gubitci neprijatelja iznose 55 ubijenih i 75 ranjenih.

⁴ Akciju su, noću 27/28. februara, izveli delovi 3. diverzantskog bataljona 10. korpusa NOVJ na železničkoj pruzi Zagreb — Beograd, na relaciji između železničkih stanica Sesvete i Sesevski Kraljevec (vidi tom V, knj. 24, dok. br. 144; knj. 25, dok. br. 61).

⁵ Odnosi se na gubitke koje je 3. NOU brigada 8. NO divizije nanela 2. bataljonu 846. puka nemačke 392. legionarske divizije »Plave« i 33. ustaškoj bojni prilikom njihovog prodora, 4. i 5. marta, u selo Tobolić i Plaški (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 50).

⁶ Reč je o diverziji i borbi koju je 20. februara vodio 3. istarski partizanski bataljon (vidi tom V, knj. 24, dok. br. 97).

⁷ Vidi tom V, knj. 24, dok. br. 97; knj. 26, dok. br. 6.

⁸ Reč je o električnoj centrali kod Vlačke, koju su 24. februara razrušili delovi 2. istarskog partizanskog bataljona (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 6).

⁹ Odnosi se na selo i železničku stanicu Horvati.

¹⁰ U Horvatima (16 km jugozapadno od Zagreba) nalazili su se delovi 26. željezničke stražarne bojne. Savladao ih je 5. marta 3. bataljon Omladinske NO brigade »Jože Vlahović« 34. NO divizije (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 112 i 138).

Istovremeno su delovi 8. NO divizije napali železničku stanicu Zdenčinu i onemogućili intervenciju oklopnog voza upućenog za Horvate (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 46 i 138).

¹¹ Oni su pripadali 1. divizionu 4. kubanskog puka nemačke 1. kazačke konjičke divizije. Brigada »Franjo Ogulinac Seljo« 34. NO divizije napala ih je noću 4/5. marta u selu Golom Bregu i selu Brezovici (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 22 i 138).

¹² i ²⁶ Odnosi se na puškomitraljeze.

¹³ Te borbe su vođene 3. i 4. marta: prvog dana su ih vodila dva bataljona iz 1. NOU i 2. NO brigade 13. NO divizije protiv 1. i 3. bataljona 847. puka nemačke 392. legionarske divizije »Plave«, koji su pokušavali da prodru pravcima Senj — Krivi Put — Alan — Zabukovac i Novi — Luka, a drugog dana su ih vodila dva bataljona 1. NOU

Jedinice 17. divizije izvršile su u Istočnoj Bosni napad na željezničku prugu Višegrad — Sarajevo. Razrušena je pruga a takođe i dva mosta.¹⁴ Bojevi se nastavljaju na otseku Jabuka — Ilino.

Bugarski bataljon »Hristo Botev« i Ohridsko-prespanski odred¹⁵ za vreme probijanja neprijateljskog obruča vodili su veoma teške bojeve u dolini reke Bregalnice, gde su operisale bugarske okupatorske trupe i tankovi.¹⁶

U toku dvodnevnih žestokih bojeva neprijatelj je bio razbijen na Kozari.¹⁷ Četnici Draže Mihajlovića organizovali su takođe zasedu,¹⁸ ali posle trodnevnih bojeva oni su bili razbijeni.

U Crnoj Gori naše jedinice vode uspešne operacije. Sva teritorija Katunske Nahije potpuno je očišćena od nemačko-četničkih bandita.¹⁹ U tim borbama neprijatelj je ostavio na bojnom polju 110 ubijenih i 130 ranjenih. Zaplenjeno je 100 pušaka, 1 teški i tri ručna mitraljeza i velika količina municije. Među ubijenim nalazi se i četnički komandir Ivanišević.²⁰ Kod Zubaca neprijatelj je bio potpuno razbijen i pretrpeo je ve-

brigade protiv 2. bataljona 847. puka, koji je nastojao da prodre pravcem Senj — Krivi Put — Ritavac, i protiv 3. bataljona 846. puka nemačke 392. legionarske divizije »Plave«, koji je nastojao da prodre pravcem Krišpolje — Vodoteč (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 82).

" Reč je o rušenju pruge i mostova kod sela Mesića 7. marta (vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 66 i u dok. br. 165 radiogram sa 54 grupe od 7. marta).

¹⁵ i » vidi primedbe 8. i 9. uz prilog br. 36.

¹⁴ Borba je vođena 16. februara kod sela Pekljana (blizu Kočana) protiv okupatorske bugarske vojske i policije iz kočanskog garnizona. Grupa partizanskih bataljona je noću 16/17. februara prešla preko reke Bregalnice i 17. februara, u borbama kod sela Preseke (na Osogovsko' planini), probila položaje koje je bila -zaposela okupatorska bugarska vojska i policija iz kočanskog garnizona, i produžila nastupanje forsirajući Krivu reku u rejon Krive Palanke (vidi tom VII, knj. 3, dok. br. 24).

¹⁵ Omaška; treba: na Kozjaku. Na tu planinu je Grupa partizanskih bataljona »Stevan Naumov« i »Hristo Botev« izbila 24. februara, pošto je, u prethodnim borbama, 19. februara kod zaseoka Mišina i Moždinjaka (blizu Kratova) razbila bugarske policijske zasede i 24. februara na visu Perenu (kod Kumanova) četničku zasedu (vidi tom VII, knj. 3, dok. br. 24).

¹⁶ Odnosi se na delove Vardarskog četničkog korpusa.

¹⁹ Četničke snage prikupljene iz zapadnog dela Crne Gore (jačine oko 4.000 vojnika), koje su krajem februara i početkom marta zauzele Katunsku nahiju, bile su 3. i 4. marta razbijene od jedinica Primorske operativne grupe 2. korpusa NOVJ i odbačene u okolne nemačke garnizone (Cetinje i Danilovgrad). Potpunije o tome vidi tom III, knj. 7, dok. br. 86, 94, 97 i 100; knj. 10, dok. br. 20—23).

²⁰ On je bio komandant Cetinjskog četničkog bataljona (vidi tom III, knj. 7, dok. br. 86).

like gubitke.²¹ Zarobljeno je 8 Mihajlovićevih četnika.²² Zaplenjeni su sledeći trofeji: 3 bacača mina, 1 ručni mitraljez, 200 topovskih granata, 200.000 metaka.

Treća makedonska brigada, jedinice Južnomoravske brigade²³ i bugarski bataljon²⁴ vodili su 10 sati bojeve s četnicima Draže Mihajlovića.²⁵ Neprijatelj je bio potpuno razbijen. Zarobljeno je 95 četnika, od kojih su 70 dobrovoljno stupili u našu vojsku. Naši borci zaplenili su 100 pušaka, 1 bacač mina, 4 ručna mitraljeza,²⁶ 6 automatskih pušaka, mnogo municije i drugog ratnog materijala.

Naše jedinice nastavljaju s čišćenjem Idrije²⁷ od četničkih bandita, koji se pomoću bugarskih okupatora bore protiv nas.

Travnički partizanski odred razbio je blizu Travnika jednu nemačku kolonu i naneo joj velike gubitke.

Naše jedinice oborile su 1 nemački avion. Zarobljena su tri nemačka podoficira.

28

Slušajte zahvalnost Vrhovnog komandanta Narodne oslobodilačke vojske — maršala Tita bataljonu »Hristo Botev« i Ohridsko-prespanskom odredu:

»Izražavam priznanje i zahvalnost borcima, komandirima i političkim radnicima partizanskog bataljona »Hristo Botev« i Ohridsko-prespanskog odreda²⁹ za uspešno ispunjenje postavljene im zadace, bez obzira na nadmoćnost ujedinjenih snaga nemačko-bugarskih okupatora i četnika Mihajlovića.

Vrhovni komandant Narodno oslobodilačke
vojske Jugoslavije
Maršal Tito

²¹ Četnike u Zupcima je 28. februara razbila glavnina 12. hercegovačke NOU brigade 29. NOU divizije.

²² U relaciji štaba 12. NOU brigade od 3. marta 1944. piše da su 28. februara jedinice 12. hercegovačke NOU brigade u Zupcima zarobile 50 četnika (vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 20).

²³ Reč je o 6. južnomoravskoj NO brigadi. Ona je formirana 6. februara 1944. u selu Trgovištu (kod Vranja) od 2. južnomoravskog NOP odreda, koji je tada u svom sastavu imao četiri bataljona (jedan od njih je bio Udarni, a jedan Kosovski, formiran na Skopskoj Crnoj gori).

²⁴ Reč je o partizanskom bataljonu »Hristo Botev«.

²⁵ Odnosi se na Vardarski četnički korpus, tada jačine oko 800 ljudi. Njega su 29. februara kod sela Sejaca (blizu Kumanova), a potom na reci Pčinji, razbile gore navedene snage (vidi tom VII, knj. 3. dok. br. 24).

²⁷ Omaška; treba: Srbije.

²⁸ Vidi primedbu 21. uz prilog br. 1,

Tekst koji dalje sledi objavljen je u radio-emisiji odmah po završetku ratnog izveštaja (vidi snimak 715).

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 13. MARTA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U SLOVENIJI, BOSNI I HRVATSKOJ¹

Br. 84.

Ponedjeljak — 13. III. 1944.

Vrhovni štab Narodne oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

U Sloveniji, u okolini Ljubljane, naše jedinice nastavljaju uspješne bojeve. Kod Turjaka zaplenjeno je mnogo oružja i

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 44, snimak 733—734.

Redakcija je izostavila »Nedeljni pregled ratnih operacija Narodno-oslobodilačke vojske i partizanskih odreda« od 12. marta, koji je objavljen u radio-emisiji br. 82, jer se tu ponavljaju osnovni podaci iz ratnih izveštaja Vrhovnog štaba objavljenih nekoliko dana ranije (vidi snimke 721—724).

U radio-emisiji br. 83, takode od 12. marta, koja je namenjena omladini Jugoslavije, nema ratnog izveštaja Vrhovnog štaba. Na početku emisije, odmah posle uobičajenog uvoda, objavljen je sledeći tekst (vidi snimak 728):

»Vrhovni štab obavešten je da se danas uručuje borbena zastava jugoslovenskoj jedinici u Sovjetskom Savezu. U vezi s tim, Vrhovni komandant Narodne oslobodilačke vojske maršal Jugoslavije Tito uputio je jedinici sledeći pozdrav:

Borcima, komandirima i političkim komesarima Jugoslovenske jedinice Narodno-oslobodilačke vojske i partizanskih odreda u Sovjetskom Savezu:

Borbena zastava, koju vi danas dobijate, jeste zastava vaše herojske otadžbine — nove, slobodne, bratske federativne Jugoslavije. Pod tom zastavom išli su u boj 1941 godine mali partizanski odredi Jugoslavije, pod tom zastavom ostvarila se, rasla i čvrsla slavna Narodno-oslobodilačka vojska Jugoslavije. Pod tom zastavom stvaralo se bratstvo naroda Jugoslavije. Pod tom zastavom narodi Jugoslavije u nejednakim bojevima održali, su mnoge pobeđe. Pod tom zastavom stvara se vaša nova, sretnija otadžbina.

Držite čvrsto u rukama tu slavnu zastavu. Ona vam se daje zato, da s njome postizavate uspehe i ovenčate slavom našu Narodno-oslobodilačku vojsku Jugoslavije.

.Budite dostojni naše slavne nepobedive saveznice Crvene vojske!

Budite dostojni naše Narodno-oslobodilačke vojske i partizanskih odreda Jugoslavije!

Ponosite se time što se borite pod rukovodstvom velikog strateg • i vođe Staljina.

ratnog materijala.² Naše jedinice vode takođe uporne bojeve kod Novog Mesta i Kočevja. U Kranjskoj³ su naše jedinice prešle reku Kupu i kod Bubnjaka⁴ iznenadno napale na ustaše.®

Nijemcima je pošlo za rukom da se probiju u Cerčno, ali posle teških bojeva jedan naš bataljon izbacio ih je iz grada.⁶ Neprijatelj je izgubio [. . .]⁷ ljudi.

U bojevima na komunikaciji Novi⁸ — Prijedor ubijeno je i ranjeno preko 100 Nemaca.⁹ Na komunikaciji Bugojno — Gornji Vakuf naše jedinice vodile su 12 sati bojeve sa jedinicama divizije »Princ Eugen« i istrebile 120 Nemaca.¹⁰ Nemački 13-ti pešadijski puk pokušava da se po svaku cenu probije u

Čestitamo vama primanje slavne zastave vaše otadžbine u drag:!), nam sovjetskoj zemlji.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Vrhovni komandant Narodno-oslobodilačke -
vojske i partizanskih odreda, maršal Jugoslavije
Tito«.

² U tom rejonu su jedinice 18. NO divizije u više navrata, od 28. februara do 3. marta, vodile borbe protiv nemačko-belogardističkih kolona koje su pokušavale da prodru od Ljubljane i Grosuplja ka Velikim Laščama i od Velikih Lašča ka Grosupliu (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 5, 7, 15, 42 i 79).

³ Reč je o Beloj krajini.

* Omaška; treba: Bubnjaraca.

⁵ Reč je o napadu koji su 1. marta izveli delovi Belokranjske; NOP odreda 7. korpusa NOVJ (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 7).

⁶ U Cerčno su 29. februara prodrle iz Idrije dve čete 1. rezervnog brdskog bataljona »Hajne« nemačkog 139. puka (iz sastava 188. rezervne brdske divizije), prethodno savladavši, posle šest časova borbe, otpor 3. bataljona 16. slovenačke NO brigade »Janko Premrl Vojko«. Međutim, nepuna dva časa kasnije, te nemačke snage su se, pod zaštitom mraka, povukle u Idriju (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 31 i 127).

⁷ Na snimku je prva cifra nejasna; u originalu je ispravljena mastilom. Međutim, u izvodu iz borbenog izveštaja nemačkog 1. rezervnog brdskog bataljona »Hajne« od 29. februara 1944, piše da je u toj borbi ovaj bataljon imao 4 poginula i 14 ranjenih, od kojih 6 teško (vidi AVTT, reg. br. 18/4, k. 15).

⁸ Misli se na Bosanski Novi.

* Odnosi se na borbe koje je u toku 4. marta vodila 11. krajiška NOU brigada 4. NOU divizije na putu Bosanski Novi — Prijedor. Brigada je imala 14 poginulih i 14 ranjenih (vidi AVII, reg. br. 16—4, k. 776A: izveštaj štaba 11. krajiške NOU brigade od 5. marta 1944. štabu 4. NOU divizije).

¹⁰ Odnosi se na borbe koje je 2. marta, između Bugojna i Donjeg Vakufa, 9. krajiška NOU brigada 10. NOU divizije vodila protiv delova 13. puka nemačke 7. SS divizije »Princ Eugen« koji su nastupali u pravcu Travnika (vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 49).

Sanski Most, ali ga naše jedinice" svo vreme odbacuju sa velikim gubitcima za njega.

Naša 33-ća divizija¹² vodi žestoke bojeve na željezničkoj pruzi Sarajevo — Višegrad.¹³ Saobraćaj na pruzi je obustavljen. Ubijeno je 40 Nemaca i četnika.

U Žumberku vodili su se bojevi oko Pisarevine.¹⁴ U bojevima u Baniji istrebljeno je 20 Nemaca.¹⁵ Zaplenjen je jedan puškomitraljez, znatna količina pušaka i radio-stanica.

U Sloveniji¹⁶ 28 divizija vodila je bojeve sa neprijateljem na otseku Slatine.¹⁷ Ubijena su dva oficira i 20 vojnika. Zaplenjen je jedan teški mitraljez, tri puškomitraljeza, jedna automatska puška, mnogo pušaka i 2.000 metaka.

Brački partizanski odred proveo je uspešnu operaciju sa jednim američkim oficirima u varošici Pučišće.¹⁸ Zaplenjeni su ratni materijali. Hvarski partizanski odred¹⁹ vodio je borbu sa nadmoćnijim neprijateljskim snagama i naneo im velike gubitke. Ubijen je nemački oficir i nekoliko vojnika.

20

" Reč je o jedinicama 4. NOU divizije (vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 79).

¹² Omaška; treba: 27. divizija.

¹³ Potpunije o aktivnosti 27. NOU divizije u zahvatu železničke pruge Sarajevo — Višegrad u drugoj polovini februara i početkom marta 1944. vidi tom IV, knj. 22, dok. br. 25. 51 i 95; knj. 23, dok. br. 25—27, 44, 66 i 165 (radiogram sa 98 grupa od 5. marta, radiogram sa 54 grupe od 7. marta i radiogram sa 73 grupe od 8. marta).

¹⁴ Na karti 1:100.000 piše: Pisarovina. Borbe su vodile 1. NOU i 2. NOU brigada 8. NO divizije, napadajući noću 4/5. marta na delove nemačke 1. kozačke konjičke divizije u selu Zdenčini (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 9, 46 i 115), i Omladinska NO brigada »Jože Vlahović« 34. NO divizije, napadajući na delove 20. željezničko-stražarske bojne u željezničkoj stanici Horvati (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 10, 20 i 112).

¹⁵ Odnosi se na tri napada jedinica 7. NOU divizije na delove nemačke 1. brdske divizije. Jedan je izveden 6. marta na Glavicu (i. 336), kod sela Polimaca, drugi noću 6/7. marta na zaselak Donji Polimci, kod sela Donje Bačuge, a treći 7. marta na selo Gornju Bačugu (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 26). Tom prilikom Nemci su, prema svom stvenom priznanju, imali 46 poginulih (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 143).

" Omaška; treba: U Slavoniji.

¹⁷ Reč je o napadima Brodske NO brigade noću 5/6. marta na nemačke snage u selu Pčeliću i 9. marta na nemačku kolonu (jačine oko 150 vojnika) kod sela Kusunje (Gornje i Donje) i o napadu 17. NO¹ brigade na nemačku kolonu (jačine 200 vojnika) kod sela Pivnice (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 122).

¹⁸ Akcija je izvedena noću 2/3. marta. U njoj su, s delovima Bračkog NOP odreda, učestvovala tri britanska vojnika i jedan britanski (i ne američki) oficir (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 138; tom VIII, knj. 2, dok. br. 56 — radiogram br. 176 od 9. marta).

¹⁹ Reč je o Bračkom NOP odreda.

⁷⁹ Vidi primedbu 21. uz prilog br. 1.

BR. 20

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBT VV LJEN 14. MARTA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U SLOVENIJI, MAKEDONIJI I HRVATSKOJ¹

Vrhovni štab Narodno-oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

U Sloveniji naše jedinice vode uporne bojeve sa Nemcima u Savinjskoj dolini². U okolini Novog Mesta odbijeni su svi nemački napadi³. U toku poslednjih bojeva na ovom otketu fronta uništeno je preko trista fašista. Naši borci uništili su i zaplenili mnogo ratnog materijala. Slovenski partizani izbacili su iz šina jedan voz na pruzi Kranj — Škofja Loka⁴.

U Makedoniji naše jedinice nastavljaju da čiste od Mihajlovićevih četnika i bugarskih okupatora okolinu Kumanova i Krive Palanke⁵. Ovde je za vreme poslednjih bojeva zarobljeno 30 četnika⁶. Zaplenjena su 2 puškomitraljeza, mnogo pušaka i arhiva Vardarskog korpusa⁷. Iz zaplenjenih dokumenata vidi se da je među Bugarima i Mihajlovićevim četnicima sklopljen ugovor, koji će važiti čak i u slučaju kapitulacije Bugarske,

»

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 44, snimak 740—741.

Ratni izveštaj je objavljen u 85. radio-emisiji od 14. marta 1944. godine.

² Reč je o borbama koje su početkom marta vodile jedinice 4. operativne zone Glavnog štaba NOV i PO Slovenije i delovi 14. NO divizije (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 32, 38 i 40).

³ Stalni pritisak na Novo Mesto, čiju su posadu sačinjavali delovi nemačkog 14. policijskog puka i slovenački domobranici, vršile su početkom marta 1944. jedinice 15. NO divizije (s južne strane 5. slovenačka NOU brigada »Ivan Cankar«, a sa severne strane 2. bataljon 4. slovenačke NOU brigade »Matija Gubec«), Da bi se oslobodile toga pritiska, okupatorsko-kvislinške snage su vršile česte ispade, kojom prilikom su im redovno nanošeni gubici (vidi tom VI, kni. 12, dok. br. 5, 6, 12, 20 i 29).

⁴ Ta diverzija je izvedena 2. marta (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 134). Dan ranije izvedena je slična akcija na voz između železničkih stanica Šentjošt i Kranj (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 133), a 3. marta na voz između železničkih stanica Medvode i Rateče (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 153).

⁵ Potpunije o tome vidi tom VII, knj. 3, dok. br. 24.

⁶ Te borbe je vodila 3. makedonska NOU brigada 3. marta kod Novog Sela (vidi primedbu 3. uz dok. br. 121).

⁷ Vidi dok. br. 164 u ovoj knjizi; tom VII, knj. 3, dok. br. 24.

U Zagorju naše jedinice vode borbu s jednim nemačkim pukom komu pomažu ustaške jedinice⁸. Za vreme jednog okršaja neprijatelj je izgubio 70 mrtvih i ranjenih⁹.

U Baniji naše jedinice primorale su neprijateljske trupe, koje su se probijale iz Dvora u pravcu oslobođene teritorije, da ostupe ka Kostajnici¹⁰. Neprijatelj je ostavio na bojištu 25 mrtvih, među njima i 1-og oficira, a takođe i priličan broj ranjenih.

U okolini Plaškog u Kordunu naši borci istrebili su 20 legionara¹¹. U Slavoniji uništen je 1 voz sa trupama na železničkoj pruzi Bjelovar — Garešnica¹². Usled katastrofe poginulo je 33 i ranjeno 17 neprijateljskih vojnika i oficira. Drugi voz je uništen na pruzi Bjelovar — Križevci". Saobraćaj je bio obustavljen u toku 150 sati.

Kod Han-Pijeska, u Istočnoj Bosni, jedna naša jedinica uništila je grupu Mihajlovićevih četnika, koji su u ovom kraju vršili razne zločine¹⁴.

³ Odnosi se na borbe koje je na Kalniku početkom marta 1944. vodila 32. NO divizija, a koje je Glavni štab NOV i PO Hrvatske, u svom radiogramu upućenom 9. marta Vrhovnom štabu NOV i POJ, uključio u sektor Hrvatskog zagorja (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 127 — radiogram br. 1136).

⁹ Reč je o borbama koje je u rejonu sela Koprivničke Reke 4. marta vodila 2. NO brigada »Matija Gubec« 32. NO divizije (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 42).

¹⁰ Vidi tom V, knj. 25, dok. br. 127 (radiogram br. 1136 od 9. marta i radiogram br. 1154 od 10. marta).

¹¹ Odnosi se na borbe koje je 5. marta, kod sela Tobolića, 3. NOU brigada 8. NO divizije vodila protiv 1. bataljona 846. puka nemačke 392. legionarske divizije (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 50 i u dok. br. 127 — radiogram br. 1106 od 6. marta).

¹² Tu akciju su 3. marta, između železničkih stanica Trnovitica i Hercegovac, izveli diverzanti iz 3. diverzantskog bataljona (vidi AVII, reg. br. 2—4, k. 121: dnevnik Štaba Grupe diverzantskih odreda NOVJ).

¹³ Akciju je 4. marta, kod železničke stanice Rovišće, izveo 3. diverzantski bataljon 10. korpusa NOVJ (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 127 — radiogram br. 1154 od 10. marta, i dok. br. 130).

¹⁴ Prateći bataljon Štaba 3. korpusa NOVJ pohvatao je 19 četnika, od kojih je 10, zbog dokazanih zlodela, osuđeno na smrt i streljano (vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 165 — radiogram sa 66 grupa od 10. marta).

¹⁵ Omaškom je napisano »Rubene«, jer toga mesta nema na obalskom pojasu Jadranskog mora. Drugi napad na Zadar je izvršen noću 3/4. marta. U vezi s tim napadom, u dnevnom izveštaju Operativnog odjela Ministarstva oružanih snaga NDH piše samo to da je pogođen logor zarobljenika i evakuisanih građana, od kojih je 12 poginulo, 61 ranjen, a 107 pobjeglo iz logora, kao i to da je jedan saveznički avion pao kod Marine, oko 38 km zapadno od Splita (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 141).

Za vreme poslednjeg napada savezničke avijacija na Korčulu ubijeno je 6 i ranjeno 12 nemačkih oficira i nekoliko vojnika. U toku poslednja 2 napada na Zadar i Rubene¹⁵ ubijeno je 60 Nemaca i prouzrokovano je mnogo požara.

BR. 40

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 15. MARTA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U BOSNI, MAKEDONIJI, SLOVENIJI, HRVATSKOJ I CRNOJ GORI¹

Br. 86.

Sreda— 15. III. 1944.

Vrhovni štab Narodne oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

Neprijateljske trupe, koje su pokušale da iz Prijedora povedu ofatizivu na oslobođenu teritoriju u pravcu rudnika Ljubija, posle sedam dana žestokih bojeva bile su primorane da ostupe u pravcu Bosanskog Novog. U toku ovih bojeva neprijatelj je pretrpeo velike gubitke. Ubijeno je 597 neprijateljskih vojnika i oficira, dok je veliki broj fašista ranjeno. Zarobljeno je 6 Nemaca. Uništen je jedan voz i nekoliko kilometara železničke pruge. Naše jedinice nastavljaju da gone neprijatelja².

U Makedoniji naše jedinice vode uspešne operacije. Prva makedonska brigada izvršila je nekoliko uspešnih napada na železničku prugu Prilep — Veles³. Za vreme ovih operacija došlo je do žestokog okršaja sa neprijateljem u okolini Bogomile⁴.

¹⁶ Vidi primedbu 21. uz prilog br. 1.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a njegov snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 44, snimci 752—753.

² Potpunije o borbama jedinica 4. NOU divizije od 4. do 10. marta vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 55, 61 i 79).

³ Sada: Titov Veles. Reč je o borbama koje je 1. makedonsko-kosovska NOU brigada vodila u prvoj polovini februara 1944 (vidi tom VII, knj. 3, dok. br. 12).

⁴ Reč je o borbama koje je 1. makedonsko-kosovska NOU brigada, na Oreškoj čuki (blizu sela Bogomile), vodila 7. februara protiv okupacionih bugarskih snaga iz prilepskog i veleškog garnizona. Ona se noću 7/8. februara probila i, razbijajući okupatorove zasede, izbila u selo Mokreni i selo Oreov Dol (kod Titovog Velesa). Potpunije o tome vidi tom VII, knj. 3, dok. br. 12 i 17.

U Sloveniji se nastavljaju borbe duž železničke pruge Ljubljana — Kočevje⁵. Na otseku fronta Kočevje — Ribnica naše jedinice vodile su borbu sa jednom nemačkom motorizovanom kolonom i tom prilikom istrebile 30 fašista⁶.

9-og marta neprijatelj je preduzeo ofanzivu protiv naših položaja u Bosutskim šumama u Vojvodini. U toku su žestoke borbe⁷.

U Dalmaciji naše jedinice očistile su teritoriju između Kamešnice i Aržana⁸, dok su druge naše jedinice severno od Šibenika ponovo zauzele varošicu Kistanje, Raduč⁹ i Mokro Polje¹⁰.

U Crnoj Gori jedinice Primorske grupe vode u okolini Grahova žestoke bojeve sa Nemcima i četnicima Mihajlovića. Neprijatelj trpi velike gubitke¹¹.

⁵ Na tom sektoru je dejstvovala glavnina 18. NO divizije (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 27).

⁶ Borbe su 8. februara vodile jedinice 18. NOU divizije (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 19).

⁷ Odnosi se na ofanzivnu akciju koju su 7. februara preduzeli delovi nemačke 13. SS dobrovoljačke brdske lovačke divizije »Handžar« i ustaško-domobranske i nemačke posade iz Vinkovaca i Sremske Mitrovice, uz podršku delova domobranske rečne flotile. Cilj im je bio da okruže i unište jedinice Glavnog štaba NOV i PO Vojvodine na prostoru: selo Lipovac (kod šida), selo Morović, Sremska Rača, selo Jame. Međutim, noću 7/8. marta 1. bataljon 6. vojvođanske NOU brigade i 2. sremski NOP odred blagovremeno su izbili u rejon sela Jamene i Sremske Rače i prešli na desnu obalu reke Save, a za njima su se, izbegavši nemački udar, 9. marta prebacili preko Save u istočnu Bosnu 4. vojvođanska NOU brigada i Glavni štab NOV i PO Vojvodine. Okupatorsko-kvislinške snage su »udarile u prazno«, pa su sav bes iskalile na nezaštićen narod: jedan deo bosutskih sela pretvorile u ruševine i zgarišta, na zverski način poubijale oko 750 ljudi, žena i dece, porušile branu na reci Bosutu, te je voda poplavila veliki kompleks obradivog zemljišta (vidi tom I, knj. 8, dok. br. 59 i 60; tom IV, knj. 23, dok. br. 50 i 166).

⁸ Na tom prostoru je dejstvovala 10. dalmatinska NO brigada 20. NO divizije (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 19, 23 i 90).

⁹ Na karti 1:100.000 piše: Radučić.

¹⁰ Posle trodnevnih odbrambenih borbi, vođenih protiv delova 891. puka nemačke 264. pešadijske divizije i četiri četničke brigade Dinarske četničke divizije pod komandom popa Momčila Đujića, koji su 1. marta otpočeli nastupanje iz sela Mokrog Polja, sela Kistanja, sela Đevrsaka, Benkovca i Obrovca rr pravcu Bukovice, 6. dalmatinska NO brigada 19. NO divizije i delovi Grupe severnodalmatinskih NOP odreda su zadržali okupatorsko-kvislinške snage na liniji selo Medvide — selo Parčić — selo Ervenik, a potom, 4. i 5. marta, protivnapadima prinudili protivnika na povlačenje ka polaznim rejonima. Daljim pritiskom, četničke snage su prinudene da 7. marta napuste sela Kistanje, Mokro Polje i Radučić, u koja su ušle jedinice Grupe severnodalmatinskih NOP odreda. Potpunije o tome vidi tom V, knj. 25, dok. br. 24, 41 i 91.

¹¹ Potpunije o aktivnosti jedinica Primorske operativne grupe u prvoj polovini marta 1944. vidi tom III, knj. 7, dok. br. 77, 84—86, 91,

Jedinice 9-te brigade uništile su jedan vojnički voz na železničkoj pruzi Jajce — Donji Vakuf². Tom prilikom ubijeno je 40 neprijateljskih vojnika, dok je jedan deo fašista uto-
nuo u Vrbas. Zaplenjena je izvesna količina ratnog materijala.

Naše slavonske jedinice izbacile su iz koloseka voz na železničkoj pruzi Beograd — Zagreb, usled čega je saobraćaj bio obustavljen u toku 18 sati¹³. Uništena je lokomotiva i nekoliko vagona.

Dva naša patrolna čamca sukobila su se kod Petrova Polja sa neprijateljskim jedrilicama¹⁴. Posle puškaranja, koje je trajalo jedan sat, neprijatelj se predao. Zarobljeno je 90 Nemaca.

U Neretvijanskom Kanalu saveznički ratni brodovi potopili su jednu nemačku jedrilicu skupa sa 80 Nemaca¹⁵. Zarobljeno je 28 neprijateljskih vojnika.

Za vreme poslednjeg napada savezničke avijacije na Šibenik i okolinu potopljena su dva parobroda¹⁶. Jedan od njih bio je natovaren sa hranom za nemačke trupe. Okupatorske vlasti i ustaši zabranili su stanovništvu Šibenika da ne srne napuštati grad,

¹⁷

94, 97, 99 i 100; knj. 10, dok. br. 19 i 22; tom IV, knj. 23, dok. br. 4, 30 i 52.

¹² Napad na voz, 4. marta kod Vijenca, izvršio je 2. bataljon 9. krajiške NOU brigade 10. NOU divizije (vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 49),

Diverzije na tu komunikaciju često su izvodili, samostalno ili u sadejstvu sa drugim jedinicama, 1. diverzantski bataljon 6. korpusa NOVJ (vidi Arhiv VII, reg. br. 2—4, k. 121) i 3. diverzantski bataljon 10. korpusa NOVJ (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 130), a ponekad i 2. diverzantski bataljon 4. korpusa NOVJ (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 109). Redakcija nije ustanovila o kojoj je diverziji reč.

¹⁴ Reč je o borbi koju su patrolni čamci PČ-2 i PČ-3 iz sastava 2. pomorskog obalskog sektora Mornarice NOVJ vodili noću 27/28. februara oko 1 nautičke milje severoistočno od Jakišnice (na ostrvu Pagu). Potpunije o tome vidi tom VIII, knj. 2, dok. br. 19.

¹⁵ Odnosi se na akciju izvedenu noću 10/11. marta. Prema dnevnim izvješću Operativnog odjela Ministarstva oružanih snaga NDH od 13. marta 1944, na brodu se ukupno nalazilo 60 Nemaca (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 145).

¹⁶ U radiogramu koji je Štab Mornarice NOVJ 6. marta 1944. poslao Vrhovnom štabu javlja se da je savezničko vazduhoplovstvo od 25. februara do 2. marta izvršilo 427 pojedinačnih letova na prostoru od Zadra do Bara i uništilo 6 motornih jedrenjača, a veći broj mitraljiranjem oštetilo (vidi tom VIII, knj. 2, dok. br. 57 — radiogram br. 170). Iz dnevnih izvješća Operativnog odjela Ministarstva oružanih snaga NDH iz prve polovine marta 1944. vidi se da je 1. marta bombardovana Mandalina kod Šibenika, a 2. marta Šibenik bombardovan i mitraljiran, ali se u rezultatima dejstava ne navodi da je tom prilikom potopljen neki brod (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 133 i 137).

¹⁷ Vidi primedbu 21. uz prilog br. 1.

BR. 41

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 16. MARTA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U BOSNI I HRVATSKOJ¹

Br. 87.

Četvrtak — 16. III. 1944.

Vrhovni štab Narodne oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

Jedinice 8-me Krajiške brigade izvršile su napad na Drenovićeve četnike iz Banjalučkog garnizona². Neprijateljski gubitci iznose 70 mrtvih i 35 zarobljenih četnika. Jedan nemački aeroplan, koji je bio poslan da pomogne četnicima, bio je oboren.

Za vreme bojeva kod Zlobina i Brklja³ u Gorskom Kotaru neprijatelj je izgubio 50 mrtvih i 60 ranjenih⁴.

Naše jedinice koje se bore u Liki izvršile su u okolini Doljana napad na jednu neprijateljsku kolonu⁵. Zarobljena su dva nemačka oficira i ubijeno je preko 20 Nemaca. Žestoke borbe vodile su se takođe i u okolini Gospića⁶.

U okolini Cazina, muslimanske jedinice pod komandom Huske⁷ razoružale su 20 neprijateljskih vojnika, i 15 drugih vojnika zarobile⁸.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a njegov snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 44, snimak 759—760.

² Na četnike u rejonu Banje Luke nije napala 8. krajiška NOU brigada 4. NOU divizije, nego su ih, 6. i 7. marta, napali 5. krajiška (kozarska) i 12. krajiška NOU brigada, 12. slavonska NOU brigada i delovi 1. proleterske brigade (vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 23, 62 i 95).

- Omaška; treba: Brinja.

⁴ Kod Zlobina su, 10. marta, delovi 2. NO brigade i 2. NOP-odreda 13. NO divizije vodili borbu protiv delova nemačke 162. pešadijske divizije, a kod Brinja (i Prokike), 12. marta, 3. bataljon 1. NOU brigade 13. NO divizije borio se protiv delova nemačke 392. legionarske divizije »Plave« (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 82).

⁵ Napad je 4. marta izvela 5. dalmatinska NO brigada 19. NO divizije na 1. četu 1. bataljona 384. puka nemačke 373. legionarske divizije »Tigar« (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 17).

⁶ Manje borbe su vođene 12. marta (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 127 — radiogram br. 1096 od 13. marta).

⁷ Huška Miljković. On je tada bio komandant Unske operativne grupe.

⁸ Odnosi se na kvislinšku žandarmeriju, koju su 9. marta napale jedinice 1. muslimanske NO brigade Unske operativne grupe (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 127 — radiogram br. 1180 od 12. marta).

Na Kordunu odbijen je neprijateljski napad iz Karlovca, a takođe je došlo do okršaja sa neprijateljem u okolini Plaškog⁹.

Na oteku fronta kod Gline, u Baniji, ubijeno je preko 20 neprijateljskih vojnika i zaplenjena je izvesna količina ratnog materijala¹⁰.

Nemačka avijacija koja se nalazi u Hrvatskoj u toku poslednjih dana pojačala je svoju aktivnost. 15 nemačkih aeroplana za obrušivanje, »Štuka«, bombardovali su u Pokuplju: Pisarevinu, Lasinju i okolna sela¹¹. Među mirnim stanovništvom bio je prilično veliki broj žrtava.

¹²

BR. 42

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 17. MARTA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U SLOVENIJI, BOSNI, SRBIJI I HRVATSKOJ I ZAHVALNOST VRHOVNOG KOMANDANTA NOV I POJ MARŠALA JUGOSLAVIJE JOSIPA BROZA TITA BORAČKOM I RUKOVODEĆEM SASTAVU 4. NOU DIVIZIJE¹

Br. 88.

Petak — 17. III. 1944.

Vrhovni štab Narodne oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

Žestoke borbe vodile su se u toku poslednjih dana na svim osecima fronta u Sloveniji. Za vreme poslednje nemač-

⁹ Borbe su 11. i 12. marta vodile jedinice 8. NO divizije protiv delova 846. puka nemačke 392. legionarske divizije (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 81 i u dok. br. 127 radiogram br. 1096 od 13. marta).

¹⁰ Reč je o borbama koje su 7. marta jedinice 2. NOU i 3. NOU brigade 7. NOU divizije vodile protiv delova nemačke 1. brdske divizije (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 26 i u dok. br. 127 radiogram br. 1126 od 8. marta).

¹¹ Bombardovanje je izvršeno 9. marta (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 127 — radiogram br. 1096 od 13. marta).

¹² Vidi primedbu 21. uz prilog br. 1.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a njegov snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 44, snimci 769—770.

ke ofanzive u Sloveniji² naše jedinice istrebile su 1900 neprijateljskih vojnika i oficira³. U borbama naročito se istakla 14-ta divizija.

Narod u ovom kraju, oduševljen požrtvovanom borbom i hrabrošću naših jedinica, uprkos ljutih mrazova i brojčane nadmoćnosti neprijatelja, u masama se podiže na ustanak. U Koruškoj se bojevi nastavljaju⁴.

Velike borbe vode se oko Selenja⁵, gde je ubijeno 40 Nemaca, a kod šoštanja ubijeno je 45 Nemaca⁶. Velika grupa Nemaca sa tenkovima i artiljerijom razbijena je kod Vitane⁷, gdje je ubijeno 50 nemačkih vojnika i oficira. Naši borci u bojevima kod Celja uništili su dva voza⁸. U Rajhenburgu⁹ su naše jedinice uništile rudnik¹⁰. U ovoj operaciji zarobljeno je

² Odnosi se na pokušaj nemačke 438. divizije za naročitu upotrebu da spreči prodor 14. NO divizije u Štajersku, a kada ona u tome nije uspela, onda su, po naređenju komandanta nemačkog 18. vojnog okruga, upućene znatne snage da unište 14. NO diviziju. Borbe su vođene od 6. do 26. februara 1944. U njima je 14. NO divizija pretrpela velike gubitke, ali je izvršila prodor u južnu štajersku. Potpunije o tome vidi primedbu 3. uz dok. br. 101 i dokumente koji se u toj primedbi navode.

³ Takvu procenu neprijateljevih gubitaka dao je Štab 14. NO divizije na osnovu izjava pripadnika kvislinških formacija (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 8). U stvari, nemački gubici su bili: 41 poginuo (od kojih 10 oficira), 151 ranjen (od kojih 5 oficira) i 3 nestala (vidi tom VI, knj. 11, dok. br. 141).

⁴ Tamo su dejstvovali Istočnokoruški NOP odred 4. operativne zone Glavnog štaba NOV i PO Slovenije (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 38, 51, 77, 102 i 115) i Zapadnokoruški NOP odred 9. korpusa NOVJ (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 31, 82 i 120).

⁵ Omaška; treba: Velenja.

⁶ U rejonima Velenja i šoštanja dejstvovala su jedinice 4. operativne zone Glavnog štaba NOV i PO Slovenije. Međutim, u martu 1944. one nisu u tim rejonima izvodile značajnije akcije, niti vodile borbe. Stoga je tu reč o borbama koje je glavnina 14. NO divizije vodila 20. i 21. februara (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 8).

⁷ Trebalo bi da piše: kod Vitanja. Tu je reč o borbama koje je 14. NO divizija vodila 15. februara ha položajima zamak Lindek — selo Beli Potok i na Maloj gori (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 8).

⁸ Delovi 14. NO divizije su, noću 13/14. februara, miniranjem pruge između Štora i Svetog Jurija, digli u vazduh dva voza (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 8).

⁹ Sada: Brestanica.

¹⁰ Odnosi se na rudnik Reštanj (kod Brestanice). Njega je noću 9/10. februara onesposobila 2. slovenačka NOU brigada »Ljubo šercer« 14. NO divizije (vidi tom VI, knj. 11, dok. br. 107).

15 vojnika i uništen jedan tenk. Kod **Rimskim** Toplica ubijeno je 30 Nemaca¹¹.

Kod Bihaća Nemci su pokušali da se probiju u pravcu Ripača, ali su ih naše jedinice odbile¹². Posle kratkog boja Nemci su ostupili. Na bojnopolju ostalo je 60 neprijateljskih leševa.

Na pruzi Prijedor — Omarska naši horci uništiti su jedan oklopni voz i razrušili železničku prugu Prijedor — Bosanski Novi¹³. Između Save i Une naše jedinice uništile su jedno neprijateljsko uporište. Ustaški garnizon^{se} razbežao.

Već tri dana vode naše jedinice 2^{ge} divizije borbu sa Nemcima, četnicima Mihajlovića i nedJćevcima¹⁴. Neprijatelj trpi velike gubitke.

Jedan bataljon ličke brigade 6-te divizije napao je na otseku Lapca na neprijateljsku kolonu i istrebio 50 Nemaca¹⁵. Drugi bataljon iste te brigade napao je i Nebljusa na jednu drugu kolonu¹⁶. U bojevima ubijeno je 30 Nemaca i spaljeno 5 teretnih vozova¹⁷.

Naši borci zaplenili su znatnu kučinu oružja i ratne opreme.

Borbu je vodila 2. slovenačka NOU brigada 12. februara kod sela Blatnika, prilikom prodora 14. NO divizije preko puta Rimske Toplice — Jurklošter (vidi tom VI, knj. 11, dok. t^r-¹ⁿ⁷, knj-¹² dok-br-⁸).

¹² Verovatno se odnosi na borbe koje je 13. i 14. marta vodio Bihaćki bataljon Drvarskog NOP odreda. Potpunije o dejstvima tog bataljona u toku marta 1944. vidi AVII, reg. br-^{2 1 111-2-k-1628}: izveštaj Štaba Drvarskog NOP odreda od 13. i ²⁵- marta Štabu 5. korpusa NOVJ.

¹³ Na toj železničkoj pruzi su češće izrodile diverzije jedinice 4. NOU divizije (vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 79, 110, 123, 135, 178 i 180).

" Jedinice 2. proleterske divizije su skoro¹⁰ svakodnevno vodile borbe od 5. do 12. marta, ali je, verovatno, reč o^y borbama koje su 5. marta vodile 2. srpska proleterska brigada, protiv delova nemačkog 3. puka »Brandenburg« i četnika na sektoru selo G^{<P^rn;e K^rč? — P¹aⁿT^ma} Gradina, i 4. crnogorska proleterska brigada, takođe protiv delova 3. puka »Brandenburg« i četnika u rejonima sela D'obre Vode i sela Čemerna, kao i o uzastopnim pokušajima 2. srpske proleterske brigade da noću 6/7. i 7/8. marta forsira Lim kod Rudog i o borbama koje je 4. crnogorska brigada 8. marta vodila na grebenu planine Bica (kod Priboja) protiv delova nemačke leaije -»Krempler«, jednog bataljona 5. puka SDK i četničke Pribojske brigade. Potpuni je o tome vidi tom I, knj. 20, dok. br. 150 (str. 584—586); tom III, knj[^] dok-br-^{96 1 108}.

¹⁵ Reč je o napadu delova 2. ličke NC^U brigade na nemačku kolonu 13. marta na putu između Dobrog Sela i Gornjeg Lapca (vidi AVIT, reg. br. 14/34—2, k. 797: Operacijski dnevnik 6-^{N 0 U} divizije).

" Taj napad su, 14. marta, izveli delc^{vi 2}-^{ličke N 0 U} brigade na putu između sela Kruga (kod sela Nebljus;^ i Donjeg Lapca (vidi navedeni Operacijski dnevnik 6. NOU divi^{*zije})-

¹⁷ Odnosi se na kamione.

Naše jedinice 1-divizije ubile su na otketu fronta Srbac — Klašnice 20 četnika Mihajlovića, dok je 40 zarobljeno¹⁸, a na otketu Paule¹⁹ — Bender istrebljeno je 30 četnika²⁰.

U operacijama oko Paga naše jedinice zaplenile su 60 pušaka, jedan puškomitraljez i jedan motocikl²¹.

Vrhovni komandant Narodno - oslobodilačke vojske i partizanskih odreda Maršal Tito objavio je sledeću zahvalnost borcima, komandirima i političkim radnicima Četvrte divizije:

Izražavam svoju zahvalnost i priznanje borcima, komandirima i političkim radnicima Četvrte divizije Petog korpusa Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije za uporstvo i samopožrtvovanu borbu na otketu fronta Prijedor — Ljubija, prilikom odbrane oslobođene teritorije.

Vrhovni komandant Narodno-oslobodilačke vojske Jugoslavije Maršal Tito

¹⁸ Na tom sektoru su noću 6/7. marta borbe vodili 1. i 2. bataljon 1. proleterske brigade, učestvujući u napadu jedinica 11. NOU divizije na četnike u severnom delu srednje Bosne (Motajičku i župsku četničku brigadu). Potpunije o tome vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 23, 31, 62, 69, 95 i 157.

¹⁹ Omaška; treba: Plavno.

²⁰ Na prostoru selo Plavno, selo Bender, selo Oton četnike su 13. marta napala dva bataljona 1. ličke NOU brigade 6. NOU divizije (vidi navedeni Operacijski dnevnik 6. NOU divizije).

²¹ To su, 28. februara, zaplenili patrolni čamci PČ-2 i PČ-3 iz sastava 2. pomorskog obalskog sektora Mornarice NOVJ (vidi tom VIII, knj. 2, dok. br. 19).

²² Vidi primedbu 21. uz prilog br. 1.

Tekst koji sledi objavljen je takođe u radio-emisiji br. 88 (vidi snimak 772).

BR. 20

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 18. MARTA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U SLOVENIJI I SRBIJI I ZAHVALNOST VRHOVNOG KOMANDANTA NOV I POJ MARŠALA JUGOSLAVIJE JOSIPA BROZA TITA BORAČKOM I RUKOVODEĆEM SASTAVU 14. NO DIVIZIJE¹

Vrhovni štab Narodno - oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

Na svim osecima fronta u Sloveniji vode se žestoke borbe. Na većini sektora naše jedinice uzele su inicijativu u svoje ruke i zadaju neprijatelju velike gubitke.

Jedinice naše Druge divizije, koje se bore na desnoj, obali Lima i u okolini Ivanjice, nastavljaju borbu sa Nemcima, Mihajlovićevim četnicima i nedićevcima².

Na ostalim frontovima u Jugoslaviji vode se lokalne borbe.

3

Vrhovni komandant Narodno - oslobodilačke vojske i partizanskih odreda Maršal Tito objavio je sledeću zahvalnost borcima, komandirima i političkim komesarima 14-te divizije 7-og korpusa:

»Izražavam svoju zahvalnost i priznanje borcima, komandirima i političkim komesarima 14-te divizije 7-og korpusa Narodno - oslobodilačke vojske Jugoslavije za junaštvo i požrtvovanu borbu prilikom poslednje neprijateljske ofanzive u Sloveniji⁴.

Vrhovni komandant Narodno - oslobodilačke vojske
i partizanskih odreda Jugoslavije Maršal **Tito**

¹ Original (pisan na mašini, latiniom) u Moskvi, a njegov snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 44, snimak 779.

Ratni izveštaj je objavljen u radio-emisiji br. 89 od 18. marta 1944. To je bila prva emisija toga dana.

² Potpunije o tome kako su jedinice Udarne grupe divizija NOVJ forsirale reku Lim i prodirale u pravcu Ivanjice vidi dok. br. 160 (primedbe 4. i 5) u ovoj knjizi; tom I, knj. 7, dok. br. 38, knj. 20, dok. br. 150 i 155.

³ Vidi primedbu 21. uz prilog br. 1.

Tekst koji sledi objavljen je u radio-emisiji odmah posle završetka ratnog izveštaja (vidi snimak 780).

⁴ Vidi primedbu 2. uz prilog br. 42.

BR. 20

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 18. MARTA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U CRNOJ GORI, HRVATSKOJ I VOJVODINI¹

Vrhovni štab Narodno-oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

Jedinice Primorske grupe vodile su borbu u Crnoj Gori između Danilovog Grada² i Nikšića sa dve nemačke i četničke kolone³. Za vreme ove borbe naši borci zaplenili su jedan top, mnogo pušaka i četvoro kola sa ratnim materijalom. Na bojištu je nađeno 70 mrtvih i 20 ranjenih Nemaca i nekoliko četnika.

U Slavoniji naše jedinice i dalje razvijaju aktivnost duž neprijateljskih saobraćajnih linija. Kod Donjeg Miholjca borci Moslavačkog partizanskog odreda uništili su jedan voz i istrebili 30 ustaša⁴. Zaplenjena je izvesna količina ratnog materijala. Na željezničkoj pruzi Donji Miholjac — Osijek jedinice Osječkog partizanskog odreda uništile su jedan oklopni voz i zaplenile ratni materijal⁵. Ubijeno je 20 ustaša. Na Brodskoj željezničkoj pruzi naši borci izbacili su iz koloseka teretni voz, sa vojskom i ratnim materijalom⁶. Tom prilikom došlo je do okršaja sa neprijateljskim trupama koje su se nalazile u vozu⁷.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a njegov snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 44, snimci 788—789.

Ratni izveštaj je objavljen u radio-emisiji br. 90 od 18. marta 1944. To je bila druga emisija toga dana.

² Na karti 1:100.000 piše: Danilovgrad.

³ Te borbe su 11. i 12. marta vodili 3. i 4. bataljon 6. crnogorske NOU brigade Primorske operativne grupe i tom prilikom imali 5 poginulih i 8 ranjenih (vidi tom III, knj. 7, dok. br. 10, 102 i 103).

⁴ Moslavački NOP odred nije dejstvovao na području Donjeg Miholjca, već Ha prostoru selo Kutina — selo Križ — Moslavačka gora (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 3 i 130). Tu je, najverovatnije, reč o akciji koju je Podravski bataljon Osječkog NOP odreda 3. marta izveo na oklopni voz u blizini Đurđenovca (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 66).

⁵ Odnosi se na akciju koju je 13. marta izveo Podravski bataljon Osječkog NOP odreda (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 66).

⁶ Miniranje je 13. marta izvršila Diverzantska četa 12. NO divizije (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 47).

⁷ Borbu je, noću 13/14. marta, kod sela Sapaca, Brodska NO brigada 12. NO divizije vodila protiv delova nemačke 42. lovačke divizije (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 47). Prema dnevnom izvješću Operativnog odjela Ministarstva oružanih snaga NDH za 15. mart, nemačke snage su tom prilikom imale 22 mrtva i 27 ranjenih, pa su za odmazdu spalile polovinu sela Sapaca (vidi tom V, knj. 5, dok. br. 147).

Za vreme borbe koja je trajala dva sata istrebljeno je 15 neprijateljskih vojnika i oficira i zaplenjen je teški mitraljez, tri automatske puške, 70 pušaka, 200 mina za bacače, 178 bombi, 30.000 metaka i jedna radio-stanica. Uništene su dve lokomotive i nekoliko vagona sa oružjem. Saobraćaj na pruzi je bio obustavljen u toku 30 sati.

Na željezničkoj pruzi Zagreb — Banova Jaruga uništena su još dva voza i dignut je u vazduh železnički most⁸. Kod mosta je ubijeno 15 neprijateljskih vojnika.

Na Kordunu, kod Ogulina, uništen je jedan teretni automobil i ubijeno je i ranjeno 30 neprijateljskih vojnika⁹.

Za vreme bojeva kod Perušića u Liki ubijeno je 35 ustaša¹⁰, dok je kod Brinja istrebljeno 30 legionera¹¹.

Naše jedinice koje se bore duž saobraćajne linije Josip Polje¹² — Plaški oslobodile su veliki broj sela i zaplenile su komoru jednog bataljona 392-ge legionarske divizije¹³. Borbe se nastavljaju. Između Koprivnice i Križevaca u Zagorju naše jedinice su izvršile napad na jednu kolonu, koja se kretala po cesti¹⁴, a takođe na železničku prugu. Ovde je ubijeno nekoliko nemačkih vojnika. Na oteku fronta Novi — Senj naši borci ubili su Pavelićevog velikog župana Ličke župe — poznatog ustaškog dželata Juricu Frkovića¹⁵. Skupa sa njim je ubijeno još nekoliko ustaša.

⁸ Na tom delu pruge često je izvodio diverzije 3. diverzantski bataljon 10. korpusa NOVJ. Tu je, verovatno, reč o rušenju mosta, dugi: 13 m, između železničke stanice Sutinske Toplice i železničke stanice Zlata-Bistrica, 13. marta, kao i o dizanju vozova u vazduh miniranjem pruge kod železničke stanice Prečec 13. marta i između železničkih stanica Dugog Sela i Ostrne 14. marta (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 130).

⁹ Reč je o borbama koje su delovi 13. NO divizije (3. bataljon 2. NO brigade i 2. bataljon 1. NOP odreda) noću 13/14. marta vodili u rejonu sela Gomirja (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 60, 82 i u dok. br. 127 radiogram br. 1210 od 14. marta).

¹⁰ Ta borba je vođena 13. marta (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 127 — radiogram br. 1210 od 14. marta).

¹¹ Reč je o borbi koju je 12. marta vodio 3. bataljon 1. NOU brigade 13. NO divizije (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 82).

¹² Omaška; treba: Jo'sipdol (selo).

¹³ To je bila komora 2. bataljona 846. puka. Zarobio ju je, 14. marta/2, bataljon 1. NOU brigade 8. NO divizije (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 55 i 81).

¹⁴ Napad je, 11. marta kod sela Donje Rijeke, izveo bataljon NO brigade »Matija Gubec« 32. NO divizije (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 42).

¹⁵ Juricu Frkovića, bojnika, ustaškog župana Gospićke župe, ratnog zločinca, ubila je, 28. februara 1944. kod žrnovice, zaseda bataljona 2. NO brigade 13. NO divizije (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 4).

¹⁶ Verovatno se odnosi na diverziju koju je noću 12/13. februara izvela 2. četa Udarnog diverzantskog bataljona Glavnog štaba NOV i PO Vojvodine (vidi tom I, knj. 8, dok. br. 34).

Na železničkoj pruzi kod Putinaca u Vojvodini dignut je u vazduh jedan voz¹⁶. Uništene su dve lokomotive i nekoliko vagona. Zaplenjena je izvesna količina ratnog materijala. Naše jedinice koje se bore u Sremu izvršile su čitav niz uspešnih operacija protiv neprijateljskih garnizona¹⁷.

Borci Južnodalmatinskog partizanskog odreda¹⁸ uništili su jedan teretni automobil i ubili i zarobili 30 Nemaca¹⁹.

20

BR. 45

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 20. MARTA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U SRBIJI, BOSNI I HERCEGOVINI, HRVATSKOJ I SLOVENIJI¹

Br. 92.

Ponedeljak — 20. III. 1944.

Vrhovni štab Narodne oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

Naše jedinice Druge i Pete divizije posle mnogodnevni upornih bojeva razbile su na rijeci Lim kod Prijepolja, na granici Sandžaka i Srbije veliku grupu Nemaca, Mihajlovićevih

¹⁷ O dejstvima 1. i 2. sremskog NOP odreda u martu vidi tom I, knj. 8, dok. br. 58, 60, 63, 90 i 91.

¹⁸ Južnodalmatinski NOP odred u martu 1944. nije postojao, već je od 3. januara 1944. postojala Grupa južnodalmatinskih NOP odreda. Ona je u martu dejstvovala na prostoru planine Biokova, a u njenom sastavu su se nalazili Imotski, Makarski i Neretvanski NOP odred.

¹⁹ Verovatno je reč o diverziji koju je Makarski NOP odred izveo 7. marta nagaznom minom na putu koji vodi obalom pored Neretvanskog kanala između sela Drvenika i sela Gradca (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 30).

²⁰ Vidi primedbu 21. uz prilog br. 1.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a njegov snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 44, snimci 809—810.

Redakcija je izostavila »Nedeljni pregled ratnih operacija Narodno-oslobodilačke vojske i partizanskih odreda« od 19. marta, kao i tekst o borbenim dejstvima jedinica NOVJ iz »Omladinske emisije«, takođe od 19. marta, jer se u njima ili ponavljaju osnovni podaci iz ratnih izveštaja Vrhovnog štaba objavljenih nekoliko dana ranije, ili se iz tih ratnih izveštaja ističe značaj pojedinih borbenih dejstava (vidi radio-emisiju br. 91, snimke 791—797).

četnika, nedićevaca i ljotićevaca. Neprijatelj je pretrpio velike gubitke². Naše jedinice prešle su na teritoriju Srbije.

Kod Zvornika su naše jedinice takođe razbile nedićevske snage, koje su pokušavale da se probiju na oslobođenu teritoriju³. U toku bojeva neprijatelj je pretrpio teške gubitke.

U Istočnoj Bosni iz Brčkog, Zvornika i Bosanske Rače otpočele su ofanzivu 100-ta nemačka⁴ i 13-ta bosanska planinska divizija⁵ protiv naših vojvođanskih jedinica⁶.

Iz Ogulina pokušale su jedinice 392-ge nemačke divizije da se probiju na oslobođenu teritoriju, ali su nakon žestokih bojeva odbačene⁷. U ovim bojevima neprijatelj je izgubio oko 250 ubijenih i ranjenih vojnika i oficira. Samo na bojnopolju nađeno je 100 ubijenih vojnika, jedan potpukovnik i dva

² Potpunije o borbama koje je Udarna grupa divizija NOVJ (2. proleterska i 5. NOU divizija) vodila od 5. do 17. marta protiv delova nemačkog 3. puka »Brandenburg«, Višegradske četničke brigade, Drinskog četničkog korpusa i kvislinškog 5. puka Srpskog dobrovoljačkog korpusa vidi tom I, knj. 20, dok. br. 150 i 155; knj. 21, dok. br. 96; tom III, toj. 7, dok. br. 96 i 108; knj. 10, dok. br. 25.

³ O tome je Štab 3. korpusa NOVJ 16. marta poslao radioignam Vrhovnom štabu NOV i POJ (vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 165).

* Nemačka 100. lovačka divizija nije učestvovala tada u ofanzivi na istočnu Bosnu, već je iz Albanije u toku marta upućena radi okupacije Mađarske (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 65 — primedbu 2).

⁵ Odnosi se na nemačku 13. SS dobrovoljačku brdsku lovačku diviziju »Handžar« (štabovi NOV i POJ su je skraćeno nazivali: 13. SS bosansko-hercegovačka divizija, 13. SS legionarska divizija, »Handžar« divizija i slično). Ta divizija je u svom sastavu imala dva brdska lovačka i jedan artiljerijski puk, pet samostalnih bataljona i nekoliko samostalnih četa. Komandni kadar su sačinjavali Nemci, dok je bovački sastav bio regrutovan većim delom od muslimana i Hrvata iz Bosne i Hercegovine, a jednim delom su bili Albanci. Ukupno je imala oko 19.000 ljudi (vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 29 — primedbu br. 4).

⁶ Napad nemačke 13. SS dobrovoljačke brdske lovačke divizije »Handžar« otpočeo je 14. marta. Njen 27. brdski lovački puk je forsirao Savu kod Sremske Rače i sela Brezovog Polja, ali mu se uspešno suprotstavila 16. NOU divizija kod Bosanske Rače i Brezovog Polja. Međutim, prodor 28. brdskog lovačkog puka divizije »Handžar« i ostalih njenih delova pravcem Brčko — selo Čelić prinudio je 16. NOU diviziju da se povuče na liniju selo Zagoni — selo Zabrđe — selo Koraj. Istovremeno su bili prinuđeni Majevički NOP odred i 2. sremski NOP odred da se povuku duž leve obale Drine ka Bijeljini i Janji. Pritisak na 16. NOU diviziju smanjen je tek kada je, 17. marta, 36. NOU divizija napala bok nemačkih snaga na odseku selo Čelić — selo Dubravice. Da bi konsolidovala mostobran i sredila svoje jedinice, divizija »Handžar« je bila prinuđena da 18. marta zastane i tek posle deset dana nastavi ofanzivna dejstva. Potpunije o tome vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 63, 81, 97, 98, 105, 114, 127, 131, 159, 166, 178, 180—188; knj. 24, dok. br. 10, 60, 69 i 82.

⁷ Te borbe je, od 12. do 15. marta, vodila 8. NO divizija (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 81 i u dok. br. 127 radiogram br. 1247 od 16. marta).

oficira. Zarobljen je jedan oficir, dva podoficira i 10 vojnika⁸. Naši borci zaplenili su 5 bacača mina, nekoliko mitraljeza i drugi ratni materijal. Naročito se u ovim bojevima istakao Omladinski bataljon Prve brigade 8-me divizije.

U Sloveniji kod Novog Mesta, Kočevja i Lašve⁹ nastavljaju se žestoki bojevi¹⁰. U okolini Novog Mesta naše jedinice odbile su kontrajurišima Nemce na nekoliko mesta¹¹. Naša artiljerija uspješno tuče po nemačkim položajima. Ubijeno je 100 neprijateljskih vojnika i mnogo ranjeno. Zaplenjen je ratni materijal.

Notranjski partizanski odred razrušio je kod Rakeka željezničku prugu¹². Saobraćaj je bio obustavljen za dva dana. Istarski partizanski odred izbacio je iz šina okupatorski voz¹³. Ubijeno je 60 Nemaca. Naše slovenske jedinice 6-te brigade uništile su rudnik u Pohorju¹⁴. U Štajerskoj su naši borci ubili nekoliko Nemaca, uništili teretni automobil i zaplenili mnogo oružja i radio-stanicu¹⁵.

Naše jedinice napale su na Idriju u trenutku kada je Rupnik¹⁶ držao govor. Miting Rupnika prekinulo je 60 hitaca iz teškog bacača mina.

⁸ U tim borbama su jedinice 8. NO divizije imale 45 poginulih i 157 ranjenih (vidi tom V, knj. 25, str. 390),

⁹ Lašva je leva pritoka reke Bosne, pa se na nju ne odnosi. Trebalo bi da piše: Lašča (tj. Velikih Lašča).

¹⁰ Te borbe su vodile jedinice 7. korpusa NOVJ: na prostoru Novo Mesto, Trebnje, Grosuplje je dejstvovala 15. NO divizija, a na prostoru Kočevje, Velike Lašče, Rakek 18. NO divizija.

¹¹ Te borbe je, 11. i 12. marta, vodila 4. slovenačka NOU brigada »Matija Gubec« 15. NO divizije (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 25 i 27).

¹² Rušenje je izvedeno 9/10. marta (vidi AIZDG, f. 198/11: izveštaj Štaba Notranjskog NOP odreda od 11. marta Štabu 18. NO divizije).

¹³ Akcija je izvedena 5. marta (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 17).

¹⁴ Reč je o rudniku boksita u Kokarjama, koji je 6. slovenačka NOU brigada »Slavko Šlander« 4. operativne zone Glavnog štaba NOV i PO Slovenije razrušila 5. marta. Brigada je istoga dana razrušila i most na reci Dreti, na putu Kamnik — Mozirje (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 40).

¹⁵ Potpunije o uspešnoj aktivnosti jedinica 4. operativne zone Glavnog štaba NOV i PO Slovenije u prvoj polovini marta 1944. vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 32, 40, 135 i 147.

¹⁶ Lev F. Rupnik, divizijski general Kraljevske jugoslovenske vojske, u toku okupacije je najpre bio gradonačelnik Ljubljane, a potom predsednik kvislinške pokrajinske uprave i generalni inspektor kvislinškog Slovenskega domobranstva. Na njega su pripadnici NOP-a 25. septembra 1941. izvršili neuspeo atentat u Ljubljani, ranivši ga iz revolvevera. Osuđen je 1946. kao ratni zločinac i streljan.

Borci Južnohercegovačkog partizanskog odreda uništili su u Popovom Polju jedan voz¹⁷. Tom prilikom je ubijeno i ranjeno 40 nemačkih vojnika, dok je 15 zarobljeno. Isti taj odred uništio je na železničkoj pruzi kod Diklića nemački voz¹⁸. Neprijatelj je pretrpeo velike gubitke. Naši borci uništili su stanicu.

Na železničkoj pruzi Prijedor — Banja Luka — Piskavica¹⁹ naše jedinice 8-me krajiške brigade uništile su potpuno oklopljeni voz²⁰. Ubijeno je 20 vojnika i 40 zarobljeno. Zaplenjena su 4 puškomitraljeza, puške i drugi ratni materijal. Nemci, koji su stigli u pomoć vozu, opkoljeni su i sada se vodi borba za njihovo uništenje. Kod Zavale su jedinice 29-te divizije izbacile iz šina voz sa nemačkim vojnicima²¹. U teškim bojama uništeno je 80 i ranjeno 40 Nemaca. Voz je potpuno uništen. Zaplenjena su tri puškomitraljeza, tri automatske puške i drugo. U Dubravi su naši borci razoružali neprijateljski garnizon²²; Tom prilikom su uništena dva teretna automobila.

23"

¹⁷ Akciju je, 28. februara, izveo bataljon »Rade Pravica« toga odreda (vidi AVII, reg. br. 28—10, k: 1144/1: izveštaj štaba Južnohercegovačkog NOP odreda od 8. marta 1944. štabu 29. NOU divizije).

¹⁸ Akciju su, 3. marta kod sela Diklića (blizu železničke stanice Huma), izvele dve čete iz bataljona »Rade Pravica« i »Mihailo Čuzulan« Južnohercegovačkog NOP odreda (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 25; AVII: izveštaj Štaba Južnohercegovačkog NOP odreda naveden u prethodnoj napomeni).

¹⁹ Železnička staraca Piskavica se nalazi između Prijedora i Banje Luke, pa bi umesto »Prijedor — Banja Luka — Piskavica« trebalo da piše: Prijedor — Banja Luka, i to kod Piskavice.

²⁰ Oklopni voz je miniranjem pruge, 17. marta, oštećen, a njegova posada je u toku borbe, koja je trajala celog dana, znatnim delom iztupila ili je bila zarobljena pre nego što su pristigla dva voza s pojačanjem (vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 110 i 180).

²¹ Akciju je, 6. marta, bataljon »Mihailo Čuzulan« Južnohercegovačkog NOP odreda izveo na drugi ešelon 1. bataljona 369. puka nemačke legionarske 369. hrvatske pešadijske divizije »Vražje«, koji je prevožen za Trebinje. U dvočasovnoj borbi poginulo je 58 Nemaca. Preostali deo ešelona spasla je od uništenja intervencija italijanske fašističke legije »San Marko« iz sela Ravnog (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 25; AVII: navedeni izveštaj Južnohercegovačkog NOP odreda od 8. marta).

²² Tamošnju ustašku miliciju su razoružali, 6. marta, bataljoni »Savo Belović« i »Marko Mihić« Južnohercegovačkog NOP odreda.

²³ Vidi primedbu 21. uz prilog br. 1.

BR. 46

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 21. MARTA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U SRBIJI, BOSNI, HRVATSKOJ I SLOVENIJI¹

Br. 93.

Utorak — 21. III. 1944.

Vrhovni štab Narodne oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

Ofanziva koju je neprijatelj pre izvesnog vremena preduzeo u Sremu potpuno se izjalovila. Neprijatelj je samo uspeo da spali veliki broj sela u Bosutskim šumama i da izvrši teror nad mirnim stanovništvom.² Teror koji fašisti vrše u Sremu sve se više povećava.

U Istočnoj Bosni jake i dobro naoružane neprijateljske trupe povele su ofanzivu u Semberiji i Majeveci.³ Jedinice naše 16-te divizije već 6 dana vode žestoke bojeve sa protivnikom. Neprijatelj je uspeo da se probije u Čelić, Koraj i Bijeljinu.⁴ Borci Prve vojvodanske brigade, pošto su izvršili snažni kontranapad, ponovo su zauzeli Koraj.⁵ Za vreme ovih bojeva istrebljeno je 350 neprijateljskih vojnika i oficira. Zaplenjena je izvesna količina oružja i komora neprijatelja. Naše jedinice takođe trpe *ošetne* gubitke usled velike nadmoćnosti neprijatelja u oružju i ratnom materijalu. Borbe se nastavljaju.

Jedinice naših divizija koje su potukle neprijatelja na otseku fronta Rudo — Priboj — Pljevlja nastavljaju borbu sa ujedinjenim neprijateljskim snagama na teritoriji Srbije.⁶ U toku poslednjih bojeva jedinice Druge divizije istrebile su 190, ranile 300 i zarobile 15 neprijateljskih vojnika i oficira. Kod Rudnika⁷ dva bataljona Prve brigade Pete divizije

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a njegov snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 44, snimci 817—818.

² Vidi primedbu 7. uz prilog br. 40.

³ Vidi primeplbu 5. uz prilog br. 45.

⁴ U sela Čelić i Koraj je ušao 15. marta, a u Bijeljinu 17. marta (vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 166).

⁵ Selo Koraj i njegov rejon bili su poprište žestokih borbi od 16. do 19. marta. Koraj je, posle nekoliko uzastopnih napada, 17. marta zauzela 1. vojvodanska NOU brigada, ali su ga istog dana, u ponovljenim protivnapadima, preotele jedinice nemačke 13. SS dobrovoljačke brdske lovačke divizije »Handžar« (vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 166 i 180).

⁶ Vidi primedbu 2. uz prilog br. 45.

⁷ Omaška; treba: Kod Rudog.

potpuno su razbila Rogatičko-srebrničku brigadu Mihajlovićevih četnika.⁸

Kod Plaškog jedinice 8-me divizije i borci Plaščanskog partizanskog odreda već nekoliko dana vode bojeve sa neprijateljem.⁹ Do sada je ubijeno oko 400 i ranjeno 350 neprijateljskih vojnika i oficira. Zarobljeno je 19 vojnika i 1 oficir.¹⁰ Pored Omladinskog bataljona,¹¹ u ovim borbama naročito se istakla Treća Plaščanska brigada.¹²

Na otseku fronta kod Petrinje u Baniji naše jedinice izvršile su uspešan napad na neprijatelja.¹³ Kod Dvora¹⁴ ubijena su tri oficira i nekoliko vojnika.¹⁵ Borbe se nastavljaju.

Jedinice 28-me divizije i borci Bilogorskog partizanskog odreda vodili su borbu duž železničke pruge Virovitica — Daruvar sa jakom neprijateljskom motorizovanom kolonom, koju je pratilo 50 tenkova.¹⁶ Ubijeno je 10 oficira neprijatelja i preko 100 vojnika. Broj ranjenih neprijateljskih vojnika i oficira je mnogo veći. Uništena su tri teretna automobila, jedan putnički automobil i dva tenka. Borci jednog bataljona Osječkog partizanskog odreda uništili su vojnički voz i nekoliko oklopnih vagona.¹⁷ Uništena je velika količina oružja.

Borci Južnoprimeškog partizanskog odreda u Sloveniji uništili su dva teretna automobila i istrebili 6 podoficira, jed-

⁸ Vidi primedbu 4. uz dok. br. 160.

⁹ Reč je o borbama koje su te jedinice vodile od 5. do 15. marta protiv delova nemačke 392. legionarske divizije »Plave« i 33. ustaške bojne (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 127 — radiogram br. 1267 od 17. marta).

¹⁰ Istovremeno su 8. NO divizija i Plaščanski NOP odred imali 63 poginula, 173 ranjena i 30 promrzlih (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 81, 93 i u dok. br. 127 radiogram br. 1267 od 17. marta).

¹¹ Odnosi se na Omladinski bataljon 1. NOU brigade 8. NO divizije (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 81 — str. 390).

¹² Reč je o 3. NOU brigadi 8. NOU divizije.

¹³ Odnosi se na napad koji je 4. NOU brigada 7. NOU divizije 13. marta preduzela na ustaške posade u Glinskom Novom Selu i selu Kihalcu (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 49 i 149).

¹⁴ Odnosi se na Dvor na Uni.

¹⁵ Tu borbu su, 14. marta, vodili 1. i 3. bataljon Banijskog NOP odreda (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 69).

¹⁶ Odnosi se na borbe koje su 17. i 18. marta vodile jedinice te divizije (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 122).

¹⁷ Odnosi se na jednu od diverzija koje je Podravski bataljon Osječkog NOP odreda izveo 3. marta u šumi Đurđenici kod Đurđenovca ili 13. marta u blizini Donjeg Miholjca (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 66 i 138).

nog oficira i nekoliko vojnika.¹⁸ Zaplenjeno je mnogo oružja. U blizini Trsta uništen je električki kabel, usled čega je bio obustavljen rad u fabrikama.¹⁹

²⁰

BR. 47

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 22. MARTA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U BOSNI I HERCEGOVINI, SRBIJI, MAKEDONIJI, SLOVENIJI I HRVATSKOJ¹

Br. 94.

Sreda — 22. III. 1944.

Vrhovni štab Narodne oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

U Istočnoj Bosni nastavljaju se žestoke borbe između naših jedinica i jakih nemačko-ustaških trupa, koje pokušavaju da se probiju u nekoliko pravaca. Neprijatelj na svim osecima trpi velike gubitke, naročito u borbama sa našom 16-om vojvođanskom divizijom.²

Na svim ostalim osecima fronta u Jugoslaviji Nemci, ustaši i Mihajlovićevi četnici pokazuju sve veću aktivnost.

U Srbiji na oteku fronta kod Užica³ naše jedinice nastavljaju sa čišćenjem teritorije od okupatora, nedićevaca i Mihajlovićevih četnika.⁴

¹⁸ Akciju je izvela 1. četa 2. bataljona toga odreda 2. marta između Senožeča i Razdrtog (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 31 — str. 138).

¹⁹ To je 4. marta uradio Minerski vod 3. bataljona Južnoprimerorskog NOP odreda rušenjem četiri električna stuba visokog napona kod Opčina (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 31 — str. 139).

²⁰ Vidi primedbu 21. uz prilog br. 1.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a njegov snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 44, snimci 825 — 826.

² Vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 165 (radiogram od 18. marta sa 91 grupom) i 166.

³ Sada: Titovo Užice.

⁴ O borbama koje su tada vodile jedinice Udarne grupe divizija NOVJ vidi tom I, knj. 20, dok. br. 150 i 155; knj. 21, dok. br. 96; tom III, knj. 7, dok. br. 96 i 108; knj. 10, dok. br. 25.

U Crnoj Gori jedinice Primorske grupe vodile su bojeve kod Nikšića sa Nemcima i Mihajlovićevim četnicima.⁵ Za vreme ovih bojeva neprijatelj je pretrpeo velike gubitke. Naše jedinice zauzele su Bogatič,⁶ gde su zaplenile priličnu količinu oružja i ratnog materijala. Za vreme bojeva kod Grahova nemačke i četničke jedinice takođe su bile potučene i naše jedinice zauzele su Grahovo.⁷

U Hercegovini borci 29-te divizije vodili su borbe sa Nemcima i Mihajlovićevim četnicima na oteku fronta Lastva — Zupci.⁸ Nemci su izgubili 30 mrtvih i nekoliko desetaka ranjenih. Jake borbe vode se takođe u okolini Trebinja.

Jedinice Prve makedonsko-kosovske brigade, pod komandom Petra Rajevića,⁹ vodile su bojeve kod Bogomile sa bugarskom vojskom u jačini od tri puka.¹⁰ Borbe se vode i danju i noću. Neprijateljski gubitci iznose 300 mrtvih i veliki broj ranjenih. Naše jedinice zauzele su čitav niz sela i utvrđenja.¹¹

Naše slovenske jedinice prodrle su u Rakek, gde su istrebile 100 Nemaca a takođe razrušile na nekoliko mesta železničku prugu.¹² Kod Novog Mesta borbe se nastavljaju. Nemci su izgubili 218 vojnika i oficira.¹³ U Štajerskoj naše jedinice izvršile su napad u selu Vransko na jaku nemačku kolonu i

⁵ Reč je o borbama koje je 6. crnogorska NOU brigada Primorske operativne grupe vodila 11. i 12. marta (vidi tom III, knj. 7, dok. br. 101, 102 i 115) i o borbama koje su noću 13/14. marta vodili 1. bataljon 6. crnogorske NOU brigade, 1. bataljon Nikšićkog NOP odreda i 5. bataljon Durmitorskog NOP odreda (vidi tom III, knj. 7, dok. br. 111; knj. 10, dok. br. 27).

⁶ Omaška; treba: Bogetiče (vidi tom III, knj. 7, dok. br. 113).

⁷ Borbe su vođene 15. i 16. marta, ali nije zauzeto Grahovo; već Grahovsko polje (vidi tom III, knj. 7, dok. br. 112).

⁸ Na tom sektoru je 16. i noću 16/17. marta borbe vodila 12. hercegovačka NOU brigada protiv delova nemačke legionarske 369. hrvatske pešadijske divizije »Vražje« i delova Trebinjskog četničkog korpusa (vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 119; knj. 24, dok. br. 25).

⁹ Omaška; treba: Petra Brajovića.

¹⁰ Prva makedonsko-kosovska NOU brigada je tu borbu vodila 7. februara 1944. protiv bugarskih okupacionih jedinica iz sastava 45. i 56. pešadijskog puka i 15. artiljerijskog puka (vidi tom VII, knj. 3, dok. br. 12 i 17).

¹¹ Vidi »Pregled narodnooslobodilačkog rata u Makedoniji 1941—1944«, izdanje Vojnoistorijskog instituta JA, Beograd, 1950, str. 5—6.

¹² Te je akcije, noću 15/16. i noću 17/18. marta, izvršio Notranjski NOP odred (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 39 i 44).

¹³ Borbe kod Novog Mesta su vodili 5. slovenačka NOU brigada »Ivan Cankar« i Dolenjski NOP odred. U toku tih borbi je, 16. marta na Javorovici, okružen i iznenađen 4. bataljon 5. slovenačke NOU brigade »Ivan Cankar« i skoro potpuno uništen: imao je 107 poginulih (među kojima i ceo štab bataljona, sem zamenika komandanta, koji je ranjen) i 8 ranjenih (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 80).

tom prilikom ubile 40 Nemaca i uništile tri teretna automobila.¹⁴

U Sandžaku naše jedinice izvršile su napad na neprijatelja kod Pljevalja i zadale mu osetne gubitke.¹⁵ Na oteku fronta kod Brodareva' takođe se vode uspešni bojevi sa neprijateljem.¹⁶ I ovde je neprijatelj pretrpeo velike gubitke. Zapanjeno je 55 pušaka, 50 ručnih granata, jedan mitraljez i izvesna količina drugog oružja i ratne opreme.

Prilikom uništenja oklopnog voza na železničkoj pruzi Prijedor — Banja Luka neprijatelj je izgubio 56 mrtvih i 60 ranjenih. Dok je 45 fašista zarobljeno.¹⁷

U Slavoniji borci Posavskog partizanskog odreda¹⁸ razrušili su na nekoliko mesta železničku prugu Lipik — Banova Jaruga i tom prilikom ubijeno je 12 neprijateljskih vojnika.¹⁹ Kod Okučana takođe je razrušena železnička pruga i uništen je jedan voz.²⁰ U Baniji je uništen voz između Siska i Sunje.²¹

¹⁴ Napad je izveo 1. bataljon 6. slovenačke NOU brigade »Slavko šlander« 4. operativne zone Glavnog štaba NOV i PO Slovenije, na putu Vransko — Trojane, na motorizovanu kolonu nemačke policije (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 40).

¹⁵ Napad je, 9. marta, izvela 4. sandžačka NOU brigada 37. NOU divizije (vidi tom I, knj. 16, dok. br. 132; tom III, knj. 7, dok. br. 108).

¹⁶ Te borbe je, 13. i 14. marta, vodila 3. sandžačka proletrska brigada 37. NOU divizije (vidi tom I, knj. 16, dok. br. 135).

¹⁷ Tu akciju je, 17. marta, izvela 8. krajiška NOU brigada 4. NOU divizije (vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 110 i 180).

¹⁸ U to vreme su postojala dva Posavska NOP odreda: jedan je bio u sastavu Zapadne grupe NOP odreda 6. korpusa NOVJ (o njemu je ovde reč), a drugi je bio u sastavu Istočne grupe NOP odreda 10. korpusa NOVJ (koji je dejstvovao na području Dugog Sela).

¹⁹ Pruga je razrušena 16. marta miniranjem kod železničke stanice Brezine-Bujavica. Na istom mestu je postavljena šrapnel-mina, na koju je naišla neprijateljeva patrola, koja je tom prilikom većim delom uništena (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 150; knj. 26, dok. br. 73 — str. 367 i 372; AVII, reg. br. 2—4, k. 121: Operacijski dnevnik Diverzantskog odreda Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske).

²⁰ Redakcija nije ustanovila koja je jedinica 6. korpusa tu diverziju izvela.

²¹ Diverzija je izvedena noću 15/16. marta između železničkih stanica Sunja i Blinjski Kut. Potpunije o tome vidi tom V, knj. 25, dok. br. 117 (radiogram br. 1298 od 18. marta) i 148.

²² Vidi primedbu 21. uz prilog br. 1.

BR. 48

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 23. MARTA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U BOSNI I HERCEGOVINI, SRBIJI, MAKEDONIJI, CRNOJ GORI I HRVATSKOJ¹

Br. 95.

Četvrtak — 23. III. 1944.

Vrhovni štab Narodne oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

Na oteku Bijeljina — Tuzla — Brčko jedinice 37² i 16 divizije vode veoma žestoke bojeve sa Nemcima. Bez obzira na ogromne gubitke neprijatelja, on se i dalje uporno bori. Neka mesta po nekoliko puta prelaze iz ruku u ruke.³ Četnici Mihajlovića, koji se bore zajedno sa Nemcima, takođe trpe velike gubitke. Iz Brčkog kreće se Nemcima u pomoć veliki broj tankova, oklopnih kola i artiljerija. Bojevi se nastavljaju danju i noću.⁴

Jedinice II i V divizije pod veoma teškim uslovima prebacile su se preko reke Lim od Ruda do Priboja.⁵ Prebacivanje su sprečavali četnici Mihajlovića i nedićevske trupe.⁶ U jednom

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a njegov snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 44, snimci 832—833.

² Trideset sedma NOU divizija je tada dejstvovala u Sandžaku, a na sektoru Tuzla — Brčko (od sela Vražića ka selu Čeliću) vodila je borbe 36. NOU divizija protiv jedinica nemačke 13. SS dobrovoljačke brdske lovačke divizije »Handžar« (vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 63, 97, 112 i 159; knj. 24, dok. br. 10, 60 i 69).

³ Naročito oštre borbe su 18. marta vodile jedinice 16. NOU divizije kod sela Koraja (blizu Brčkog); gde su nemačke snage imale oko-100 poginulih i ranjenih (te im je gubitke nanela 1. vojvođanska NOU brigada, ali je i sama imala 84 poginula, ranjena i nestala), i u rejonu sela Zabrda (na putu Bijeljina — selo Čelić), gde su nemački gubici iznosili oko 120 poginulih (nanela ih je 2. vojvođanska NOU brigada, ali je i sama imala velike gubitke). Potpunije o tome vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 96, 127, 166 i 183.

⁴ Jedinice 16. i 36. NOU divizije su odlučnim barbama prinudile nemačku 13. SS dobrovoljačku brdsku lovačku diviziju »Handžar« da se zadrži na liniji Bijeljina — selo Koraj — selo Čelić — Brčko. Tu je ostala od 18. marta do 12. aprila (vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 63, 81, 85, 96—98, 105, 112, 114, 127, 132, 159, 166 i 183; knj. 24, dok. br. 5, 10, 26, 60, 69, 79 i 82.

⁵ Vidi primedbu 4. uz dok. br. 160.

* Vidi primedbu 5. uz dok. br. 160.

boju, koji je trajao 21 sat, ubijeno je 100 neprijateljskih vojnika, ranjeno 150 i zarobljeno 36 i zaplenjen je ratni materijal.⁷

Na teritoriji Srbije naše jedinice vode bojeve s četnicima i bugarskim okupatorima. U boju kod Dobruña ubijeno je 30 i ranjeno mnogo više neprijateljskih vojnika.⁸ Razrušena je željeznička pruga i razbijeno 10 neprijateljskih teretni!} automobila.⁹

Druga makedonska brigada vodila je teške bojeve s neprijateljem u dolini Crne reke.¹⁰ Saobraćaj na željezničkoj pruzi Veles — Đevđelija obustavljen je već tri dana.¹¹ Takođe je izbačena iz saobraćaja željeznička pruga Bitolj — Prilep. U tim bojevima naše jedinice nastavljaju uništavati neprijateljske vojnike.

Šesta južnomoravska brigada blizu Vrania zarobila je 80 četnika, a ostale materala u begstvo i zaplenila mnogo oružja i ratnog materijala.¹²

⁷ Reč je o borbama koje su, noću 17/18. i 18. marta, 4. krajiška NOU brigada 5. NOU divizije i dva bataljona 2. srpske proleterske brigade 2. proleterske divizije vodili protiv 1. i 2. bataljona 5. puka SDK, četničke Jurišne brigade pod komandom Pavla Đurišića, četničke Pribojske brigade, muslimanske milicije i četničkog Pribojskog odreda (ukupne jačine oko 2.300 ljudi), koji su branili Priboj na Limu. Ovaj grad je bio zauzet, ali su ga udružene četničko-kvislinške snage, uz pomoć novoprispelih delova nemačkog 3. puka »Brandenburg« i četničke 2. mileševske brigade, 18. marta povratile. Potpunije o tome vidi tom I, knj. 20, dok. br. 155; Hronologiju NOB-a, str. 715.

⁸ i " Reč je o napadu na nemačke i bugarske posade raspoređene između železničkih stanica Dobrun i Mokra Gora (na pruzi Užice — Višegrad) i rušenju pruge koje su noću 17/18. marta izveli dva bataljona 1. krajiške NOU brigade 5. NOU divizije i jedan bataljon 3. srpske NOU brigade 2. proleterske divizije (vidi tom I, knj. 20, dok. br. 155; Hronologiju NOB-a, str. 716).

¹¹ Verovatno se odnosi na borbe koje je 2. makedonska NOU brigada vodila 1. februara nedaleko od Kavadaraca protiv bugarskih graničnih jedinica (vidi tom VII, knj. 3, dok. br. 17 i 23).

" Na toj komunikaciji je diverzantska grupa 2. makedonske NOU brigade, u kratkim razmacima, triput izvela diverzije: 4. februara kod Đevđelije' (između sela Miletkova i Miravaca), 7. februara između Demir-kapije i sela Bistrenaca i 9. februara 1944. između Demir-kapije i sela Dubrova (vidi-tom VII, knj. 3, dok. br. 17).

¹² Verovatno je reč o borbi koju je ta brigada 13. marta vodila kod sela šaj.inca (blizu Vranja) protiv Krivopalanačke četničke brigade (vidi Hronologiju NOB-a, str. 715). Inače, glavne četničke snage Draže Mihailovića u vranjskom okrugu (tj. na prostoru Đerman, Nerav, Kozjak) razbile su 29. februara i 3. marta 1944. jedinice 3. makedonske NOU brigade i 2. južnomoravskog NOP odreda (tada još nije bila formirana 6. južnomoravska brigada), Kosovski bataljon (formiran na Skopskoj Crnoj gori) i bugarski partizanski bataljon »Hristo Botev« (vidi dok. br. 164 u ovoj knjizi; tom I, knj. 20, dok. br. 142; tom VII, knj. 3, dok. br. 24).

Jedinice Primorske grupe u Crnoj Gori očistile su od četnika utvrđena mesta Frutok¹³ i Orjaluku¹⁴ i nanele neprijatelju velike gubitke.¹⁵

Jedinice 29. divizije već 5 dana vode bojeve s neprijateljskom divizijom.¹⁶ Ubijeno je 50 Nemaca i mnogo ranjeno. Četnici Mihajlovića aktivno pomažu Nemcima.¹⁷ U bojevima kod Moslavine¹⁸ u Hercegovini ubijeno je 32 Nemca.¹⁹ Zaplenjeno je 30 pušaka, 2-ručna mitraljeza i drugo.

Na Kordunu kod Plaškog i Generalskog Stola ubijeno je i ranjeno 35 neprijateljskih vojnika.²⁰

Severno od Daruvara jedinice Daruvarskog odreda napale su na nemačku kolonu i nanele joj gubitke.²¹

Jedinice Trećeg slavonskog partizanskog odreda izvršile su napad na ustaški garnizon, koji je čuvao željezničku prugu.²² Uništena je lokomotiva i 20 vagona.

Na ostrvu Šolta u boju kod Tankola²³ 13. brigada ubila je nemačkog majora i nekoliko vojnika.²⁴

¹³ Na karti 1:100.000 piše: Frutak (selo kod Danilovgrada).

¹⁴ Na karti 1:100.000 piše: Orja Luka (selo kod Danilovgrada).

¹⁵ Napad na sela Kujavu, Frutak i Orju Luku (kod Danilovgrada) 1. izveli su noću 16/17. marta 2. i 3. bataljon 6. crnogorske NOU brigade (vidi tom III, knj. 7, dok. br. 106, 111 i 115; knj. 10, dok. br. 28).

¹⁶ Reč je o borbama koje je Južnohercegovački NOP odred vodio od 12. do 16. marta protiv delova 14. SS puka nemačke 7. SS dobrovoljačke brdske lovačke divizije »Princ Eugen«, koji su pokušavali da ofanzivnom akcijom (pod šifrovanim nazivom »Feierstoss«) odbace taj odred s komunikacije Trebinje — Ljubinje — Stolac. Nemci su zauzeli Ljubinje, izvršili represalije nad narodom i spalili sela Žarkovo, Tulje, Drijenjane i Veličane, ali su 16. marta ponovo odbačeni u Stolac (vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 101, 122 i 189; knj. 24, dok. br. 25; AVII, reg. br. 41—10, k. 1144/1: izveštaj Štaba Južnohercegovačkog NOP odreda od 16. marta 1944. Štabu 29. NOU divizije).

¹⁷ Vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 189 — str. 686—688.

¹⁸ Omaška. Moslavine nema u Hercegovini.

¹⁹ Redakcija nije mogla ustanoviti da li se to odnosi na borbe koje su 12. marta kod sela Hrasna vodili delovi Južnohercegovačkog NOP odreda (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 25) ili je, pak, tu reč o borbama koje je 17. marta vodila 12. hercegovačka NOU brigada 29. NO divizije kod Arslanagića Mosta (vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 119 i 189V).

²⁰ Ta borba je vođena 18. marta (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 127 — radiogram br. 1307).

²¹ Napad je, 10. marta, izvršen na kolonu koju je prevozilo 12 kamiona (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 124).

²² U Slavoniji je marta 1944. dejstvovalo devet partizanskih odreda, svrstanih u četiri grupe NOP odreda, ali nijedan od njih nije imao takav naziv. Nije, tako reći, bilo dana kada neki od njih nije izveo napad na neku neprijateljevu jedinicu, pa redakcija nije sa sigurnošću mogla ustanoviti o kojem je odredu reč.

²³ Toga mesta nema na ostrvu Šolti. Odnosi se na selo Grohote.

²⁴ Verovatno se odnosi na borbu vođenu noću 18/19. marta kod sela Grohota.

Savezničke jedinice uz pomoć avijacije uništile su 1 neprijateljski garnizon.²⁵ Zarobljeno je 100 nemačkih vojnika i 2 oficira.

Jedinice Prve muslimanske brigade razrušile su železničku prugu između Otoke i Bosanske Krupe.²⁶ Uspešne borbe vode se takođe kod Ostrošca.²⁷ Jedan teretni voz je uništen na pruzi između Zagreba i Dugog Sela, usled čega je saobraćaj bio obustavljen u toku 15 sati.²⁸

Dalmatinske jedinice odbile su neprijateljski napad iz Sinja u pravcu Kamešnice.²⁹ Ovde je zarobljena jedna grupa neprijateljskih vojnika. Na cesti Vrgorac — Metković borci Neretvijanskog partizanskog odreda uništili su 4 teretna automobila i 8 motocikla, dok su kod Gradca uništili teretni automobil sa nemačkim vojnicima.³⁰

³¹

²⁵ Reč je o posadi, jačine do jedne čete, iz sastava nemačke 264. pešadijske divizije, u selu Grehotama. Na nju su savezničke snage s ostrva Visa izvršile prepad u zoru 19. marta i, uz podršku avijacije i delova 26. NO divizije, prinudile je na predaju (vidi tom VIII, knj. 2, dok. br. 56 — radiogram br. 238 od 19. marta, i dok. br. 68; AVII, reg. br. 19/4—1, k. 195: izveštaj Velike župe Cetina od 1. aprila 1944. Ministarstvu unutrašnjih poslova NDH).

²⁶ i ²⁷ Akcija je izvršena 16. marta (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 127 — radiogram br. 1298 od 18. marta).

²⁸ Diverziju su, 8. marta, kod železničke stanice Sesvete, izveli delovi 3. diverzantskog bataljona 10. korpusa NOVJ (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 130, str. 675—676).

²⁹ Verovatno se odnosi na borbu koju su 15. marta vodili delovi 10. dalmatinske NO brigade 20. NO divizije (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 63 — str. 308, i dok. br. 104).

³⁰ Odred je te borbe vodio 6, 7. i 8. marta (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 30).

³¹ Vidi privedbu 21. uz prilog br. 1.

BR. 49

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 24. MARTA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U BOSNI I HERCEGOVINI I U SLOVENIJI¹

Br. 96.

Petak —24-III-44. godine.

Vrhovni štab Narodno-oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

Ofanziva neprijatelja u Istočnoj Bosni nastavlja se s smanjenom žestinom.² Bojevi se vode danju i noću. Neprijateljske kolone iz Tuzle i Bijeljine, bez obzira na sve njihove pokušaje, nisu uspele da se spoje.³ U toku poslednjih dana neprijatelj je izgubio preko 500 ubijenih i mnogo ranjenih.

Bugarski okupatori pokušali su da se iz Vranja i Kumanova probiju na oslobođenu teritoriju Makedonije. Jedinice Kratovske brigade⁴ i Kumanovskog bataljona⁵ u toku dvodnevni bojeva razbile su neprijatelja i nanele mu velike gubitke."

U Hercegovini, kod Trebinja, bojevi se nastavljaju.⁷ Naše jedinice razbile su nekoliko stotina Nemaca i četnika Mihajlovića. Tom prilikom neprijatelj je pretrpeo velike gubitke.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a njegov snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 44, snimak 841.

² Vidi primedbe 3. i 4. uz prilog br. 48.

³ Neprijateljevim snagama koje su nastupale od Tuzle suprotstavljale su se 36. NOU divizija i 1. vojvođanska NOU brigada 16. NOU divizije, a onima koje su nastupale od Bijeljine suprotstavljala se 2. vojvođanska NOU brigada (vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 63, 97, 112, 127 i 166). Neprijateljeve snage su se spojile 19. marta uveče (vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 183).

⁴ Odnosi se na 3. makedonsku NOU brigadu. Ona je izvesno vreme dejstvovala u rejonu Kratova, ali se nije nazivala Kratovskom brigadom.

⁵ Kumanovski bataljon »Jordan Nikolov« je 26. februara uključen u 3. makedonsku NOU brigadu, kao njen 3. bataljon (vidi tom VII, knj. 3, dok. br. 19) i nije samostalno dejstvovao.

⁶ Reč je o borbama koje su jedinice 3. makedonske NOU brigade i Kosovski partizanski bataljon (formiran na Skopskoj Crnoj gori) vodili 16. i 17. marta protiv delova bugarskih odreda (iz sastava bugarske 5. okupacione armije) koji su započeli ofanzivu na kumanovsko-vranjsko i cmotravsko oslobođeno područje (vidi tom VII, knj. 3, dok. br. 35).

⁷ Te borbe je, od 17. do 20. marta, vodila 12. hercegovačka NOU brigada 29. NOU divizije u rejonima sela Konjska, Turmenta, Zeljeve i Arslanagića Mosta (vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 119 i 189).

Ostupajući pod udarcima naših boraca neprijatelj pali za sobom sela.⁸

U Sloveniji nastavljaju se borbe sa nemačkim kolonama u Štajerskoj.⁹ Kod Kamnika naši borci zaplenili su mnogo oružja.¹⁰ Blizu Kranja ubijeno je 40 Nemaca. Na otseku Ljubljana — Rakek uništeno je tri željezničke stanice.¹¹ U okolini Rakeka nastavlja se borbe. Zaplenjeno je oružje i municija neprijatelja.¹²

13

³ Odnosi se na paljevinu sela Žarkova, Tulja, Drijenjana i Veličana, koja su 14. marta popalili delovi 14. puka nemačke 7. SS divizije »Princ Eugen« (vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 122 i 189).

⁹ Te borbe su, sredinom marta, vodile jedinice 4. operativne zone Glavnog štaba NOV i PO Slovenije (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 64 i 68).

¹⁰ Reč je o plenu koji su jedinice 6. slovenačke NOU brigade »Slavko Šlander« zadobile posle uništenja jedne nemačke auto-kolone 16. marta kod sela Laze (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 68).

¹¹ Redakcija nije tačno ustanovila na koje se to željezničke stanice odnosi, jer su na raznim sektorima te komunikacije od 15. do 22. marta napadali delovi 7. korpusa NOVJ: 10. slovenačka NO brigada »Ljubljanska« 18. NO divizije je noću 15/16. i noću 16/17. marta napadala na sektoru Preserje — Borovnica (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 83); Notranjski NOP odred je noću 15/16, 17/18. i 22/23. marta napadao na sektoru Borovnica — Postojna (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 39, 44 i 75); delovi 8. slovenačke NO brigade 18. NO divizije su noću 21/22. marta napadali na sektoru Borovnica — Postojna (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 48 i 60).

¹² U vezi s borbama u Sloveniji dat je u istoj radio-emisiji poseban prilog (vidi snimke 843—844), čiji tekst glasi:

»Naš ratni dopisnik iz Slovenije javlja sledeće:

Borci slovenskih jedinica Narodno-oslobodilačke vojske, vodeći junačku borbu protiv okupatora, ne istrebljuju samo nemačke vojnike i oficire i izdajnike iz odreda »bele garde«, već uporedo sa tim uspešno uništavaju ratnu tehniku okupatora.

Poznato je da se u sadašnjem ratu, kada armije raspolažu sa velikom količinom motorizovanih srestava, uspešno može boriti protiv tenkova, avijacije i motorizovanog transporta jedino odgovarajućim oružjem, kao što su protuoklopni i protuavionski topovi i sopstveni tenkovi i aeroplani.

Naše jedinice Narodno-oslobodilačke vojske, iako ne raspolažu sa teškim oružjem, ipak uspešno uništavaju neprijateljske tenkove, oklopna kola, automobile i aeroplane.

To se postiže u prvom redu ličnim junaštvom i požrtvovanom borbom kako pojedinaca, tako i čitavih jedinica i odreda.

Slovenske jedinice Narodno-oslobodilačke vojske, premda raspolažu sa primitivnim oružjem u odnosu prema neprijatelju koji raspolaže modernim oružjem, ipak su postigle dobre uspehe prilikom uništenja nemačke ratne tehnike.

Najveći uspeh je postignut na frontu kod Gorice, kada su naše jedinice, zauzevši mesni aerodrom, potpuno uništile 98 aeroplana i

BR. 49

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 25. MARTA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U BOSNI I HERCEGOVINI VOJVODINI I HRVATSKOJ¹

Br. 97.

Subota — 25. III. 1944.

Vrhovni štab Narodne oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

Neprijateljska ofanziva u Istočnoj Bosni i dalje se nastavlja. Na svim osecima fronta naše jedinice pružaju neprijatelju jaki otpor. Jedinice 37-me divizije² u toku jučerašnjih bojeva odbacile su fašističke trupe sa linije Brnjci³ — Vražići.⁴ Ubijeno je 50 neprijateljskih vojnika i uništena su dva tenka.

deset aeroplana-veoma oštetile. Na taj način fašisti su kod Gorice r • aerodromu izgubili 108 aeroplana.

Za vreme bojeva na raznim frontovima između prvog novembra 1943. godine i prvog marta 1944. godine slovenske jedinice Narodnooslobodilačke vojske oborile su 10 aeroplana, uništile 10 tenkova, 9 oklopnih kola, 110 teretnih automobila i 11 putničkih automobila. Za to vreme lakše ili teže oštećeno je 7 tenkova, 7 oklopnih kola, 24 teretna automobila i dva putnička automobila.

Prilikom borbe sa neprijateljskim tenkovima i oklopnim kolima junački su se pokazali mnogi borci, koji su često puta, ne obazirući se na opasnost, sa ručnim granatama išli u susret nemačkim tenkovima i oklopnim kolima i sprečavali ih da prodru u naše položaje.

Nedostatak savremenog oružja naši borci zamenjuju junačkim¹ poduhvatima i požrtvovanom borbom«.

Obaveštenje o mestu aerodroma i broju uništenih aviona nije bilo tačno. U stvari, radilo se o napadu koji je noću 12/13. marta izvela glavnina 2. bataljona Briško-beneškog NOP odreda, pod komandom Marka Redelongija (poginuo 5. maja 1944. kod Breginja; narodni heroj), na aerodrom »Campo di fortuna Belvedere«, 12 km severoistočno od Videma (Udine, u Italiji) i 13 km severozapadno od Čedada (Cividale del Friuli, u Italiji). Tom prilikom je uništeno 9 aviona i skladište avionskog oružja, municije i delova, a poginulo 25 Nemaca (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 37).

¹³ Vidi primedbu 21. uz prilog br. 1.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a njegov snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 44, snimak 849 — 850.

² Omaška; treba: 36-te divizije. To se može zaključiti iz daljeg teksta, jer su na liniji selo Brnjik — selo Vražići (u istočnoj Bosni) u drugoj polovini marta 1944. dejstvovala jedinice 36. NOU divizije, a 37. NOU divizija je u to vreme dejstvovala u Sandžaku.

³ Na karti 1:100.000 piše: Brnjik (selo).

⁴ Te borbe je 18. marta vodila 3. vojvođanska NOU brigada protiv delova nemačke 13. SS dobrovoljačke brdske lovačke divizije »Handžar« (vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 159, 181 i 183; knj. 24, dok. br. 10 i 69).

Neprijatelj takođe nije uspeo da probije našu odbrambenu liniju, koju brane jedinice 16-te divizije.⁵ Vodeći uporne bojeve naše jedinice očistile su od neprijatelja planinski predeo.⁶

Partizanski odredi koji se bore u Sremu uništili su jedan voz na železničkoj pruzi Zagreb — Beograd.⁷ %

U Bačkoj partizani su takođe uništili jedan voz sa trupama.⁸

U Srbiji borci 15-te majevičke brigade uništili su kod Ljubovije dva teretna automobila sa nedićevcima.⁹

Borci jedne muslimanske brigade potukli su ustašku kolonu između Rogatice i Višegrada.¹⁰ Borci Četvrte divizije zarobili su 20 Mihajlovićevih četnika i dva četnička komandira.¹¹

U Zagorju izvršen je napad na neprijateljski garnizon u Koprivnici.¹² Ubijeno je 10 Nemaca i zaplenjen je ratni materijal.

⁵ Vidi primedbu 3. uz prilog br. 49.

⁴ Vidi primedbu 3. i 4. uz prilog br. 48.

¹ Odnosi se na diverziju koju su između sela Martinaea i sela Lačarka (kod Sremske Mitrovice) 14. marta izveli delovi 1. čete Diverzantskog udarnog bataljona Glavnog štaba NOV i PO Vojvodine (vidi tom I, knj. 8, dok. br. 91; knj. 17, dok. br. 149).

³ Reč je o diverziji koju su 17. marta kod Novog Vrbasa izveli miniranjem pruge delovi 3. bačko-baranjskog NOP odreda (vidi tom t, knj. 8, dok. br. 91).

¹ Takav je izveštaj Štab 3. korpusa NOVJ poslao 22. marta Vrhovnom štabu NOV i POJ (vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 165). U stvari je 3. bataljon 15. majevičke NOU brigade 27. NOU divizije vatrom iz pešadijskog naoružanja iz rejonu sela Drinjače (s leve obale Drine), oštetiio ta dva kamiona 18. marta, kad su pokušali da prođu putem Mali Zvornik — Ljubovija (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 4).

¹⁰ Odnosi se na 16. muslimansku NOU brigadu. Ona je do 4. marta bila u sastavu 17. NOU divizije, a tada je uključena u sastav 27. NOU divizije (vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 22). Redakcija nije uspela pronaći njene izveštaje iz druge polovine marta 1944, pa nije mogla ustanoviti kojeg je datuma tu borbu vodila. Zna se samo da je to bilo pre 22. marta, jer je toga dana Štab 3. korpusa poslao obaveštenje Vrhovnom štabu da je vođena ta borba (vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 165 — radiogram od 22. marta sa 59 grupa).

¹¹ Zarobio ih je 19. marta Sanski NOP odred u selima Saračici i Brankovcu (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 3).

¹² Napad nije izveden na garnizon u Koprivnici, već je zaseda NO brigade »Matija Gubec« 32. NO divizije, postavljena između sela Male Branjske i sela Malih Sesveta, napala 18. marta nemačku manju motorizovanu kolonu (četiri kamiona pešadije uz pratnju jednog tenka~ koja je išla od Križevaca za Koprivnicu (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 130).

Na železničkoj pruzi Koprivnica — Bjelovar¹³ naši borci uništili su lokomotivu i dva oklopna vagona.¹⁴ Prilikom izvođenja ove operacije zadani su neprijatelju veliki gubitci. Saobraćaj je bio obustavljen u toku 18 sati.

U Baniji borbe se vode u okolini Petrinje.¹⁵ Na ovom otseku fronta neprijateljska avijacija pokazuje veliku aktivnost.

Na jugu od ostrva Lastova jedan naš brod potopio je dva neprijateljska borbena čamca.¹⁶

¹⁷

BR. 51

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 25. MARTA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U BOSNI I HRVATSKOJ¹

Vrhovni štab Narodno-oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

U Istočnoj Bosni, na otseku fronta Bijeljina — Brčko, posle 14-todnevni upornih bojeva naše jedinice zaustavile su dalje napredovanje neprijatelja i na nekoliko mesta predu-

¹³ Omaška; treba: Križevci — Bjelovar.

¹⁴ Glavni štab NOV i PO Hrvatske je 21. marta poslao izveštaj Vrhovnom štabu da je diverzija izvršena 19. marta kod železničke stanice Rovišće (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 127 — radiogram br. 1357).

¹⁵ Reč je o borbama koje je od 19. do 21. marta vodila 2. NO brigada 7. NOU divizije u rejonu, Petrinje protiv delova nemačke 1. kozačke konjičke divizije i ustaškog kotarskog lovačkog odjela Glina (koji se tada nalazio u Petrinji). Potpunije o tome vidi tom V, knj. 25, dok. br. 76, 84 i 88; knj. 26, dok. br. 2).

¹⁶ Nisu bila potopljena dva nemačka borbena čamca, već naoružani brod »NB-2« (koča) 4. pomorskog obalskog sektora Mornarice NOVJ. Njega su prilikom povratka iz Korčule na oko 3 nautičke milje južno od ostrva Lastova, noću 17/18. marta, napala tri neprijateljeva borbena čamca (vidi tom VIII, knj. 2, dok. br. 43). Sutradan su (18. marta) dva naoružana broda i dva patrolna čamca iz sastava 2. pomorskog obalskog sektora Mornarice NOVJ presreli kod uvale Lučine (na ostrvu Molatu) jedan nemački desantno-jurišni čamac (Kiistenjager) i prinudili ga da se preda. Imao je 16 članova posade (vidi tom VIII, knj. 2, dok. br. 54).

¹⁷ Vidi primedbu 21. uz prilog br. 1.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a njegov snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 44, snimak 857. Izveštaj je emitovan u drugoj radio-emisiji br. 97 od 25. marta 1944. godine.

zele kontraofanzivu.² Usled velikih gubitaka Nemci vrše pregrupisavanje i dovlače nova pojačanja.

U Slavoniji naše jedinice vrše neprekidne napade na nemačke divizije koje se kreću u pravcu Mađarske. Usled ovih napada neprijatelj trpi velike gubitke kako u ljudstvu, tako i u ratnoj tehnici, a naročito u tenkovima.

Na železničkoj pruzi Daruvar — Virovitica borci¹ 6-og bataljona³ izvršili su napad na jedinice SS-ovske planinske divizije.⁴ Neprijatelj je izgubio 160 mrtvih i veliki broj ranjenih. Zarobljeno je 40 nemačkih vojnika. Tom prilikom uništeno je pet teretnih automobila sa ratnim materijalom, 28 kola i jedan tenk. Uništeno je takođe oko 100 konja. Među zaplenjenim ratnim materijalom nalazi se teretni automobil sa obucom i odecom, 10 konja i 5.000 metaka.

U Centralnoj Bosni, kod Teslića, jedinice Prve divizije istrebile su oko 80 neprijateljskih vojnika.⁵

U Zapadnoj Bosni izbačen je iz koloseka voz na pruzi kod Bosanskog Novog.⁶ Poginulo je 15 neprijateljskih vojnika i uništen je ratni materijal.

Jedna jedinica 6-te divizije »Nikola Tesla« izvršila je napad na legionarski bataljon, baš u trenutku kada je ovaj bataljon pokušavao da juriša na položaje druge brigade 6-te divizije.⁷ Naši borci na čelu sa komandantom voda Brankom Čujićem uništili su čitav legionarski štab skupa sa komandantom i primorali su neprijatelja da ostupi.

² Vidi primedbe 3. i 4. uz prilog br. 48.

³ Omaška; treba: 6 bataljona.

⁴ Napad je izvršilo šest bataljona iz sastava 28. NOU divizije (3. i 4. bataljon 17. NOU brigade, 2. i 3. bataljon 21. NOU brigade i 1. i 2. bataljon Brodske NO brigade), koji su noću 20/21. marta postavili zasedu jednoj nemačkoj koloni, verovatno iz sastava 42. lovačke divizije, i jedinicama iz sastava 4. gorske pukovnije (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 71, 103, 122, 154 i 161).

⁵ Reč je o borbama koje su 17. marta vodili 2. i 4. bataljon 13. proleterske brigade »Rade Končar« protiv šest ustaško-domobranski i četničkih napadnih kolona (2. bojne 6. lovačke pukovnije, 5. satnije 2. bojne 4. lovačke pukovnije, jedne grupe iz sastava 2. jurišne bojne, jedne kombinovane grupe iz sastava Tesličke dobrovoljačke bojne, Tesličke četničke brigade), ukupne jačine oko 1200 vojnika (vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 141, 180 i 188).

⁶ Verovatno se odnosi na akciju koju su 20. marta izveli 2. i 3. bataljon 11. krajiške NOU brigade i jedna četa 3. bataljona 6. krajiške NOU brigade (vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 135, 147, 182 i 184).

⁷ Tu i u sledećoj rečenici je reč o borbama koje su vodile jedinice iz 1. i 2. ličke NOU brigade. Međutim, redakcija nije pronašla izveštaje tih brigada iz marta 1944. godine.

⁸ Vidi primedbu 21. uz prilog br. 1.

Br. 52

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 27. MARTA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U BOSNI I HRVATSKOJ¹

Br. 100.

Ponedjeljak — 27. III. 1944.

Vrhovni štab Narodne oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

U Istočnoj Bosni na otcjeku Bijeljine naše jedinice i dalje vode bojeve sa neprijateljem.

Žestoki bojevi vode se na sektoru Lubovija² — Bratunac protiv nedičevaca i Mihajlovičevih četnika koji pokušavaju da se probiju na oslobođenu teritoriju u Slavoniji.³

Jedinice našeg 6-tog korpusa vode u Slavoniji neprekidne bojeve na komunikacijama po kojima se Nemci kreću u Mađarsku. Žestoke bojeve vodile su naše jedinice sa 79-tom nemačkom divizijom na železničkoj pruzi Daruvar — Banova Jaruga.⁴ Na bojnopolju ostalo je 150 ubijenih i ranjenih Nemaca.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) d Moskvi, a njegov snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 44, snimci 880—881.

Redakcija je izostavila »Nedeljni pregled ratnih operacija Narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda« od 26. marta 1944. koji je objavljen u radio-emisiji br. 91, jer se u njemu ponavljaju osnovni podaci iz ratnih izveštaja Vrhovnog štaba objavljenih nekoliko dana ranije (vidi snimke 859—863). U »Omladinskoj emisiji« (radio-emisija br. 99) od 26. marta nema ratnog izveštaja Vrhovnog štaba.

² Na karti 1:100.000 piše: Ljubovija.

³ Reči »u Slavoniji« su verovatno omaškom tu dopisane iz naredne rečenice prilikom prepisivanja rukopisa i daju nelogičan smisao rečenici, jer se očigledno ne radi o Slavoniji, već o istočnoj Bosni. Borbe o kojima je tu reč vodila je 25. marta glavnina 15. majevičke NG¹ brigade 17. NOU divizije. U vezi s tim borbama je štab 3. korpusa poslao 25. marta sledeći radiogram Vrhovnom štabu NOV i POJ: »XVII Div.[izija] vodi žestoke borbe između Zvornika i Bratunca sa nedičevcima, četnicima i Nijemcima koji žele da se probiju na našu oslobođenu teritoriju« (vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 165). O tim borbama, koje su zajednički preduzeli ustaše, muslimanska milicija i četnici, podržani nemačkom artiljerijom s desne obale Drine, vidi još tom IV, knj. 23, dok. br. 187; knj. 24, dok. br. 4.

⁴ Nemačka 79. divizija se nije nalazila u Jugoslaviji, ali su jedinice 6. korpusa NOVJ, nasledajući nemačkim dezinformacijama, izveštavale o njenom prisustvu u Slavoniji (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 122). U stvari, na toj komunikaciji su borbe vođene protiv ešelona nemačke 42. lovačke divizije (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 71, 79, 103, 122, 154 i 161; knj. 26, dok. br. 73).

Na železničkoj pruzi Beograd — Zagreb naše jedinice vrše sistematski napade na neprijateljski saobraćaj. Usled bojeva, koji su trajali mnogo sati, saobraćaj na toj pruzi bio je obustavljen 78 sati. U ovim bojevima uništene su 4 lokomotive, 33 vagona, 29 teretnih i 18 putničkih automobila, 3 tenka, dvoje oklopnih kola, 100 konja i mnogo drugog ratnog materijala.⁵ Neprijatelj je pretrpeo ogromne gubitke.

Naše jedinice 8-me brigade uništile su na železničkoj pruzi Prijedor — Banja Luka oklopljenu lokomotivu.⁶ Neprijatelj je izgubio izvestan broj ubijenih i ranjenih. Zaplenjeno je oružje, municija i drugi ratni materijal. Isti taj dan su borci 11-te brigade uništili jedan vlak i 36 vagona.⁷ Ubijeno je i zarobljeno 25 nemačkih vojnika.

Dinarska divizija Mihajlovićevih četnika zajednički sa Nemcima napali su u Bukovini⁸ na naše jedinice.⁵ Naši borci odbili su taj napad. Neprijatelj je ostavio na bojnopolju 150 leševa svojih vojnika i oficira.

Ribnički partizanski odred zarobio je u Manjači nekoliko četnika skupa sa njihovim komandirima.¹⁰ Ubijeno je 20 bandita. Zaplenjena su dva puškomitraljeza, nekoliko pušaka i drugi ratni materijal.

⁵ Napade na tu komunikaciju su izvodili delovi 4, 6. i 10. korpusa NOVJ i Glavnog štaba NOV i PO Vojvodine. Redakcija nije ustanovila o kojoj je jedinici tu konkretno reč, ali pretpostavlja da se odnosi na dejstva jedinica 6. korpusa NOVJ (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 73).

⁶ Akciju na oklopni voz izveli su 20. marta dva bataljona 8. krajiške NOU brigade kod železničke stanice Hadžimehtioi. Tom prilikom su uništeni oklopljena lokomotiva i oklopni vagon sa čitavom nemačkom-domobranskom posadom, a spaljeno je 6 otvorenih vagona (vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 123 i 183).

⁷ Akciju su 20. marta izveli 2. i 3. bataljon 11. krajiške NOU brigade (vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 135 i 182).

⁸ Umesto »napali su u Bukovini« trebalo bi da piše: napala je u Bukovici.

⁹ Reč je o napadu koji su 1. marta započele četiri četničke brigade Dinarske četničke divizije, pod komandom popa Momčila Đujića, uz podršku delova 891. puka nemačke 264. pešadijske divizije. Suprotstavili su im se 6. dalmatinska NO brigada 19. NO divizije i delovi Grupe severnodalmatinskih NOP odreda. Posle četvorodnevnih borbi, vođenih u predelu Bukovice, četničko-nemačke snage su prinuđene da obustave napad i da se povuku (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 24 i 4¹).

¹⁰ Potpunije o dejstvima Ribničkog NOP odreda u prvoj polovini marta 1944. vidi u izveštaju njegovog štaba od 15. marta 1944. Štabu 5. korpusa NOVJ (vidi AVII, reg. br. 11, k. 458 A).

Jedinice 19-te divizije istrebile su u toku nekoliko operacija 40 neprijateljskih vojnika i mnogo ranili.¹¹

Jedan naš naoružani parobrod uništen je oko ostrva Kornata jedan neprijateljski motorni čamac.¹²

13

BR. 53

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA, NOV I POJ, OBJAVLJEN 28. MARTA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U BOSNI I HERCEGOVINI, HRVATSKOJ, CRNOJ GORI I MAKEDONIJI I ZAHVALNOST VRHOVNOG KOMANDANTA NOV I POJ MARŠALA JUGOSLAVIJE JOSIPA BROZA TITA BORAČKOM I RUKOVODEĆEM SASTAVU 2. VOJVOĐANSKE NOU BRIGADE¹

Br. 101.

Utorak — 28. III. 1944.

Vrhovni štab Narodne oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

U Istočnoj Bosni nastavljaju se žestoki bojevi. Na mnogim osecima fronta inicijativa se nalazi u rukama naših jedinica.

" Devetnaesta NO divizija je u prvoj polovini marta dejstvovala u jugoistočnom delu Like (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 17 i 41), a potom u severnoj Dalmaciji (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 77, 94, 95 i 99). Tu je reč o napadima 2. bataljona 5. dalmatinske NO brigade na nemačku motorizovanu kolonu kod Modrinog Sela (blizu Benkovca) 18. marta i na nemačku motorizovanu kolonu kod sela Zečeva (između sela Kistanja i sela Đevrsaka) 21. marta. Potpunije o tome vidi tom V, knj. 25, dok. br. 99.

¹² Verovatno se odnosi na potapanje jedne nemačke jedrenjače 22. marta kod ostrva Jakljana (vidi tom VIII, knj. 2, dok. br. 56 — radiogram br. 268 od 25. marta).

U istoj radio-emisiji, kao poseban prilog, prenet je sledeći tekst koji je objavio Tanjug:

»Parabrod »Senga« 17-og marta 1944 godine podigao je na jarbol jugoslovensku zastavu sa petokrakom zvezdom. To je prvi jugoslovenski parabrod sa zastavom Narodno-oslobodilačkog pokreta, koju je Antifašističko veće proglasilo za državnu zastavu« (vidi snimak 886?.

¹³ Vidi primedbu 21. uz prilog br. 1.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a njegov snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 44, snimci 890—891.

Naše jedinice 26-divize, uz pomoć savezničke avijacije i ratne mornarice,² a takođe jedne jedinice za iskrcavanje,³ posle trodnevnih bojeva zauzele su u Dalmaciji ostrvo Hvar,⁴ Zarobljeno je oko 100 njemačkih vojnika i oficira i italijanskih fašista.

U Sandžaku naše jedinice 47-me divizije⁵ vrše jaki pritisak na nemačke garnizone u Plevlju⁶ i Prijepolju.⁷

Naše jedinice u Hercegovini uništile su vlak u Popovu.⁸ Tom prilikom je ubijeno 72 vojnika i 5 nemačkih oficira.⁹ Zaplenjen je ratni materijal. Naši borci izvršili su u Čapljini napad na neprijateljsku kolonu i zarobljeno je 20 neprijateljskih vojnika.¹⁰

Na železničkoj ftruzi Zagreb — Banova Jaruga u Moslavini uništena su dva/okupatorska vlaka sa vojskom.¹¹ U ovoj operaciji ubijeno je 140 Nemaca, dok je 80 ranjeno.

Jedinice Primorske grupe vodile su kod Grahova borbu sa okupatorima i Mihajlovićevim četnicima.¹² Naši borci zauzeli su nekoliko mjesta.

Na železničkoj pruzi Zagreb — Beograd uništena su dva neprijateljska vlaka.¹³ Ubijeno je i ranjeno mnogo neprijateljskih vojnika. Saobraćaj je bio obustavljen 11 sati.

² Učestvovalo je i nekoliko desetina iz sastava savezničkog komandosa sa ostrva Visa (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 127 — primedbu 140; tom VIII, knj. 2, dok. br. 56 — radiogram br. 279 od 26. marta).

³ Reč je o brodovima iz sastava Mornarice NOVJ.

⁴ Borbe su vođene od 22. do 25. marta (vidi primedbu 2. uz dok. br. 192 ove knjige; tom V, knj. 25, dok. br. 113).

⁵ Omaška; treba: 37-me divizije.

⁶ Na karti 1:100.000 piše: Pljevlja.

⁷ Reč je o borbama koje je 20. i 24. marta vodila 4. sandžačka NOU brigada protiv četnika na sektoru selo Boljanići — selo Gotovuša — Pljevlja i o borbama koje je od 21. do 23. marta vodila 3. sandžačka proleterska brigada protiv nemačko-četničkih snaga u zahvatu komunikacije Pljevlja — Prijepolje (vidi tom I, knj. 16, dok. br. 139 i 141).

⁸ Na karti 1:100.000 piše: Popovo polje.

⁹ Reč je o akciji koju je 6. marta izveo bataljon »Mihailo Čuzulan« između železničkih stanica Zavala i Sedlari (vidi AVII, reg. r 28 — 10, k. 1144/1: izveštaj štaba Južnohercegovačkog NOP odreda od 8. marta 1944. Štabu 29. NOU divizije).

¹⁰ Na prostoru Popovo polje — Stolac — Čapljina je dejstvovalo Južnohercegovački, NOP odred, ali redakcija nije uspela pronaći izvorni dokument koji bi govorio o tom napadu. Moguće je da je omaškom napisano Čapljina, umesto nekog drugog mesta.

¹¹ Na toj pruzi su diverzije izvodile jedinice 10. korpusa NOVJ; a najčešće njegov 3. diverzantski bataljon. Tu je, verovatno, reč o diverzijama koje je taj bataljon izveo 13. marta kod železničke stanice Prečec i 10. marta između železničkih stanica Dugo Selo i Ostrna (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 127 — radiogram br. 1377 od 23. marta, i dok. br. 130 u istoj knjizi).

¹² Reč je o borbama koje je glavnina 2. dalmatinske NOU brigade vodila 23. i 24. marta (vidi tom III, knj. 7, dok. br. 334).

U Makedoniji kod Đevđelije n[^]ši borci uništili su nemački vlak sa vojskom i ratnim materijalom.¹⁴ Saobraćaj je bio obustavljen 48 sati.

Vrhovni komandant Narodne oslobodilačke vojske maršal Jugoslavije **Tito** objavio je sled[^]pu zahvalnost borcima, komandirima i političkim komesarima Druge vojvođanske brigade 16 divizije:

Izražavam svoju zahvalnost i priznanje borcima, komandirima i političkim komesarima Drug[^] vojvođanske brigade 16 divizije, koji su u poslednjim bojevima pokazali naročiti samopregor u borbi protiv nemačkih osvajača.

Vrhovni komandant Narodne oslobodilačke
vojske i partizanskih odredi[^] Jugoslavije maršal
Tito

16

¹³ Diverzije su izvedene 16. marta miniranjem pruge između železničkih stanica Zagreb (Istočni kolodvor) i Čulinec i između železničkih stanica Mraclin i Velika Gorica (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 148 i 149; AVII, reg. br. 2 — 4, k. 121: Operacijski dnevnik Grupe diverzantskih odreda Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske).

¹⁴ Delovi 2. makedonske NOU brigade su na železničkoj pruzi Skoplje — Solun u rejonu Đevđelije tokom marta 1944. izveli nekoliko diverzija. Sem te koja se pominje, o kojoj redakcija nije uspela pronaći potpunije podatke, diverzija je izvedena i 29. mart[^] (vidi tom VII, knj. 3, dok. br. 47).

¹⁵ Vidi primedbu 21. uz prilog br. 1.

¹⁶ U nastavku, na mikrosimcima 893 — 894, nalazi se tekst proglasa Zemaljskog odbora Ujedinjenog saveza antifašističke omladine Jugoslavije u vezi sa završetkom priprema za održavanje Drugog kongresa USAOJ-a. Redakcija ga je, zbog obimnosti knjige, izostavila.

BR. 54

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 29. MARTA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U BOŠNI, HRVATSKOJ, SRBIJI, SLOVENIJI I SANDŽAKU¹

Br. 102.

I

Sreda — 29. III. 1944.

Vrhovni štab Narodne oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

U Istočnoj Bosni usled jake snežne mećave otežane su operacije i sa jedne i sa druge strane. Na skoro svim otsecima fronta u Istočnoj Bosni vode se lokalne borbe. Uprkos nadmoćnosti neprijatelja u ratnoj tehnici, naše vojvođanske divizije² pod komandom general-majora Lekića³ uspešno su odbile sve napade i preduzimaju jake kontranapade. Neprijatelj trpi velike gubitke.⁴ 17-ta divizija nastavlja borbu u okolini Zvornika i Bratunaa. Kod Drinjače naše jedinice zadale su neprijatelju težak pforaz i naterale ga da u panici ostupi preko Drine.⁵ U Rogatici potučena je jedna ustaško-četnička kolona."

U Slavoniji vode se neprekidne žestoke borbe sa nemačkim jedinicama, naročito blizu glavnih saobraćajnih linija.⁷ Na cesti blizu Vinkovaca jedinice 6-og korpusa zadale su velike gubitke jednoj nemačkoj koloni i zaplenile izvesnu količinu ratnog materijala.⁸ Kod Bjelovara potučena je jedna jedinica ustaškog gorskog zdruza.⁹ U toku poslednjih dana samo je-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a njegov snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 44, snimci 900 — 901.

² Reč je o 16. i 36. NOU diviziji.

³ Danilo Lekić

⁴ Vidi primedbe 3. i 4. uz prilog br. 48 i primedbu 3. uz prilog br. 49.

⁵ Reč je o borbama koje je 25. marta vodila 15. majevička NOU brigada 17. NOU divizije (vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 187; knj. 24 dok. br. 4).

⁶ Tu borbu je vodio Romanijski NOP odred 20. marta, kod sela Osova, protiv delova 1. stajaćeg djelatnog ustaškog zdruza (vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 165 — radiogram br. 4 od 26. marta; AVII, reg. br. 2 — 6, k. 1627: izveštaj štaba Romanijskog NOP odreda od 1. aprila 1944. štabu 17. NOU divizije).

⁷ Odnosi se na borbe koje su u drugoj polovini marta 1944. vodile jedinice 6. korpusa NOVJ (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 123 i 161; knj. 26, dok. br. 73).

⁸ Verovatno se odnosi na borbe koje je 9. marta vodila Osječl-11 NO brigada 12. NO divizije (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 73).

⁹ Reč je, verovatno, o borbama koje su 22. marta vodili delovi 1. moslavačke NO brigade 33. NO divizije protiv 2. bojne 1. gorske p"kovnije (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 52).

dan odred koji ulazi u sastav 6-og korpusa zarobio je preko 50 Nemaca. Zaplenjeno je 9 puškomitraljeza, 140 pušaka, 145.000 metaka, 4 automatske puške, 200 mina i oko 600 ručnih granata. Ubijeno je 120 nemačkih vojnika.¹⁰

U Srbiji nemački i bugarski okupatori a takođe nedićevci i Mihajlovićevi četnici vrše koncentraciju jakih snaga za napad na našu oslobođenu teritoriju u Toplici i Jablanici.¹¹

U Dalmaciji i Hrvatskom Primorju na mnogim mestima vode se jake borbe. U ovim borbama neprijatelj aktivno koristi avijaciju, koja vrši kontrolu nad ostrvima. Posle upornih bojeva jake nemačke snage ponovo su uspele da zauzmu ostrvo Rab.¹² U Biokovu, gde neprijatelj pokušava da se probije na oslobođenu teritoriju, naše jedinice uspešno odbijaju sve napade.¹³ Na otketu fronta Knin — Šibenik jedinice naše 19-te divizije vode uspešne bojeve sa nemačkim ustaskim snagama.¹⁴

¹⁰ U sastavu 6. korpusa NOVJ, pored 12ANO i 28. NOU divizije, nalazilo se i šest NOP odreda, svrstanih u dve grupe (Istočnu i Zapadnu), kao i jedan Diverzantski bataljon. O dejstvima tih odreda krajem marta 1944. i postignutim rezultatima vidi tom V, knj. 25, dok. br. 118 i 124; knj. 26, dok. br. 73.

¹¹ Četnička Vrhovna komanda je, uz pomoć okupatora, bila izradila plan da u proleće 1944. izvede zamašnu operaciju na oslobođenu teritoriju u Toplici i Jablanici. Predviđeno je bilo da osnovne snage predstavljaju četnici Dragoljuba (Draže) Mihailovića (Rasinski i Tomićki četnički korpus i delovi Južnomoravske, Velikomoravske i Nišavske četničke grupe korpusa), kojima će pružiti podršku nemačke, bugarske i Nedićeve jedinice iz Prokuplja, Leskovca, Lebana i Kuršumlije. Mobilizacija i koncentracija četničkih snaga, u jačini preko 5000 ljudi, izvršena je do sredine marta, a izvođenje operacije je povereno komandantu Rasinskog četničkog korpusa Dragutinu Keseroviću. (Keserović je uhvaćen juna 1945, osuđen kao ratni zločinac i streljan u julu iste godine.) Međutim, Operativni štab južnomoravskih brigada blagovremeno je uočio koncentraciju četnika i pravilno procenio namere neprijatelja, pa je sa svojim snagama prešao u napad. U četverodnevnom borbama od 17. do 20. marta, četničke snage su poražene i odbačene ka planini Kopaoniku (vidi tom I, knj. 20, dok. br. 126 — privedbu br. 26, i dok. br. 137 u toj knjizi; knj. 21 dok. br. 96).

¹² Ostrvo Rab su, posle borbi vođenih 19. i 20. marta protiv delova 2. pomorsko-obalskog sektora Mornarice NOVJ, zauzeli delovi 847. pučke nemačke legionarske 392. hrvatske pešadijske divizije »Plave« (vidi tom VIII, knj. 2, dok. br. 58 — radiogram br. 566 od 25. marta).

¹³ Reč je o borbama koje je od 19. do 23. marta vodila Grupa južnodalmatinskih NOP odreda protiv nemačkih delova iz sastava 118. lovačke i 369. legionarske divizije i iz sastava 6. ustaškog združenja (ukupno oko 2500 vojnika). Partizanske snage su uspele da se održe na prostoru između donjih tokova reke Cetine i reke Neretve, ali nisu mogle sprečiti da nadmoćnije okupatorsko-kvislinške snage popale niz sela (Grčanik, Bacinu, Brist, Plinu) i zaseoke uz Neretvu (od Brda do Komina) i da njihovo stanovništvo poubijaju ili otanaju u logore (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 106; knj. 26, dok. br. 56).

¹⁴ Potpunije o tome vidi tom V, knj. 25, dok. br. 99.

U Sloveniji nastavljaju se borbe na otseku fronta Logatec — Idrija¹⁵ i Ljubljana 4- Postojna." U toku jučerašnjih borba između Logatca i Idrije ubijeno je preko 150 neprijateljskih vojnika.¹⁷ Zaplenjen ije jedan top, tri teretna automobila i mnogo oružja i ratnog materijala. Između Ljubljane i Postojne uništen je jedan 7>klopni voz.¹⁸ Ubijeno je 50 Nemijaca. Zaplenjeno je mnogo municije.

U Štajerskoj uništen je jedan voz na pruzi Maribor — Dravograd.¹⁹ Na drugom mestu naše jedinice izvršile su napad na 40 nemačkih teretnih automobila sa vojskom.²⁰ Ubijeno je 40 vojnika i uništeno mnogo oružja i municije. Nekoliko fašista je zarobljeno. /

U Slovenskom Primorju vode se žestoke borbe i neprijatelj trpi velike gubitke.²¹ Jedna cela italijanska četa od 150 ljudi predala se skupa sa oružjem našim borcima.²² Na željezničkoj pruzi kod Gonca uništen je jedan voz.²³ Kod Ljubljane oboren je jedan nemački aeroplan. Ekipaž je zarobljen.

¹⁵ Na tom sektoru su od 18. do 23. marta vodile borbe 30. i 31. NO divizija 9. korpusa/NOVJ protiv delova nemačkog 10. SS policijskog puka i 139. brdskog Idvačkog puka nemačke 188. rezervne divizije (vidi tom VI, knj. 12, dok.jbr. 82).

¹⁶ Na tom sektoru su dejstvovali 10. slovenačka NO brigada »Ljubljanska« i delovi 8. slovenačke NO brigade »Fran Levstik« (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 60 i 67).

¹⁷ Navedeni rezultati se ne odnose na borbe vođene 28. marta, jer toga dana na tom sektoru nije bilo značajnijih borbi, već je, verovatno, to bilo saopšteno U radiogramu Vrhovnog štaba od 20. marta i odnosilo se na rezultate borbi vođenih 18. i 19. marta (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 82).

¹⁸ Diverziju su izveli delovi 8. slovenačke NO brigade »Fran Levstik« 18. NO divizije noću 22/23. marta na sektoru Raikek — Postojna (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 67 i 75).

¹⁹ Verovatno je reč o napadu delova 11. slovenačke NO brigade »Miloš Zidanšek« 25. februara na voz kod železničke stanice Trbonje (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 40 i 131).

²⁰ Napad je, 7. marta, izveo 1. bataljon 6. slovenačke NOU brigade »Slavko Šlander« na motorizovanu kolonu nemačke policije koja se, na 8 kamiona, prebacivala putem Vransko — Trojane. U tekstu je broj kamiona omaškom zamenjen brojem poginulih). Istog dana je 2. bataljon te brigade napao iz zasede na drugu motorizovanu kolonu nemačke policije koja se, na 13 kamiona, prebacivala putem Radmirje — Gornji Grad. Potpunije o tome vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 40.

²¹ Na tom prostoru su borbe vodili Južnoprимorski NOP odred (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 31, 82 i 120) i Istarski NOP odred (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 17).

²² Četa je obezbeđivala nemački aerodrom kod sela Vrtojbe (blizu Gorice), a predala se noću 18/19. marta (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 156).

²³ Odnosi se na akciju koju su 29. februara izveli delovi Južnoprимorskog NOP odreda između Sesljana i Devina (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 31).

U Zagorju naše jedinice uništile su jedan voz na pruzi Zagreb — Križevci.²⁴ U ostalim dolovima Hrvatske vode se lokalne borbe i operacije protiv neprijateljskog saobraćaja.

U Vojvodini vode se manje borbe.

U Sandžaku, na cesti Pljevića — Prijepolje jedinice 37-me divizije vodile su borbu sa Nemcima i četnicima.²⁵ Neprijatelj je izgubio 50 mrtvih i 40 ranjenih. Zaplenjena je izvesna količina ratnog materijala.

²⁶

BR. 55

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 30. MARTA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U BOSNI, HRVATSKOJ I SRBIJI¹

Br. 103.

Četvrtak — 30. III. 1944.

Vrhovni štab Narodne oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj: i.

U Istočnoj Bosni naše jedinice nastavljaju sa napadima na neprijateljske položaje.

U Slavoniji i dalje se nastavljaju napadi na nemačke transporte.² Juče je bila potučena jedna ustaška bojna, koja je

²⁴ Reč je o napadu koji je 21. marta izvela 1. moslavačka NO brigada 33. NO divizije na voz kod železničke stanice Vrbovec (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 127 — radiogram br. 1397 od 24. marta i dok. br. 130 i 154 u istoj knjizi. U ovom poslednjem dokumentu je omaškom odštampan datum izvođenja akcije »12. III«, umesto: 21. III).

²⁵ Odnosi se na borbe koje su 21. i 22. marta vodile 3. sandžačka proleterska brigada i 4. sandžačka NO brigada (vidi tom I, knj. 16, dok. br. 139 i 141).

²⁶ Vidi primedbu 21. uz prilog br. 1.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a njegov snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 44, snimak 909—910,

³ Vidi primedbu 7. uz prilog br. 54.

osiguravala prebacivanja nemačkih trupa u pravcu Vinkovaca.¹ Na jugu od Virovitice naši borci razrušili su veliki most.⁴

U južnom delu Srbije naše jedinice vode žestoke bojeve sa nedićevcima i Mihajlovićevim četnicima.⁵ U ovim borbama bugarski aeroplani poniažu četnike. Neprijateljski gubitci iznose 120 mrtvih vojnika i tri oficira. Prilikom borbe na Goču ubijena su 63 četnika, pok je 20 četnika zarobljeno. Zaplenjena je izvesna količina ratnog materijala.

U toku čišćenja pstrva Hvara, za vreme žestokih bojeva, zarobljeno je 170 Nemaca, Italijana i Poljaka, koji su nasilno mobilisani u nemačkn vojsku.⁶ Na bojištu su nađeni leševi 30 fašističkih vojnika i dva oficira. U ovim borbama naročito su se istakli borci Prvog bataljona Prve dalmatinske brigade.

Jedinice 11-te/divizije prilikom napada na ustaški garnizon u Jasenici istrebile su 60 i zarobile 12 ustaša.⁷ Zaplenjena je izvesna količina ratnog materijala.

Kod Benkovca, na zapadu⁸ od Zadra, naše jedinice zadale su neprijatelju velike gubitke.⁹ U borbama se naročito istakao Zadarski partizanski odred.

³ Umesto »u pravcu Vinkovaca« trebalo bi da piše: u pravcu Virovitice, jer su se nemačke snage, pri odlasku za Mađarsku, na vinkovačkom pravcu obezbeđivale sopstvenim delovima, dok su se na putu Daruvar — Suhonolje osiguravale i jedinicama domobranske 4. gorske pukovnije (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 161). Toj pukovnji (u kojoj je kao 3. bojml bila ranija 11. ustaška bojna), kad je povlačila svoje snage iz sela Đulkeveca u pravcu Daruvara, naneli su 24. marta osetne gubitke delovi 28. NOU divizije (3. bataljon 17. NOU brigade i 2. i 3. bataljon 21. NOU brigade). Potpunije o tome vidi tom V, knj. 25, dok. br. 96 i 161; knj. 26, dok. br. 73.

⁴ Moguće ne da se radi o mostu na rečici Draževcu, koji su noću 27/28. marta pofušili delovi Daruvarskog NOP odreda, ali je verovatnije da je reč o mostu, dugom 18 m, koji su 26. marta porušili delovi Diverzantskog bataljona 6. korpusa NOVJ kod Severina, na železničkoj pruzi Bjelovar; — Grubišno Polje (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 73).

⁵ O tome vidi primedbu 11. uz prilog br. 54.

⁶ Desant na ostrvo Hvar, koje su poseli delovi 738. puka nemačke 118. lovačke divizije, izvršili su 22. marta dva bataljona 1. dalmatinske NOU brigade 26. NO divizije i nekoliko desetina iz sastava savezničkog komandosa. O tome vidi primedbu br. 2 uz dok. br. 211 i dokumente koji se tu navode.

⁷ Jedinice 11. divizije su u drugoj polovini marta 1944. deystvovalе protiv četnika u srednjoj Bosni (vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 156), a napad na ustaše u selu Jasenici izvela su noću 19/20. marta dva bataljona 6. dalmatinske NO brigade 19. NO divizije (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 77).

⁸ Omaška; treba: istoku.

⁹ Tu borbu su 18. marta vodili delovi 5. dalmatinske NO brigade i delovi Grupe sjevernodalmatinskih NOP odreda protiv jedne motorizovane kolone iz sastava nemačkog 1. puka »Brandenburg« (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 77 i 99).

Jedinice Petog korpusa razrušila su železničku prugu Bihać — Bosanska Krupa.¹⁰ U okolini Bronznog Majdana vode se sa neprijateljem žestoke borbe.¹¹ Ujovinu? borbama se ističu borci Sanskog partizanskog odreda, toji^{su} zadali fašistima velike gubitke. Na železničkoj pruzi Prijede?^r — Bosanski Novi uništen je jedan neprijateljski voz.¹² Ubijen^o je 30 i zarobljeno 15 fašista. Drugi voz je izbačen iz šinalna pruzi Bihać — Bosanska Krupa.¹³ I ovom prilikom ubijano je mnogo neprijateljskih vojnika.

14

¹⁰ Na železničkoj pruzi Bihać — Bosanska Krupa su diverzije izvodili Podgrmečki NOP odred i Drvarski NOP odredi (vidi AVII, reg. br. 7—2, k. 1628: izveštaj štaba Drvarskog NO? odreda, bez datuma, Štabu 5. korpusa NOVJ o dejstvima u prvoj polovini marta; reg. br. 12—5, k. 1630: izveštaj štaba Podgrmečkog NO? odreda od 12. marta 1944. Štabu 4. NOU divizije). Tu je, verovatno, ^o zajedničkoj akciji diverzantskih grupa ta dva odreda, koju su izjeli^o noću 24/25. marta. Tom prilikom su uništile lokomotivu i više vagona (od 30 vagona se u Bihać vratilo samo 6 ispravnih), a neprijatelj¹¹ (verovatno delovima nemačke legionarske 373. hrvatske pešadijske 3^{iv} divizije »Tigar«) naneti su gubici od 40 mrtvih i više ranjenih (vidi AVI^g-^{br}- 10—2, k. 1628: izveštaj Štaba Drvarskog NOP odreda br. 12, bez datuma, Štabu 5. korpusa NOVJ; reg. br. 13—5, k. 1630: izveštaj štaba Podgrmečkog NOP odreda od 28. marta 1944. Štabu 4. NOU divizije).

¹¹ Te borbe je 22. i 23. marta vodio Sanski NOP odred (vidi tom IV, knj. 24. dok. br. 3; AVII, reg. br. 38—5, k. 1²⁸: izveštaj Štaba Sanskog NOP odreda od 25. marta 1944. štabu 4. I^{PU} divizije).

¹² Voz su, miniranjem pruge, srušile jedinice⁴ NOU divizije 25. marta između železničkih stanica Blagaj i Svo^{na} (vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 185).

¹³ Voz su 25. marta, zajedničkom akcijom¹², diverzantske grupe Drvarskog i Podgrmečkog NOP odreda izbacile¹² šina između železničkih stanica Rudice i Blatna (vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 185; AVII, reg. br. 10—2, k. 1628: izveštaj Drvarskog NOP odreda br. 12, bez datuma, štabu 5. korpusa NOVJ).

¹⁴ Vidi pmimedbu 21. uz prilog br. 1.

BR. 49
RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 31. MARTA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U BOSNI, SRBIJI I SLOVENIJI¹

Br. 104.

Petak — 31. III. 1944.

Vrhovni štab Narodne oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

U Istočnoj Bosni Nemci su ponovo započeli ofanzivne operacije protiv naših jedinica. Naročito se žestoke borbe vode na oteku fronta Bijeljina — Čelić². Naše jedinice uspešno odbijaju sve neprijateljske napade.

U Srbiji su naše jedinice otpočele sa aktivnim operacijama. Žestoke borbe se vode sa Nemcima, Bugarima, nedićevcima i Mihajlovićevim četnicima.

Kod Prokuplja jedna naša brigada izvršila je napad na bugarske jedinice i do nogu ih potukla³. Zaplenjen je ratni materijal.

Prilikom jednog okršaja sa Keserovićevim četnicima ubijeno je 50 četnika, dok ih je veliki broj ranjeno⁴. Zaplenjena je izvesna količina ratne opreme.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a njegov snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 44, snimci 918—919.

² Reč je o borbama koje su od 26. do 28. marta vodile glavne 16. NOU i 36. NOU divizije protiv nemačke 13. SS dobrovoljačke brdske lovačke divizije »Handžar« (vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 159, 166, 186 i 187; knj. 24, dok. br. 5, 10, 60, 69 i 82).

³ Verovatno se odnosi na borbu koju je, 10. februara kod sela Bajčince (blizu Prokuplja), 3. južnomoravska NO brigada vodila protiv delova bugarskog 123. pešadijskog puka i jedne čete SDS. Tom prilikom je, pored nanetih gubitaka u ljudstvu, oboren i jedan bugarski avion (vidi Hronologiju NOB-a, str. 691). Međutim, nije isključeno da je reč o napadu koji su noću 28/29. februara 3. južnomoravska NO brigada, Zaječarsko-timočki NOP odred i Ozrenski partizanski bataljon izveli na jače delove bugarskog 123. pešadijskog puka, nanevši im osetne gubitke (vidi tom I, knj. 20, dok. br. 130 i 131).

⁴ Dragutin Keserović je bio komandant četničkog Rasinskog korpusa. Na taj korpus, u selu Devči (kod Prokuplja) noću 16/17. februara, napali su 3. južnomoravska NO brigada, Zaječarsko-timočki NOP odred i Ozrenski partizanski bataljon. Borba je vođena cele noći, dok četnički korpus nije razbijen i u neredu se povukao ka selu Velikoj Plani (vidi tom I, knj. 7, dok. br. 35)).

U borbama kod Velike Plane zarobljeno je 20 Mihajlovićevih četnika i zaplenjen je ratni materijal⁵. Bugarske jedinice i nedičevci koji su pokušali da priskoče četnicima u pomoć takođe su bili potučeni i naterani da ostupe⁶. Tom prilikom zaplenjena su 4 mitraljeza, mnogo municije i ratne opreme.

U Sloveniji se borbe nastavljaju kod Gorice⁷ i Idrije⁸. Svi neprijateljski napadi uspešno su odbijeni. Naši borci razrušili su železničku prugu Ljubljana — Rakek i izbacili iz koloseka jedan vojnički voz, usled čega je neprijatelj pretrpeo velike gubitke⁹.

Jedan naš odred izvršio je napad na Ribnicu i u toku trodnevnih bojeva istrebio 80 Nemaca¹⁰.

⁵ U selu Velikoj Plani (blizu Prokuplja), noću 19/20. avgusta, 3. južnomoravska NO brigada, Zaječarsko-timočki NOP odred i Ozrenski partizanski bataljon napali su na četnički Rasinski korpus i delove četničkog Topličkog korpusa (vidi tom I, knj. 7, dok. br. 35).

⁴ Reč je o delovima bugarske 27. pešadijske divizije podržanim avijacijom, protiv kojih su ceo dan 23. februara kod sela Džigolja (blizu Prokuplja) vodili borbe 3. južnomoravska NO brigada, Zaječarsko-timočki i Ozrenski partizanski bataljon. Jedinice NOV i POJ su bugarskim snagama nanele osetne gubitke (oborile su im i jedan avion), a same su imale 6 poginulih i 10 ranjenih. U toku borbe četnici su se neometano povukli iz sela Velike Plane ka Blacu i reci Rasini, jedinice NOV i POJ su uveče odstupile ka planini Malom Jastrepcu, a sutradan su se i bugarske jedinice vratile u Prokuplje (vidi tom I, knj. 7, dok. br. 35).

⁷ Reč je o borbama koje je u drugoj polovini marta vodio Južnomomvski NOP odred (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 31, 82 i 120).

⁸ Odnosi se na borbe koje su od 18. do 23. marta vodile jedinice 9. korpusa NOVJ protiv delova nemačkog 10. SS policijskog puka i 139. brdskog lovačkog puka nemačke 188. rezervne divizije (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 82).

⁹ Prugu su, noću 22/23. marte, srušili Mmersko odeljenje 10. slovenačke NO brigade »Ljubljanske«, na dužini od 30 m u blizini sela Goričice (između Borovnice i Preserja), i Minersko odeljenje 8. slovenačke NO brigade »Fran Levstik«, u zajednici s jednom četom 1. bataljona te brigade, na osam mesta (ukupne dužine 70 m), na odseku Rakek — Postojna. Iste noći je srušen voz s ukrcanom vojskom, koji je od Postojne išao ka Rakeku, i tom prilikom je poginulo oko 100 neprijateljevih vojnika (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 67 i 75). Uskoro posle toga delovi Notranjskog NOP odreda su u dva navrata, noću 25/26. i 26. marta, rušili prugu Rakek — Postojna, a 27. marta su srušili jedan voz (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 75).

¹⁰ Napad na Ribnicu, čiju je posadu sačinjavalo oko 150 Nemaca i 350 slovenačkih domobranaca, izvršile su noću 26/27. marta jedinice 8. NO divizije. Direktno su napadali dva bataljona 8. slovenačke NO brigade »Fran Levstik« i dva bataljona 9. slovenačke NO brigade, a podržavali su ih četiri topa od 75 mm, jedna haubica od 100 mm i dva minobacača od 81 mm. Potpunije o tome vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 61, 67 i 71.

U Slovenskom primorju vode se veoma žestoke borbe sa nemačkim motorizovanim kolonama, koje se kreću u severnom pravcu.

U Bačkoj naše partizanske jedinice izvršile su čitav niz uspešnih operacija¹¹.

U Baniji se vode jake borbe kod Petrinje, Sunje i Kostajnice¹². Kod Sunje je izbačen iz koloseka jedan nehiački voz¹³.

U Kordunu neprijatelj pod pritiskom naših jedinica ostupa sa svojih položaja kod Plaškog¹⁴.

U Liki borbe se nastavljaju u okolini Gospića¹⁵.

BR. 57

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 1. APRILA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U BOSNI, SLOVENIJI, SRBIJI, MAKEDONIJI I HRVATSKOJ¹

Br. 105.

Subota — 1. IV. 1944.

Vrhovni štab Narodne oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

¹¹ O aktivnosti partizanskih jedinica u Bačkoj u toku februara i marta 1944. vidi tom I, knj. 8, dok. br. 90 i 91.

¹² Te borbe je 26. i 27. marta vodila 7. NOU divizija protiv delova nemačke 1. kozačke konjičke divizije i ustaško-domobrinskih posada iz Kostajnice, Sunje i Petrinje. Potpunije o tome vidi tom V, knj. 25, dok. br. 120, 163 i 166.

¹³ Voz su 25. marta srušili delovi 2. diverzantskog bataljona 4. korpusa NOVJ (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 158; AVII, reg. br. 1/5—4, k. 121: izveštaj Štaba 2. diverzantskog bataljona od 25. marta 1944).

¹⁴ Delovi 846. puka nemačke legionarske 392: hrvatske pešadijske divizije »Plave« povukli su se 23. marta s položaja kod Plaškog pod pritiskom jedinica 8. NOU divizije (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 115 i u dok. br. 127 radiogram br. 1466 od 28. marta).

¹⁵ Borbe su 26. i 27. marta vodile jedinice 35. NO divizije protiv 31. i 34. ustaške bojne i delova nemačke legionarske 392. hrvatske pešadijske divizije »Plave« (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 132; AVII, reg. br. 3/1—26, k. 58: bojnu relaciju 1. zbornog područja za mart 1944).

¹⁶ Vidi primedbu 21. uz prilog br. 1.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a njegov snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 45, snimci 1—2.

U Istočnoj Bosni na otseku Čelić — Bijeljina nastavljaju se žestoki bojevi². Naše vojvodanske jedinice pod komandom generala Lekića³ odbijaju napade neprijatelja i kontranapadima osvajaju njegove položaje⁴. Tri neprijateljske kolone u toku jučerašnjeg dana uporno su pokušavale da zauzmu naše položaje⁵. Posle 3 sata teških bojeva neprijatelj je u panici pobjegao ostavivši na bojnopolju 90 vojnika i oficira, a takođe i komoru s 80 konja.

Jedinice 36 divizije u odlučnim bojevima odbacile su neprijateljske snage i zauzele nekoliko mesta⁶. Ubijeno je 100 fašističkih vojnika i 2 oficira. Prilikom novih pokušaja protivnika da povрати ta izgubljena mesta, naše jedinice istrebile su 50 neprijateljskih vojnika i mnogo ranile⁷. Zaplenjen je ratni materijal. Jedan odred druge jedinice u noćnom boju zauzeo je jako utvrđeno mesto neprijatelja⁸ i naterao ga u begstvo u Janju, gde ga je očekivala naša zaseda.

U Sloveniji blizu Gorice nastavljaju se žestoki bojevi s Nemcima⁹. U Primorju nastavljaju se bojevi kod Idrije¹⁰.

² Te borbe su vodile jedinice 16. NOU i 36. NOU divizije (vidi primedbu 2. uz prilog br. 56).

³ Danilo Lekić je tada bio komandant 16. NOU divizije. Do 3. marta 1944. ta divizija je u svom sastavu imala šest vojvodanskih udarnih brigada, a toga dana, po naređenju Vrhovnog štaba, od njih su tri (3. 5. i 6. brigada) ušle u sastav novoformirane 36. NOU divizije (vidi tom I, knj. 8, dok. br. 49). Neprijateljova ofanziva u istočnoj Bosni zahvatila je sve te vojvodanske brigade, osim 6. brigade, koja se (bez jednog svog bataljona) uspela održati u Vojvodini.

⁴ Reč je o borbama koje su 26. NOU i 36. NOU divizija vodile od 26. do 30. marta protiv nemačke 13. SS dobrovoljačke brdske lovačke divizije »Handžar« (vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 159, 166, 168 i 187; knj. 24, dok. br. 5, 10, 60, 69 i 82; knj. 26, dok. br. 9).

⁵ i ⁷ Kolone su bile iz sastava nemačke 13. SS dobrovoljačke brdske lovačke divizije »Handžar«, a napadale su, uz podršku tenkova, 5. vojvodansku NOU brigadu 36. NOU divizije. Te borbe su vođene 31. marta, u toku celog dana, južno od Brčkog (u rejonima sela Velikog Sela, Donjeg Zovtiika i Gornjeg Rahića). Brigada je nemačkim snagama nanela osetne gubitke, ali je i ona imala znatne gubitke: 12 poginulih i 36 ranjenih (vidi tom IV, knj. 26, dok. br. 9).

⁶ Te borbe su vođene od 26. do 30. marta (vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 159, 185, 186 i 188; knj. 24, dok. br. 10 i 60; knj. 26, dok. br. 9).

⁸ Reč je o 2. vojvodanskoj NOU brigadi i njenom napadu, noću 27/28. marta, na delove nemačke 13. SS dobrovoljačke brdske lovačke divizije »Handžar« koji su se bili utvrdili na Gavrića brdu. Brigada je, borbom prsa u prsa, razbila nemačke snage i prinudila ih na povlačenje preko reke Janje ka mestu Janju, ali je i sama imala osetne gubitke: 21 poginulog, 32 ranjena i 2 nestala (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 5).

⁹ Borbe je vodio Južnoprиморski NOP odred (vidi primedbu 6. uz prilog br. 56).

¹⁰ Reč je o borbama jedinica 9. korpusa NOVJ (vidi primedbu 7. uz prilog br. 56).

Naše jedinice vrše stalne napade na željezničku prugu Rakek — Ljubljana, koja je razrušena na mnogo mesta.

U cilju razbijanja neprijateljskih snaga, skoncentrisanih na granici Srbije i Makedonije, koje su određene za napad na oslobođenu teritoriju¹¹, naše srpske i makedonske jedinice otpočele su intenzivni napad na neprijatelja¹². 27-og marta one su na juriš zauzele Ristovac¹³. Tom prilikom spaljeni «u svi željeznički uređaji, uništeno je 4 ešelona, 100 vagona sa hranom za Nemačku i vagon pomorandži za Gebelsa. Ubijeno je 50 Bugara i 20 Nemaca. Zaplenjeni su trofeji.

Južnomoravska brigada u borbi sa četnicima potpuno ih je razbila i zarobila 30 četnika¹⁴. Zaplenjen je ratni materijal.

Grupa severnodalmatinskih odreda poslednjih dana u provedenim operacijama istrebila je 70 Nemaca¹⁵. Ranjeno je 35 i 20 zarobljeno. Uništeno je 5 kamiona.

¹¹ Borbena dejstva jedinica NOV i POJ na kumanovsko-vranjskom i crnotravskom prostoru u februaru i martu-1944. prinudila su bugarskog okupatora da iz Bugarske dovlači nove snage za ojačavanje svojih posada na-tom prostoru. Istovremeno je bugarska 5. okupaciona armija za ofanzivna dejstva na kumanovsko-vranjskom i crnotravskom području pripremila svoja tri odreda: Moravski, Vlasinski i Trnski, svaki sa po tri bataljona. Pored tih odreda, predvidela je još i angažovanje 52. i 53. pešadijskog puka. Ofanzivna dejstva su počela 18. marta (vidi Hronologiju NOB-a, str. 711. i 716).

¹² Reč je o 3. makedonskoj NOU brigadi i Kosovskom partizanskom bataljonu (formiranom na Skopskoj Crnoj gori), koji su 16. i 17. marta napali bugarske snage i potisli ih iz sela: Biljače, Bratoselca, Buštranja, Svinjišta i Bugarinja (vidi tom VII, knj. 3, dok. br. 35).

¹³ Železničku stanicu Ristovac su napali i zauzeli, noću 27/28. marta, glavnina 3. makedonske NOU brigade i Kosovski NOP odred. Istovremeno su kod sela Rataja srušili most, a kod sela Nosalca kompoziciju s ratnim materijalom. Potpunije o tome vidi tom I, knj. 20, dok. br. 140 i 142; tom VII, knj. 3, dok. br. 42.

¹⁴ Odnosi se na borbu koju je 18. marta, na planini Vidojevici, 4. južnomoravska NO brigada vodila protiv delova četničkog Rasinskog korpusa (vidi Hronologiju NOB-a, str. 716).

¹⁵ Potpunije o dejstvima Grupe severnodalmatinskih NOP odreda u toku marta 1944. vidi tom V, knj. 25, dok. br. 91 i 94.

¹⁴ Vidi primedbu 21. uz prilog br. 1.

BR. 49

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 1. APRILA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U BOSNI, VOJVODINI I HRVATSKOJ¹

Vrhovni štab Narodne oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

U Istočnoj Bosni borbe se nastavljaju. Do sada su propali svi pokušaji Nemaca i nedićevaca da se probiju u dubinu oslobođene teritorije². Isto tako je i propao plan izdajnika Nedića, koji je nameravao da se sa svojim jedinicama probije preko Drine u Bosnu i da je prema ugovoru sa Nemcima zauzme. Premda su Nemci na otseku fronta Brčko — Majejica — Bijeljina ubacili u borbu jake snage, da omoguće nedićevcima da se kod Ljubovije probiju u Bosnu, naše jedinice ne samo da su sprečile tu nameru, nego su Nemcima i nedićevcima zadale velike gubitke i odbacile ih preko Drine³.

Na otseku fronta kod Jahorine jedinice 19-te birčanske brigade sa uspenom čiste teritoriju od Mihajlovićevih četnika⁴.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a njegov snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 45, snimci 10—11. Izveštaj je emitovan u drugoj radio-emisiji br. 105 od 1. aprila 1944. godine.

² Kvislinške snage Milana Nedića nisu učestvovala u borbama protiv jedinica NOV i POJ u istočnoj Bosni. Međutim, pojedini štabovi brigada NOVJ su za neke četničke grupe smatrali da su formacije Milana Nedića, pa je to preneto višim štabovima, a potom i Vrhovnom štabu NOV i POJ.

³ Na levu obalu reke Drine, kod sela Pećišta (Pravoslavnog i Muslimanskog), prebacila se noću 28/29. marta manja grupa četnika, ali je pobjegla nazad preko Drine čim je primetila dolazak delova 6. istočnobosanske NOU brigade. Sledeće noći, kod sela Voljavice, prebacila se druga grupa četnika (300—350 ljudi) i zauzela Bratunac, ali su je 30. marta delovi 17. NOU divizije razbili i odbacili preko Drine. Za tu grupu je Štab 17. NOU divizije napisao, u izveštaju upućenom Štabu 3. korpusa, da pripada kvislinškim formacijama Milana Nedića. To isto je Štab 3. korpusa prosledio Vrhovnom štabu NOV i POJ (vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 165 — radiogram od 30. marta sa 45 grupa i radiogram od 31. marta sa 68 grupa; knj. 24, dok. br. 4), pa se stoga u ratnim izveštajima Vrhovnog štaba govori o borbama jedinica NOV i POJ u istočnoj Bosni i protiv kvislinških vojnih formacija Milana Nedića.

⁴ Devetnaesta birčanska NOU brigada 27. NOU divizije nije u toku marta vodila borbe na sektoru Jahorine. Ojačana 2. bataljonom 2. krajiške NOU brigade, ona je, izvršavajući naređenja štaba svoje divizije, od 5. do 8. marta vodila borbe protiv delova 1. ustaškog stajaćeg djelatnog zdruga u rejonu Rogatice i 9. marta zauzela Ustipraču, ali se u njoj zadržala samo nekoliko sati. Potom je, 14. marta, vodila borbu protiv četnika u rejonu Goražda, istog dana i Goražde zauzela, ali se i u njemu zadržala svega nekoliko sati (vidi tom IV, knj. 23, dok.

Partizanski odredi u Sremu pojačali su aktivnost na železničkoj pruzi Zagreb — Beograd. U toku poslednjih dana na ovoj pruzi su uništena dva nemačka voza⁵.

U Bačkoj je izbačen iz koloseka teretni voz na pruzi Novi Sad — Subotica⁶.

Borci Prvog sremskog partizanskog odreda izvršili su uspešnu operaciju u Sremskoj Kamenici⁷. Jedinice Drugog sremskog partizanskog odreda izvršile su napad na neprijateljsku kolonu kod Jamene na obali Save⁸. Neprijatelj je pretrpeo velike gubitke.

br. 76). Brigada je u drugoj polovini marta čistila teren od ranije razbijenih četničkih delova: najpre u rejonu Ustikoline (od 15. do 22. marta), potom između donjeg toka Sutjeske i gornjeg toka Drine (od 23. do 26. marta), a zatim istočno od Foče, u rejonu sela Orahova (27. i 28. marta). Nakon toga, krajem marta, ona je upućena da razbije ustašku miliciju u selima ina severnim padinama planine Treskavice (vidi tom IV, knj. 25, dok. br. 59), a u međuvremenu je Štab 3. korpusa, šaljući izveštaj Vrhovnom štabu NOV i POJ o najnovijim uspesima 19. birčanske NOU brigade, izvestio da je ona na sektoru Jahorine zarobila 15 četnika i ubila četničkog komandanta Marinka Ivanovića (vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 165 — radiogram od 30. marta sa 33 grupe). Očigledno je omaškom sektor istočno od Foče tu zamenjen sektorom Jahorine.

⁵ Prema izveštaju 4. oružničke pukovnije od 25. marta 1944. Glavnog zapovjedništva oružništva NDH, u Sremu su na železničkoj pruzi Beograd — Zagreb u toku prve polovine marta usledile sledeće tri diverzije: noću 9/10. marta naišao je teretni voz na minu između sela Martinaca i sela Lačarka (kod Sremske Mitrovice) i tom prilikom su izbačeni iz šina i oštećeni lokomotiva, dvoja štitna kola i tri vagona; noću 11/12. marta naišao je teretni voz na minu između Rume i Sremske Mitrovice, kojom prilikom su izbačeni iz šina i oštećeni lokomotiva i 5 vagona; noću 14/15. marta naišao je teretni vojni voz na minu između sela Lačarka i sela Martinaca, izbačeni su i oštećeni lokomotiva i dva vagona, pruga oštećena, a dva nemačka vojnika ranjena (vidi tom I, knj. 17, dok. br. 149). Međutim, u ratnom izveštaju Glavnog štaba NOV i PO Vojvodine br. 13 od 28. maja 1944. ne pominju se prve dve diverzije, a za treću piše da ju je izvela 1. četa Udranog diverzantskog bataljona. Pored ostalog, navodi se i to da je 2. četa istog bataljona 16. marta, miniranjem železničke pruge između Sremske Mitrovice i sela Lačarka, uništila lokomotivu i nekoliko vagona vojnog voza i da je ista četa 30. marta kod Rume miniranjem pruge srušila jedan voz, uništivši lokomotivu i nekoliko vagona (vidi tom I, knj. 8, dok. br. 91).

⁶ Akciju su, 17. marta kod Novog Vrbasa, izvele jedinice 3. bačko-baranjskog NOP odreda i tom prilikom uništile lokomotivu i tri vagona (vidi tom I, knj. 8, dok. br. 91).

⁷ Odnosi se na upad jedne čete 1. sremskog NOP odreda u Sremsku Kamenicu (kod Petrovaradina) 10. marta. Četa je tom prilikom ubila tri neprijateljeva vojnika, a zaplenila pet pušaka i nekoliko stotina metaka (vidi tom I, knj. 8, dok. br. 91).

⁸ Verovatno je reč o borbi vođenoj 10. marta protiv delova nemačke 13. SS dobrovoljačke brdske lovačke divizije »Handžar«.

U Slavoniji naši su borci razrušili železničku prugu i cestu Beograd — Zagreb⁹.

U Dalmaciji i Hrvatskom Primorju nemačka avijacija pokazuje veliku aktivnost. Nemački aeroplani su u toku posljednjih dana bombardovali dva puta Vis¹⁰. Fašisti vrše na ostrvima strašni zulum, i odvođe sa ostrva silom veliki broj ljudi.

Vrhovni štab Narodno-oslobodilačke vojske i partizanskih odreda Jugoslavije objavio je zahvalnost mitraljescima 11-te krajiške brigade Milanu Rodiću, Rezeku Hadžidediću i devojci-borcu Mili Bijelić, koji su se istakli za vreme operacija na železničkoj pruzi Dobrljin — Bosanski Novi, kada je bio napadnut neprijateljski voz¹².

Mitraljesci su ubili 32 Nemca, a hrabra devojka Mila Bijelić sama je uništila 7 Nemaca i za vreme jake vatre iznela ranjene borce, koji su se nalazili u blizini neprijatelja.

⁹ Tu železničku prugu su noću 27/28. marta srušile jedinice 6. korpusa NOVJ: 12. NO divizija, 2. bataljon Diljskog NOP odreda (1. bataljon toga odreda vodio je borbu protiv domobranskih osiguravajućih delova) i 1. bataljon 21. NOU brigade 28. NOU divizije. Pruga je, između Novske i Vinkovaca, srušena na 355 mesta, presečeno je 890 tt stubova, polupano je 16.700 izolatora, a sva žica je makazama iseckana. Domobranski osiguravajući delovi su imali 55 mrtvih i veći broj ranjenih. Istovremeno su jedinice Požeškog NOP odreda izvele demonstrativan napad na Slavonsku Požegu, a jedinice Daruvarskog NOP odreda na Lipik i Pakrac. Potpunije o tome vidi tom V, knj. 25, dok. br. 123, 162, 163, 166 i 167; knj. 26, dok. br. 73.

¹⁰ Ostrvo Vis je 22. marta bombardovalo 12 nemačkih aviona. Tom prilikom je uništen patrolni čamac PČ 70 iz flote 4. pomorsko-obalskog sektora Mornarice NOVJ, a u selu Komiži su poginula 3 i ranjena 33 lica. Još jače je bombardovanje izvršila nemačka avijacija 28. marta: tada je potopljeno 5 i oštećeno 8 motornih jedrenjaka iz flote 4. pomorsko-obalskog sektora, poginulo 6 pripadnika NOV i POJ i 6 britanskih vojnika, a ukupno ranjeno 12 (vidi tom VIII, knj. 2, dok. br. 56 — radiogram br. 297 od 29. marta).

¹¹ Vidi primedbu 21. uz prilog br. 1.

¹² Verovatno se odnosi na borbu koju je 11. krajiška NOU brigada s/odila 20. marta (vidi AVII, reg. br. 46/50—1, k. 771: knjigu primljenih i poslanih depeša Štaba 11. NOU divizije, radiogram br. 130 od 21. marta 1944).

BR. 59

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 3. APRILA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U BOSNI, SRBIJI, CRNOJ GORI, SLOVENIJI I HRVATSKOJ¹

Br. 108

Ponedjeljak — 3. IV. 1944.

Vrhovni štab Narodno-oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

U Istočnoj Bosni naše jedinice vode žestoke bojeve protiv Nemaca i nedićevskih snaga na otketu Zvornik — Ljubovlje² kao i na otketu Bijeljine.³ Naše jedinice drže čvrsto svoje položaje i zadaju neprijatelju velike gubitke. U cilju da napadnu naše jedinice iza leđa, Nemci su poslali iz Tuzle veliku kolonu, koju su naše jedinice 37-divizije na putu razbile.⁴ Naše

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a njegov snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 45, snimci 31—33.

Redakcija je izostavila »Nedeljni pregled ratnih operacija Narodno-oslobodilačke vojske i partizanskih odreda Jugoslavije« od 2. aprila 1944. On je objavljen u radio-emisiji br. 106. Takođe je izostavljen i tekst »Omladinske emisije« od 2. aprila, objavljen u radio-emisiji br. 107. Te dve radio-emisije nalaze se na snimcima 13—30, a izostavljene su stoga što u njima nema značajnijih podataka o borbenim dejstvima jedinica NOV i POJ koji bi se suštinski razlikovali od podataka u ratnim izveštajima Vrhovnog štaba iz proteklih sedam dana.

² Reč je o borbama koje su na tom sektoru, 29. i 30. marta, delovi 6. istočnobosanske NOU brigade i 15. majevičke NOU brigade 17. NOU divizije vodili protiv četničkih delova koji su se iz Srbije prebacili na levu obalu Drine i koji su bili podržani nemačkom artiljerijom iz Bajihe Bašte (vidi primedbe 2. i 3. uz prilog br. 58; tom IV, knj. 24, dok. br. 69 — str. 222).

³ Na tom sektoru su 4. vojvođanska NOU brigada 16. NOU divizije, 17. majevička NOU brigada 38. NOU divizije, Mačvanski NOP odred i 2. sremski NOP odred vodili borbe protiv 27. puka nemačke 13. SS dobrovoljačke brdske lovačke divizije »Handžar« (vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 132, 144, 163 i 166).

⁴ Trideset sedma NOU divizija nije u to vreme dejstvovala u istočnoj Bosni, već u Crnoj Gori i Sandžaku, i to na prostoru: Berane (sada: Ivangrad) — Bijelo Polje — Komarani — Prijepolje — Pljevlja (vidi tom I, knj. 16, dok. br. 141). Protiv kolone iz Tuzle (verovatno je bila iz 3. domobranskog lovačkog zdruga), koja je 26. marta nastupala preko sela Simina Hana i sela Gornje Tuzle ka selu Loparima (vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 185), borbe je, verovatno, vodio Majevički NOP odred 38. NOU divizije. O tim borbama redakcija nije uspela pronaći autentične izvore, ali bi se to moglo zaključiti po tome što se taj odred, u vreme kretanja te domobranske kolone, nalazio u rejonu sela Lopara (vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 132; AVII, reg. br. 53—6, k. 950: naređenje štaba 16. NOU divizije od 24. marta 1944. potčinjenim jedinicama za odbranu slobodne teritorije).

jedinice razbile su takođe veliku grupu Nemaca i nedićevaca, koji su pokušali prebaciti se preko rijeke.⁵ Odbijen je takođe napad neprijatelja na Dubravicu.⁶

Žestoki bojevi vode se sa neprijateljem i na otseku fronta Sokolac — Rogatica.⁷ Naše jedinice 27-me divizije potpuno su očistile od četnika i nedićevaca otsek fronta Trnovo — Jablanica — Crna Reka.⁸ Tom prilikom je zaplenjeno mnogo oružja i hrane.

Znatan dio naših jedinica vrlo brzo napreduje u unutrašnjost Srbije.⁹

U Crnoj Gori na otseku fronta Nikšić — Danilov Grad,¹⁰ gde Nemci pokušavaju uspostaviti vezu sa svojim otsečenim garnizonom u Nikšiću, vode se veoma žestoki bojevi.¹¹ Neprijatelj trpi velike gubitke.

⁵ Reč je o reci Drini (vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 165 — radiogram od 31. marta sa 68 grupa).

⁶ Na selo Dubravicu (Pravoslavnu i Katoličku), kod Brčkog, 28. marta, napadali su delovi nemačke 13. SS dobrovoljačke brdske lovačke divizije »Handžar«, a taj napad je odbila 3. vojvodanska NOU, brigada 36. NOU divizije (vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 159).

⁷ Na tom sektoru je, u drugoj polovini marta, Romanijski NOP odred vodio borbe protiv 1. ustaškog stajaćeg djelatnog zdruza (vidi AVII, reg. br. 2—6, k. 1627: izveštaj štaba Romanijskog NOP odreda od 1. aprila 1944. Štabu 17. NOU divizije; reg. br. 3/2—7, k. 57: bojnu relaciju 1. ustaškog stajaćeg djelatnog zdruza od 12. aprila 1944).

⁸ Odnosi se na dejstva glavnine 2. krajiške NOU brigade i Jahorinskog NOP odreda od 22. do 27. marta (vidi tom IV, knj. 25, dok. br. 59). Na tom prostoru nije bilo kvislinških oružanih formacija Milana Nedića, već su to bili četnici Draže Mihailovića i delovi Domdo (Dombanske dobrovoljačke) satnije iz Trnova (vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 167 i 186).

⁹ Odnosi se na prodor Udarne grupe divizija NOVJ (2. proleterske i 5. NOU divizije) u zapadnu Srbiju. Nastupajući iz rejona Rudog, Udarne grupa je, posle jedanaestodnevnih borbi i marševa, prešla oko 200 km, izbila u dolinu Ibra i noću 30/31. marta pokušala da iz pokreta forsira ovu reku u rejonu Raške i prebaci se na Kopaonik. Međutim, oko 14 pešadijskih bataljona nemačkih, bugarskih i nedićevskih, ukupne jačine oko 10.000 vojnika, u oštroj borbi, odbili su napad Udarne grupe divizija NOVJ, pa je ona, po naredbi svoga štaba, 31. marta odstupila prema gornjem toku Studenice. Potpunije o tome vidi dok. br. 236 u ovoj knjizi; tom I, knj. 20, dok. br. 150 i 155; knj. 21, dok. br. 96, 97 i 98.

¹⁰ Na karti 1:100.000 piše: Danilovgrad.

¹¹ Jedinice Primorske operativne grupe i Zetskog i Lovćenskog NOP odreda su, od 18. do 29. marta, sprečavale prodor delova nemačke 181. pešadijske divizije komunikacijom Danilovgrad — Nikšić radi deblokiranja nemačkog garnizona u Nikšiću. Naročito su oštre borbe vodili, 28. i 29. marta, 4. bataljon 6. crnogorske NOU brigade i delovi Zetskog NOP odreda, ali su ih nemačke snage (jačine oko 2.000 vojnika) i četnici odbacili od komunikacije i prodrli u Nikšić. Nakon toga su Nemci uspostavili obezbeđenja duž komunikacije, u selima: Stubići, Bogetićima, Cerovu, Drenovštici, Bogtnilovićima, Ržištu i Zaga-

Na otseku fronta Prijepolje — Pljevlja i Prijepolje — Brodarevo naše jedinice 37-me divizije vode bojeve sa Nemcima i Mihajlovićevim četnicima u veoma teškim uslovima.¹² Neprijatelj je u ovim bojevima izgubio oko 140 ubijenih i ranjenih vojnika.

U Sloveniji naše jedinice vrše veliki pritisak na željezničku prugu Trst — Ljubljana.¹³ Kod Novog Mesta su naši borci izbacili iz koloseka dva voza. Naše jedinice nastavljaju žestoke bojeve sa nemačkim trupama. Odbijeni su svi napadi neprijatelja iz Velikih Lašča.¹⁴ Naše srpske jedinice vodile su kod Kosančića žestoke bojeve sa Mihajlovićevim četnicima, koji su trajali cijeli dan.¹⁵ Ubijeno je 20 četnika, među njima nekoliko oficira. Zaplenjena su 4 puškomitraljeza, 50 pušaka, 40 konja i arhiva četnika.

U Moslavini naše jedinice vode žestoke bojeve sa Nemcima, koje pomažu tenkovi i konjica.¹⁶

raču (vidi tom III, knj. 7, dok. br. 124, 127, 129 i 132). Međutim, štab Primorske operativne grupe je 1. aprila izdao naređenje svojim brigadama da razbiju neprijateljeva osiguranja i ponovo blokiraju neprijateljev garnizon u Nikšiću, što su brigade i izvršile u borbama od 2. do 4. marta (vidi tom III, knj. 7, dok. br. 136, 142 i 324; knj. 10, dok. br. 33).

¹² Te borbe je 37. NOU divizija vodila od 20. do 27. marta (vidi tom I, knj. 16, dok. br. 141; tom III, knj. 7, dok. br. 125).

¹³ Na toj komunikaciji su često dejstvovali delovi Notranjskog NOP odreda, a povremeno i delovi 10. slovenačke NO brigade »Ljubljanske« 18. NO divizije (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 65, 67, 75, 81, 83, 86 i 88).

¹⁴ Reč je o borbama koje je 8. slovenačka NO brigada »Fran Levstik« 18. NO divizije 28. marta vodila protiv jedne nemačko-kvislinške motorizovane kolone, ojačane tenkovima (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 81).

¹⁵ Verovatno se odnosi na borbu koju je 4. južnomoravska NO brigada vodila 18. marta protiv delova četničkog moravskog korpusa (vidi Hronologiju NOB-a, str. 716).

¹⁶ Odnosi se na borbe koje je 2. NO brigada 33. NO divizije, 29. marta kod sela Oborova, vodila protiv delova nemačke 1. kozačke konjičke divizije, kojom prilikom je 2. NO brigada imala 212 poginulih, ranjenih i nestalih (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 5 i 52), zatim na borbe koje je glavnipa 1. moslavačke NO brigade 33. NO divizije, na jugoistočnim padinama Moslavačke gore, vodila protiv nemačkih i ustaških snaga, kao i na borbe koje su 1. čehoslovačka NO brigada »Jan Žižka« Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske i Udarni bataljon Istočne grupe NOP odreda 10. korpusa NOVJ 31. marta vodili u rejonu sela Gornje Dubrave (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 141 — radiogram br. 1516 od 2. aprila; AVII, reg. br. 1—2, k. 119/1: knjigu primljenih depeša Glavnog štaba NOV i PO, Hrvatske, radiogram br. 1797 od 1. aprila 1944).

U Kordunu vode se bojevi oko Karlovca.¹⁷ Neprijatelj trpi velike gubitke.

U Baniji su naši borci razrušili železničku prugu Sunia — Bihac.¹⁸

Saveznička avijacija bombardirala je u Hrvatskom Primorju Bakarski zaliv. Potopljeno je nekoliko natovarenih brodova.

19

Vrhovni štab Narodne oslobodilačke vojske i partizanskih odreda Jugoslavije objavljuje zahvalnost Mergli Stevanu-Bača, zamjeniku komandira 1-og bataljona 3-će brigade 36-te divizije, koji se istakao u bojevima u Istočnoj Bosni. Na otku fronta Čelić, Mergla Stevan ubio je jednog Nijemca, zatim je iz njegove puške ubio njemačkog mitraljesca, a iz njegovog mitraljeza istrijebio je mnogo fašističkih vojnika.

¹⁷ Reč je o borbama koje je, 29. i 30. marta, Kordunaški NOP odred vodio protiv 5. ustaške i 10. ustaške bojne, prilikom prodora ovih bojini iz Karlovca pravcem selo Vukmanić — selo Tušilović — selo Trebinje (vidi AVII, reg. br. 3/13—2, k. 119/1: knjigu primljenih depeša Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske, radiogram br. 90 od 30. marta; reg. br. 3/1—19, k. 58: bojne relacije 1. zbornog područja za mart 1944).

¹⁸ Glavnina 7. NOU divizije je noću 29/30. marta razorila železničku prugu između železničkih stanica Sunja i Kostajnica, na dužini od 7 km (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 167; knj. 26, dok. br. 23).

" Vidi primedbu 21. uz prilog br. 1.

BR. 49

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 4. APRILA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U BOSNI, HRVATSKOJ, CRNOJ GORI I SLOVENIJI¹

Br. 109.

Utorak — 4. IV. 1944.

Vrhovni štab Narodno-oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

U Istočnoj Bosni naše jedinice i dalje vode borbu sa Nemcima,² četnicima i neđićevcima³ kako na Drini,⁴ tako i na ostalim osecima fronta.

U Slavoniji jedinice 6-og korpusa izvršile su napad na glavnu železničku prugu Beograd — Zagreb i to u dužini od 150 kilometara.⁵ Pruga je razrušena na nekoliko mesta. Dignut je u vazduh jedan železnički most.⁶ Između Kapele⁷ i Perkovaca saobraćaj je potpuno obustavljen, dok je između Kapele⁸ i Novske obustavljen u toku 34 sata.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a njegov snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 45, snimak 41 — 42.

² Borbe protiv nemačke 13. SS dobrovoljačke brdske lovačke divizije »Handžar« vodili su, krajem marta i početkom aprila, 16. NOU i 36. NOU divizija i delovi 38. NOU divizije (vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 159, 166, 168 i 187; knj. 24, dok. br. 5, 10, 60, 69 i 82; knj. 26, dok. br. 9).

³ Kvislinške formacije Milana Nedića nisu tada učestvovala u borbama protiv jedinica NOV i POJ u istočnoj Bosni (vidi primedbu 2. uz prilog br. 58).

⁴ Reč je o borbama protiv jednog četničkog odreda, jačine oko 300—350 ljudi, koji se noću 29/30. marta prebacio na levu obalu Drine, kod sela Voljavice, nedaleko od Ljubovije. četnički odred je ujutro 30. marta potisnuo delove 2. bataljona 15. majevičke NOU brigade i zauzeo Bratunac. Međutim, ubrzo je prispeo 3. bataljon 6. istočnobosanske NOU brigade, pa su on i delovi 2. bataljona 15. majevičke NOU brigade izvršili protivnapad na četnički odred i proterali ga iz Bratanca na desnu obalu Drine. Jedinice 17. NOU divizije koje su se borile protiv tog četničkog odreda bile su ubeđene da on pripada kvislinškim formacijama Milana Nedića (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 4).

⁵ Tu prugu su jedinice 6. korpusa NOVJ razorile noću 27/28. marta (vidi primedbu 9, uz prilog br. 58).

⁶ Reč je o mostu na reci Draževcu, koji je, noću 27/28. marta, porušio Daruvarski NOP odred iz Zapadne grupe NOP odreda 6. korpusa NOVJ (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 73).

⁷ i ⁸ Na karti 1:100.000 piše: Nova Kapela-Batrina.

Jedinice naše Primorske grupe, koje se bore u Crnoj Gori, na cesti između Cetinja i Podgorice⁹ potukle su jednu nemačko-četničku kolonu.¹⁰ Preko 100 neprijateljskih vojnika je istrebljeno, dok je 102 zarobljeno. Borbe se takođe vode na otseku Nikšić — Danilov Grad.¹¹

U Sloveniji naše jedinice i dalje vrše pritisak na prugu Ljubljana — Rakek.¹² Iz koloseka su izbačena dva voza sa cisternama.¹³

Na cesti Kočevje — Velike Lašče naši su borci potukli jednu nemačku kolonu i zadali joj tom prilikom velike gubitke.¹⁴ Uništen je jedan nemački tenk, dva teretna automobila i autobus.

Kod Ljubljane su naše jedinice zauzele posle uspešnog napada jedno neprijateljsko uporište.¹⁵ Tom prilikom je izgorelo 70 nemačkih vojnika skupa sa oružjem.

⁹ Sada: Titograd.

¹⁰ Te borbe su, noću 28/29. marta, vodili 4. bataljon 2. dalmatinske NOU brigade, 4. bataljon 6. crnogorske NOU brigade i Lovčenski NOP odred protiv delova nemačke 181. pešadijske divizije i četnika (vidi tom III, knj. 7, dok. br. 121, 123 i 133).

" U zahvatu komunikacije Danilovgrad — Nikšić su, krajem marta i početkom aprila 1944, jedinice Primorske operativne grupe vodile borbe protiv delova nemačke 181. pešadijske divizije i četnika. Potpunije o tome vidi primedbu 11. uz prilog br. 59.

¹² Na tom sektoru su dejstvovali delovi Notranjskog NOP odreda i, povremeno, delovi 10. slovenačke NO brigade »Ljubljanske«.

¹³ Verovatno je reč o iskliznuću vozova između Logateca i Planine 26. marta i između Rakeka i Postojne 27. marta (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 153). Do oba iskliznuća je došlo usled miniranja pruge.

" Borbu protiv te kolone je, 30. marta, vodila 8. slovenačka NO brigada »Fran Levstik« 18. NO divizije (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 88).

¹⁵ Redakcija nije sasvim sigurna o kojem je uporištu reč. Možda se radi o napadu na nemačku žandarmeriju i policiju u Motniku (kod Kamnika), 17/18. marta, kojom prilikom je "poginulo 50 žandarma i policajaca (vidi tom V, knj. 12, dok. br. 153), ali je verovatnije da je tu reč o napadu na fortifikacijski dobro utvrđeno nemačko uporište u selu Moravču (kod Kamnika). Njega su noću 19/20. marta zauzele 1. slovenačka NOU brigada »Tone Tomšič« 14. NO divizije i jedna četa 6. slovenačke NOU brigade »Slavko Šlander« (ostali deo te brigade je osiguravao napad) 4. operativne zone Glavnog štaba NOV i PO Slovenije. Obe otporne tačke u kojima se posada uporišta skoncentrisala delimično su razorene miniranjem, a potom zapaljene. Pretrpevši manje gubitke (2 poginula i 3 ranjena), posada se povukla u betonske bunke u podrumima, odakle je nastavila da pruža otpor, koji, zbog nedostatka teškog naoružanja, nije slomljen. Nemajući snaga koje bi držale blokadu i istovremeno se suprotstavljale nemačkim pojačanjima koja su pristizala, 1. i 6. slovenačka NOU brigada su se 20. marta povukle (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 51, 68, 96, 141 i 153).

U Moslavini, na železničkoj pruzi Zagreb — Banova Jaruga, izbačen je iz koloseka jedan vojnički voz.¹⁶ Saobraćaj je bio obustavljen u toku 10 sati.

Prilikom napada na jednu nemačku kolonu u Zagorju naši borci su istrebili 20 fašista i zaplenili izvesnu količinu ratnog materijala.¹⁷

18

BR. 61

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 5. APRILA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U SRBIJI, SLOVENIJI, CRNOJ GORI, BOSNI I HERCEGOVINI I HRVATSKOJ¹

Br. 110.

Sreda — 5. IV. 1944.

Vrhovni štab Narodno-oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

U Srbiji na oteku fronta Raška — Ivanjica — Užice vode se žestoke borbe sa Nemicima, neđićevcima i Mihajlovićevim četnicima.²

¹⁶ Diverziju su, 20. marta, izvele jedinice 3. diverzantskog bataljona 10. korpusa NOVJ kod železničke stanice Prečec na relaciji selo Dugo Selo — selo Banova Jaruga (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 127 — radiogram br. 1488 od 30. marta, i dok. br. 130 i 154 u istoj knjizi).

¹⁷ Verovatno je reč o borbama koje je 23. marta vodila 2. NO brigada »Matija Gubec« 32. NO divizije (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 52).

¹⁸ Vidi primedbu 21. uz prilog br. 1.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a njegov snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 45, snimci 51—52.

² Reč je o borbama koje su krajem marta i početkom aprila jedinice Udarne grupe divizija NOVJ vodile blizu Ušća i kod Ivanjice: kod sela Bzovika je 1. krajiška NOU brigada 31. marta vodila borbu protiv 1. bataljona bugarskog 70. pešadijskog puka i 2. bataljona bugarskog 69. pešadijskog puka, a noću uoči 1. aprila su protiv tih istih bugarskih jedinica vodili borbe 2. srpska proleterska brigada i dva bataljona 10. krajiške NOU brigade na liniji selo Erci — selo Lazi; na položajima Veliko brdo — Tičja glava — selo Borike 31. marta su vodili borbe tri bataljona 4. crnogorske proleterske brigade protiv delova bugarskog 61. pešadijskog puka, a kod sela Bzovika su 1. aprila delovi

Za vreme poslednjeg napada na železničku prugu Beograd — Zagreb, jedinice 6-og korpusa razrušile su prugu na 350 mesta.³

U Sloveniji naše jedinice i dalje vrše jaki pritisak na železničku prugu Ljubljana — Trst.⁴ Izbačena su iz koloseka dva vojnička voza, usled čega je saobraćaj bio obustavljen u toku 67 sati. Potpuno je obustavljen saobraćaj na pruzi Ljubljana — Zidani Most.⁵ I na ovoj pruzi su uništena dva voza i zaplenjen je ratni materijal.⁶

U Venecijanskoj Sloveniji⁷ vode se žestoke borbe sa nemačkim motorizovanim kolonama. Naši borci su i ovde razrušili železničku prugu,⁸ uništili 9 teretnih automobila⁹ i istrebili 30 Nemaca.

4. krajiške NOU brigade i 10. krajiške NOU brigade vodili borbe protiv delova bugarskog 61. pešadijskog puka; kod sela Mijovića i na Velikim livadama je 2. aprila vodila borbe 3. srpska NOU brigada protiv dve čete iz bugarske 25. sabirne divizije, a 3. aprila ona je odbacila u Ivanjicu izviđačke jedinice pomenute bugarske divizije. Potpunije 0 tome vidi tom I, knj. 7, dok. br. 64, 66, 68, 70—72, 76—78 i 84; knj. 20, dok. br. 150 i 155; knj. 21, dok. br. 96—98.

³ Ta pruga je razorena noću 27/28. marta (vidi primedbu 9. uz prilog br. 58).

⁴ Verovatno se odnosi na iskliznuće vozova između Rakeka¹ i Postojne, 27. marta, koje su izveli delovi Notranjskog NOP odreda (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 81),¹ i između Logateca i Plane, 30. marta, koje su izveli delovi 10. slovenačke NO brigade »Ljubljanske« (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 88). Do oba iskliznuća je došlo Usled miniranja pruge (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 153).

⁵ Na železničkoj pruzi Ljubljana — Zidani Most — Celje izvodio je diverzije Kamniško-zasavski NOP odred (do početka marta 1944. se zvao: Kamniško-savinjski NOP odred). Njegova Minerska četa je za mesec dana (od 2. februara do 3. marta) devet puta minirala prugu, usled čega je saobraćaj bio obustavljen 134 časa. Jednovremeno su bile oštećene 2 lokomotive a 14 vagona je uništeno (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 40).

⁶ Obe diverzije je izvela Minerska četa Kamniško-zasavskog NOP odreda: jednu 21. marta, u rejonu između železničkih stanica Sava i Zidani Most, kojom prilikom su oštećeni lokomotiva i nekoliko vagona, a saobraćaj je bio u prekidu 15 časova (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 64 i 154), drugu 22. marta, između železničkih stanica Litija i Zagorje, kojom prilikom je oštećena lokomotiva, a saobraćaj je bio u prekidu 17 časova (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 68).

⁷ Misli se na deo Slovenije zapadno od reke Soče (Brda, Beneška Slovenija i Režija).

⁸ Prugu je razorio Idrijsko-tolminski NOP odred, noću 17/18. marta, između Svete Lucije (sada: Most na Soči) i Kanala, prekinuvši saobraćaj 15 časova (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 82).

⁹ Te akcije je izveo Briško-beneški NOP odred u toku februara 1 marta 1944 (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 31, 82 i 120).

U Zagorju su partizani uništili jedan rudnik uglja, usled čega se smanjila produkcija uglja u Štajerskoj.¹⁰ Na Pohorju "naše jedinice odbile su sve nemačke napade i zadale neprijatelju velike gubitke.¹¹ U Slovenskom Primorju naše jedinice nastavljaju ofanzivne operacije.¹²

U Sandžaku se vode borbe na oteku fronta Brodarevo — Prijepolje,¹³ gde su naše jedinice u toku jučerašnjeg dana istrebile 40 Nemaca.¹⁴

U Hercegovini žestoke borbe se vode sa neprijateljem kod Trebinja.¹⁵ Jedinice »Vražje divizije« već nekoliko dana vrše neprekidne napade na položaje naših jedinica u okolini

¹⁰ Odnosi se na napade koje je, u dva navrata, izvela Minerska četa Kamniško-zasavskog NOP odreda na rudnik uglja Kisovec kod Zagorja. U prvoj akciji, izvedenoj 17. marta, uništeni su mašinski uređaji (crpke, elektromotori, električne dizalice, regulatori i dr. u jami, a na površini lokomotiva za odvoz uglja i druga postrojenja) i voda je poplavila donja okna (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 51, 68 i 146) a u drugoj akciji, izvedenoj noću 29/30. marta, uništeni su kompresorski uređaji i oštećena je žičara (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 95, 146 i 149).

¹¹ Na prostoru Pohorja je od 26. marta do 3. aprila 1944. dejstvovala 2. slovenačka NOU brigada »Ljubo Šercer« (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 96 i 104).

¹² U Slovenskom primorju i njegovom neposrednom' zaleđu su izvodili dejstva Južnoprimerški NOP odred i Istarski NOP odred (vidi tom VI, knj. 12, dok. br., 83 i 99).

¹³ Na tom sektoru su krajem marta vodili borbe 3. sandžačka proleterska brigada, Bjelopoljski NOP odred i manji delovi (jedna četa) 1. bataljona 8. crnogorske NOU brigade (vidi tom I, knj. 16, dok. br. 142).

¹⁴ Tu borbu je, 30. marta, vodila 3. sandžačka proleterska brigada protiv delova motorizovanoag nemačkog 3. puka »Brandenburg«, Bjelopoljske četničke brigade i kvislinške muslimanske milicije iz Komarane i Brodareva. Od toga dana, pa do 5. aprila, ta brigada nije vodila borbe, a ostale jedinice 37. NOU divizije su vodile borbe protiv četnika i kvislinške muslimanske milicije: 4. sandžačka NOU brigada je nastupala iz rejonu sela Babina i sela Vrbova u pravcu Priboja i vodila borbe od 30. marta do 5. aprila protiv Pljevaljske, Višegradske i Srebreničke četničke brigade, dok je 8. crnogorska NOU brigada obezbeđivala prostor Berane — Bijelo Polje od upada četnika i meštanske muslimanske milicije iz pravca Blhora i Rožaja. Potpuniije o tome vidi tom I, knj. 16, dok. br. 142 i 144; -tom III, knj. 7, dok. br. 138:

¹⁵ Odnosi se na desetočasovnu borbu koju je, 29. marta na Rikalu (kod Trebinja), 12. hercegovačka NOU brigada 29. NOU divizije vodila protiv 1. bataljona 369. puka nemačke legionarske 369. hrvatske pešađijske divizije »Vražje« i četničke Trebinjske brigade. Okupatorsko-kvislinške snage su, uz osetne gubitke, odbačene ka Trebinju, a 12. hercegovačka brigada je imala 5 poginulih i 7 ranjenih (vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 137; knj. 24, dok. br. 25; AVII, reg. br. 4—6, k. 1151/1: relaciju 12. hercegovačke NOU brigade za mart 1944.

Stoca.¹⁶ Do sada su bili odbijeni svi napadi neprijatelja. U toku ovih napada Nemci su pretrpeli velike gubitke.

Zaplenjena je izvesna količina ratnog materijala.

U Zapadnoj Bosni jedinice Petog korpusa vode uspješne bojeve sa neprijateljem. Kod Prijedora je potučena jedna nemačka kolona.¹⁷ Na Prijedorskom aerodromu uništen je jedan nemački avion skupa sa posadom.¹⁸

Kod Bronzanog Majdana potučeni su Drenovićeви četnici.

Na cesti Bihać — Lapac razbijena je jedna nemačka kolona.²⁰ Naše jedinice koje se bore u području Bihaća napale su na izbačene neprijateljske položaje i primorale protivnika da ostupi u grad.²¹

¹⁶ Reč je o trodnevnoj borbi koju su na žegulji (na putu Stolac — Ljubinje), od 28. do 30. marta, 11. hercegovačka NOU brigada 29. NOU divizije i Južnohercegovački NOP odred vodili protiv jedne borbene grupe (sastavljene od dva pešadijska bataljona, jednog artiljerijskog divizionara i jedne tenkovske čete) iz sastava nemačke legionarske 369. hrvatske pešadijske divizije »Vražje« i delova Ljubinske i Stolačke brigade. Tada je 11. hercegovačka NOU brigada sprečila probijanje okupatorsko-kvislinških snaga iz Stoca ka Trebinju, nanevši im gubitke od 76 poginulih i ranjenih (vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 140, 161, 187 i 189; AVII, reg. br. 25—11, k. 1144/1: izveštaj Štaba Južnohercegovačkog NOP odreda od 29. marta 1944. Štabu 29. NOU divizije).

¹⁷ Na komunikaciji u rejonu Prijedora su u martu i početkom aprila 1944. dejstvovale jedinice 4. NOU divizije. Verovatno je reč o borbi koju su jedinice 8. krajiške NOU brigade 29. marta vodile protiv delova nemačke legionarske 373. hrvatske pešadijske divizije »Tigar«, delova domobranske 1. bojne 11. gorske pukovnije i četnika. Okupatorsko-kvislinške snage su tom prilikom imale 18 mrtvih, 8 ranjenih i jednog zarobljenog (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 49).

¹⁸ Aerodrom je 26. marta tuklo Topovsko odeljenje U. krajiške NOU brigade 4. NOU divizije (vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 187; knj. 24, dok. br. 49).

" Odnosi se na borbe koje su, 31. marta, delovi 39. NOU divizije (4. bataljon 13. krajiške NOU brigade i 1. bataljon 15. krajiške NOU brigade) vodili protiv delova Bosansko-krajiškog četničkog korpusa (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 132).

²⁰ Verovatno je reč o napadu delova 2. ličke NOU brigade, 14. marta, iz zasede, na delove nemačke legionarske 373. hrvatske pešadijske divizije »Tigar« na cesti selo Kruge — selo Donji Lapac (vidi AVII, reg. br. 14—3, k. 797: Operacijski dnevnik 6. NOU divizije).

²¹ Na sektoru Bihaća su u toku marta borbe vodile jedinice Drvarskog NOP odreda (vidi AVII, reg. br. 7—2 i 10—2, k. 1628: izveštaje Štaba Drvarskog NOP odreda za mart 1944. Štabu 5. korpusa NOVJ). Tu je, verovatno, reč o napadu koji je 25. marta izveo Bihaćki NOP bataljon na uporišta u selima Majdanu i Dolovima (vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 143).

Kod Donjeg Vakufa u toku žestokog okršaja, koji je trajao 10 sati, naši su borci istrebili 75 neprijateljskih vojnika.²² Nekoliko je fašista zarobljeno i zaplenjen je ratni materijal.

U Hrvatskom Zagorju likvidirano je neprijateljsko uporište Đurmanci.²³ Samo za vreme borbe oko električne centrale, koja je trajala dva dana, istrebljeno je preko 100 neprijateljskih vojnika.²⁴ Ovde je zaplenjena izvesna količina ratnog materijala.

U Žumberku dignut je u vazduh voz na pruzi Zagreb — Karlovac.²⁵ U Kordunu naše jedinice vode bojeve sa bataljonima triju ustaških pukova, koji pokušavaju da se iz Karlovca probiju na oslobođenu teritoriju.²⁶ U Baniji odbijena su dva neprijateljska napada iz Kostajnice na oslobođenu teritoriju.²⁷

²² Te borbe su vodili delovi 9. krajiške NOU brigade 10. NOU divizije 28. marta u selu Jablanu i selu Slatini (vidi tom IV, knj. 2 dok. br. 65).

²³ Ustašku posadu u selu Đurmancu su 28. marta napali i proterali delovi Zapadne grupe NOP odreda 10. korpusa NOVJ. Oni su izveli taj napad sadejstvujući sa 32. NO divizijom koja je toga dana napadala na ustašku posadu u selu Žutnici i ustaško obezbeđenje električne centrale u selu Donjem Strahinju. Potjunije o tome vidi tom V, knj. 25, dok. br. 163 i 166; knj. 26, dok. br. 51.

²⁴ Reč je o električnoj centrali Donje Strahinje. Prema izveštaju Štaba 32. NO divizije od 12. aprila 1944. štabu 10. korpusa NOVJ, ustaško obezbeđenje centrale je, posle manjih gubitaka, pobešlo u pravcu Krapine, a dalje borbe, do kraja dana (18. marta), vođene su na šušelj-bregu protiv prispelih ustaških pojačanja (vidi tom V, knj. ? dok. br. 51 i 141 — radiogram br. 1517 od 2. aprila).

²⁵ Na toj relaciji je često izvodio diverzije 2. diverzantski bataljon 4. korpusa NOVJ. Tu je, verovatno, reč o diverziji izvedenoj 1. aprila između železničke stanice Draganići i Karlovca, kojom prilikom su oštećena troja kola oklopnog voza koji je naišao na minu (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 105 i 151).

²⁶ Reč je o borbama koje je 27. marta Kordunaški NOP odred vodio protiv 5, 10. i 30. ustaške bojne kod sela: Vukmamića, Tušilovića, Cerovca, Trebinja i Pefjasice (vidi AVII, reg. br. 3—2, k. 119/1: knjir" primljenih i poslatih depeša Štaba 4. korpusa NOVJ, radiogram br. 90 od 30. marta 1944; reg. br. 30—3, k. 426: operativni izveštaj Štaba 4. korpusa NOVJ od 8. aprila 1944. Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske o aktivnosti Grupe NOP odreda — Kordunaškog, Plaščanskog i Karlovačkog — u drugoj polovini marta 1944); reg. br. 3/1—19, k. 58: opštu bojnu relaciju 1. zbornog područja za mart 1944).

²⁷ Jedan napad je usledio 27. marta u pravcu sela Krčeva, sela Svinjice i k. 245 (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 120; knj. 26, dok. br. 2), a drugi je usledio 30. marta u pravcu sela Umetića (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 141 — radiogram br. 1511 od 1. aprila). Oba napada je odbila 1. NOU brigada »Vasilj Gačeša«.

Jedna grupa vojnika iz Prve konjičke divizije prešla je dobrovoljno na našu stranu.²⁸

Naši partizanski odredi koji se bore u Vojvodini nastavljaju uspješne operacije protiv okupatora.

BR. 62

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 6. APRILA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U BOSNI, SRBIJI I HRVATSKOJ¹

Br. 111.

Četvrtak — 6. IV. 1944.

Vrhovni štab Narodno-oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

U Zapadnoj Bosni jedinice naše Prve divizije već tri dana vode žestoke bojeve sa nemačkom divizijom »Princ Eugen« i ustaškim jedinicama na oteku fronta Travnik — Jajce — Mrkonjić grad.² Naročito su se žestoke borbe odigrale kod Mrkonjić grada i Šipova.³ Nemci su pomoću tenkova uspeli da se

²⁸ Bilo ih je 15, a prešli su naoružani (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 141 — radiogram br. 1511 od 1. aprila).

²⁵ Vidi primedbu 21. uz prilog br. 1.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a njegov snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 45, snimci 59—60.

² Na karti 1:100.000 piše: Mrkonjić-Grad. Borbe o kojima je reč vodile su jedinice 1. proleterske divizije. Naime, 13. proleterska brigada »Rade Končar« je od 29. do 31. marta vodila borbe protiv 2. bataljona 13. SS puka nemačke 7. SS dobrovoljačke brdske lovačke divizije »Princ Eugen«, pri prodoru tog bataljona iz rejona Travnik — Turbe, preko sela Gostilja i Vitovlja, za Jajce (vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 153, 155, 187 i 190), a u rejonu Jajca je vodila borbe 1. proleterska brigada protiv delova tog istog nemačkog puka koji su vršili uzastopne ispade iz Jajca — 1. aprila u pravcu Jezera, 2. aprila u pravcu sela Bareva, a 3. aprila, dvema kolonama, u pravcu Mrkonjić-Grada (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 9, 14, 15, 21 i 129; knj. 25, dok. br. 17).

³ i ⁵ Te borbe je, od 3. do 5. aprila, vodila 1. proleterska brigada protiv 2. bataljona 13. SS puka nemačke 7. SS dobrovoljačke brdske lovačke divizije »Princ Eugen« i njenog 7. SS izviđačkog bataljona. U tim borbama je 1. proleterska brigada imala 20 poginulih, 26 ranjenih i 30 nestalih (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 45 i 192; knj. 25, dok. br. 9 i 17).

probiju u Mrkonjić grad.⁴ U ovim borbama neprijatelj trpi velike gubitke. Sopstveni gubitci su takođe osetni/ Zajedno sa jedinicama naše Prve divizije na ovom otseku fronta hrabro se bore vojnici italijanskog bataljona »Garibaldi«.⁶

U Srbiji već nekoliko dana dve naše divizije vode uporne bojeve sa neprijateljem na otseku fronta od Ivanjice do reke Ibra.⁷ Neprijatelj trpi velike gubitke.

U Liki takođe se vode oštre borbe u području Ogulina⁸ i Gospića.⁹

⁴ U Mrkonjić-Grad su 3. aprila prodrli 2. bataljon 13. SS puka nemačke 7. SS dobrovoljačke brdske lovačke divizije »Princ Eugen« i, verovatno, delovi njenog 7. SS izviđačkog bataljona. Sutradan je 2. bataljon nastavio prodor, preko severozapadnog dela planine Lisine i sela Trnova, za selo Šipovo, odakle je noću 5/6. aprila hitno povučen za Jajce, gde su se istovremeno povukli i ostali delovi iz Mrkonjić-Grada, jer je Jajce s juga i istoka ugrožavala 13. proleterska brigada »Rade Končar« (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 9, 14, 15, 21, 24, 35, 148, 171 i 192; knj. 25, dok. br. 17).

⁶ Bataljon »Garibaldi« je bio 5. bataljon 1. proleterske brigade. Njega je 10. aprila pohvalio Štab 1. proleterske divizije za uspešno izvršenje zadataka i uništavanje nemačkih snaga na sektoru s. Mile — Magaljdol, kao i za hrabro i samopregorno sadejstvo sa susednim 1. bataljonom svoje brigade (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 48; knj. 25, dok. br. 17).

⁷ Odnosi se na 2. proletersku i 5. NOU diviziju. One su na tom sektoru dejstvovale kao Udarne grupe divizija NOVJ. Potpunije o tome vidi primedbu 2. uz prilog br. 61.

⁸ Ogulin ne pripada Lici, već Kordunu. Tu je reč o borbi koju su 3. i 4. bataljon 2. NOU brigade 8. NO divizije 30. marta vodili na položajima selo Mavrović — selo Donja Perjasica protiv delova 33. ustaške bojne i o borbi koju je 2. aprila vodio 3. bataljon pomenute brigade razbijajući kod sela Keiča delove nemačkog 1. lovačkog rezervnog puka (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 8 i 20).

⁹ Reč je o borbama koje je protiv nemačkih i ustaških snaga vodila 35. NO divizija. Ona je 30. marta uspešno napadala na delove Izviđačkog bataljona nemačke legionarske 392. hrvatske pešadijske divizije »Plave«, koji su se nalazili u selu Prozoru (kod Otočca), ali je sutradan morala preći u odbranu slobodne teritorije. Naime, okupatorsko-kvislinške snage su 31. marta otpočele ranije pripremljenu ofanzivu, s ciljem da u severozapadnoj Lici razbiju jedinice 11. korpusa NOVJ, ovladaju tom slobodnom teritorijem i na njoj zaplene skladišta jedinica NOV i P.OJ. Napad su počeli jednovremenim nastupanjem sa dve napadne kolone. Jedna, koju su sačinjavali 3. bataljon 846. puka nemačke legionarske 392. hrvatske pešadijske divizije »Plave«, Izviđački bataljon te divizije i 19. ustaška bojna, nastupala je iz rejonu Otočca, a druga, koju su sačinjavale 31. i 34. ustaška bojna, nastupala je iz sela Perušića. Obe su nastupale ka selima: Vrhovinama, Crnoj Vlasti, Ramljanima i Turjanskom. Nadmoćnije okupatorsko-kvislinške snage su savladale otpor 1. i 2. NO brigade 35. NO divizije i 3. NO brigade 13. NO divizije, do 1. aprila zauzele sela Vrhovine i Crnu Vlast, a dan kasnije i selo Turjanski. Tu su se spojile obe napadne kolone, pa je 3. aprila 19. ustaška bojna zadržana u rejonu sela Vrhovina, a 34. ustaška

Naše jedinice koje se bore u području Crne Trave odbile su sve napade bugarskih trupa, premda su se poslednjih dana naši borci tukli kundacima i bajonetima usled pomanjkanja municije. Bugarska ofanziva kod Crne Trave potpuno se izjalovila.¹⁰

Na železničkoj pruzi Kumanovo — Ristovac naši su borci 27. marta izbacili iz koloseka jedan voz i dignuli u vazduh prugu.¹¹ Kod Vranja, gde je takođe oštećena železnička pruga, naše jedinice vodile su borbu sa bugarskim trupama.¹² Na Moravi je dignut u vazduh most i uništen je 61 teretni automobil.¹³

U Slavoniji jedinice 6-tog korpusa i dalje napadaju na saobraćajne linije.¹⁴ Kod Barga¹⁵ je izbačen iz koloseka jedan neprijateljski voz.¹⁶ Usled katastrofe neprijatelj je pretrpeo

bojna je posela položaje duž ceste od sela Ramljana do sela Lešća, i tako, posle godinu dana, okupatorsko-kvislinške snage su ponovo ovladale Gackom dolinom i uspostavile vezu između Senja, Otočca i Gospića. Ostale snage su odbile protivnapad 15. NO divizije, pa se hitno vratile: nemačke u Otočac, a 31. ustaška bojna u selo Perušić, jer je 1. NOU brigada 8. NO divizije sa sektora Plaškog prebačena u rejon Dabra, odakle je počela ugrožavati komunikaciju Otočac — selo Vrhovine. Stoga je već 3. aprila otpočeo napad delova nemačke legionarske 392. hrvatske pešadijske divizije »Plave« na 1. NOU brigadu 8. NO divizije. Brigada je tri dana vodila borbe i zadržala se na sektoru selo Dabar selo Doljani. Potpunije o tome vidi tom V, knj. 25, dok. br. 132; knj. 26, dok. br. 21, 69 i 146; AVII, reg. br. 3/1—27, k. 58: bojnu relaciju 1. zbornog područja za mart 1944, reg. br. 4/1—15, k. 58: bojnu relaciju 1. zbornog područja za april 1944, reg. br. 39/14, k. 18: istorijat nemačke legionarske 392. hrvatske pešadijske divizije »Plave«.

" U rejonu sela Crne Trave (kod Vranja) bili su od bugarskih okupatorskih jedinica okruženi Cmotravski NOP odred i delovi 2. južnomoravskog NOP odreda. Partizanske snage su uspele da se 19. marta probiju dolinom Rupljanske rake ka planini Kačeru, pretrpevši u borbama gubitke od 20 poginulih i nešto više ranjenih i zarobljenih (vidi Hronologiju NOB-a, str. 716).

" Napad na železničku stanicu Ristovac, na pruzi Kumanovo — Vranje, i na posade okolnih sela izvršila je noću 27/28. marta glavnina 3. makedonske NOU brigade i Kosovskog NOP odreda. Tom prilikom je u borbi poginulo oko 50 nemačkih i bugarskih vojnika, a 24 su zarobljena; uništene su 4 kompozicije sa 7 lokomotiva i 100 vagona žita, a zapaljeno je 10 tona benzina (vidi tom VII, knj. 3, dok. br. 42).

¹² Akciju je, takođe noću 27/28. marta, izvršila 2. četa 2. bataljona 3. makedonske NOU brigade kod sela Nosalca i tom prilikom srušila kompoziciju s ratnim materijalom (vidi tom VII, knj. 3, dok. br. 42).

¹³ Most je, noću 27/28. marta, srušila jedna četa 1. bataljona Kosovskog NOP odreda kod sela Rataja (nedaleko od Vranja) i zapalila jedan kamion (vidi tom VII, knj. 3, dok. br. 42).

¹⁴ Potpunije o tome vidi tom V, knj. 26, dok. br. 73.

¹⁵ Omaška; verovatno bi trebalo da piše: Barča (Barcs. u Mađarskoj).

¹⁶ Verovatno se odnosi na akciju koju je 20. marta izveo Diverzantski bataljon 6. korpusa NOVJ miniranjem železničke pruge na relaciji Virovitica — Barč (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 73).

velike gubitke. Na železničkoj pruzi Bjelovar — Grubišno Polje dignut je u vazduh voz i veliki železnički most.¹⁷ Kod Slavonskog Broda naše jedinice su se sukobile 9 marta sa Nemcima.¹⁸ Neprijatelj je na bojištu ostavio 50 mrtvih.

Saveznička avijacija izvršila je drugog aprila napad na neprijateljske garnizone u Mostaru, Brodu i Bihaću. U Bihaću je ubijeno mnogo neprijateljskih vojnika, dignuto je u vazduh slagalište sa artiljerijskom municijom i spaljena je željeznička stanica i električna centrala.

19

BR. 63

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 7. APRILA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U BOSNI I HERCEGOVINI, SRBIJI, SLOVENIJI I HRVATSKOJ¹

Br. 112.

Petak — 7. IV. 1944.

Vrhovni štab Narodne oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

U Zapadnoj Bosni nastavljaju se žestoke borbe u području Mrkonjić grada.² Neprijatelj na ovom otketu fronta dovlači nova pojačanja. Kako neprijateljski tako i naši gubitci

¹⁷ Obe diverzije izveo je Diverzantski bataljon 6. korpusa NOVJ: 26. marta je srušio železnički most, raspona 18 m, kod železničke stanice Severin, a dan kasnije, miniranjem pruge blizu železničke stanice Severin, izbacio je iz šina mešoviti voz (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 162; knj. 26, dok. br. 73).

¹⁸ U blizini Slavonskog Broda nije bilo značajnije borbe 29. marta, pa se to, verovatno, odnosi na napad Diljskog NOP odreda 27. marta iz zasede kod pustare Ravan (na putu između sela Andrijevac i sela Lapovaca) na prethodnicu nemačke kolone koja je išla iz sela Trnave). Tom prilikom su poginula 53 nemačka vojnika, a više ih je ranjeno, dok je Diljski NOP odred imao 6 poginulih i 2 ranjena (vidi AVII, reg. br. 24—2/1, k. 473: izveštaj Štaba Istočne grupe NOP odreda od 29. marta 1944. Štabu 6. korpusa NOVJ o borbi kod pustare Ravna).

" Vidi primedbu 21. uz prilog br. 1.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a njegov snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 45, snimci 69—70.

² Te borbe su vođene od 3. do 5. aprila (vidi primedbe 3. i 4. uz prilog br. 62).

su dosta veliki. Na otseku fronta Jajce — Šipovo potučena je i primorana da ostupi jedna neprijateljska kolona.³

U Istočnoj Bosni vodile su se sa ustašima borbe kod Sokolca.⁴ U ovim borbama neprijatelj je pretrpeo velike gubitke. Na otseku fronta Trnovo — Sarajevo već dva dana vode se jake borbe.⁵ Do žestokog okršaja je došlo u Ilovici, gde je neprijatelj izgubio 10 mrtvih i ranjenih.⁶

« U Srbiji borbe se nastavljaju kod Ivanjice i na Ibru.⁷ Na Ibru je došlo do jakih borbi u kojima je neprijatelj izgubio 160 mrtvih i veliki broj ranjenih. Ovde je zarobljeno 37 neprijateljskih vojnika. Sopstveni gubitci iznose 29 mrtvih i 64 ranjena borca. Kod sela Kalševiči⁸ naši borci istrebili su 150 nedićevaca i Bugara i zaplenili veliku količinu ratnog materijala.⁹

Kod Trebinja u Hercegovini nastavljaju se borbe sa Nemcima i Mihajlovićevim četnicima.¹⁰ Za vreme poslednjih bojeva neprijatelj je pretrpeo velike gubitke kako u ljudstvu, tako

³ Odnosi se na 2. bataljon 13. SS puka nemačke 7. SS dobrovoljačke brdske lovačke divizije »Princ Eugen« (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 192; knj. 25, dok. br. 17).

⁴ Borbe je krajem marta vodio Romanijski NOP odred protiv 22. ustaške bojne, koja je tom prilikom imala 18 poginulih (vidi tom IV, knj. 23, dok. br. 165 — radiogram od 31. marta sa 18 grupa; knj. 24, dok. br. 165 — radiogram od 3. aprila).

⁵ Na odseku Goražde — selo Trnovo 1. aprila su usledila ofanzivna dejstva delova nemačke 7. SS dobrovoljačke brdske lovačke divizije »Princ Eugen«, ustaških i četničkih jedinica protiv 27. NOU divizije. Razvile su se desetodnevne borbe u kojima su okupatorsko-kvislinške snage uspele da ovladaju komunikacijama Sarajevo — Foča i selo Trnovo — Kalinovik (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 165 — radiogram od 4. aprila, dok. br. 173, 174 i 177 u istoj knjizi; knj. 25, dok. br. 63).

⁶ U selu Ilovici je 2. krajiška NOJJ brigada okružila 2. aprila oko dve čete okupatorsko-kvislinških snaga i nanela im osetne gubitke, a takođe je nanela gubitke i okupatorsko-kvislinškim delovima koji su pokušali sa pravca sela Graba i sa pravca Među-planine da deblokiraju svoje snage u selu Ilovici (vidi tom IV, knj. 25, dok. br. 63).

⁷ Odnosi se na borbe koje su vodile jedinice Udarne grupe divizija NOVJ (vidi primedbu 2. uz prilog br. 61).

⁸ Omaška; treba: Kod sela Kaluševiči.

⁹ Reč je o borbama koje je 4. crnogorska proleterska brigada 2. proleterske divizije, 25. marta, kod sela Kaluševiča, Crvene gore i sela Opaljenika, vodila protiv delova bugarske 24. pešadijske divizije i delova 2. puka SDK. Brigada ih je odbacila ka Ivanjici, uz sopstvene gubitke od 8 poginulih i 2 ranjena vojnika. Potpunije o tome vidi tom I, knj. 20, dok. br. 150.

¹⁰ Odnosi se na borbe koje je 12. hercegovačka NOU brigada, početkom aprila, vodila protiv delova nemačke legionarske 369. hrvatske pešadijske divizije »Vražje« i četničke Trebinjske brigade (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 38).

i u ratnom materijalu. U ovim borbama se naročito istakao Treći bataljon 12 hercegovačke brigade.

Kod Stoca su takođe potučene jake neprijateljske jedinice koje su raspolagale sa artiljerijom i tenkovima.¹¹ Ovde je potučen jedan nemački puk »Vražje divizije«, koji je ostavio na bojištu 60 leševa svojih vojnika.

Slovenske jedinice i dalje napadaju na neprijateljski transport. Na pruzi Celje — Maribor dignut je u vazduh voz i ubijeno je 70 neprijateljskih vojnika.¹² Na pruzi Trst — Ljubljana izbačena su iz koloseka dva voza.¹³ Naše jedinice zauzele su Spodnju Idriju, gde su zaplenile ogromnu količinu ratnog materijala.¹⁴ Kod Ljubljane je uništen oklopni voz¹⁵ i ubijeno

¹¹ Odnosi se na desetočasovnu borbu koju su, 5. aprila u rejonu sela Žegulje, 11. hercegovačka NOU brigada 29. NOU divizije i manji delovi Južnohercegovačkog NOP odreda vodili protiv jedne borbene grupe, sastavljene od jednog bataljona iz sastava nemačke 118. lovačke divizije i jednog bataljona iz sastava nemačke legionarske 369. hrvatske pešadijske divizije »Vražje«, oko 500 četnika i jedne čete tenkova.

¹² Diverzije na tu komunikaciju su izvodile jedinice 4. operativne zone Glavnog štaba NOV i PO Slovenije. Tu je, verovatno, reč o diverziji koju je kod železničke stanice Poljčana, noću 16/17. marta, izvela Minerska četa 11. slovenačke NO brigade »Miloš Zidanšek« (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 95). U vezi s tom diverzijom, Stab brigade je dobio izveštaj da je »poginulo 160 neprijateljskih vojnika, a više ih ranjeno«, pa je takvo obaveštenje Štab 4. zone dostavio, 4. aprila, Glavnom štabu NOV i PO Slovenije (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 85). Glavni štab je, verovatno, ocenio procenu nemačkih gubitaka kao ne-realnu, pa je u svom izveštaju Vrhovnom štabu NOV i POJ radikalno, umanjio broj nemačkih gubitaka, te otuda dolazi ta razlika u broju nemačkih gubitaka. Međutim, iz nekih nemačkih dokumenata se vidi da su tom prilikom bili veoma oštećeni teška lokomotiva, jedan četvoroosovinski poštanski vagon i jedan četvoroosovinski putnički vagon, da je jedan dvoosovinski putnički vagon razmrskan, a kolosek onesposobljen u dužini 60 m, ali su ljudske žrtve bile minimalne: jedan vojnik poginuo, a dvojica teže ranjena (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 142).

¹³ Na toj komunikaciji su izvodili diverzije 10. slovenačka NO brigada »Ljubljanska«, Notranjski NOP odred i Južnoprimerški NOP odred. Tu je, verovatno, reč o diverzijama koje je Minerski vod 2. bataljona Južnoprimerškog NOP odreda izveo 26. marta i 1. aprila na relaciji šent Peter (sada: Pivka) — Košana (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 120).

¹⁴ Napad na utvrđeno uporište Spodnju Idriju izvela je 18. slovenačka NO brigada »Soška« 30. NO divizije. Borbe su trajale od noći 1/2. aprila do zore 4. aprila. Brigada je noću 2/3. aprila uspela da pređe preko minskih polja i žičanih prepreka i da savlada nekoliko otpornih tačaka, ali se nemačka posada zbila u jednu kamenu zgradu i nekoliko betonskih bunkera, gde je, pružajući žilav otpor, uspela da se održi. Ostale dve brigade 30. NO divizije i cela 31. NO divizija za tih vreme su vodile borbe protiv nemačko-belogardističkih kolona koje su iz Zgornje Idrije, sela Godoviča i sela Rovta nadirale ka Spodnjoj Idriji, težeći da priteknu u pomoć okruženoj i napadnutoj posadi. Oku-

je oko 100 neprijateljskih vojnika. U Slovenskom Primorju nastavljaju se borbe sa Nemcima.

Naše dalmatinske jedinice odbile su napad neprijateljskih trupa iz Benkovca i Vrane.¹⁶ Borba je trajala čitav dan. NJ neposrednoj blizini Benkovca uništeno je nekoliko teretnih automobila sa ratnim materijalom i vojskom.

U Liki vode se borbe kod Vrhovina.¹⁷

U Moslavini već se tri dana vode borbe na otseku fronta Gornja Garešnica Novo Selo.¹⁸

19

patorsko-itvislimške snage su prepele znatne gubitke, a brigade 30. i 31. divizije su imale 109 izbačenih iz stroja, od kojih 29 poginulih. Potpunije o tome vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 84, 120.

¹⁵ Diverziju je izvela 10. slovenačka NO brigada »Ljubljanska« noću 29/30. marta kod železničke stanice Planina (vidi tom VI, knj. 12, dok. br.-88 i 153).

Te borbe je vodila 5. dalmatinska NOU brigada (19. marta proglašena udarnom) 19. NO divizije, 29. marta, u rejonu sela Pristege i sela Donjeg Ceranja, protiv delova nemačkog 1. puka »Brandenburg« i kvislinških ustaških i četničkih formacija iz sela Pirovca, sela Vodica, Skradina i Benkovca (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 12 i 151).

¹⁷ O tim borbama vidi primedbu 9. uz prilog br. 62.

¹⁸ Odnosi se na borbe koje je od 30. marta do 1. aprila vodila 1. moslavačka NO brigada 33. NO divizije, a 1. aprila još i 4. bataljon NOU brigade »Braća Radić« 32. NO divizije, koji se pri povratku iz Slavonije (u koju je bio otpratio ranjenike) sukobio s okupatorsko-kvislinškim snagama koje su se, posle borbe s 1. moslavačkom NO brigadom, povlačile ka selu Narti (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 52 i 154; AVII, reg. br. 1—2, k. 119/1: knjigu primljenih depeša Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske, radiogram br. 1818 i 1862).

" Vidi primedbu 21. uz prilog br. 1.

BR. 64

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 8. APRILA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U BOSNI, SRBIJI, CRNOJ GORI, SLOVENIJI I HRVATSKOJ¹

Br. 113.

Subota — 8. IV. 1944.

Vrhovni štab Narodno-oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

U Zapadnoj Bosni na otketu fronta kod Mrkonjić grada naše jedinice i dalje vode uporne bojeve sa nemačkim trupama.² Neprijatelj je uspeo posle trodnevnih bojeva da se probije do sela Pecke, koje se nalazi 15 kilometara na jugu od Mrkonjić grada. Naše jedinice udarile su neprijatelja u bok i otsekle od Mrkonjić grada glavne nemačke snage.

Između Bosanskog Novog i Bihaća izbačen je iz koloseka nemački vojnički voz.³ U blizini Prijedora naše jedinice izvršile su napad na Mihajlovićeve četnike i odbacile ih nazad u Prijedor.⁴

U Srbiji naše jedinice vode neprekidne bojeve sa nedićevcima i Mihajlovićevim četnicima na Kosmaju i okolini Aranđelovca.⁵ Kod Ivanjice i u dolinu Ibra neprijatelj dovlači svoje jedinice iz svih krajeva Srbije nameravajući da zaustavi napredovanje naših divizija.⁶

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a njegov snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 45, snimci 80—81.

² Borbe je, od 3. do 5. aprila, vodila 1. proleterska brigada protiv 2. bataljona 13. SS puka nemačke 7. SS dobrovoljačke brdske lovačke divizije »Princ Eugen« i njenog 7. SS izviđačkog bataljona. O tome vidi 3. i 4. primedbu uz prilog br. 62.

³ Diverziju su, 4. aprila, izveli 2. i 4. bataljon 11. krajiške NOU brigade 4. NOU divizije između sela Blagaja i Martin-brda (blizu Bosanskog Novog). Tom prilikom su poginula 63 neprijateljska vojnika (među kojima 2 nemačka podoficira), 24 su zarobljena, zaplenjena je njihova ratna oprema, a uništene su 2 lokomotive, 28 vagona i zapaljena 2 vagona benzina-(vidi AVII, reg. br. 28—4, k. 776/A: izveštaj štaba 11. krajiške NOU brigade od 13. aprila 1944. Štabu 4. NOU divizije).

⁴ Verovatno se odnosi na borbu koju je 4. aprila vodio 4. bataljon 8. krajiške NOU brigade u rejonu između sela Kozarca i sela Omarške (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 49).

⁵ Te borbe je vodila Privremena šumadijska NO brigada do svog rasformiranja sredinom februara 1944, a posle toga su na prostoru Kosmaja i u okolini Aranđelovca vodili borbe Kosmajski i Šumadijski NOP odred (vidi tom I, knj. 7, dok. br. 12, 31, 86 i 163).

⁶ Reč je o Udarnoj grupi divizija NOVJ.

Jedinice naše 17-te divizije vode u okolini Sarteva⁷ svakog dana" uporne bojeve sa nemačkim trupama.⁸

U Crnoj Gori jedinice naše Primorske grupe zauzele su cestu Nikšić — Danilov Grad.⁹ Za vreme bojeva oko ceste ubijeno je i ranjeno preko 100 neprijateljskih vojnika. Zaplenjena je izvesna količina ratnog materijala i municije. U pravcu Pipera Nemci i četnici pokušali su da se probiju na našu oslobođenu teritoriju.¹⁰ Ovaj pokušaj je bio odbijen i neprijatelj je ostavio na bojištu preko 100 mrtvih vojnika i oficira. Naši borci su zaplenili mnogo ratnog materijala, naročito municije za bacače mina.

U Sloveniji dignut je u vazduh neprijateljski voz na pruzi Ljubljana — Zidani Most.¹¹ Drugi voz je dignut u vazduh

⁷ Prvih dana aprila 1944. jedinice 17. NOU divizije (6. istočnobosanska NOU brigada, 15. majevička NOU brigada, Srebrenički NOP odred) bile su razmeštene u istočnoj Bosni, na prostoru: Srebrenica — selo Skelani — Bratunac — selo Drinjača — selo Nova Kasaba. Na toj prostoriji, kao i u bližem rejonu, nema mesta koje se naziva Sartevo. Verovatno se odnosi na Sarajevo, a u njegovom širem rejonu su dejtvovalе jedinice 27. NOU divizije.

⁸ Jedinice 17. NOU divizije nisu vodile borbe u prvoj sedmici aprila 1944, pa je očigledno da se radilo o 27. NOU diviziji, koja je prvih dana aprila vodila borbe protiv delova 14. SS puka nemačke 7. SS dobrovoljačke brdske planinske divizije »Princ Eugen«, ustaško-domobranskih snaga i četnika, koji su nastupali jednim krakom od Alipašinog Mosta (južno od Sarajeva), preko sela Ilovačke, ka selu Trnovu (protiv njih je vodila borbe 2. krajiška NOU brigada), a drugim krakom od Sarajeva, preko sela Lediča i sela Ostojiča (protiv njih je vodila borbe 19. birčanska NOU brigada). Potpunije o tome vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 173 i 174; knj. 25, dok. br. 63.

⁹ Šest bataljona iz 2. dalmatinske NOU brigade i 6. crnogorske NOU brigade Primorske operative grupe, u borbama od 2. do 4. aprila, savladalo je delove nemačke 184. pešadijske divizije i četnike koji su obezbeđivali tu komunikaciju (vidi tom III, knj. 7, dok. br. 142, 143 i 324; knj. 10, dok. br. 33).

¹⁰ Ispad su, 3. aprila, izveli delovi nemačke 181. pešadijske divizije i četnici, ukupne jačine oko 1500 vojnika. Nastupali su s položaja na levoj obali reke Zete (Kaznovica — Trijebač) u pravcu sela Cerovica, sela Vukovića i sela Meduna (severno od Podgorice, današnjeg Tita grada). Suprotstavili su im se oštrom borbom 4. bataljon 5. crnogorske NOU brigade i dva bataljona 7. crnogorske NOU brigade 3. NOU divizije (vidi tom III, knj. 7, dok. br. 142; knj. 10, dok. br. 82.)

¹¹ U toku marta jedinice Glavnog štaba NOV i PO Slovenije izvele su 15 diverzija na železničkim prugama koje se stiču u Zidanom Mostu, i to: na odseku Zidani Most — Dobava jednu, na odseku Zidani Most — Celje tri, a na odseku Zidani Most — Kresnica jedanaest diverzija (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 154). Diverzije su nastavljene i u toku aprila; u izveštaju je reč o onoj koju je 3. aprila izvela Minerska četa Kamniško-zasavskog NOP odreda na relaciji Zidani Most — Sevnica. Tom prilikom je uništena teška lokomotiva, potpuno su smrskana 4 vagona a još 4 vagona znatno oštećena (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 111).

na pruzi Celje — Laško, usled čega je saobraćaj bio obustavljen u toku 18 sati.¹²

Naši borci izvršili su uspešni napad na neprijateljsko uporište u blizini Brežica¹³ i tom prilikom zaplenili mnogo bombi i municije.

U Kordunu dignut je u vazduh jedan veliki most blizu željezničke stanice Generalski Stol.¹⁴ Ubijeno je 50 Nemaca. U Žumberku na pruzi Karlovac — Zagreb dignut je u vazduh jedan teretni i jedan oklopni voz.¹⁵ Neprijatelj je pretrpeo velike gubitke.

Na pruzi Sisak — Zagreb u Turopolju takođe je dignut u vazduh jedan voz.¹⁶

U Liki se vode borbe na otseku fronta Otočac — Vrhovine.¹⁷

¹² I tu diverziju je izvela Minerska četa Kamniško-zasavskog NOP odreda, i to 4. aprila kod Rimskih Toplica (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 111, 152 i 154).

¹³ Napad je izvela 1. četa Kozjanskog NOP odreda, 20. marta, na kvislinško uporište u selu Globokom (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 95).

¹⁴ Reč je o mostu u selu Keiću, na reci Mrežnici. U rejonu toga sela su delovi nemačkog samostalnog 1. rezervnog lovačkog puka 30. marta 1944. obrazovali mostobran radi prodora na slobodnu teritoriju Korduna. Na taj mostobran je noću 2/3. aprila napao 3. bataljon 2. NOU brigade 8. NO divizije i prinudio nemačke snage da se povuku u selo Generalski Stol. Međutim, most nije razrušen, jer bataljonu nije blagovremeno doturen eksploziv, a, uz to, ubrzo su prispela jedna neprijateljeva oklopna kola iz sela Generalskog Stola, koja su uspešno branila prilaze mostu (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 8 i 20; AVII, rea. br. 14—12, k. 831; izveštaj štaba 2. NOU brigade od 4. aprila 1944. Štabu 8. NOU divizije).

¹⁵ To je, postavljanjem mina, izveo 2. diverzantski bataljon 4. korpusa NOVJ. Teretni voz je naišao na minu u zoru 1. aprila, na relaciji između željezničkih stanica Karlovac i Rečica, a oklopni voz ujutro 1. aprila, na relaciji između željezničkih stanica Draganići i Karlovac (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 105, 151 i 152).

¹⁶ Diverziju je izveo 2. diverzantski bataljon 4. korpusa NOVJ postavljanjem mine na željezničkoj pruzi između sela Odre i sela Svete Klare. Na minu je 27. marta naišao nemački transportni voz. Uništena mu je lokomotiva, a tri vagona su iskliznula i teško oštećena (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 105).

¹⁷ Te borbe su, prvih dana aprila, u severozapadnom delu Like, vodile jedinice 35. NO divizije, 1. NOU brigade 8. NO divizije i 3. NO brigade 13. NO divizije protiv 3. bataljona 846. puka nemačke legionarske 392. hrvatske pešadijske divizije »Plave« i njenog Izviđačkog bataljona i protiv 4. ustaškog stajaćeg djelatnog zdruza (vidi primedbu 9. uz prilog br. 62).

U Dalmaciji jedinice naše 19-te divizije prilikom jednog okršaja sa neprijateljem istrebile su 80 Nemaca i još više ranile.¹⁸

U Vojvodini partizanski odredi nastavljaju uspješne napade na neprijateljske garnizone i saobraćajne linije.¹⁹

Na Kamešnici vodile su se jake borbe sa nemačkim i bugarskim trupama.²⁰ Neprijatelj u ovom kraju vrši žestoki teror.

21

¹⁸ Odnosi se na borbe koje je, 29. marta, u rejonu Biograda, 5. dalmatinska NOU brigada 19. NO divizije vodila protiv nemačkih, ustaških i četničkih snaga (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 12).

¹⁹ O aktivnosti NOP odreda i Udarnog diverzantskog bataljona Glavnog štaba NOV i PO Vojvodine u martu i početkom aprila 1944. vidi tom I, knj. 8, dok. br. 60, 68, 90 i 91; knj. 17, dok. br. 149, 151 i 153.

²⁰ Omaška; umesto »bugarskim trupama« trebalo bi da piše: ustaškim trupama. Naime, tri nemačka bataljona (iz sastava 7. SS dobrovoljačke brdske lovačke divizije »Princ Eugen«, 118. lovačke divizije i nemačke legionarske 369. hrvatske pešadijske divizije »Vražje«), s manjim ustaškim i domobranskim delovima, otpočeli su 26. marta napad iz sela Aržana, sela Ciste, sela Trilja i Šinja ka planini Kamešnici. U selu Gljevu iznenadili su Dinarski NOP odred i odbacili ga na greben Kamešnice. Međutim, njihovim kolonama koje su nastupale od sela Aržana i sela Trilja ka selu Voštanima suprotstavljali su se sv" do 28. marta 10. dalmatinska NO brigada 20. NO divizije i Mosorski NOP odred, a zatim su se povukli ka selu Bijelom Polju i selu Prologu. Kao odmazdu za gubitke koje su pretrpeli u tim barbama, nemački vojnici su popalili oko desetak sela (Otoku, Rudu, Voštane, Krivodol i dr.) i pobili, ili žive u kućama zapalili, 1675 lica, među kojima je veći broj bio žena, dece i staraca (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 126, 164 i 165; knj. 26, dok. br. 7).

²¹ Vidi primedbu 21. uz prilog br. 1.

BR. 49

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 9. APRILA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U BOSNI, SRBIJI, HRVATSKOJ I SLOVENIJI¹

Vrhovni štab Narodne oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

U Zapadnoj Bosni, na oteku fronta Mrkonjić Grad — Jajce naše jedinice potukle su neprijatelja i *ponovo zauzele* Mrkonjić Grad.² Na ovom oteku fronta neprijatelj je pretrpeo velike gubitke kako u ljudstvu tako i u ratnom materijalu. Uništena su dva nemačka tenka.

Jedinice Druge i Pete srpske divizije³ vode žestoke borbe na nekoliko oteka fronta u Zapadnoj Srbiji.⁴

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a njegov snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 45, snimci 96—97. Izveštaj je emitovan u radio-emisiji br. 115 od 9. aprila 1944. To je »Omladinska emisija« koja je davana svake nedelje u 16,05 časova (na talasima od 25,36 m) i u 20,05 časova (na talasima između 41 i 42 m).

Redakcija je izostavila »Nedeljni pregled ratnih operacija Narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda Jugoslavije« od 9. aprila 1944. On je objavljen u radio-emisiji br. 114, a njegov tekst se nalazi na snimcima 90—94. Izostavljen je stoga što u njemu nema značajnijih podataka o borbenim dejstvima jedinica NOV i POJ koji bi se suštinski razlikovali od onih koji se sadrže u ratnim izveštajima Vrhovnog štaba iz protekle nedelje dana.

² Iz Mrkonjić-Grada su se noću 5/6. aprila povukli manji delovi nemačke 7. SS dobrovoljačke brdske lovačke divizije »Princ Eugen«, a sutradan je u grad ušla 13. NOU krajiška brigada 39. NOU divizije i posela položaje prema Jajcu. Međutim, 7. aprila je jedna motorizovana kolona iz sastava iste nemačke divizije (verovatno njen 7. SS izviđački bataljon) iz Jajca ponovo prodrla u Mrkonjić-Grad, ali ju je istog dana 13. krajiška NOU brigada prinudila da odstupi ka Jajcu (vidi tom TV, knj. 24, dok. br. 35, 40, 45, 132 i 192).

• Druga proleterska divizija je tada u svom sastavu imala dve srpske brigade (2. proletersku i 3. NOU) i jednu crnogorsku (4. proletersku), a 5. NOU divizija je u svom sastavu imala tri krajiške NOU brigade (1, 4. i 10); sastavljene najvećim delom od Srba iz Bosanske krajine. Verovatno su stoga ove dve divizije tako nazvane, mada je i; njima bilo, pored Crnogoraca, pripadnika i drugih jugoslovenskih naroda i narodnosti.

⁴ Jedinice Udarne grupe divizija NOVJ su u vreme o kojem je tu reč dejstvovale na prostoru Ivanjica — reka Ibar — planina Golija. Usled kvara na radio-stanicama, njihov štab tada nije bio u mogućnosti da Vrhovnom štabu šalje potpunija obaveštenja o dejstvima polčinjenih jedinica, pa stoga nema konkretnijih podataka o njihovim dejstvima u ovom i proteklim ratnim izveštajima Vrhovnog štaba. U vezi s tim vidi još i primedbu 3. uz dok. br. 268.

U Podravini jedinice 6-og korpusa posle upornih bojeva koji su trajali 36 sati, zauzeli su sresko mesto Podravsku Slatinu, važno neprijateljsko uporište i slomivši otpor protivnika izašle na reku Dravu.⁵ U toku ovih bojeva neprijatelj je izgubio preko 300 mrtvih i ranjenih vojnika i oficira. Među zaplenjenim ratnim materijalom nalaze se dva topa i šest teških mitraljeza.

»
U Zapadnoj Bosni uništen je jedan vojnički voz na pruzi Prijedor — Bosanski Novi.⁶ Ubijeno je 80 i zarobljeno 24 neprijateljska vojnika. Zaplenjena je izvesna količina ratnog materijala. Jedan drugi voz koji je prevozio hranu uništile su jedinice petog korpusa na pruzi Sarajevo — Mostar.⁷

U Sandžaku naše jedinice nastavljaju uspešne operacije. Kod Priboja su potpuno potučeni Mihajlovićevi četnici.⁸ Ubijeno je i ranjeno preko 80 četnika. I ovde su naši borci zaplenili ratni materijal.

U Dalmaciji naše jedinice vode žestoke borbe sa neprijateljem na Biokovu.⁹ Premda je neprijatelj raspolagao sa nad-

⁵ Napad na Podravsku Slatinu, čiju posadu su sačinjavale 15. ustaška bojna, jedna četa domobrana i jedna četa žandarma, otpočeli su 4. aprila delovi 28. NOU divizije (Brodsko NO brigada i jedan bataljon 21. NOU brigade), ojačani artiljerijskim divizionom 6. korpusa NOVJ. Napad su obezbeđivali: s pravca Virovitice 17. NOU brigada 28. NOU divizije, a s pravca Našica, Đurđenovca i Donjeg Miholjca jedinice 12. NO divizije. Ustaška posada je razbijena 5. aprila, tek kada je imala 220 poginulih, ali su i jedinice 28. NOU divizije imale osetne gubitke: 40 poginulih i 100 ranjenih. Potpunije o organizaciji napada, toku borbe i rezultatu vidi tom V, knj. 25, dok. br. 128, knj. 26, dok. br. 3, 4, 41, 70 i 159.

⁴ Diverziju je izvela 11. krajiška NOU brigada 4. NOU divizije 4. aprila na relaciji između Blagaja i Martin Broda (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 49).

⁷ Akciju je izveo Ramski NOP odred 10. NOU divizije noću 3/4. aprila između železničkih stanica Lisičići i Ostrožac (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 86 i 175).

⁸ Reč je o borbi koju je 4. sandžačka NOU brigada 37. NOU divizije 4. aprila vodila protiv tri četničke brigade (Srebreničke, Višegradske i Pljevaljske) na položajima selo Trnovica — selo Hoćevina (vidi tom I, knj. 16, dok. br. 144).

⁹ Planina Biokovo je u martu i aprilu 1944. bila glavni oslonac Grupe južnodalmatinskih NOP odreda (Makarskog, Imotskog i Neretvanskog). Oni su s nje usmeravali dejstva ka Imotskom, Ljubuškom, Metkoviću i od luke Ploče do Omiša. Takođe su stalno ugrožavali komunikacije koje vode preko južne Dalmacije. Stoga je oko 2.500 vojnika iz sastava nemačke 118. lovačke divizije i nemačke legionarske 369. hrvatske pešadijske divizije »Vražje«, kao i iz sastava 6. ustaškog stajaćeg djelatnog združenja, od 19. do 23. marta, izvelo ofanzivu na čitav istočni prostor Biokova. Nadali su se da će tu uništiti glavninu južnodalmatinskih NOP odreda. Međutim, oni su izbegli udar nadmoćnijih oku-

moćnijim snagama naše jedinice su ga potukle i primorale da ostupi, zadavši mu velike gubitke.

U Sloveniji borbe se nastavljaju u Primorskom.¹⁰ U blizini Litije osvojeno je jedno neprijateljsko uporište gde je ubijeno 40 Nemaca.¹¹ Na jugu od Novog Mesta opkoljena je i potučena jedna nemačka kolona.¹² Neprijatelj je izgubio 40 mrtvih i veliki broj ranjenih vojnika i oficira. Zaplenjen je ratni materijal.

Na cesti Ljubljana — Kočevje vode se borbe sa jednom nemačkom kolonom.¹³ Do sada je istrebljeno 70 Nemaca i uništena su 4 teretna automobila.

U Liki se nastavljaju borbe kod Vrhovina.¹⁴

U Baniji je dignuta u vazduh železnička pruga Sunja — Kostajnica.¹⁵ Kod Sunje su odbijeni napadi jedne neprijatelj-

patorsko-kvislinških snaga, a potom su još intenzivnije nastavili svoja dejstva. Odredi su, prema izveštaju Štaba Grupe južnodalmatinskih NOP odreda od 10. aprila, za oko mesec dana izbacili iz stroja 215 okupatorsko-kvislinških vojnika, od kojih su 133 poginula, i uništili im 23 motorna vozila, od kojih su bila 2 tenka (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 56).

¹⁰ Na tom prostoru su dejstvovalе jedinice 9. korpusa NOVJ: Južnoprimerorski NOP odred i Istarski NOP odred (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 83, 89 i 99).

¹¹ Odnosi se na uporište Dole (kod Litije). Njegovu posadu je noću 4/5. aprila u celosti uništio Dolenjski NOP odred (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 103 i 107).

¹² Protiv okupatorsko-kvislinških kolona koje su preduzimale ispadе iz Novog Mesta ka selima na desnoj obali reke Kupe vodila je borbe 5. slovenačka NOU brigada »Ivan Cankar« 15. NO divizije. Tu je reč ili o koloni jačine oko 1000 vojnika, sastavljene od delova 1. bataljona nemačkog 14. SS policijskog puka i jednog bataljona slovenačkih domobranaca, koja je, uz podršku jedne čete tenkova, izvršila ispad 1. aprila, ili o drugoj koloni, sastavljenoj iz istih jedinica, ali nešto manje jačine, koja je izvršila ispad 3. aprila. Protiv prve kolone je vođena borba u rejonima sela: Sela, Zajčjeg Vrha, Verduna i Stopica, kojom prilikom je brigada imala 12 izbačenih iz stroja, od kojih 7 poginulih (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 89), a protiv druge kolone je borba vođena u rejonu sela Lakovnica (Gornjih i Donjih) i sela Rajnovšča, kojom prilikom je brigada imala 4 poginula i 9 ranjenih (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 98 i 155). U napadu na drugu kolonu sadejstvovali su i delovi 15. slovenačke NO brigade »Belokranjska« (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 110).

¹³ Reč je o nemačkoj koloni koja je 29. i 30. marta nastupala od Ljubljane, preko Velikih Lašča i Ribnice, za Kočevje, a potom se, 1. aprila, od Kočevja, istim pravcem, vratila u Ljubljanu. Protiv te kolone su borbe vodile jedinice 18. NO divizije (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 81 i 88).

¹⁴ Potpunije o tim borbama vidi primedbu 18. uz prilog br. 64.

¹⁵ Železničku prugu su jedinice 7. NOU divizije (1. NOU brigada »Vasilj Gačević« i 3. NOU brigada), noću 3/4. aprila, razorile u dužini od oko 7 km (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 11 i 23).

ske konjičke jedinice i četnika." Kod Lomnice u Pokuplju borbe su se vodile sa jedinicama Trećeg konjičkog puka Prve divizije.¹⁷ Ubijeno je 25 i zarobljeno nekoliko neprijateljskih vojnika, među njima jedan oficir. Zaplenjena je prilična količina ratnog materijala.

¹⁸

BR. 66

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 10. APRILA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U BOSNI I HERCEGOVINI I U HRVATSKOJ¹

Br. 116.

Ponedjeljak — 10. IV. 1944.

Vrhovni štab Narodne oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

U Zapadnoj Bosni, na otseku Jajce, naše jedinice ponovo su u pravcu Mrkonjić grada odbijale juriše znatnih snaga neprijatelja.² U isto to vrijeme neprijatelj je pokušavao izvršiti napad iz Banja-Luke,³ ali je bio odbačen natrag.⁴ Iz Otočca je

¹⁶ Reč je o napadu delova nemačke legionarske 373. hrvatske pešadijske divizije »Tigar«, 4. aprila, iz Dvora na Uni i iz sela Zmlača. Suprotstavila im se 4. NO brigada 7. NOU divizije. Posle petočasovne borbe, vođene u rejonima sela: Vrpolja, Udetina, Glavičana i Donjeg Pedalja, kao i na Grubišića brdu, nemačke snage su odbačene uz osjetne gubitke, dok je brigada imala ukupno 3 poginula i 16 ranjenih (vidi tom V, knj. 26. dok. br. 23).

¹⁷ Odnosi se na borbe koje su 3. aprila kod sela Gudača i u rejonu sela Kravarskog (blizu Velike Gorice) delovi NO brigade »Franjo Oguinac Seljo« 34. NO divizije i 1. bataljon Turopoljsko-posavskog NOP odreda vodili protiv delova nemačke 1. kozačke konjičke divizije i domobranskog Zagrebačkog posadnog zdruga. Okupatorsko-kvislinške snage su prinuđene na povlačenje prema selu Lomnici i selu Buševcu (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 65).

¹⁸ Vidi primedbu 21. uz prilog br. 1.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a njegov snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 45, snimci 113—114.

² O tim borbama vidi primedbu 2. uz prilog br. 65.

³ Na karti 1:100.000 piše: Banja Luka.

⁴ Štab 5. korpusa je takav izveštaj poslao Vrhovnom štabu (verovatno 7. aprila), što se može zaključiti iz obaveštenja koje je Štab 5. korpusa 8. aprila poslao štabu 1. proleterske divizije, gde ističe da su delovi 15. krajiške NOU brigade 39. NO divizije 7. aprila odbacili neprijateljevu kolonu koja je (uz podršku 4 tenka) nastupala od Banje Luke u pravcu Sitnice (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 40).

jedan puk legionara 392-ge divizije, pojačan drugim ustaškim jedinicama, poduzeo ofanzivu na oslobođenu teritoriju Like.⁵ Neprijatelju pomaže takođe avijacija. U toku pet dana naše jedinice 15-te divizije⁶ uporno su se odupirale neprijatelju, a zatim prešle u kontraofanzivu.⁷ Neprijatelj je u krvavim bojama izgubio preko 380 ubijenih i ranjenih vojnika i oficira i odbačen je na polazne položaje.

U Istočnoj Bosni vode se bojevi lokalnog značaja. Naše jedinice razbile su u Resavini⁸ Mihajlovićeve četnike.⁹ Tom prilikom je ubijeno i ranjeno 40 četnika. Drugi jedan naš odred¹⁰ razbio je neprijateljsku kolonu od 2.000 ljudi. Naši borci zadali su velike gubitke neprijatelju u Bukovilcu.¹¹ Takođe je razbijena jedna velika neprijateljska kolona na otseku fronta Tuzle.¹² Kod Bileće su naše jedinice 29-te divizije vodile borbu sa Njemcima i četnicima, gde su ih razbile i zadale im velike gubitke.¹³

U Baniji vodili su se bojevi kod Dvora.¹⁴ Neprijatelj je izgubio 90 mrtvih i ranjenih vojnika.

⁵ Potpunije o toj ofanzivi vidi primedbu 9. uz prilog br. 62.

⁶ Omaška; trebalo bi da piše: 35-te divizije. (U to vreme 15. NO divizija nije dejstvovala u Lici, već na sektoru Novo Mesto — Trebnje — Višnja Gora).

⁷ Protivnapad je usledio 3. aprila, ali toga dana nisu postignuti značajniji rezultati. U toku tih petodnevnih borbi (od 31. marta do 4. aprila) jedinice 35. NO divizije su imale 51 poginulog, 142 ranjena i 135 nestalih (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 146).

⁸ Omaška; trebalo bi da piše: Posavini.

* Reč je o jednom delu četnika Trebavskog četničkog odreda. Njih je 1. aprila u rejonu sela Gornje Slatine razbio 3. bataljon 18. hrvatske NOU brigade 38. NOU divizije (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 8).

¹⁰ Odnosi se na Posavsko-tirebavski NOP odred (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 165 — radiogram od 7. aprila 1944). Odred se početkom aprila nalazio na prostoru: selo Bukvik, šamac, Modrica, Gradačac (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 13).

" Na karti 1:100.000 piše: Bukvik. To je selo, 11 km jugozapadno od Brčkog. *

¹² Štab 3. korpusa je 7. aprila radiogramom javio Vrhovnom štabu da je Majevički NOP odred odbacio jednu neprijateljevu kolonu, jačine 2.000 vojnika, koja je pokušala da se od sela Čelića probije ka Tuzli (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 165).

¹³ Odnosi se na borbe koje su 6. i 7. aprila na sektoru Zubci — Lastva — Grahovo — Vilusi 12. hercegovačka NOU brigada i dva bataljona 10. hercegovačke NOU brigade vodili protiv delova nemačke 181. pešadijske divizije, delova nemačke legionarske 369. hrvatske pešadijske divizije »Vražje«, Trebinjske i Banjskovučedolske četničke brigade (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 38, 44, 47, 58, 63 i 194).

¹⁴ Te borbe su 4. NO brigada 7. NOU divizije i delovi Banijskog NOP odreda 4. aprila vodili protiv delova nemačke legionarske 373. hrvatske pešadijske divizije »Tigar« (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 23).

U Moslavini, na železničkoj pruzi Zagreb — Banova Jaruga, naši borci uništili su voz.¹⁵ Saobraćaj je bio obustavljen 48 sati. Naše jedinice vodile su u Čazmi bojeve sa Prvom kozačkom divizijom.¹⁶ Neprijatelj je izgubio 30 mrtvih i ranjenih. Naši borci zaplenili su trofeje.

U Dalmaciji Prominski partizanski odred vodio je uporne bojeve sa Mihajlovićevim četnicima, koji su palili sela i ubijali goloruke stanovnike.¹⁷

17 nemačkih bombardera izvršili su 6-tog aprila u 6 sati ujutro napad na grad Drvar u Bosni.

Istog tog dana u 5 sati posle podne saveznička avijacija napala je na glavne aerodrome u Zagrebu i u Banja-Luki, sa kojih su ujutro poleteli razbojnički aeroplani da bombarduju Drvar.

¹⁵ Diverziju su izveli delovi 3. diverzantskog bataljona 10. korpusa NOVJ postavljanjem mine na železničku prugu nedaleko od železničke stanice Voloder. Na minu je 2. aprila naišao teretni voz; lokomotiva i štitna kola su iskliznuli, a druga lokomotiva je prevrnuta; mašinovođa i ložać su ranjeni (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 45, 153).

¹⁶ Delovi nemačke 1. kozačke konjičke divizije, nastupajući iz Lupoglava, potisli su 3. bataljon 1. NO moslavačke brigade 33. NO divizije i 4. aprila ušli u Čazmu, ali su posle nekoliko sati odbačeni protivnapadom 1. i 3. bataljona 1. NO moslavačke NO brigade i proterani preko reke česme u pravcu sela Dereza (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 52).

¹⁷ Prominski NOP odred je formiran krajem marta 1944. Ušao je u sastav Grupe severnodalmatinskih NOP odreda, koja je u toku aprila dejstvovala pod komandom štaba 19. NO divizije (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 77 i 94; knj. 26, dok. br. 24 i 144).

¹⁸ Vidi primedbu 21. uz prilog br. 1.

BR. 76.

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 11. APRILA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U BOSNI I HERCEGOVINI, SRBIJI I HRVATSKOJ. UPOZORENJE STANOVNIŠTVU DA NAPUŠTJ MESTA GDE SE NALAZE NEMAČKE, USTAŠKE I ČETNIČKE BAZE, JER SLEDI BOMBARDOVANJE, I ZAHVALNOST MARŠALA JOSIPA BROZA TITA JEDINICAMA 6. KORPUSA NOVJ ZA USPEŠNO IZVRŠENE OPERACIJE¹

Br. 117. Utorak — 11. IV. 1944.

Vrhovni štab Narodne oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

U Zapadnoj Bosni odbijeni su svi pokušaji Nemaca da ponovo zauzmu Mrkonjić grad².

Na otseku fronta Bihać — Knin vode se sa Nemcima ogorčene borbe³.

U Srbiji se vode žestoke borbe sa nemačkim i bugarskim trupama u dolini reke Studenice⁴, između planine Čemerne i Radočeva⁵. Neprijatelj neprekidno dovlači pojačanja⁶.

U Pokuplju vode se borbe sa jedinicama Prve konjičke divizije⁷.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a njegov snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 45, snimak 123—124.

² Na karti 1:100.000 piše Mrkonjić-Grad. Borbe o kojima je reč vodila je 7. aprila 13. krajiška NOU brigada 39. NOU divizije protiv delova nemačke 7. SS dobrovoljačke brdske lovačke divizije »Princ Eugen« (vicii tom IV, knj. 24, dok. br. 40 i 132).

³ Te borbe su vodili, noću 7/8. aprila, na sektoru Knin — Srb, delovi 19. NO divizije (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 24 i 144) i 8. aprila na sektoru Lapac — Srb, jedinice 6. proleterske divizije »Nikola Tesla« (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 30, 66 i 166; AVII, reg. br. 15—6, k. 802: zapovest Štaba 3. proleterske brigade 6. proleterske divizije »Nikola Tesla« od 8. aprila 1944), protiv delova nemačke legionarske 373. hrvatske pešadijske divizija »Tigar«, 5. ustaške bojne i četnika.

⁴ Odnosi se na borbe koje su jedinice 5. NOU divizije vodile, 7. aprila na sektoru sela čičine, protiv delova bugarskog 64. pešadijskog puka i, 8. aprila na sektoru selo Koritnik — selo Vionica, protiv delova 64, 70. i 72. pešadijskog puka (vidi tom I, knj. 7, dok. br. 69, knj. 20, dok. br. 155).

⁵ Na karti 1:100.000 piše: Radočelo (planina).

⁶ O tome vidi primedbu 3. uz dok. br. 268.

⁷ Odnosi se na borbu koju su NO brigada »Franjo Ogulinac Seljo« 34. NO divizije i 1. bataljon Turopoljsko-posavskog NOP odreda 3. aprila vodili, u selu Gudcima, protiv delova nemačke 1. kozačke konjičke divizije, i u selima Kravarskom i Novom Brdu, protiv 3. bojne Zagrebačkog posadnog zdruga i delova nemačke 1. kozačke konjičke divizije (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 65; AVII, reg. br. 4/1—16, k. 58: bojnu relaciju 1. zbornog područja za april 1944).

Naše jedinice koje se bore u Kordunu likvidirale su neprijateljsko uporište Vukmanić⁸. Tom prilikom ubijeno je preko 60 neprijateljskih vojnika⁹.

U Baniji se borbe vode kod Kostajnice i Petrinje. Svi neprijateljski napadi su odbijeni.

Naše hercegovačke jedinice zauzele su severo-zapadno od Dubrovnika u blizini obale selo Tjrsteno¹⁰. Neprijatelj je ostavio na bojištu nekoliko desetaka leševa svojih vojnika i oficira.

Naše pomorske jedinice zaplenile su jednu motornu jedrenjaču sa tovarom¹¹. Istog tog dana oboren je kod ostrva Hvara nemački aeroplan. Jedan saveznički motorni torpedni čamac potopio je kod ostrva Murtera neprijateljski parobrod sa tovarom¹². Drugi torpedni čamac zaplenio je neprijateljsku motornu jedrenjaču kod poluostrva Pelješac¹³. Još dve jedrenjače zaplenjene su kod ostrva Murtera¹⁴.

Nemačka avijacija bombardovala je Delnice, Lokve i Mrkopalj. Velika je šteta naneta mirnom stanovništvu¹⁵.

Iz Vrhovnog štaba Narodno - oslobodilačke vojske i partizanskih odreda дано је за јавност sledeće obaveštenje:

" Ustaško-domobransku posadu u selu Vukmaniću, koju su sačinjavali jedan ojačani vod iz 10. ustaške bojne i 3. sat (četa) domobranske 1. bojne 2. posadnog zdruga, uništili su noću 5/6. aprila delovi 2. i 3. NOU brigade 7. NOU divizije, uz sadejstvo dva bataljona Kordunaškog NOP odreda (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 57 i 158; AVII, bojnu relaciju 1. zbornog područja navedenu u prethodnoj primedbi).

⁹ Te borbe su 6. aprila vodile 1. i 3. NOU brigada 7. NOU divizije protiv delova nemačke 1. konjičke kozačke divizije koji su pokušavali da prodru na slobodnu teritoriju (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 142).

¹⁰ Selo Trsteno su, verovatno, početkom aprila 1944. zauzeli delovi Južnohercegovačkog NOP odreda, ali redakcija nije uspela pronaći detaljnije podatke o tome. Iz dnevnog izvješća Operativnog odjela Ministarstva oružanih snaga NDH od 1. aprila 1944. vidi se samo da su toga dana vođene borbe 7 km severoistočno od Dubrovnika (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 151).

" Odnosi se na naoružani motorni jedrenjak »San Antonio«, čiju su posadu sačinjavali nekoliko Nemaca i 4 Italijana. Jedrenjak su kod ostrva Vira iz zasede napali noću 6/7. aprila i prinudili na predaju patrolni čamci »PČ 21« i »PČ 22« iz sastava 3. pomorskog obalskog sektora Mornarice NOVJ (vidi tom VIII, knj. 2, dok. br. 63).

¹² Britanske motorne topovnjače MGB 661 i MGB 647 su noću 6/7. aprila kod ostrva Murtera zarobile nemački motorni jedrenjak »Libekio« od 400 tona (vidi Hronologiju NOB-a, str. 730).

¹³ i ¹⁴ Redakcija nije uspela saznati kada se to desilo, niti koje su jedinice učestvovalе u tim akcijama.

¹⁵ Bombardovanje je izvela jedna nemačka eskadrila 6. aprila i tom prilikom je zapalila 100 kuća i ubila 25 lica (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 141 — radiogram br. 1576 od 8. aprila).

¹⁶ Vidi primedbu 21. uz prilog br. 1.

U poslednje vreme Nemci veoma često bombarduju razna mesta u svim oblastima Jugoslavije. Ali, počevši od danas¹⁷ biće sve jači i napadi avijacije naših saveznika. Zbog toga opominjemo stanovništvo gradova i mesta, gde Nemci, ustaši i četnici imaju svoje baze, da odmah napusti ta mesta. Radnici treba da napuste smesta sva preduzeća i fabrike, a naročito željezničke pruge.

Vrhovni komandant Narodno-oslobodilačke vojske i partizanskih odreda uputio je sledeću zahvalnost, borcima, komandirima i političkim komesarima 6-og korpusa:

Izražavam svoju zahvalnost i priznanje borcima, komandirima i političkim komesarima jedinica 6-og korpusa Narodno-oslobodilačke vojske Jugoslavije na čelu sa komandantom general-majorom Petrom Drapšinom, za uspešno izvršene operacije protiv Nemaca i Bugara.

Vrhovni komandant Narodno-oslobodilačke vojske
i partizanskih odreda Jugoslavije
Maršal **Tito**

¹⁷ Verovatno se odnosi na 6. april. Toga dana je nekoliko savezničkih eskadrila (Squadrona) bombardovalo aerodrom Zalužane kod Banje Luke. Tom prilikom je na njemu uništeno 16 nemačkih aviona i 11 aviona vazduhoplovstva NDH, a oštećeno još 20 aviona vazduhoplovstva NDH (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 157 i 158). Šest dana kasnije, 12. aprila, oko 200 savezničkih aviona izvršilo je u 11 časova udar po okupatorsko-kvislinškim snagama, objektima i komunikacijama na prostoru Nova Gradiška — Nova Kapela-Batrina — Slavonski Brod — Banja Luka. Istog dana, oko 12 časova, nekoliko savezničkih eskadrila je napalo aerodrom Borongaj i teretnu željezničku stanicu Borongaj kod Zagreba. Uništeno je 18, a oštećeno 8 aviona, aerodrom je onespособljen, razoreno je 11 koloseka, uništeno je 25 vagona i veći broj je oštećen. Potpunije o tome vidi tom V, knj. 26, dok. br. 163.

BR. 76.

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 12. APRILA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U BOSNI, HRVATSKOJ, SRBIJI, MAKEDONIJI I SLOVENIJI¹

Br. 118.

Sreda — 12. IV. 1944.

Vrhovni štab Narodne oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

U čitavom području od Petrinje do Knina naše jedinice vrše napade na neprijateljske saobraćajne linije². Neprijatelj trpi velike gubitke. Na oteku fronta Bihać — Bosanska Krupa razrušena je železnička pruga i zauzeto je neprijateljsko uporište Gradina³. Tom prilikom je ubijeno mnogo neprijateljskih vojnika dok je priličan broj fašista potonuo u Uni.

Izvršen je uspešan napad na železničku prugu Sunja — Sisak⁴ dok je pruga Bosanska Krupa — Ostrožac — Kostajnica⁵ razrušena na nekoliko mesta⁶.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a njegov snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 45, snimci 134—135.

² Na prostoru Petrinja — Bihać su od 8. aprila dejstvovali glavina 4. korpusa NOVJ i delovi 4. NOU divizije 5. korpusa NOVJ, a na prostoru Bihać — Knin glavina 6. proleterske divizije »Nikola Tesla« 1. proleterskog korpusa i 19. NO divizija 8. korpusa NOVJ (vidi 4. i 5. primedbu uz dok. br. 277).

³ Neprijateljevo uporište u selu Gradini, na železničkoj pruzi Bihać — Bosanska Krupa, savladali su 9. aprila 1. bataljon 6. krajiške NOU brigade i Bihački bataljon Drvarskog NOP odreda i potrgali 1300 m železničke pruge (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 49 i 55), dok je noću 10/11. aprila Inžinjerska četa 7. NOU divizije na 8 mesta porušila železničku prugu između Bosanske Krupe i sela Otoke (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 53).

⁴ Noću 8/9. aprila su delovi 7. NOU divizije, Banijskog" NOP odreda i 2. diverzantskog bataljona 4. korpusa NOVJ razorili prugu na odsecima Sisak — Sunja — i Sunja — Kostajnica u dužini od 4 km. Najjače rušenje (na 18 mesta) izvedeno je kod sela Majura (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 141 — radiogram br. 1584 od 9. aprila; AVII, reg. br. 17—6, k. 412/A: izveštaj Štaba Banijskog NOP odreda od 27. aprila 1944. Štabu 7. NOU divizije).

⁵ Omaškom je tako napisano. Bosanska Krupa se nalazi između Ostrošca i Kostajnice, pa bi trebalo da piše: Ostrožac — Bosanska Krupa — Kostajnica.

⁶ O rušenju te komunikacije vidi u knjizi depeša Štaba 4. korpusa NOVJ (AVII, reg. br. 3—2, k. 119/1).

U Srbiji bugarske trupe i nedićevci, pošto su dobili sveža pojačanja, pružaju jaki otpor kod Ivanjice i u dolini reke Studenice⁷.

U Istočnoj Bosni neprijatelj pokazuje izvesnu aktivnost na svim otsecima fronta. Neprijatelj dovlači kod Foče i Kalinovika jake snage iz Sarajeva, Goražda i Nevesinja sa namerom da preduzme ofanzivne operacije protiv položaja jedne naše divizije⁸.

Kod Bugojna borci Sedme brigade vodili su bojeve sa jedinicama SS-ovske divizije »Princ Eugen«⁹. U toku ovih bojeva neprijatelj je izgubio 73 mrtva vojnika i oficira. Zaplenjena je prilično velika količina oružja. Uništena je električna centrala Vesela, koja je snabdevala strujom Bugojno.

U Centralnoj Bosni jedinice pete divizije¹⁰ vode uspešne bojeve sa Mihajlovićevim četnicima¹¹.

U Makedoniji naše su jedinice pojačale napade na neprijateljske garnizone i vojne objekte. Jedinice Treće makedonske brigade i borci Kosovskog partizanskog odreda izvršili su napade na Zletovske rudnike¹². Uništene su sve instalacije na

⁷ Bugarskim okupatorskim i Nedićevim kvislinškim jedinicama pritekli su u pomoć četnički 1. i 2. ravnogorski korpus. Protiv njih su vodile borbe 2. srpska proleterska i 4. crnogorska proleterska brigada, i to: 5. aprila protiv četničkog 2. ravnogorskog korpusa kod sela Šavova i sela Đakova (blizu Ušća) i odbacile ga prema selu Bresniku, a 6. aprila protiv četničkog 1. ravnogorskog korpusa kod sela Propljenice, sela Osonice i sela Gornjeg Dupca (blizu Ivanjice) i odbacile ga prema selu Kaoni (vidi tom I, knj. 7, dok. br. 92, knj. 20, dok. br. 150).

⁸ Odnosi se na 27. NOU diviziju i 16. muslimansku NOU brigadu 17. NOU divizije, protiv kojih su 7. aprila otpočeli dejstva 14. SS puk nemačke 7. SS dobrovoljačke brdske lovačke divizije »Princ Eugen« i delovi nemačke legionarske 369. hrvatske pešadijske divizije »Vražje« (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 28 i 177; knj. 25 dok. br. 63).

⁹ Nkpad na nemačku posadu u selu Veseloj, kod Bugojna, izvela su dva bataljona 7. krajiške NOU brigade 10. NOU divizije 3. aprila. Ne uspevši da savladaju posadu u toku toga dana, okružili su je i držali u okruženju sve do 8. aprila. Toga dana su odbili delove nemačke 7. SS dobrovoljačke brdske lovačke divizije »Princ Eugen«, koji su prispeli iz Jajca i pokušali da deblokiraju okruženu posadu, a njene delove u selu Veseloj savladali i električnu centralu uništiti (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 55 i 86).

¹⁰ Jedinice 5. NOU divizije nisu u to vreme vodile borbe u centralnoj Bosni, već u zapadnoj Srbiji, a u centralnoj Bosni su se lazile jedinice 11. NOU divizije.

¹¹ O borbama 5. krajiške NOU, 12. krajiške NOU i 14. krajiške NOU brigade 11. NOU divizije i 12. slavonske NOU brigade 12. NOU divizije u prvoj polovini aprila 1944. vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 71 i 73.

¹² Napad je izveden 3. aprila na selo Dobrevo i selo Probištip, kao i na rudnike olova i cinka u njihovim rejonima. Tom prilikom su 3. makedonska brigada i Kosovski NOP odred imali 13 poginulih i 18 ranjenih (vidi tom VII, knj. 3, dok. br. 45).

rudniku, električna centrala i rudnički uređaji. Takođe je potpuno uništena žičana železnica. Ubijeno je preko 140 nemačkih vojnika i veliki broj bugarskih vojnika i policajaca. Zarobljeno je preko 50 bugarskih vojnika i oficira i zaplenjeno je mnogo oružja i municije. Prilikom okršaja kod Kratova neprijatelj je bio potpuno potučen i pretrpeo je velike gubitke¹³. U selu Ormo¹⁴ jedinice Druge makedonske brigade vodile su u toku čitavog dana borbu sa nemačkim trupama i zadale okupatorima osetne gubitke¹⁵.

U Sloveniji na raznim otsecima fronta vode se jake borbe. U Primorskom borbe se nastavljaju u okolini Idrije¹⁶. Odbijeni su svi napadi neprijatelja. U ovim borbama Nemci su izgubili veliki broj mrtvih i ranjenih.

Između Podgorca¹⁷ i Cavtata saveznička avijacija potopila je dve neprijateljske jedrilice¹⁸ i uništila lokomotivu, 10 vagona i dva teretna automobila¹⁹.

Kod Visa potopljeno je i oštećeno pet neprijateljskih jedrilica²⁰. Kod Korčule potopljen je jedan neprijateljski parobrod²¹.

»

22

¹³ Tu borbu su vodili 3. makedonska NOU brigada i Kosovski NOP odred 3. aprila kod Crnog vrha (blizu Kratova), protiv bugarskih jedinica Kratovskog garnizona, podržanih avijacijom, koje su bile poš¹⁷ u pomoć napadnutim bugarskim i nemačkim snagama kod rudnika olova i cinka u selu Dobrevu i selu Probištipu (vidi tom VII, knj. 3, dok. br. 45).

¹⁴ Selo Orma se nalazi u rejonu Sobotskog u severnoj Grčkoj.

¹⁵ Brigada je tu borbu vodila 4. aprila (vidi Ljuben Georgievski: Ogneni vrhovi Vtoira makedonska narodnoosloboditelna udarna brigada, »Narodna armija«, Belgrad, 1970, str. 89—93).

¹⁶ Te borbe su od 1. do 4. aprila vodile jedinice 30. i 31. NO divizije 9. korpusa NOVJ. Detaljnije o toku i rezultatima tih borbi vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 120 i 150.

¹⁷ Verovatno bi umesto »Podgorca« trebalo da piše: Postranja.

¹⁸ Saveznička avijacija je 6. aprila napala područje Cavtata, a 7. aprila je bombardovala brodove u Zatonu (9 km severoistočno od Dubrovnika) i potopila dva motorna jedrenjaka u luci Cavtata (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 158 i 159).

¹⁹ Reč je o napadima koje je saveznička avijacija izvršila 2. aprila na nemačku auto-kolonu na putu 2 km istočno od Cavtata, kojom prilikom je oštetila 6 kamiona (poginula su 3 nemačka vojnika, a 6 ih ' - ranjeno), i o napadu 7. aprila na železničku stanicu Hum i teretni voz na železničkoj stanici Sjekose (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 160).

²⁰ i ²¹ Redakcija nije uspela o tome pronaći potpunije podatke.

²² Vidi primedbu 21. uz prilog br. 1.

BR. 69

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 13. APRILA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U BOSNI I HERCEGOVINI, HRVATSKOJ I SRBIJI¹

Br. 119.

Četvrtak — 13. IV. 1944.

Vrhovni štab Narodno-oslobodilačke vojske i partizan- < skih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

Naše jedinice nastavljaju žestoke borbe na otseku fronta Knin — Bihać — Petrinja². Naročito uporni bojevi vode se na otseku fronta Srb — Bihać. Neprijatelj dovlači na taj otsek nova pojačanja u ljudima i ratnoj tehnici, da spase svoje jake garnizone. Naše jedinice zauzele su na otseku Knin mesta Strmicu i Plavno³.

Nijemci su ponovo pokušali na otseku Jajce da se probiju k Mrkonjić Gradu, ali su ih naše krajiške jedinice odbacile zadavši im teške gubitke⁴.

Jaki bojevi vode se u Istočnoj Bosni na otseku Kalinovik — Foča — Sarajevo⁵ i na otseku Brčko — Bijeljina — Tuzla⁶.

U Slavoniji su Nijemci pomoću jakih snaga, koje su dovukli iz Mađarske, nakon dvodnevnih bojeva ponovo zauzeli

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a njegov snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 45, snimci 143—144.

² Vidi primedbu 2. uz prilog br. 68.

³ četničke snage iz sela Strmice razbila je 8. aprila i proterala 2. splitska NO brigada 9. NO divizije, a one iz sela Plavna je razbio Grahovsko-peuljski NOP odred (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 74 i 75).

⁴ Te borbe je vodio 2. bataljon 13. krajiške NOU brigade 39. NO divizije 9. aprila kod sela Magaljdola (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 55 i 132).

⁵ Na tom sektoru su dejsstvovala 27. NOU divizija i 16. muslimanska NOU brigada 17. NOU divizije (vidi primedbu 8. uz prilog br. 68).

⁶ Na tom sektoru su od 1. do 8. aprila vodile borbe jedinice 16, 36. i 38. NOU divizije protiv nemačke 13. SS dobrovoljačke brdske lovačke divizije »Handžar«, četničkog Majevičkog korpusa i kvislinške muslimanske milicije. Najoštrije borbe je vodila 36. NOU divizija, se nalazila na sektoru: selo Brusnica — selo Pirkovci — selo Vukosavci — selo Labucka. Ona je neprijatelju nanela osetne gubitke, a sama je za to vreme imala 35 poginulih i 55 ranjenih (vidi tom IV, knj. 2" dok. br. 79, 92, 171, 172 i 174; Hronologiju NOR-a, str. 723).

Podravsku Slatinu.⁷ Osim velikog broja tenkova i teške artiljerije, neprijatelj je bacio u boj preko 50 aeroplana, pomoću kojih je neprekidno bombardovao našu pozadinu i uništavao sela.

Kod Vrhovina u Liki neprijatelju je pošlo za rukom da se probije na oslobođenu teritoriju do Babinog Potoka⁸. Nakon upornih bojeva naše jedinice uz pomoć svojih tenkova odbacile su neprijatelja na njegove izlazne položaje.

U Srbiji se bojevi nastavljaju na otketu Ivanjice⁸ i u dolini Ibra¹⁰.

U Baniji su naši borci uništili na železničkoj pruzi Bosanski Novi — Bihać¹¹ voz sa 14 vagona¹². Tom prilikom je ubijeno 70 neprijateljskih vojnika¹³.

⁷ Podravsku Slatinu su 5. aprila bili zauzeli delovi 28. NOU divizije 6. korpusa NOVJ, posle 36 časova borbe, savladavši u njoj posadu 15. ustaškog zdruga. Tom prilikom je poginulo oko 400 ustaša, domobrana i žandarma, a 70 ih je zarobljeno (vidi tom V, knj. 27, dok. br. 76). Pod pritiskom jačih nemačkih i ustaško-domobrantskih snaga, Podravska Slatina je napuštena 7. aprila, i u nju su istog dana ušle nemačke jedinice (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 159).

⁸ Napad su ujutro 8. aprila izveli dva nemačka bataljona i dve ustaške bojne. Od njih je Izviđački bataljon nemačke legionarske 392. hrvatske pešadijske divizije »Plave« nastupao pravcem Otočac — selo Crna Vlast — selo Turjanski, a 3. bataljon 846. puka iste nemačke divizije je nastupao severno od sela Vrhovina. Istovremeno je 19. ustaška bojna nastupala pravcepi selo Vrhovine — selo Turjanski, a 34. ustaška bojna pravcem selo Ramljane — selo Turjanski. Tim okupatorsko-kvislinškim snagama su se suprotstavljale 1. i 2. NO brigada 35. NO divizije i 3. NO brigada 13. NO divizije- (koja je tada bila pod komandom 35. NO divizije). Dostignuta sela su Nemci i ustaše palili, dok nisu pred mrak 8. aprila protivnapadom odbačeni ka polaznim položajima (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 146; AVII, reg. br. 39/14, k. 18: istorijat nemačke 392. hrvatske pešadijske divizije »Plave«).

⁹ Verovatno je reč o borbama koje su 7. aprila vodila dva bataljona 4. crnogorske proleterske brigade 2. proleterske divizije kod sela Osonice i sela Donjeg Dupca (blizu Ivanjice) protiv bugarsko-nedićevsko-četničkih snaga. Posle viščasovne oštre borbe okupatorsko-kvislinške snage su odbačene ka polaznim rejonima (vidi tom I, knj. 20, dok. br. 150).

¹⁰ Odnosi se, verovatno, na borbe koje je 4. krajiška NOU brigada 5. NOU divizije 7. aprila kod sela Perišića i sela Pejovića vodila protiv delova bugarske 25. divizije, odbacivši ih na desnu obalu reke Studenice (vidi tom I, knj. 20, dok. br. 155).

¹¹ Predeo između Bosanskog Novog i Bihaća ne pripada Baniji već Bosanskoj krajini, pa je, verovatno, omaškom napisano »U Baniji« umesto: U Bosanskoj krajini.

¹² Akcija je izvedena 6. aprila na putnički voz između železničkih stanica Otoke i Bosanske Krupe (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 158).

¹³ Prema podacima Operativnog odjela Ministarstva oružanih snaga NDH, tom prilikom je bilo 12 mrtvih, a o ranjenim se ne daju podaci (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 158).

U Pokuplju je jedna naša divizija u boju sa nemačko-fašističkim¹⁴ trupama istrebila oko 70 neprijateljskih vojnika i zaplenila znatnu količinu ratnog materijala¹⁵.

U Hercegovini su Nemci i Mihajlovićevi četnici peti put pokušavali da se probiju iz Stolca prema Ljubiji¹⁶. Naše jedinice su ovog puta razbile neprijatelja i prognale ga iz Stolca¹⁷. Neprijatelj je izgubio 55 ubijenih i veliki broj ranjenih. U ovim bojevima uništena su dva njemačka tenka.

Naše sandžačke jedinice južno od Pljevalja izbacile su iz stroja 40 neprijateljskih vojnika¹⁸.

¹⁴ Umesto »nemačko-fašističkim« verovatno bi trebalo da piše: nemačko-ustaškim.

¹⁵ Odnosi se na borbe koje je NO brigada »Franjo Ogulinac Seljo« 34. NO divizije 6. aprila kod sela Kravarskog vodila protiv delova nemačke 1. kozačke konjičke divizije i 3. bojne Zagrebačkog posadnog zbriga i na borbe koje je Turopoljsko-posavski NOP odred 34. NO divizije 8. aprila kod sela Kramarića vodio protiv delova nemačke 1. kozačke konjičke divizije koji su izvršili napad iz sela Zdenčine i Brezovice (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 65 i 141 — radiogram br. 1585 od 9. aprila).

¹⁶ Reč je o napadu koji su dva nemačka bataljona (jedan iz nemačke 118. lovačke, a drugi iz nemačke legionarske 369. hrvatske pešadijske" divizije »Vražje«) i četnička Stolačka brigada (ojačani četomtenkova i jednim artiljerijskim divizionom) 5. aprila izveli na 11. hercegovačku NOU brigadu i manje delove Južnohercegovačkog NOP odreda 29. NOU divizije. Posle viščasovne borbe, vođene na pristo'—Zegulje, nemačko-četničke snage su odbačene ka Stocu (vidi AVII, reg. br. 25 — 10, k. 1143; izveštaj Štaba 11. hercegovačke NOU brigade od 6. aprila 1944. Štabu 29. NOU divizije),

" Omaškom je napisano »iz Stolca« umesto: za Stolac. Stolac tada nije napadan i u njemu su se nalazile nemačko-kvislinške snage dovoljno jake da odole pritisku 11. hercegovačke NOU brigade (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 54).

¹⁸ Odnosi se na borbe koje su krajem marta i početkom aprila jedinice 37. NOU divizije vodile protiv četnika i kvislinške muslimanske milicije: 3. sandžačka proleterska brigada 29. i 30. marta, a 4. sandžačka NOU brigada 30. i 31. marta i 4. aprila (vidi tom I, knj. 16, dok. br. 144).

" Vidi primedbu 21. uz prilog br. 1.

Posle emitovanja ratnog izveštaja Vrhovnog štaba NOV i POJ u toku emisije je dato i obaveštenje da je u Moskvu prispela Vojna misija NKOJ-a. Tekst koji se odnosi na to glasi:

»Moskovski radio javio je jutros da je juče stigla u Moskvu Vojna misija Nacionalnog komiteta oslobođenja Jugoslavije na čelu sa general-lajtnantom Velimirom Terzićem. Misiju su na aerodromu dočekali predstavnici vojnih vlasti, Moskovskog gradskog sovjeta, Sveslovenskog odbora i drugi« (vidi snimak br. 147).

BR. 76.

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 14. APRILA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U BOSNI, HRVATSKOJ, CRNOJ GORI I SRBIJI¹

Br. 120.

Petak — 14. IV. 1944.

Vrhovni štab Narodno-oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

U Zapadnoj Bosni duž saobraćajnih linija Knin — Bihać — Kostajnica, nastavljaju se žestoke borbe². Naše jedinice koje su zauzele Golubić kod Knina, ostupile su iz Golubića, pošto su Nemci dobili jaka pojačanja³.

Na otseku fronta kod Cazina naše jedinice ponovo su zauzele čitavu varoš, osim tvrđave, oko koje se sada nastavljaju borbe⁴. Na otseku fronta Sunja — Kostajnica borbe se na-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a njegov snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 45, snimci 153—154.

² U rejonima tih komunikacija su, od 8. aprila, dejstvovali: glavnina 4. korpusa NOVJ, delovi 4. NOU divizije 5. korpusa NOVJ, glavnina 6. proleterske divizije »Nikola Tesla« 1. proleterskog korpusa NOVJ, 19. NO divizija 8. korpusa NOVJ i, delom snaga, 9. NO divizija 8. korpusa.

³ Na četnička uporišta u rejonu sela Golubića su napadali delovi 2. splitske NO brigade 9. NO divizije, najpre, noću 8/9. aprila, manje snage, a potom, noću 9/10. aprila, glavnina brigade. Brigada je, u tom drugom napadu uspela odbaciti četničke snage iz sela: DragaŠT. Vukovića, Kesića, Plavšića i Radinovića. Selom Golubićem nije ovladala, jer je usledio prodor jačih nemačkih snaga od Knina i od Vrpolja (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 74).

⁴ Na posadu Cazina — koju su sačinjavali jedan bataljon iz sastava nemačke legionarske 373. hrvatske pešadijske divizije »Tigar«, ustaška 8. bojna i delovi ustaške 10. bojne — napala je noću 8/9. aprila glavnina 4. korpusa NOVJ. Direktno su na uporište napadale 2. NOU brigada 8. NO divizije i 1. muslimanska NO brigada Unske operativne grupe, a napad su otežbeđivale: 3. NOU brigada 8. NO divizije, 3. NOU i 4. NO brigada 7. NOU divizije i 2. muslimanska NO brigada Unske operativne grupe. U trodnevnim borbama su okupatorsko-kvislinškoj posadi naneti znatni gubici (prema podacima Operativnog odeljenja Ministarstva oružanih snaga NDH od 14. aprila bilo je poginulih: 6 Nemača, 5 domobrana i 30 ustaša, a ranjenih: 22 Nemača, 15 domobrana i 49 ustaša), ali ona nije savladana, jer su to omela nemačka, ustaška i domobranska pojačanja koja su, uz podršku tenkova, iz Bihaća i Ostrošca 11. aprila prodrli u Cazin. Jedinice 4. korpusa NOVJ su tada obustavile dalji napad na Cazin, pretrpevši u tim borbama osetne gubitke: 35 poginulih, 151 ranjenog i 4 nestala borca (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 53, 67, 80, 119 i 164).

stavljaju¹. Nemci dovlače sveža pojačanja. Željeznička pruga Zagreb — Sisak razrušena je na nekoliko mesta⁶.

U Istočnoj Bosni nastavljaju se uporne borbe na otseku fronta Sarajevo — Kalinovik i kod Goražda⁷. Žestoke borbe takođe se vode na otseku fronta Brčko — Tuzla — Bijeljina⁸.

U Liki se borbe nastavljaju na nekoliko otseka. Naše jedinice su odbile sve neprijateljske napade u okolini Gospića⁹. Na cesti Ogulin — Brinje zauzeto je jedno selo¹⁰, koje je neprijatelj bio veoma utvrdio". Tom prilikom istrebljeno je preko 80 nemačkih vojnika i zaplenjen je ratni materijal.

U Crnoj Gori, naše crnogorske jedinice nastavljaju ofanzivne operacije protiv Nemaca i Mihajlovićevih četnika¹². Naročito se žestoke borbe vode za cestu Cetinje — Podgorica¹³.

⁵ Na tom sektoru su delovi 7. NOU divizije noću 8/9. aprila razorili 4 km železničke pruge (vidi AVII, reg. br. 3—2, k. 119/1: knjigu poslatih depeša Štaba 4. korpusa NOVJ, radiogram br. 109).

⁶ Tu prugu su noću 8/9. aprila na 8 mesta razorili delovi N° 34. NO divizije i 2. diverzantski bataljon 4. korpusa NOVJ (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 105; AVII, reg. br. 3—2, k. 119/1: knjigu poslatih depeša Štaba 4. korpusa NOVJ, radiogram br. 117 od 9. aprila 1944. godine).

⁷ Vidi primedbu 8. uz prilog br. 68.

⁸ Vidi primedbu 6. uz prilog br. 69.

⁹ Reč je o ispadu ustaških jedinica 6. aprila iz Gospića, u prave sela Divosela (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 141, radiogram br. 1615 od 11. aprila).

¹⁰ Odnosi se na selo Carsku Kuću.

¹¹ Napad na uporišta koja su uspostavili delovi 847. puka nemačke legionarske 392. hrvatske pešadijske divizije »Plave« u selima Carskoj Kući, Razvali i Vrku Kapele (radi osiguranja komunikacije Senj — Ogulin) izvele su 7. aprila 1. i 2. NOU brigada 13. NO divizije. Zadatak tih brigada je bio da ometu nemački saobraćaj na pomenutoj komunikaciji i da na sebe privuku jedan deo onih nemačkih snaga kr¹ su izvodile ofanzivna dejstva od Otočca, preko sela Vrhovina i sela Crne Vlasti, ka selu Babinom Potoku. Nemačke posade u selima C-skoj Kući i Razvali su bile razbijene ali je brzo intervenisala glavnina 846. puka pomenute nemačke divizije. Nemačke snage su odbacile i jedinice 13. NO divizije i u toku istog dana ponovo ovladale izgubljenim prostorom. Nakon toga su u istim mestima ponovo uspostavile sv¹ uporišta (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 59; AVII, reg. br. 39/14, k. 18: isclerijat nemačke 392, hrvatske pešadijske divizije »Plave«).

¹² Odnosi se na dejstva 3. NOU divizije, 37. NOU divizije i Primorske operativne grupe. One su vodile borbe protiv nemačke 181. pešadijske divizije, 3. puka nemačke divizije »Brandenburg«, nekoliko italijanskih fašističkih bataljona, ostataka raznih četničkih brigada i korpusa i kvislinške muslimanske milicije.

¹³ Reč je 6 borbama koje su 6. crnogorska NOU brigada Primorske operativne grupe i delovi Lovčenskog NOP odreda noću 8/9. aprila i 9. aprila u toku dana, na prostoru Cetinje — Rijeka Crnojevića i u rejonu sela Kokošica, vodili protiv delova 363. puka nemačke 181. ršadijske divizije (vidi tom III, knj. 7, dok. br. 150 i 155; knj. 10, dok. br. 39).

Naše jedinice su potpuno zauzele deo ceste između Cetinja i Rijeke Crnojevića, usled čega je Nemcima onemogućeno da vode operacije iz Cetinja. Neprijatelj je pretrpeo velike gubitke. Zaplenjeno je mnogo oružja i ratnog materijala.

U Srbiji naše jedinice uspešno odbijaju neprijateljske protivnapade u dolini reke Studenice¹⁴. Neprijatelj trpi velike gubitke. Borbe se vode na otseku fronta Ivanjica — Dragačev¹⁵. Bugarima, nedićevcima i četnicima pomažu i nemačke okupatorske trupe¹⁶.

Na frontu kod Ibra potučen je jedan nedićev puk¹⁷ i bataljon Bugara. Samo u toku jednog okršaja neprijatelj je izgubio 50 mrtvih. Sada se vode borbe sa jednim bugarskim pukom¹⁸. U toku jučerašnjih bojeva istrebljeno je iz sastava puka 60 bugarskih okupatora¹⁹.

20

¹⁴ Odnosi se na borbe koje su 8. aprila vodile jedinice 5. krajiške NOU divizije. Njena 1. krajiška NOU brigada je na prostoru selo Crna Reka — selo Ostatija — selo Leskovića (kod Ušća) napala borbeno; grupu »Jug« bugarske 25. divizije i četnički Javorski korpus i odbacila ih na desnu obalu reke Studenice (vidi tom I, knj. 7, dok. br. 89). Istovremeno je kod sela Ilinčića (blizu Ušća) 4. krajiška NOU brigada odbila napad borbene grupe »Sever« bugarske 25. divizije i odbacila je takođe na desnu obalu reke Studenice (vidi tom I, knj. 20, dok. br. 155; Hronologiju NOB-a, str. 741).

¹⁵ Na tom sektoru su 8. aprila vodile borbe 2. srpska proleterska i 4. crnogorska proleterska brigada 2. proleterske divizije. One su kod sela Kaone (nedaleko od Kraljeva) napale četnički 1. i 2. ravnogorski korpus i odbacile ih prema selu Ročevićima i planini Jelici, nanevši im gubitke od preko 70 poginulih, oko 150 ranjenih i 30 zarobljenih (vidi tom I, knj. 7, dok. br. 92).

¹⁶ U selu Ročevićima je 9. aprila 3. bataljon 2. srpske proleterske brigade vodio borbu protiv nemačkih vojnika i odbacio ih prema Kraljevu (vidi tom I, knj. 20, dok. br. 150; knj. 21, dok. br. 100).

¹⁷ Reč je o kvislinškom Ljotićevom 4. puku Srpskog dobrovoljačkog korpusa (vidi tom I, knj. 21, dok. br. 98 i 100).

¹⁸ Tu borbu je 1. krajiška NOU brigada 5. NOU divizije vodila 10. aprila na sektoru selo Rudno — selo Čečina (vidi primedbu 3. uz dok. br. 268 ove knjige; tom I, knj. 7, dok. br. 89 i 94, knj. 20, dok. br. 150).

¹⁹ Ne odnosi se na 13. april, već na 10. april, jer je o tim gubicima komandant Udarne grupe divizija NOVJ Milutin Morača 11. aprila radiogramom poslao izveštaj Vrhovnom štabu NOV i POJ (vidi primedbu 3. uz dok. br. 268).

²⁰ Vidi primedbu 21. uz prilog br. 1.

BR. 76.

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 15. APRILA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U SRBIJI, CRNOJ GORI I SLOVENIJI¹

Br. 121.

Subota — 15. IV. 1944.

Vrhovni štab Narodne oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

U Vojvodini se nastavljaju lokalne borbe. Nemci su izvršili prepad u pravcu Fruške Gore. Ovaj prepad okupatora odbile su jedinice jednog sremskog partizanskog odreda, zadavši neprijatelju velike gubitke². Partizani su izbacili iz koloseka jedan voz u Sremu³ i drugi u Bačkoj na Somborskoj železničkoj pruzi⁴.

Na jugu od Pljevalja u Sandžaku, naše jedinice su razbile jednu četničku brigadu⁵. Četnici su izgubili 50 mrtvih i veliki broj ranjenih. Zaplenjena je izvesna količina ratnog materijala.

U Sloveniji se nastavljaju bojevi sa Nemcima. Slovenski partizanski odredi vrše neprekidne diverzantske operacije protiv neprijatelja. Partizani su ubili i ranili preko 80 Nemaca.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a njegov snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 45, snimak 161.

² Napad su 7. aprila izvele nemačke policijske i ustaško-domobranske snage, ukupne jačine oko 1500 vojnika. Odbio ih je 1. sremski NOP odred (vidi tom I, knj. 8, dok. br. 91)/

³ U Sremu je na železničkoj magistrali Beograd — Zagreb češće izvodio diverzije Udarni diverzantski bataljon Glavnog štaba NOV i PO Vojvodine. On je za desetak dana krajem marta i početkom aprila izveo sledeće diverzije: 30. marta je njegova 2. diverzantska četa kod Rume, postavljanjem mine na prugu, srušila transportni voz i uništila lokomotivu i nekoliko vagona; 1. aprila je 1. diverzantska četa na isti način kod Šida srušila transportni voz i uništila lokomotivu i nekoliko vagona, a 5. aprila je kod Orolika ista četa na isti način srušila dva voza i uništila 2 lokomotive i 12 vagona; 7. aprila je 2. četa između železničkih stanica Putinaca i Kraljevaca srušila voz i uništila lokomotivu i nekoliko vagona (vidi tom I, knj. 8, dok. br. 91).

⁴ Tu akciju su 1. aprila izvele jedinice 3. bačko-baranjskog NOP odreda. Tom prilikom su uništile lokomotivu i nekoliko vagona i, uz to, presekle 50 telegrafsko-telefonskih stubova (vidi tom I, knj. 8, dok. br. 91)/

⁵ Reč je o Pribojskoj četničkoj brigadi. Nju je noću 9/10. aprila napala i razbila 3. sandžačka proleterska brigada 37. NOU divizije na položajima selo Podrogatac — selo Ljuće (vidi tom I, knj. 16, dok. br. 165).

Zaplenjeno je 16 mitraljeza i drugi ratni materijal. Uništen je jedan oklopni voz.

9-og aprila neprijatelj je otpočeo jake napade iz vazduha na oslobođenu teritoriju Slovenije. Nemački bombarderi leteli su u grupama jedan talas za drugim i uništavali mirne naseobine. Ova ofanziva nemačke avijacije trajala je 24 sata.

BR. 72

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 15. APRILA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U BOSNI, CRNOJ GORI I HRVATSKOJ¹

Vrhovni štab Narodne oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

U Zapadnoj Bosni na otseku Bihać — Knin vode se uporni bojevi². Nemci dovlače na taj otsek nova pojačanja ljudi, tenkova i avijacije.

Posle upornih bojeva Nemcima je pošlo za rukom da u Istočnoj Bosni na otseku Bijeljina zauzmu jedno malo mesto³. Na Kalinovičkom otseku fronta takođe se nastavlja bojevi.

⁶ Vidi primedbu 21. uz prilog br. 1.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a njegov snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 45, snimci 170—171. Izveštaj je emitovan u drugoj radio-emisiji br. 121 od 15. aprila 1944. godine.

² Odnosi se na borbe koje su 1. lička NOU i 2. lička NOU brigada 6. proleterske divizije »Nikola Tesla« od 8. do 11. aprila vodile protiv 384. puka nemačke legionarske 373. hrvatske pešadijske divizije »Tigar« u rejonima sela: Dobrog Sela, Doljana, Međedaka i Suvaje (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 30 i 166).

³ Odnosi se na selo Trnovu. Zauzeli su je 12. aprila delovi nemačke 13. SS dobrovoljačke planinske lovačke divizije »Handžar«, posle upornih borbi protiv 4. vojvođanske NOU brigade 16. NOU divizije i Mačvanskog NOP odreda na prostoru sela Atmačić — selo Trnova — selo Gornje Piliće. Brigada i odred su se 12. aprila, po naređenju Štaba 16. NOU divizije, s tih položaja povukli ka selu Gornjoj Krčini (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 167).

U Bosni kod Prijedora, naši borci razrušili su železničku prugu⁴, uništili dva teretna automobila i zaplenili ratnu opremu. Nekoliko stotina metara železničke pruge razrušeno je takođe kod Doboja⁵. Tom prilikom je ubijeno 20 i zarobljeno 11 neprijateljskih vojnika.

Naše jedinice već tri dana vode žestoke bojeve u Hercegovini sa velikim nemačkim snagama i Mihajlovićevim četnicima⁶. Naročito žestoki bojevi vode se na oteku Osječenica — Grahovo. Svi pokušaji neprijatelja da se probije u pravcu Vilusa nisu uspjeli. U poslednjim bojevima ubijeno je preko 100 neprijateljskih vojnika.

U Srbiji se bojevi vode na mnogim otsecima.

U Pokuplju odbijeni su napadi prve konjičke divizije. U jučerašnjim bojevima neprijatelj je izgubio oko 40 ubijenih i ranjenih vojnika⁷. U Žumberku, kod Slavetića, vodili su naši

⁴ Železničku prugu Bosanski Novi — Prijedor — Banja Luka razorile su jedinice 4. NOU divizije, i to: noću 7/8. aprila, između Martin-brda i stanice Blagaja, razorili su je Kozarski NOP odred-4 delovi 11. krajiške NOU brigade, a između stanice Blagaja i Svodne, na nekoliko mesta, delovi 6. krajiške i 11. krajiške NOU brigade, i tom prilikom su na pruži digli u vazduh i jedan most raspona 5 m; iste noći je 1. bataljon 11. krajiške NOU brigade razorio prugu u dužini od 2 km između stanica Kozarca i Omarske; noću 8/9. aprila je 4. bataljon 8. krajiške NOU brigade razorio oko 1 km pruge takođe između stanica Kozarca i Omarske, i tom prilikom na njoj digao u vazduh dva mosta, jedan raspona 5 m, a drugi 8 m; istovremeno je 3. bataljon 11. NOU brigade, na 6 mesta, razorio prugu između Reljića kamena i stanice Brežičana, dok je iste noći Pbdgrmečki NOP odred razorio 350 m pruge između Otoke i Bosanske Krupe (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 49). Jedinice 4. NOU divizije su nastavile razaranje te pruge, pa su Nemci bili prisiljeni da na njoj obustave promet. O tome je u dnevnom izveštaju Operativnog odjela Ministarstva oružanih snaga NDH od 19. aprila 1944. zapisano sledeće: »Na pruži Banja Luka — Prijedor do daljnje obustavljen je svaki promet po nalogu njemačkih vojničkih oblasti« (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 180).

⁵ Železničku prugu Doboja — Derventa razorile su noću 8/9. aprila 12. krajiška NOU brigada 11. NOU divizije i 12. slavonska NOU brigada 12. NOU divizije. Tom prilikom je bilo razoreno oko 2 km pruge. Razaranje je nastavljeno i sledećih dana (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 36, 55, 71 i 73).

⁶ Odnosi se na borbe koje su delovi 10. hercegovačke NOU brigade i 12. hercegovačke NOU brigade od 9. do 11. aprila, na prostoru selo Grahovo — selo Osječenica — selo Vilusi, vodili protiv delova nemačke legionarske 369. hrvatske pešadijske divizije »Vražje« i četničke Banjsko-vučedolske brigade (vidi tom III, knj. 7, dok. br. 160; tom IV, knj. 24, dok. br. 63).

⁷ Reč je o borbi koju su tri bataljona Turopoljsko-posavskog NOP odreda 8. aprila vodila protiv tri eskadrona iz sastava nemačke 1. konjičke divizije koji su iz sela Zdenčine i sela Brezovice izvršili ispad ka slobodnoj teritoriji na Žumberku. Borbe su vođene u re-

borci bojeve sa nemačkom pešadijom i tenkovima⁸. U Baniji na železničkoj pruzi Sunja — Bukovo⁹ razrušeno je nekoliko kilometara pruge¹⁰. U Kordunu, kod Generalskog Stola, odbijen je napad neprijatelja¹¹. Ubijeno je preko 50 Nemaca. U ovim bojevima istakao se naročito omladinski bataljon¹². Nemci i ustaše izvršili su u Zagorju prepad u pravcu Kalnika, paleći na putu sela¹³. Pružajući jaki otpor neprijatelju naše jedinice nanele su mu velike gubitke.

Jake nemačke i ustaške snage u Slavoniji, kojim je pošlo za rukom da se probiju kod Podravske Slatine na oslobođenu teritoriju, odbacile su naše jedinice natrag¹⁴. U Slavoniji se nastavljaaju bojevi i na ostalim otsecima fronta.

jonu sela Kramarića i kod sela Hasan-Brega, odakle su sva tri eskadrona odbačena ka polaznim rejonima (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 65 i 141 — radiogram br. 1615 od 11. aprila).

⁸ Tu je reč o napadu koji su noću 8/9. aprila izveli delovi nemačke 1. kozačke konjičke divizije iz Jastrebarskog na 1. bataljon Žumberačko-pokupskog NOP odreda kod sela Toplica i na Štab odreda u selu Goljaku, gde je u borbi, pored ostalih, poginuo komandant toga odreda Stevan Hinić. Borba je nastavljena u rejonu sela Goljaka i sela Slave-tića odakle je nemačke snage, uprkos pristiglim ustaškim pojačanjima, u polazni rejon odbacio 4. bataljon Omladinske NO brigade »Jože Vlahović« 34. NO divizije (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 66 i 163).

⁹ Toga mesta nema ni na pravcu koji od Sunje vodi ka Sisku, ni na onom koji od Sunje vodi ka Dubici i dalje ka Novskoj, a nema ka ni na onom koji vodi ka Bosanskom Novom, odnosno ka Prijedoru. Sigurno se to odnosi na Kostajnicu, jer je reč o Baniji.

¹⁰ Železničku prugu Sunja — Kostajnica razorile su 8. i 9. aprila, u dužini od 4 km, jedinice 7. NOU divizije (vidi AVII, reg. br. 3—2, k. 119/1: knjigu poslatih depeša štaba 4. korpusa NOVJ, radiogram br. 109).

¹¹ Reč je o pokušaju delova nemačkog 1. lovačkog rezervnog puka da 11. aprila prodru iz rejona sela Keića (kod sela Generalskog Stola), preko reke Mrežnice, ka selu Perjasici. Suprotstavili su im se oštrom borbom 2. i 3. bataljon 1. NOU brigade 8. NO divizije, odbacivši ih u polazni rejon (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 79).

¹² Reč je o Omladinskom bataljonu 1. NOU brigade 8. NO divizije (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 141, radiogram br. 1627 od 12. aprila 1944).

¹³ Odnosi se na oko 800 ustaša iz sastava PTS (Poglavnikovog tjelesnog sdruga) koji su 6. aprila iz Koprivnice i Ludbrega napali na Kalnik. Suprotstavljao im se Kalnički NOP odred, sa svoja tri bataljona, vodeći dvodnevne borbe u rejonima sela: Velikog i Malog Pogarca, Ribnjaka, Radeljeva i Apatovca, sve dok nije ustaše prinudio da se vrate u polazne rejone (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 52).

¹⁴ Odnosi se na prodor jačih nemačkih snaga i ustaških delova iz Podravske Slatine, preko Goleniče Puste, Čeralije i Macuta, u pravcu Voćina. Glavnina 28. NOU divizije, u oštrim borbama 9. aprila kod sela Macute i sela Smude, nanela im je osetne gubitke i prinudila ih da odstupe, preko sela Čeralije, ka Podravskoj Slatini (vidi tom V, knj. 27, dok. br. 82 i 83).

U Dalmaciji je jedna četa četnika popa Đujića prešla kod Knina na našu stranu sa čitavim oružjem, koje su dobili od Nemaca.

Savezničke motorne torpednjače potopile su u toku poslednjih osam dana 11 neprijateljskih brodova.

BR. 73

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 17. APRILA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U BOSNI I HERCEGOVINI, CRNOJ GORI, SLOVENIJI, MAKEDONIJI I HRVATSKOJ¹

Br. 124.

Ponedjeljak — 17. IV. 1944.

Vrhovni štab Narodno-oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

U Istočnoj Bosni nastavljaju se žestoki bojevi. Naše jedinice na otseku fronta Goražda zauzele su Usti-Kolinu². Neprijatelj je pretrpio znatne gubitke. Na otseku Trnovo — Jabu-

¹⁵ Vidi primedbu 21. uz prilog br. 1.

¹ Original (pisan na mašini latinicom) u Moskvi, a njegov snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 45, snimci 191—192.

Redakcija je izostavila »Nedeljni pregled ratnih operacija Narodno-oslobodilačke vojske i partizanskih odreda Jugoslavije« od 16. aprila 1944. On je objavljen u radioemisiji br. 122. Takođe je izostavljen i tekst »Omladinske emisije« od 16. aprila, objavljen u radio-emisiji br. 123. Te dve radio-emisije nalaze se na snimcima 173—190, a izostavljene su stoga što u njima nema takvih podataka o borbenim dejstvima jedinica NOV i POJ koji bi u značajnijem obimu dopunili ono što sadrže ratni izveštaji Vrhovnog štaba iz protekle nedelje dana.

² Omaškom je tako napisano umesto: Ustikolinu. Nju je, prema izveštaju Štaba 3. korpusa, zauzela 19. birčanska NOU brigada (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 165 — radiogram od 13. aprila). Međutim, brigada se već 10. aprila nalazi u pokretu sa sektora selo Nekopi — selo Previla u pravcu gornjeg toka reke Neretve (vidi tom IV, knj. 25, dok. br. 63).

ka naši borci razbili su nemačko-ustaške i četničke trupe³. Zaplenjen je ratni materijal. Neprijatelj je na tom otseku izgubio 320 ubijenih i 250 ranjenih vojnika i oficira. Nemci su na otsek fronta Bijeljina — Janja dovukli nova pojačanja i ponovo pokušavaju da se probiju na železničku prugu⁴. Naše vojvođanske jedinice zadaju neprijatelju teške gubitke⁵. Samo 16-ta divizija istrebila je u dvodnevnom bojevu preko 350 neprijateljskih vojnika⁶.

Nakon upornih bojeva Nijemcima je pošlo za rukom da u Sandžaku zauzmu Bijelo Polje⁷.

³ To je bila susretna borba, 10. aprila, u rejonu sela Jabuke i sela Masline, između kolone 27. NOU divizije (ona je iz rejona selo Nekopi — selo Previla — selo Jabuka išla ka rejonu gornjeg toka Neretve) i levog krila 14. SS puka 7. SS dobrovoljačke brdske lovačke divizije »Princ Eugen« (puk je, posle spajanja svojih snaga od Sarajeva i Nevesinja u Kalmoviku, od Kalinovika nastupao u pravcu For> i sela Ustikoline, odnosno Rogatice). Potpunije o tome vidi tom I^v knj. 24, dok. br. 177, knj. 25, dok. br. 63; AVII, mikrofilm Minhen N/741—877: izveštaj nemačke Komande Zapada, tekst od 10. aprila 0 5. SS brdskom korpusu).

⁴ Verovatno se odnosi na železničku prugu Bijeljina — Ugljevik.

⁵ Reč je o šest vojvođanskih udarnih brigada, koje su se nalazile u sastavu 16. i 36. NOU divizije i koje su tada (sem glavnine 6. brigade) deystvovalе u istočnoj Bosni.

⁶ Te borbe su 16. NOU divizija i 5. vojvođanska brigada 36. NC" divizije 11. i 12. aprila na sektoru selo Janja — selo Lopare vodile protiv jačih snaga nemačke 13. SS dobrovoljačke brdske lovačke divizije »Handžar«, koja je 12. aprila izvršila opšti napad s pravca sela Koraja, u sadejstvu sa domobranskim 3. lovačkim zdugom, koji je 12. aprila otpočeo napad iz Tuzle u pravcu planine Jelice (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 79, 92, 167 i 193).

⁷ Nemački delovi (verovatno iz sastava 3. puka »Brandenburg«) i prikupljene kvislinške snage (pet četničkih brigada — Pljevaljska, Pribojska, Mileševska, Novovaroška i Beranska i sandžačka muslimanska milicija), ukupne jačine oko 500 vojnika, uz manju podršku tenkova i avijacije, preduzeli su 11. aprila ofanzivna deystva glavninom snage od Brodareva ka Bijelom Polju i rejonu sela Lekovine (kod sela Šahovića), a delom snaga iz Pljevalja ka selu Đurđevića Tari. Oni su potisli glavninu 37. NOU divizije koja je zatvarala te pravce i 12. apr' zauzeli Bijelo Polje, 13. aprila izbili u rejon Đurđevića Tare, a 14. aprila u rejon Mojkovca, na desnu obalu reke Tare (vidi tom I, knj. 16, dok. br. 146—150; tom III, knj. 7, dok. br. 163 i 164; knj. 10, dok. br. 150). Istovremeno su nemačke snage i kvislinške albanske snage iz rejona gornjeg toka reke "Lima pokušale da prodru u Andrijevicu, ali su ih razbili delovi 5. crnogorske proleterske brigade i 1. italijanske partizanske brigade »Garibaldi« i odbacili ka selu Murini i Plavu. To je bio početak pokušaja da se ostvari nemački plan o zauzimanju doline reke Lima i Kolašina i o spajanju s nemačko-kvislinškim snagama, jačine do 2000 vojnika, koje su napadale iz rejona Podgorice (sada: Titograd). Cilj im je bio da ovladaju komunikacijama, razdvoje snage 7. korpusa NOVJ i nabace ih na masive planina Sinjajevine i Durmitora (vidi tom III, knj. 7, dok. br. 168, 169, 176 i 183; knj. 10, dok. br. 40 i 82).

U Bosanskoj Krajini, na otketu fronta Jajce, jedna krajiška jedinica ponovo je Nijemce odbacila u grad, koji su pokušavali da se probiju u pravcu Mrkonjić Grada³. Uprkos jakog bombardovanja nemačke avijacije Mrkonjić Grada i naših položaja, krajiške jedinice zadale su neprijatelju velike gubitke. Samo na tom otketu istrebljena su 152 Nemca, dok je 117 ranjeno i 42 zarobljeno⁹. Zaplenjena je velika količina ratnog materijala, među ostalim 7 puškomitraljeza i 20.000 metaka.

Naše jedinice nastavljaju žestoke bojeve u Hercegovini sa Nemcima i Mihajlovićevim četnicima. U jučerašnjim bojama razbijena je jedna nemačko-četnička kolona¹⁰. Ubijeno je 65 Nemaca i zarobljeno oko 500 Nemaca i četnika. Naši borci zaplenili su veliku količinu ratnog materijala, između ostalog tri bacača mina, mnogo pušaka i municije.

Naše slovenske jedinice ponovo su razrušile željezničku prugu Ljubljana — Trst i digle u vazduh jedan voz¹¹. U Savinjskoj dolini¹² likvidirano je neprijateljsko utvrđenje¹³. Tom prilikom je ubijeno 70, dok je ranjeno 80 i zarobljeno 14 nemačkih vojnika i oficira¹⁴. Uništeno je 18 baraka sa materijalom

⁸ Odnosi se na 13. krajišku NOU brigadu 39. NOU divizije (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 132).

⁹ To je, prema izveštaju štaba 5. korpusa NOVJ od 12. aprila, ukupni rezultat borbi koje su jedinice pod njegovom komandom postigle samo u toku noći 8/9. aprila (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 55).

¹⁰ Verovatno se odnosi na borbe koje su noću 8/9. aprila i 9. aprila u toku dana vodili delovi 11. hercegovačke NOU brigade i Južnohercegovačkog NOP odreda 29. NOU divizije u selu Pribilovcima (kod Čapljine), kojom prilikom su zarobili jednu četu četničke Neretvanske brigade, a potom razbili po jednu kombinovanu četu iz sastava nemačke 181. pešadijske divizije i iz 5. ustaške železničke bojne (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 54; AVII, mikrofilm MNO — Zgb. 4/357—358: dnevni izveštaj Operativnog odjela Ministarstva oružanih snaga NDH za 12. april 1944).

¹¹ Verovatno se odnosi na diverziju izvedenu noću 3/4. aprila postavljanjem mine na železničku prugu između Rakeka i Postojne. Tom prilikom su oštećeni lokomotiva i 7 vagona, a pruga je razorena (vidi tom V, knj. 12, dok. br. 153). Diverziju je, verovatno, izveo Minerski vod Notranjskog NOP odreda 18. NO divizije (vidi tom VI, knj. 13, dok. br. 5 i 6).

¹² Trebalo bi da piše: Savinjska dolina.

¹³ Odnosi se na nemačko uporište u Radomljama kod Domžala. Napad na njega je noću 6/7. aprila izvela 6. slovenačka NOU brigada »Slavko Šlander« 4. operativne zone Glavnog štaba NOV i PO Slovenije (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 105, 115 i 153).

¹⁴ Verovatno su tu uračunati i gubici koje je 1. slovenačka NOU brigada »Tone Tomšič« 14. NO divizije nanela okupatorsko-kvislinškim snagama koje su u toku 7. aprila pokušale da iz Domžala (na 20 kilometara), Mengeša i Kamnika priteknu u pomoć napadnutom uporištu (vidi

za nemačke trupe. U Koruškoj je uništena u Mežicama električna centrala u rudniku¹⁵. Na štajerskom otseku fronta nastavlja se bojevi¹⁶.

Naše jedinice u Makedoniji izvršile su napad na jednu nemačku kolonu¹⁷. Ubijeno je nekoliko Nemaca i uništen je jedan automobil. Zaplenjeni su trofeji. Osim toga razbijen je jedan konjički eskadron neprijatelja¹⁸.

Naši borci izvršili su između Sinja i Trilja napad na Nemce i ubili 24 neprijateljska vojnika¹⁹. Zaplenjena su tri mitraljeza i drugi ratni materijal. Jedinice 20-te divizije razrušile su most na Zrmanji²⁰.

21

tom VI, knj. 13, dok. br. 62). Redakcija to pretpostavlja stoga što štab 4. operativne zone u dva izveštaja Glavnom štabu šalje podatke da je 6. slovenačka NOU brigada »Slavko Šlander« tom prilikom nanela neprijatelju gubitke »30 mrtvih, veći broj ranjenih, 24 zarobljena«, a sama imala 4 mrtva, 11 ranjenih i 10 nestalih (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 105 i 115).

¹⁵ Redakcija nije uspela pronaći druge izvore koji bi govorili o tome. Postoje samo podaci da je 21. marta Istočnokoruški NOP odred zapalio veliku pilanu u Koprivni, koja je sekla drva za rudnik u Mežicama, i da su tom prilikom poginula dva pripadnika SS jedinica (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 102 i 115). Verovatnobi u tom smislu trebalo da glasi saopštenje.

¹⁶ Na tom sektoru je tada dejstvovala 14. NO divizija (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 121 i 125; knj. 13, dok. br. 4 i 9).

¹⁷ i ¹⁸ Redakcija nije uspela pronaći druge izvore koji bi dali potpunije podatke o tome. Verovatno je reč o akcijama 2. makedonske NOU brigade, od koje nije sačuvan veći broj dokumenata iz perioda februar — april 1944. godine.

¹⁹ Na tom prostoru su dejstvovali delovi Grupe srednjodalmatinskih NOP odreda (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 92).

²⁰ Verovatno se odnosi na most kod sela Panja (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 50).

²¹ Vidi primedbu 21. uz prilog br. 1.

BR. 74

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 18. APRILA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U SRBIJI, BOSNI, CRNOJ GORI, SLOVENIJI I HRVATSKOJ I ZAHVALNOST VRHOVNOG KOMANDANTA NOV I POJ MARŠALA JUGOSLAVIJE JOSIPA BROZA TIŠA JEDINICAMA 1. PROLETERSKE BRIGADE NA USPEŠNIM BORBAMA NA SEKTORU JAJCE — MRKONJIC-GRAD¹

Br. 125.

Utorak — 18. IV. 1944.

Vrhovni štab Narodne oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj.

U Srbiji na sektoru Guča — Ivanjica jedinice naše Druge divizije potpuno su razbile kod Dragačeva 8 četničkih brigada i nedićevce,² koji su se nalazili pod komandom Mihajlovića³.

Na oteku fronta Ivanjica — Raška jedinice naše Pete divizije, skupa sa jedinicama druge divizije, po'tukle su tri puka nedićevaca⁴ i sada vode bojeve sa Bugarima⁵. U poslednjim borbama na ovom oteku fronta ubijeno je 117 i zarobljeno 98 nedićevaca i četnika. Zaplenjen je bacač mina, deset mitraljeza, 90 pušaka i drugi ratni materijal.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a njegov snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 45, snimci 198—200.

² Reč je o borbama koje su noću 8/9. aprila 2. srpska proleterska i 4. crnogorska proleterska brigada vodile kod sela Kaone (blizu Kraljeva). Potpunije o tome vidi dok. br. 293 u ovoj knjizi; tom I, knj. 7, dok. br. 87 i 92; knj. 20, dok. br. 150.

³ Kvislinške jedinice Milana Nedića nisu se tada nalazile pod komandom Dragoljuba (Draže) Mihailovića.

⁴ U sastavu kvislinških formacija Milana Nedića tada još nije bilo pukova (vidi primedbu 3. uz dok. br. 293). Pukovi su postojali (ali još nisu bili u potpunosti oformljeni) u sastavu kvislinškog Srpskog dobrovoljačkog korpusa Dimitrija Ljotića (vidi primedbu 3. uz dok. br. 268; tom I, knj. 21, dok. br. 98).

⁵ O tome su Vrhovni štab NOV i POJ, 14. aprila, delegat Vrhovnog štaba NOV i POJ Pavle Ilić i sekretar Pokrajinskog komiteta KPJ za Srbiju dr Blagoje Nešković bili izvestili sledeće:

»Na liniji Ivanjica — Guča — Rudno — Raška nalaze se II, III i IV puk Nedićev, 61 i 70 puk bugarski. Pukovi Nedića tučeni su dobro, a s Bugarma se možemo obračunati kad stigne municija. Pavle i Mihailo« (vidi AVII, reg. br. 37/8—1, k. 3/2; knjigu poslatih depeša Udarne grupe divizija NOVJ, radiogram br. 32, sa 53 grupe, u 12 časova).

U Istočnoj Bosni Nemci su sa jakim snagama kod Zvornika ponovo prešli u ofanzivu. Našfc jedinice pružaju neprijatelju jaki otpor⁶.

Nemački okupatori skupa sa Mihajlovićevim četnicima i albanskim kvislinzima prešli su takođe u ofanzivu protiv oslobodene teritorije u Crnoj Gori i Sandžaku⁷. Neprijatelj napada iz Pljevalja i Bijelog Polja u pravcu Berana⁸, Andrijevice i Šahovića, a takođe iz Cetinja i Podgorice⁹.

Na svim ostalim otsecima fronta borbe postaju sve žešće.

U Zapadnoj Bosni, na frontu kod Mrkonjić Grada, Nemci su izgubili u borbama sa jedinicama naše Prve divizije oko 200 ubitih i 400 ranjenih¹⁰. U toku bojeva naši borci su uništili 2 tenka.

Kod Livna neprijatelj je pokušao da izvrši prepad, ali je bio potučen i odbačen nazad u okršaju koji je trajao 10 sati, izgubivši 40 mrtvih i 60 ranjenih¹¹.

" Opšti napad nemačke 13. SS dobrovoljačke brdske lovačke divizije »Handžar« iz Posavine i Semberije ka planini Majeveci otpočeo je 12. aprila, a sutradan je domobranski 3. lovački zdrug otpočeo nastupati iz Tuzle u pravcu planine Jelice. Suprotstavljali su im se 16. NOU divizija, glavnina 36. NOU divizije, 17. majevička NOU brigada 38. NOU divizije, Mačvanski i Majevički NOP odred. Da bi se izbeglo okruženje svih tih snaga, Štab 3. korpusa je naredio da se na prostoru Majevice zadrži samo Štab 38. NOU divizije sa svojom 17. majevičkom NOU brigadom i s Majevičkim i Tuzlanskim NOP odredom (18. hrvatsku NOU brigadu te divizije i Posavsko-trebavski NOP odred, koji su se još od prelaska nemačke 13. SS dobrovoljačke brdske lovačke divizije »Handžar« na levu obalu Save nalazili na prostoru Gradačac — Modriča — planina Trebava, stavio je Vrhovni štab pod komandu 11. NOU divizije 5. korpusa, jer su se 12. aprila bili prebacili u srednju Bosnu — vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 73 i 99). Ostalim snagama: 16. NOU diviziji i glavnini 36. NOU divizije, kao i Mačvanskom NOP odredu, štab 3. korpusa je naredio da izbegnu okruženje, pa su se pomerale ka liniji: selo Krstac — selo Teočak — selo Čaira — selo Rastošnica — Ravni zavod, gde su izbile 15. aprila (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 56, 64, 67, 79, 92 i 167).

⁷ Ofanziva je započela 11. aprila (vidi primedbu 7\ uz prilog , br. 73).

⁸ Sada: Ivangrad.

⁹ Sada: Titograd.

¹⁰ To je rezultat borbi koje je 1. proleterska brigada 1. proleterske divizije vodila od 3. do 5. aprila na sektoru Jajce — Mrkonjić-Grad — selo Gerzovo protiv delova nemačke 7. SS dobrovoljačke brdske lovačke divizije »Ptinac Eugen« (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 15, 21, 45, 48 i 192).

" Reč je o borbi koju su 4. i 5. bataljon 3. krajiške proleterske brigade il. proleterske divizije 14. aprila vodili protiv delova nemačke 118. lovačke divizije i 1. bojne ustaškog 6. stajaćeg djelatnog zdruga u selima Žiroviću i Ljubunčiću (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 78).

Naši borci razrušili su na nekoliko mesta železničku prugu Prijedor — Banja Luka i dignuli u vazduh voz sa fašističkim trupama¹². Neprijatelj je tom prilikom izgubio 112 mrtvih i veliki broj ranjenih.

U Sloveniji naši su borci razrušili železničku prugu i cestu Sveta Lucija¹⁵ i Gorica.¹⁴ Saobraćaj je bio obustavljen u toku 9 dana.¹⁵

¹²Razaranje železničke pruge na relaciji Bosanski Novi — Prijedor — Banja Luka izvodile su jedinice 4. NOU divizije od 11. do 15. aprila. Tako su delovi 11. krajiške NOU brigade 11. aprila razorili oko 1,5 km pruge između železničkih stanica Ivanjske i Omarske, a 12. aprila razorili još oko 3 km pruge između železničkih stanica Piskavice i Omarske. Sutradan su delovi 8. krajiške NOU brigade iz zasede napali na voz, koji su prethodno srušili postavljanjem mina na prugu između železničkih stanica Kozarca i Prijedora, kojom prilikom je poginulo 96 nemačkih i domobranskih vojnika, a porušeni su i popaljeni njihova utvrđenja i bunker na železničkoj stanici Kozarac. Nakon toga su, 14. aprila, delovi 6. krajiške NOU brigade potrgali oko 150 m pruge između železničkih stanica Svodne i Blagaja, a 11. krajiška NOU brigada je porušila 5 km pruge između železničkih stanica Kozarca i Prijedora, dok je 8. krajiška NOU brigada, uz pomoć omladine, toga dana razorila oko 9 km pruge i porušila 15 mostova i propusta na relaciji Prijedor — Kozarac — Omarska i nastavila rušenje 15. aprila, kojom prilikom je razorila još 8 km pruge i 13 mostova i propusta. Ta rušenja su prinudila Nemce da obustave promet tom prugom. Potpunije o tome vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 117 i 178; AVII, reg. br. 21—2, k. 768/A: izveštaj 8. krajiške NOU brigade od 27. aprila 1944. štabu 4. NOU divizije.

¹³Sada: Most na Soči.

^uOdnosi se na rušenje, miniranjem pruge, koje je Idrijsko-tolminski NOP odred 9. korpusa NOVJ izveo noću 7/8. aprila između fabrike u Anhovu i električne centrale kod sela Ložica. Srušeno je 40 m pruge na nasipu visokom 6 m (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 120).

¹⁵Kao poseban dodatak ratnom izveštaju dat je kratak bilans borbi koje su u toku februara 1944. vodile jedinice NOV i PO u Sloveniji. On glasi:

»Naše slovenske jedinice Narodno-oslobodilačke vojske u neprekidnim bojevima sa fašističkim okupatorskim trupama i izdajnicima slovenačkog naroda zadaju im svakodnevno teške gubitke kako u ljudima tako i u ratnom materijalu.

Samo u februaru jedinice Narodno-oslobodilačke vojske u Sloveniji u borbi sa njemačkim fašističkim okupatorima istrijebile su 2.657 neprijateljskih vojnika i oficira, dok su 3.285 ranile i 69 zarobile. U toku samo jednog meseca naši slovenski borci izbacili su iz stroja 6.011 krvnika našeg naroda.

Okupatori trpe takođe velike gubitke u oružju i ratnoj tehnici. Za to isto vrijeme naše jedinice zaplijenile su jedan tenk, 13 teretnih automobila, 4 laka bacača mina, 492 puške, 44 mitraljeza, 60 tisuća metaka, 1.100 mina za bacače, jedan reflektor, 3 radio-stanice i mnogo odeće i obuće. Osim toga uništeno je 9 aeroplana, 32 teretna automobila, 5 tenkova, četvoro oklopijenih kola, motorizovani top i jedna kola sa municijom. Oštećeno je 6 tenkova, 4 teretna automobila i troje oklopijenih kola.

U Žumberku je razrušena železnička pruga Zagreb — Karlovac.¹⁶ U Turopolju, na pruzi Zagreb — Sisak dignut je u vazduh jedan voz, usled čega je saobraćaj bio obustavljen u toku 10 sati.¹⁷ Posle ove operacije, pruga je bila ponovo razrušena na nekoliko mesta.¹⁸ U Pokuplju, dignut je u vazduh voz na željezničkoj pruzi kod Karlovca.¹⁹ Ponovo je razrušena železnička pruga Bosanski Novi — Bihać.²⁰

Ovi gubici fašističkih okupatora samo u jednom dijelu naše zemlje najrječitije govore o značaju naše Narodno-oslobodilačke borbe u općoj borbi protiv hitlerovskih okupatora« (vidi snimak 201).

¹⁶ Rušenje su izveli delovi Turopoljsko-posavskog NOP odreda i jedan bataljon Omladinske NO brigade »Jože Vlahović« 34. NO divizije 13/14. aprila kod železničke stanice Horvata. Tom prilikom je razoren 1 km pruge i pokidano oko 5 km telegrafsko-telefonskih linija (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 61; AVII, reg. br. 3—2, k. 119/1: knjigu poslatih depeša Štaba 4. korpusa NOVJ, radiogram br. 134 od 16. aprila 1944. godine).

¹⁷ To je bio teretni voz. Delovi 2. diverzantskog bataljona 4. korpusa NOVJ digli su ga u vazduh, 5. aprila, postavljanjem mina na prugu između železničkih stanica Sv. Klare-i Odre. Slupani su lokomotiva i 7 vagona (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 105 i 155). Dva dana kasnije, na istoj relaciji, dignut je u vazduh putnički voz kojim su se vozile nemačke jedinice, kojom prilikom je poginulo i bilo ranjeno nekoliko nemačkih vojnika (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 105 i 158).

¹⁸ Razorili su je noću 9/10. aprila, na osam mesta, delovi Turopoljsko-posavskog NOP odreda i 2. diverzantskog bataljona 4. korpusa NOVJ između železničkih stanica Turopolja i Lekenika, a noću 12/13. aprila, na pet mesta, između železničkih stanica Grede i Lekenika (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 105).

" Na železničkoj pruzi Karlovac — Metlika izvodio je akcije 2. diverzantski bataljon 4. korpusa NOVJ. On je na relaciji Karlovac — Ozalj, postavljanjem mina na prugu, 9. aprila srušio ustaški oklopni voz, oštetiši lokomotivu i 2 vagona, a 10. aprila je srušio drugi ustaški oklopni voz, oštetiši mu lokomotivu i 5 vagona, dok je 15. aprila srušio ustaški voz, oštetiši mu lokomotivu i 6 vagona (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 118).

²⁰ Na toj relaciji dejstvovala su jedinice 4. i 7. NOU divizije. Re-dakcija nije mogla tačno ustanoviti da li je reč o rušenju koje je Inžinjerijska četa 7. NOU divizije izvela noću 10/11. aprila, na 8 mesta, između železničkih stanica Bosanske Krupe i Otoke (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 53), ili, pak, o rušenju pruge, u dužini od 2,5 km, između železničkih stanica Blatne i Omarske koje je, 12. aprila, izvela Diverzantska četa »Grmeč« Podgrmečkog NOP odreda, kojom prilikom je srušila i jedan železnički most raspona 5 m, a takođe i betonski most na cesti dužine 12 m (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 117). Nije isključena mogućnost (već, naprotiv, ima puno verovatnoće) da je tu reč o rušenju koje su noću 12/13. aprila izveli dva bataljona 3. NOU brigade i cela 4. NO brigada 7. NOU divizije, kao i Inžinjerijska četa te divizije. Oni su tom prilikom porušili prugu u dužini od 2 km (razarajući pri tom i sve uređaje i postrojenja na njoj) između železničkih stanica Bosanske Krupe i Otoke i Bosanske Krupe i Grmuše (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 53).

U Cazinu se borbe još uvek nastavljaju.²¹ Neprijatelj je do sada izgubio oko 220 mrtvih i 230 ranjenih. Zaplenjena je prilična količina ratnog materijala. Uništen je oklopni voz. Naše jedinice takođe su pretrpele osetne gubitke.²²

U Vojvodini uništen je brzi voz sa trupama na pruzi Beograd — Zagreb.²³ Naše makedonske jedinice izvršile su uspešni napad na Vranjsku Banju.²⁴

U Dalmaciji saveznička je avijacija sa uspehom bombardovala neprijateljske vozove na železničkoj pruzi.

Vrhovni Komandant Narodno-oslobodilačke vojske i partizanskih odreda Jugoslavije maršal Tito uputio je sledeću zahvalnost Prvoj proleterskoj brigadi:

Izražavam svoju zahvalnost borcima, komandirima i političkim komesarima Trećeg i Četvrtog bataljona Prve proleterske brigade, a naročito Omladinskoj četi Trećeg bataljona, a takođe borcima i komandirima bataljona »Garibaldi« za junačko držanje i uporstvo, koje su pokazali u toku poslednjih bojeva protiv nemačkih okupatora na oteku fronta Jajce — Mrkonjić Grad.

Vrhovni komandant Narodne oslobodilačke
vojske i partizanskih odreda Jugoslavije

Maršal Tito

²¹ Borbe za Cazin su vođene od noći 8/9. aprila do 11. aprila.

²² Jedinice 7. NOU i 8. NO divizije i Unske operativne grupe su imale 35 mrtvih, 151 ranjenog i 4 nestala borca (vidi Hronologiju NOB-a, str. 723).

²³ Diverziju je izvela 1. četa Udarnog diverzantskog bataljona Glavnog štaba NOV i PO Vojvodine 12. aprila postavljanjem mine na železničku prugu 11 km jugozapadno od Rume (vidi tom I, knj. 8, dok. br. 91; knj. 17, dok. br. 153).

²⁴ Redakcija nije uspela pronaći potpunije podatke o tom napadu.

²⁵ Vidi primedbu 21. uz prilog br. 1.

BR. 75

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 19. APRILA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U SRBIJI, CRNOJ GORI, BOSNI, SLOVENIJI, HRVATSKOJ I MAKEDONIJI¹

Br. 126.

Sreda — 19. IV. 1944.

Vrhovni štab Narodno-oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

U Srbiji jedinice naše 5-te divizije razbile su bugarske okupatore u kotlini reke Studenice i odbacile ih u pravcu Ibra.² Na čitavom oteku fronta od Ivanjice do Raške, Nemci, Bugari i nedićevci dovlače nova pojačanja.³

U Sandžaku i Crnoj Gori, Nemci, četnici i nedićevci nastavljaju pomoću avijacije da vode ofanzivne operacije.⁴ Neprijatelj je uspeo da zauzme brda nad Mojkovcem.⁵ U pravcu Andrijevice i Berana kreću se jake nemačke i albanske snage. Borba je veoma oštra i neprijatelj trpi velike gubitke. Na oteku fronta kod Kuča i Pipera, jake nemačke snage uz pomoć Mihajlovićevih četnika, takođe vode ofanzivne operacije.⁶ I ovde naše jedinice pružaju neprijatelju jaki otpor. Nemci na-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a njegov snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 45, snimci 208—209.

² Verovatno se odnosi na napad 1. krajiške NOU brigade 11. aprila u rejonu Ušća na bugarski 70. pešadijski puk. Tom prilikom ona je odbacila bugarske snage i zauzela sela Dragojlović i Marinković (vidi tom I, knj. 7, dok. br. 94, 95, 97, 101 i 108; knj. 20, dok. br. 155).

³ Potpunije o tome vidi primedbu 3. uz dok. br. 268 ove knjige; tom I, knj. 7, dok. br. 95, 96 i 97.

⁴ O tim ofanzivnim dejstvima vidi primedbu 7. uz dok. 62.

⁵ Nemačko-četničke snage su 14. aprila ovladale prostorom Majstorovina — Slepač most i toga dana pred veće izbile u rejon Mojkovca, gde su upornom odbranom manjih delova 37. NOU divizije zadržane do pristizanja pojačanja iz sastava te divizije i 3. NOU divizije, Potpunije o tome vidi tom I, knj. 16, dok. br. 150—152, 156 (u tom dokumentu je omaškom u naslovu napisano »4. crnogorske brigade« umesto: 4. sandžačke brigade), 157 i 165; tom III, knj. 7, dok. br. 168 — 170, 175 i 176.

⁶ Na tom sektoru su 14. aprila napadali delovi 363. puka nemačke 181. pešadijske divizije i četnici, uz podršku jedne čete tenkova i nekoliko aviona. Oštre borbe su vođene celog dana, dok nisu okupatorsko-kvislinške snage odbačene prema Podgorici (sada: Titograd), pretrpevši osetne gubitke (vidi tom III, knj. 7, dok. br. 169, 171, 176 i 208).

prežu sve snage, da pomognu nedićevcima da zauzmu Crnu Goru.

U Istočnoj Bosni borbe se nastavljaju sa istom jačinom kao i prošlih dana.

Na svim ostalim otsecima fronta u Jugoslaviji borbe postaju sve jače. Nemci pokušavaju da zadrže inicijativu u svojim rukama, kako bi sprečili jedinicama Narodno-oslobodilačke vojske da razviju jače ofanzivne operacije protiv važnih strateških tačaka i baza okupatora.

U Sloveniji naše jedinice razbile su nemačku ofanzivu na naše položaje kod sela Žiri u Poljanskoj Dolini.⁷ U bojevima, koji su se ovde vodili neprijatelj je izgubio samo mrtvih 110 vojnika i oficira.

Na cesti Slunj³ — Otočac naši su borci istrebili preko 70 nemačkih vojnika.⁹

U Makedoniji dve kolone bugarskih okupatora pokušale su da se probiju na našu oslobođenu teritoriju. Kod sela Rusce naše su jedinice iznenada napale na neprijatelja i goneći ga do Morave potukle do nogu.¹⁰ Bugari su izgubili veliki broj mrtvih. Naši borci su zaplenili jedan top, dva bacača mina, jedan teški mitraljez i 14 puškomitraljeza.

U blizini Vlasotinca¹¹ jedan naš bataljon Ozrenskog partizanskog odreda vodio je uporne bojeve sa Nemcima, Bugarima, četnicima i nedićevcima.¹²

13

⁷ Reč je o ofanzivnoj operaciji koju su 11. aprila delovi nemačke 188. rezervne divizije, 10. SS policijskog puka i kvislinške formacije preduzeli protiv 9. korpusa NOVJ, s ciljem da ga potisnu u rejon selo Vrsnik — selo Ledine, tu okruže i unište. Posle prvih odbrambenih borbi, jedinice 9. korpusa su prešle u protivnapade i do 22. aprila razbile te nemačko-kvislinške snage. Borbe u rejonu selo Žiri — selo Ledine vodile su jedinice 30. NO divizije 11. aprila protiv ojačanog 1. bataljona »Hajne« nemačkog 139. rezervnog brdskog lovačkog puka (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 151; knj. 13, dok. br. 38 i 61).

⁸ Omaška; trebalo bi da piše: Sinj.

⁹ Jedan bataljon 2. brigade 13. NO divizije je 12. aprila iz zasede na Goljaku, na cesti Brinje — Senj, uništio jedan kamion nemačkih vojnika, a prispelom pojačanju naneo gubitke (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 99).

¹⁰ Borbu kod sela Rusca (nedaleko od Kumanova) vodili su 10. aprila 3. makedonska NOU brigada i jedan bataljon Kosovskog NOP odreda protiv lovačkog bataljona bugarskog 58. pešadijskog puka (vidi Hronologiju NOB-a, str. 736).

¹¹ Trebalo bi da piše: U blizini Vlasotinca.

¹² U rejonu Vlasotinca je sredinom aprila 1944. dejstvovala 5. južnomoravska NO brigada, pa bi se moglo odnositi na borbu koju je ona 13. aprila u selu Kalni i na vrhu Tumbi vodila protiv jednog ojačanog bataljona bugarskog 25. pešadijskog puka koji je napadao iz pravca Trna i iz pravca Strezimirovaca, i kojega je brigada tom pri-

BR. 76 .

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 20. APRILA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U CRNOJ GORI, SRBIJI, BOSNI, SLOVENIJI I HRVATSKOJ¹

Br. 127.

Četvrtak — 20. IV. 1944.

Vrhovni štab Narodno-oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

Na granici Crne Gore i Sandžaka, između Mojkovca i Šahovića, nastavljaju se uporne borbe.² Naše jedinice su uspele da zaustave dalje napredovanje neprijatelja. Isto je tako zaustavljeno napredovanje neprijatelja u pravcu Andrijevice.³ U području Podgorice naše su jedinice odbacile neprijatelja i zadale mu veoma velike gubitke.⁴

U Zapadnoj Srbiji, na otseku fronta kod reke Ibra, naše su jedinice razbile takozvani Požeški četnički korpus, koji je brojao 4000 ljudi.⁵

U Istočnoj Bosni, potučene su neprijateljske jedinice na otseku fronta Zvornik — Tuzla.⁶ Našim borcima se predao

likom razbila (vidi Oslobodilački rat, knj. 2, izdanje II, str. 238; Hronologiju NOB-a, str. 742). No, nije isključeno da je reč o 3. bataljonu 6. timočko-ozrenske NO brigade (kasnije 9. srpske NO brigade) koji je 1. aprila 1944. iz sela Donjeg Konjuvca upućen na prostor Crne trave da donese ratnu opremu koja je za brigadu bila doturena britanskim avionima (vidi ediciju Srbija u narodnooslobodilačkoj borbi — knjigu Istočna Srbija od Slobodana Bosiljčića, Nolit — Prosveta, Beograd, 1963, str. 175—178).

¹³ Vidi primedbu 21. uz prilog br. 1.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a njegov snimak u *ARP*, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 45, snimci 217—218.

² i ³ Vidi primedbu 7. uz prilog br. 73 i primedbu 5. uz prilog br. 75.

⁴ Vidi primedbu 7. uz prilog br. 75.

⁵ Redakcija nije mogla sa sigurnošću ustanoviti kada je usledila ta borba. Moguće je da je tu reč o napadu koji su 11. aprila izveli 1. i 4. bataljon 10. krajiške NOU brigade 5. NOU divizije kod sela Katića i sela Štitkova (blizu Ivanjice) na četnički Požeški i Zlatiborski korpus, kojom prilikom su odbacili četnike prema selu Bjeluši, selu Visokoj, selu Klekovima i selu Jasenovu (vidi tom I, knj. 7, dok. br. 95 i 96; Hronologiju NOB-a str. 741).

⁶ Reč je o napadu 3. vojvođanske NOU brigade 36. NOU divizije na pripadnike Domdo-pukovnije (kvislinšku muslimansku miliciju, češće nazivanu »zelenokadrovcima«) 13. i 14. aprila kod sela Miljanovaca i sela Prnjavora (na putu Tuzla — Zvornik). Posle osmočasovne borbe brigada ih je razbila, nanevši im osetne gubitke (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 79).

veliki broj muslimanskih milicionera, koji su pomagali Nemcima.⁷ Pritisak nemačkih trupa se sada preneo uglavnom na Posavinu, gde se vode veoma žestoke borbe.⁸ Na otketu fronta Trnovo — Ulog naše jedinice vode žestoke okršaje sa Nemcima, ustašima i četnicima koji pokušavaju da oslobode komunikaciju koja vodi iz Sarajeva, preko Kalinovika u Hercegovinu.⁹

Vojvodanski partizanski odredi uspešno nastavljaju operacije protiv neprijateljskih garnizona i saobraćajnih linija. Na reki Brezici dignut je u vazduh jedan most i izbačena je iz upotrebe železnička pruga Vinkovci — Brčko, na kojoj je saobraćaj obustavljen.¹⁰ Prilikom uspešne operacije na Iriškom Vencu našim borcima je pala u ruke velika količina sanitetskog materijala.¹¹

Jedna četa Sremskog partizanskog odreda prodrla je u veoma učvršćeno i branjeno nemačko uporište Vrdnik, i tom prilikom istrebila 20 Nemaca i zaplenila priličnu količinu ratnog materijala.¹²

U Sloveniji prilikom bojeva na jugu od Novog Mesta naše su jedinice ubile 70 i ranile 50 Nemaca.¹³ Jedinice 9-og kor-

⁷ Predale su se posade sela: Muslimanskih Jajića, Medede, Zavida, Čaira i Teočaka (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 165 — radiogram od 16. aprila).

⁸ Te borbe su vodile jedinice 38. NOU divizije: 17. majevička NOU brigada i Tuzlanski i Majevički NOP odred na sektoru selo Humci — Srebrnik — Gradačac (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 165 — radiogram od 16. aprila i dok. br. 181 u istoj knjizi; AVII, reg. br. 1—4, k. 1258: knjigu primljenih i poslatih depeša Štaba 38. NOU divizije, radiograme poslale Štabu 3. korpusa NOVJ od 13. do 16. aprila).

⁹ Odnosi se na borbe koje je, 16. aprila, 27. NOU divizija vodila u rejonu sela Umoljana i sela Rakitnice (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 180; knj. 25, dok. br. 63).

¹⁰ To razaranje pruge i rušenje železničkog mosta dugog 20 m izvele su 11. aprila jedinice 2. sremskog NOP odreda. U ratnom izveštaju Glavnog štaba NOV i PO Vojvodine od 28. maja 1944. piše da su rušenja usledila 10. aprila (vidi tom I, knj. 8, dok. br. 91), a u izveštaju 4. oružničke pukovnije od 25. aprila 1944. piše da se to desilo 11. aprila oko 9 časova (vidi tom I, knj. 17, dok. br. 153). Redakcija je, kao pouzdaniji, uzela drugi datum, jer je vremenski bliži događaju.

¹¹ Reč je o upadu 1. bataljona 1. sremskog NOP odreda u sanatorijum na Iriškom vencu noću 10/11. aprila (vidi tom I, knj. 8, dok. br. 91; knj. 17, dok. br. 153).

¹² Napad na nemačke delove u selu Vrdniku (kod Iriga) izveli su 13. aprila delovi 1. bataljona 1. sremskog NOP odreda (vidi tom I, knj. 8, dok. br. 91).

¹³ Borbe je 5. slovenačka NOU brigada »Ivan Cankar«, u sadejstvu s 15. slovenačkom NO brigadom »Belokranjska«, vodila 3. aprila kod sela Dolenjih i Gorenjih Lakovnica protiv nemačko-kvislinških snaga koje su izvršile ispad iz Novog Mesta (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 98, 109 i 110).

pusa nastavljaju borbe kod Idrije.¹⁴ Na pruzi Ljubljana — Rakek, koju svakog dana ruše naši borci, potučena je jedna nemačka kolona, koja je čuvala prugu.¹⁵

U Jadranskom moru saveznici su u blizini Šibenika potopili jedan manji neprijateljski ratni brod i zaplenili jedan drugi brod, koji je bio natovaren hranom. Prilikom napada savezničke avijacije na Zagreb uništena su 64 nemačka aeroplana.¹⁶ Nemci su izgubili veliki broj mrtvih i ranjenih na železničkoj pruzi kod Zagreba.

¹⁷

" Borbe za ovladavanje nemačko-belogardističkim uporištem u Spodnjoj Idriji vođene su od 1. do 4. aprila. Direktno je napadala 18. slovenačka NO brigada »Soška« 30. NO divizije, a ostale brigade 30. i 31. divizije su obezbeđivale napad, Vodeći borbe protiv nemačko-belogardističkih snaga koje su napadale radi deblokade okružene Spodnje Idrije. Potpunije o tome vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 84, 120 i 150.

¹⁵ Na toj relaciji akcije su izvodile jedinice- 7. korpusa NOVJ (vidi tom VI, knj. 13, dok. br. 51), a na relaciji Rakek — Pivka jedinice 9. korpusa NOVJ" (vidi tom VI, knj. 13, dok. br. 61). Rušenja su bila česta, pa redakcija nije mogla tačno da ustanovi o kojem je rušenju konkretno tu reč.

¹⁴ To bombardovanje je usledilo 12. aprila (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 163).

¹⁷ Vidi primedbu 21. uz dok. br. 1.

BR. 76.

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 21. APRILA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U CRNOJ GORI, BOSNI, SRBIJI I SLOVENIJI¹

Br. 127.

Petak — 21. IV. 1944.

Vrhovni štab Narodno-oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

Na otseku fronta kod Mojkovca u Crnoj Gori naše jedinice, pošto su zaustavile neprijateljsku ofanzivu, preduzele su protivnapade i ponovo zauzele nekoliko naselja, među njima i varošicu Mojkovac, koju je neprijatelj uspeo da privremeno zauzme.² Žestoke borbe su se vodile takođe na otseku fronta

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi a njegov snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 45, snimci 226—227.

Broj radio-emisije je omaškom napisan isti kao i za prethodni dan, a trebalo bi da bude za jedan veći, tj. 128. U narednom broju emisije to je naknadno ispravljeno, ali dalje to nije rađeno.

² Nemačko-kvislinške snage, jačine oko 5000 vojnika (u kojima su glavninu predstavljali četnici iz severoistočnog dela Crne Gore i zapadnog Sandžaka), nastupajući od Prijepolja i Pljevalja, u borbama od 11. do 15. aprila potisle su 37. NOU diviziju, ovladale Bijelim Poljem i Mojkovcem i izbile na liniju selo Razvršje — selo Uloševina — selo Krupice (vidi tom I, knj. 16, dok. br. 146—149 i 151; tom III, knj. 7, dok. br. 163, 164, 168—170 i 176). Tu su ih zadržali dva bataljona 8. crnogorske NOU brigade 37. NOU divizije, jedan bataljon 9. crnogorske NOU brigade 3. NOU divizije i Prateća četa Glavnog štaba NOV i PO za Sandžak, a istovremeno su hitno privučena, sa sektora Podgorice (sada: Titograd), dva bataljona 5. crnogorske NOU brigade 3. NOU divizije (vidi tom I, knj. 16, dok. br. 150 i 152; tom III, knj. 7, dok. br. 166, 170 i 220). U protivnapadu, koji je izvelo sedam bataljona iz 5, 8. i 9. crnogorske NOU brigade, noću 16/17. aprila i 17. aprila u toku dana, potisnute su nemačko-četničke snage iz rejona Mojkovca u pravcu sela Šahovića i Bijelog Polja i naneti su im osetni gubici (vidi tom I, knj. 16, dok. br. 152; tom III, knj. 7, dok. br. 179, 182, 187 i 220). U daljim borbama, noću 18/19. aprila i 18. aprila u toku dana, kada je prešla u napad i čitava 37. NOU divizija zajedno s glavninom 5. crnogorske NOU brigade 3. NOU divizije, bile su još dalje odbacene nemačko-četničke snage, ali im je pristiglo pojačanje, pa su u oštroj borbi one odbacile jedinice 2. korpusa NOVJ i ponovo posele ranije dostignute položaje u rejonu Mojkovca (vidi tom I, knj. 16, dok. br. 153—157; tom III, knj. 7, dok. br. 187, 191, 195, 197 i 198). Uz krajnje napore, gore pomenute jedinice 2. korpusa NOVJ tu su uspele da zadrže protivnika i pripremale se za novi protivnapad, s tim što su na taj sektor privučena i dva bataljona 7. crnogorske NOU brigade (vidi tom III, knj. 7, dok. br. 186, 191, 192, 197 i 199).

Podgorica — Danilov Grad,³ gde je neprijatelj takođe zaustavljen.⁴ Gubitci fašista iznose 160 mrtvih i ranjenih. Naši su borci zaplenili izvesnu količinu ratnog materijala.

Borbe se nastavljaju i na drugim osecima fronta u Crnoj Gori. Naročito uporni bojevi, u kojima neprijatelj trpi velike gubitke, vode se na oteku Bratonožići i Kuči, u pravcu Bioča, gde naše jedinice tuku četnike i albanske bande.⁵

U Istočnoj Bosni bojevi se nastavljaju jer neprijatelj još uvek vrši jaki pritisak na naše položaje. Naše su jedinice razbile neprijatelja kod Sokolovića.⁶

Naše jedinice koje se bore u Makedoniji, posle žestoke borbe koja je trajala čitav dan, zauzele su neprijateljsko uporište Krivafeja,⁷ u blizini Vranja.⁸ Ubijeno je i ranjeno preko 50 neprijateljskih vojnika, dok ih je 300 zarobljeno. Među zaplenjenim ratnim materijalom nalaze se 9 puškomitraljeza, 26 automatskih pušaka i 350 pušaka. Isto tako je razbijeno pojačanje, koje je neprijatelj poslao iz Bosiljgrada.⁹ Potpuno su razbijene i odbačene u pravcu Morave tri neprijateljske kolo-

³ Na karti 1:100.000 piše: Danilovgrad.

⁴ Reč je o napadima koje su noću 10/11. aprila izveli glavnina Primorske operativne grupe (2. dalmatinska i 6. crnogorska NOU brigada), delovi 3. NOU divizije (dva bataljona 5. crnogorske NOU brigade, 7. crnogorska NOU brigada i jedan bataljon Zetskog NOP odreda) i delovi italijanske partizanske divizije »Garibaldi« (jedan bataljon 1. brigade »Garibaldi«) na nemačko-četničke snage raspoređene po uporištima u dolini Zete (na Danilovgrad i brdo Taraš, na varošicu Spuž, na brdo Trijebač i brdo Kaznovicu) i zatečene na komunikaciji Podgorica — Nikšić (vidi tom III, knj. 7, dok. br. 149, 152—154, 159, 161 i 183; knj. 16, dok. br. 82).

⁵ Te borbe je 13. i 14. aprila vodila 9. crnogorska NOU brigada 3. NOU divizije (vidi tom III, knj. 7, dok. br. 183 i 208; knj. 10, dok. br. 82).

⁶ Reč je o napadu 15. majevičke NOU brigade 17. NOU divizije i Romanijskog NOP odreda, noću 14/15. aprila, na četničku Cersko-majevičku grupu korpusa na prostoru sela Sokolovića. Četnici su se brzo povukli jednim delom u pravcu Rogatice, a drugim delom u pravcu planine Romanije (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 168).

⁷ Na karti 1:100.000 piše: Kriva Feja.

⁸ Napad na jako utvrđeno uporište bugarske policije u selu Krivoj Feji izvela je noću 12/13. aprila 6. južnomoravska NO brigada (vidi tom I, knj. 20, dok. br. 140 i 142). U tom napadu nije učestvovala 3. makedonska NOU brigada. Ona je tada dejstvovala u rejonu Kumanova.

⁹ Sada: Bosilegrad. Redakcija je uspela pronaći samo mali deo arhivske građe jedinica NOV i POJ koje su dejstvovala na prostoru istočno od reke Južne Morave. U tom delu arhivske građe nema podataka o toj borbi, a u izveštaju Okružnog komiteta KPJ za okrug Vranje od 23. aprila 1944, koji je upućen Pokrajinskom komitetu KPJ za Srbiju, ukratko se navode značajnije borbe, a zatim se kaže: »...vode se svakodnevno borbe s neprijateljem na granicama slobodne teritorije koja je sada mnogo uvećana« (vidi tom I, knj. 20, dok. br. 142).

ne, koje su se kretale ka Vranju.¹⁰ Neprijatelj je pretrpeo velike gubitke, kako u ljudstvu, tako i u ratnom materijalu. Borba sa ovim kolonama trajala je dva dana.

Na oteku fronta Vranje — Kumanovo svakog dana se vode borbe sa bugarskim trupama i policijom. Na pruzi Vranje — Kumanovo uništen je jedan voz, usled čega je sabračaj bio obustavljen u toku 24 sata.¹¹

U Sloveniji naše jedinice su izvršile napad na jaku neprijateljsku kolonu, koja se kretala po cesti Ribnica — Velike Lašče.¹² U borbi je ubijeno 90 Nemaca i veliki broj ranjeno. Železnička pruga Ljubljana — Trst ponovo je razrušena.¹³ Na ovoj pruzi naši su borci uništili nekoliko vagona.¹⁴ Razrušena je takođe pruga Karlovac — Zagreb.¹⁵

U Kordunu naše su jedinice odbile napad neprijatelja koji je pokušao da se probije iz Karlovca u pravcu Lasinje.¹⁶ U

¹⁰ Verovatno se odnosi na borbe koje su 3. makedonska NOU brigada i jedan bataljon Kosovskog NOP odreda 3. aprila vodili na Crnom vrhu kod Kratova i 4. aprila kod sela Drenka i sela željuvina (blizu sela Stracina) protiv bugarskih jedinica iz Krive Palanke i Kumanova, koje su bile pošle u pomoć napadnutim nemačkim i bugarskim snagama u olovno-cinkanim rudnicima kod Kratova (vidi tom VII, knj. 3, dok. br. 45).

¹¹ Akciju su 12. aprila izveli delovi Kumanovskog NOP odreda u rejonu železničke stanice Tabanovce (vidi Hronologiju NOB-a, str. 736).

¹² Reč je o napadu glavnine 18. NO divizije (8. slovenačke NO brigade »Fran Levstik« i 10. slovenačke NO brigade »Ljubljanska«), 12. aprila, na nemačko-belogardističku motorizovanu kolonu, koja se sastojala od 46 motornih vozila, od kojih dva tenka i jedan oklopni transporter (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 116 i 119).

¹³ Verovatno se odnosi na rušenje koje je 16. aprila izveo Minerski vod Istarskog NOP odreda na relaciji između sela Divače i sela Št. Petra na Krasu. Tom prilikom su iskliznuli iz šina lokomotiva i nekoliko vagona, a saobraćaj je dugo bio obustavljen (vidi tom VI, knj. 13, dok. br. 14).

¹⁴ Iz dnevnika nemačkog Zandarmerijskog okruga Kranj se vidi da je 4. aprila između Rakeka i Postojne voz naišao na minu (verovatno ju je postavio Notranjski NOP odred) i tom prilikom su iskliznuli iz šina lokomotiva i 7 vagona, a obe šine su oštećene (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 153).

¹⁵ Prugu su noću 13/14. aprila razorili 3. bataljon Omladinske NO brigade »Jože Vlahović« 34. NO divizije i jedna četa Turopoljsko-posavskog NOP odreda sa diverzantima iz sastava 2. diverzantskog bataljona (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 61; AVII, reg. br. 3—2, k. 119/1).

¹⁶ Borba je vođena od 13. do 15. aprila protiv nemačkih, ustaških i domobranskih snaga, ukupne jačine oko 3000 vojnika (vidi tom V, knj. 26 — radiogram br. 1707 od 16. aprila).

Istri kod Buzeta dignut je u vazduh jed^n neprijateljski voz.¹⁷
Naši manji partizanski odredi na dalmatinskim ostrvima svakog dana vrše napade na neprijateljske garnizone i patrole.

¹⁸

BR. 78

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 22. APRILA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U CRNOJ GORI, SRBIJI, BOSNI I SLOVENIJI¹

Br. 129.

Subota — 22. IV. 1944.

Vrhovni štab Narodno-oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

Žestoke borbe se i dalje nastavljaju u Sandžaku i Crnoj Gori. Naše jedinice koje se bore u Južnom Sandžaku preduzele su kontra-napad i ponovo zauzele Šahoviće.² Neprijatelj je u tim borbama izgubio 340 mrtvih i ranjenih.

U Crnoj Gori naročito se jake borbe vode na oteku fronta Kuči — Vjeternik³ i kod Nikšića,⁴ gde je neprijatelj pretrpeo velike gubitke.

¹ Diverziju je 13. aprila izvela 1. istarska NO brigada »Vladimir Gortan« (vidi AVII, reg. br. 1/22—2, k. 572: knjigu primljenih depeša Štaba 11. korpusa NOVJ, radiogram br. 242 od 16. aprila).

Vidi primedbu 21. uz prilog br. 1.

² Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a njegov snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 45, snimci 240—241.

³ Potpunije o tome vidi primedbu 2. uz prilog br. 77.

⁴ Odnosi se na borbe koje je glavnina 9. crnogorske NOU brigade' 3. NOU divizije, od 17. do 19. aprila, vodila protiv oko 1600 četnika i italijanskih fašista (koji su bili pod komandom nemačke 181. pešadijske divizije), podržanih nemačkom artiljerijom i avijacijom. Naročito su oštre borbe vođene na uzastopnim položajima u rejonima sela: Pelevog Brijega, Brskuta, Mokrog i Ptiča, nakon kojih je brigada zadržala protivnika ispred linije selo Šreteška Gora — selo Štavani — selo Tuzi (kod Kolašina) — selo Raškovo Guvno — selo Crna Poljana (kod Mateševa). S tih položaja, po pristizanju njenog 2. bataljona iz rejona Mojkovca i ulaska u njen sastav, kao i 1. bataljona 5. crnogorske NOU brigade, koji je upućen da sadejstvuje sa 9. crnogorskom NOU brigadom, izvršen je protivnapad, i protivnik je odbačen do linije planina Vjetarnik — selo Stravče (vidi tom III, knj. 7, dok. br. 187, 188, 191, 194 i 208; knj. 10, dok. br. 82).

⁵ Te borbe je 2. dalmatinska NOU brigada Primorske operative grupe, od 17. do 19. aprila, vodila protiv dve kolone iz sastava nemačke 181. pešadijske divizije (svaka kolona jačine do jednog bataljona, oja-

Naše jedinice koje se bore u Srbiji već nekoliko dana vode uporne bojeve na sektoru Jablanice sa dva takozvana »korpusa« Mihajlovićevih četnika.⁵ Neprijatelj je do nogu potučen. Ubijeno je preko 200 četnika i još više je ranjeno. Zarobljen je veliki broj četnika, većinom silom mobilisanih seljaka, koje su naši borci pustili da se vrate svojim domovima. Zaplenjena su dva topa, mnogo pušaka kao i drugi ratni materijal.⁶

U Zapadnoj Bosni jedinice 5-og korpusa vode bojeve na nekoliko otseka fronta. Prilikom sukoba kod Donjeg Vakufa neprijatelj je izgubio 60 mrtvih i ranjenih.⁷ Kod Prijedora su naši borci zaplenili ratni materijal i zadali neprijatelju osetne gubitke. Kod Bosanskog Novog dignut je u vazduh neprijateljski voz i razrušena je železnička pruga.⁸ Nemci su sa mesta gde

čana baterijom topova i četom tenkova). Istovremeno su nastupale od Nikšića i Danilovgrada jedna drugoj u susret. S njima su išle i četničke jedinice. Oštre borbe su vođene u rejonima sela: Stubice, Medede, Bogetića i Krstača i u rejomima sela: Zagrede, Bogmilovića, Dolova i Ržišta. Nemačko-četničke kolone su se spojile tek 20. aprila (vidi tom III, knj. 7, dok. br. 324). U toku tih borbi, 18. aprila, protiv četničkih snaga koje su nastupale s nemačkom kolonom iz Nikšića, vodila je borbe i 7. crnogorska NOU brigada 3. NOU divizije u rejonu *sela To- vića* (vidi tom III, knj. 7, dok. br. 1%).

⁵ Reč je o borbama koje su jedinice Operativnog štaba južnomoravskih brigada 1.2, 3. i 4. južnomoravska NO brigada i 6. ozrenska NO brigada), od 16. do 20. marta, vodile protiv četničkog Rasinskog i Topličkog korpusa, koji su iz Kosanice i gornjeg toka reke Toplice bili preduzeli napad na jedinice pomenutog Operativnog štaba. Posle oštih borbi, u kojima su i jedinice Operativnog štaba južnomoravskih brigada imale osetne gubitke (oko 40 poginulih), oba četnička korpusa su odbačena ka planini Kopaoniku (vidi Hronologiju NOB-a, str. 715):

⁶ Tom prilikom je zaplenjeno i 6 minobacača (vidi tom I, knj. 20, dok. br. 126 — primedbu 26).

⁷ Te borbe su jedinice 10. NOU divizije vodile 14. aprila (vidi tom IV, knj. 25, dok. br. 10).

⁸ Redakcija nije mogla sa sigurnošću da ustanovi da li je tu reč o diverziji koju su 4. aprila izveli delovi 2. diverzantskog bataljona 4. korpusa NOVJ na relaciji između Bosanskog Novog i Bosanske Krupe, kojom prilikom su uništeni lokomotiva i 10 vagona, a 3 vagona oštećena, pri čemu su, prema izveštaju štaba 2. diverzantskog bataljona od 25. maja 1944. Štabu 4. korpusa NOVJ, 73 nemačka vojnika bila mrtva, a ranjenih je bilo 150 (vidi tom V, knj. 27, dok. br. 132), ili se, pak, radi o akciji koju je Diverzantska četa Podgrmečkog NOP odreda izvela 14. aprila na relaciji između Bosanskog Novog i železničke stanice Blagaj, kojom prilikom su oštećeni lokomotiva i 5 vagona. Prema izveštaju Štaba 4. NOU divizije od 25. aprila, upućenom Štabu 5. korpusa NOVJ, tada su poginula 32 neprijateljeva vojnika, a 27 ih je ranjeno (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 117), dok je prema izveštaju Operativnog odjela Ministarstva oružanih snaga NDH od 16. aprila bilo 4 poginula i 12 ranjenih (vidi AVII — arhiv NDH, mikrotek, film MNO-Zgb, br. 4, mikrosnimke br. 368—370).

se prevrnuo voz odvezli nekoliko kola svojih mrtvih i ranjenih. Na pruzi Prijedor — Omarska razrušeno je 28 mostova razne veličine i pruga je razrušena u dužini od 8 kilometara.⁹ Na pruzi Prijedor — Kostajnica¹⁰ dignut je u vazduh neprijateljski voz, koji je bio prepun vojnika.¹¹ Neprijatelj je izgubio veliki broj mrtvih i ranjenih.

U Sloveniji naše jedinice vode uspješne operacije na otkusu fronta Idrija — Gorica.¹² U Liki se bojevi vode kod Brinja." Kod Jezerana ubijeno je 20 Nemaca i nekoliko desetaka ranjeno.¹⁴ U Baniji izbačen je iz koloseka i uništen neprijatelj-

⁹ Ta razaranja železničke pruge i mostova izvela je 8. krajiška NOU brigada 4. NOU divizije, zajedno s omladinom, u toku 14. i 15. aprila na relaciji između Prijedora i železničke stanice Omarska (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 117).

¹⁰ Omaškom je napisano »Prijedor — Kostajnica« umesto: Prijedor — Kozarac.

¹¹ Tu diverziju je izvela 8. krajiška NOU brigada 4. NOU divizije 13. aprila na relaciji između Prijedora i železničke stanice Kozarac. U izveštaju Štaba 4. NOU divizije, upućenom 25. aprila Štabu 5. korpusa NOVJ, o toj diverziji piše: »Voz je dignut u zrak a 2 vagona u kojima se nalazila vojska potpuno su skašena« (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 117), a u izveštaju štaba 8. krajiške NOU brigade od 27. aprila piše da je tada poginulo 96 neprijateljevih vojnika (vidi AVII, reg. br. 21—2, k. 768 A), dok u izveštaju štaba 5. korpusa NOVJ od 2. maja 1944, upućenom Vrhovnom štabu NOV i POJ, piše da je tom prilikom u vagonima bilo oko 90 mrtvih i ranjenih (vidi tom IV, knj. 25, dok. br. 10).

¹² Na tom odseku su dejstvovalе jedinice 30. NO divizije 9. korpusa NOVJ (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 120; knj. 13, dok. br. 38).

¹³ Ne odnosi se na borbe u Lici, već na borbe u Gorskom kotaru, koje je 14. 15. i noću 16/17. aprila vodila 2. NO brigada 13. NO divizije protiv Izviđačkog bataljona nemačke legionarske 392. hrvatske pešadijske divizije »Plave«, koji je nastupao pravcem selo Krivi Put — selo Tužević, i 3. bataljona njenog 846. pešadijskog puka, koji je nastupao pravcem selo Vodoteč — selo Tužević. Oštre borbe su vođene u *rejonima* sela Bukovlje, brda Ivakuše, sela Tuževića, brda Ljetišta, sela Oklinka i sela Macana. Brigada je sprečila dalji prodor tih nemačkih snaga na slobodnu teritoriju i noću 16/17. izvršila protivnapad na njih, ali je samo delimično uspela odbaciti nemačke snage sa zauzetih položaja. U tim borbama nanela im je osetne gubitke, ali je i sama imala 46 izbačenih iz stroja, od kojih je bilo 9 poginulih. Za dalje napade, nemačkim snagama su upućena pojačanja. Potpunije o tome vidi tom V, knj. 26, dok. br. 99; AVII — nemački arhiv, reg. br. 39/14, k. 18: istorijat nemačke legionarske 392. hrvatske pešadijske divizije).

¹⁴ Tu borbu je verovatno vodio 1. NOP odred 13. NO divizije 18. aprila (vidi AVII, reg. br. 26—2, k. 913: izveštaj štaba 1. NOP odreda od 1. maja 1944. štabu 13. NO divizije).

ski voz na pruzi Sisak — Sunja." Usled katastrofe neprijatelj je pretrpeo velike gubitke. Naše jedinice koje se bore kod Gline, odbile su napad jedne neprijateljske kolone iz Petrinje.¹⁶

BR. 79

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 23. APRILA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U CRNOJ GORI, SRBIJI, BOSNI, HRVATSKOJ I SLOVENIJI¹

23. IV. 1944.

Vrhovni štab Narodne oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

U Sandžaku i Crnoj Gori, dobivši sveža pojačanja, Nemci su na nekoliko otseka fronta preduzeli ofanzivne operacije, naše jedinice bile su primorane da ostave Šahoviće.² Isto tako Nemci su preduzeli ofanzivu severno od Mojkovca.³ Na ostalim otsecima fronta u Crnoj Gori, gde su Nemci vodili ofanzivne operacije pomoću avijacije i tenkova, naše jedinice su uspele da zaustave neprijatelja. Kod Mateševa i Lijeve Rijeke naši borci su posle uspešnog kontranapada zauzeli nove po-

¹⁵ Diverziju su izveli delovi 2. diverzantskog bataljona 4. korpusa NOVJ noću 15/16. aprila. Tom prilikom su, prema izveštaju Štaba 2. diverzantskog bataljona od 25. maja 1944. štabu 4. korpusa NOVJ, uništeni lokomotiva i 7 vagona, u kojima je bilo mrtvih 58 Čerkeza i jedan nemački oficir, a ranjenih 117 (vidi tom V, knj. 27, dok. br. 132).

¹⁶ U rejonu Gline je u drugoj polovini aprila dejstvovala 1. NOU brigada »Vasilj Gaćeša« 7. NOU divizije. Na njene položaje, koji su se protezali pravcem: selo Gore — brdo Kosinjak — selo Strašnik — brdo Šestanj (k. 205) — brdo Župić (k. 264), napala je noću 16/17. aprila 2. bojna Ustaškog krajiškog djelatnog stajaćeg zdruge, a u toku 17. aprila su iz Petrinje napali i delovi nemačke 1. kozačke konjičke divizije. Brigada im je nanela osetne gubitke i posle nekoliko časova borbe odbacila ih u Petrinju (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 142 i 171; AVII — arhiv NDH, reg. br. 4/1—7, k. 58: bojnu relaciju 1. zbornog područja).

¹⁷ Vidi primedbu 21. uz prilog br. 1.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a njegov snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 45, snimci 249—250.

² i ³ Potpunije o tome vidi primedbu 2. uz prilog br. 77.

ložaje.⁴ I na frontu kod Nikšića neprijatelj je bio primoran da se povuče.⁵

U Zapadnoj Srbiji na otseku fronta Ivanjica Ibar bugarski okupatori ponovo dovlače pojačanja.⁶ U toku poslednjih bojeva Bugari su izgubili 160 mrtvih i ranjenih i 20 vojnika, koje su naši borci zarobili.⁷

U Istočnoj Bosni na svim otsecima fronta vode se žestoke borbe, a naročito na otseku Tuzla — Spreča — Gračac.⁸

U Zapadnoj Bosni borbe su se vodile između Srba i Knina⁹

U Liki Nemci i ustaši preduzeli su pre nekoliko dana ofanzivne operacije protiv naših jedinica i na nekoliko mesta uspeali su da se probiju do Drežnice.¹⁰ Posle žestokih okršaja naše jedinice zaustavile su ovu neprijateljsku ofanzivu.

⁴ Protivnapad su izveli 9. crnogorska NOU brigada i 1. bataljon 5. crnogorske NOU brigade noću 18/19. aprila i odbacili delove nemačke 181. pešadijske divizije i četnike do linije planina Vjetarnik — selo Stravce. Potpunije o tome vidi primedbu 3. uz prilog br. 78.

⁵ O tome vidi primedbu 4. uz prilog br. 78.

⁶ Komandant Udarne grupe divizija NOVJ Milutin Morača je 11. aprila izvestio Vrhovni štab NOV i POJ da je u Ivanjicu prispelo 1000 nemačkih i kvislinških albanskih vojnika (vidi primedbu 3. uz dok. br. 268). O pojačanju garnizona u Ivanjici su sutradan poslali izveštaj Vrhovnom štabu delegat Vrhovnog štaba Pavle Ilić i sekretar Pokrajinskog komiteta KPJ za Srbiju dr Blagoje Nešković (vidi primedbu 4. uz dok. br. 271). O tome vidi još i tom I, knj. 7, dok. br. 106.

⁷ Te gubitke su bugarskim snagama naneli 1. krajiška NOU brigada 5. NOU divizije u borbama vođenim 11. i 12. aprila na sektoru selo Rudno — selo Marinkovići i 4. crnogorska proleterska brigada 2. proleterske divizije u borbama vođenim 13. i 14. aprila kod sela Milića (blizu Ušća). Potpunije o tome vidi tom I, knj. 7, dok. br. 101, 108 i 111.

⁸ Omaška; umesto »Gračac« (on se nalazi u Lici), trebalo bi da piše: Gradačac. Ofanziva nemačke 13. SS dobrovoljačke brdske lovačke divizije »Handžar«, pored Majevice, 15. aprila je obuhvatila i Trebavu. U vezi s tim je Štab 3. korpusa 16. aprila poslao radiogram Vrhovnom štabu NOV i POJ, obavestavajući ga da jedinice 38. NOU divizije vode borbe na sektoru selo Humci — selo Srebrnik — varošica Gradačac (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 165; AVII, reg. br. 1—4, k. 1258: knjigu poslatih depeša Štaba 38. NOU divizije, radiograme od 15. do 18. aprila upućene Štabu 3. korpusa NOVJ).

⁹ Srb (Gornji i Donji) se nalazi u severoistočnoj Lici, a Knin u severnoj Dalmaciji. Tu je reč o borbama koje je od 12. do 19. aprila vodila 19. NO divizija, protiv delova nemačke legionarske 373. hrvatske pešadijske divizije »Tigar« i četnika (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 144). Severno od Donjeg Srba, na istoj komunikaciji do rejona sela Nebljuha, u to isto vreme, dejstvovala je glavnina 6. proleterske divizije »Nikola Tesla« (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 166).

¹⁰ i ¹¹ Tu je reč o prodoru koji su 14. aprila započeli delovi nemačke legionarske 392. hrvatske pešadijske divizije »Plava« od Ogulina (vidi primedbu 13. uz prilog br. 78). Da bi savladala upornu i aktivnu odbranu 2. NO brigade 13. NO divizije, nemačka komanda je

U Gorskom Kotaru jake borbe se vode na svim sektorima.¹¹ Jedna neprijateljska kolona je odbačena od Zlobina u pravcu Sušaka.¹²

U Sloveniji dignut je u vazduh voz na pruzi kod Zidanog Mosta.¹³ Nemci su izgubili mnogo mrtvih i ranjenih. Jedan drugi voz je uništen na pruzi Trst — Ljubljana.¹⁴ Kod Novog Mesta vode se borbe sa nekoliko stotina Nemaca koji pokušavaju da se probiju pomoću tenkova.¹⁵ Izgubivši oko 100 mrtvih i mnogo ranjenih neprijatelj je bio primoran da se vrati u Novo Mesto. U Štajerskoj se vode borbe sa Nemcima duž desne obale Drave.¹⁶

U Slavoniji naše jedinice su razrušile na 70 mesta železničku prugu Brod — Novska.¹⁷ Saobraćaj na pruzi još nije uspostavljen.¹⁸ U Moslavini je takođe razrušena pruga Zagreb — Beograd i zadani su neprijatelju osetni gubitci.¹⁹

18. aprila uvela u borbu još četiri svoja bataljona (2. i 3. bataljon 847. puka, 2. bataljon 846. puka i 33. ustašku bojnu). Savladavši otpor 1. NOP odreda kod sela Brezna i 2. NO brigade u rejonima sela Škalića, sela Tuževića i planine Miškovice, nemačke snage su 18. aprila, krajem dana, ušle u selo Drežnicu, a u toku naredna dva dana pretražile su okolne šumovite predele, gde su pronašle i zaplenile nekoliko baza za snabdevanje 13. NO divizije (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 99; AVII, rea. br. 28—2, k. 913).

¹² Na prostoru selo Zlobin — selo Mrzla Vodica dejstvovao je 2. NOP odred 13. NO divizije. On je 16. aprila odbio ispad nemačkih snaga iz sela Zlobina (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 99 i 141 — radiogram br. 1728 od 17. aprila).

¹³ Akciju je izvela Minerska četa Kamniško-zasavskog NOP odreda postavljanjem mine na pruzi između železničkih stanica Brežica i Sevnice (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 111 i 154).

¹⁴ Verovatno se odnosi na voz koji je 4. aprila naišao na minu između Rakeka i Postojne. Tom prilikom su iskliznuli iz šina lokomotiva i 7 vagona, a šine oštećene (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 153).

¹⁵ Reč je o borbama koje je 14. i 15. aprila vodila 4. slovenačka NOU brigada »Matija Gubec« 15. NO divizije u rejonu sela Trebelna i sela Češnjice (vidi tom VI, knj. 13, dok. br. 7).

¹⁶ Verovatno se odnosi na dejstva Istočnokoruškog NOP odreda 4. operativne zone Glavnog štaba NOV i PO Slovenije (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 102 i 115; knj. 13, dok. br. 9).

¹⁷ U razaranju pruge, koje je usledilo noću 16/17. aprila, učestvovali su delovi sledećih jedinica 6. korpusa NOVJ: 1. diverzantskog bataljona, -Posavskog i Diljskog NOP odreda (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 82 i 167).

¹⁸ Saobraćaj na pruzi Zagreb — Beograd je uspostavljen, ali je bio veoma neredovan. Tako, na primer, posle diverzije izvedene noću 16/17. aprila, saobraćaj je bio uspostavljen 18. aprila, ali su noću 18/19. prugu na 16 mesta razorili delovi Diljskog NOP odreda između železničke stanice Nova Kapela-Batrina i Slavonskog Broda (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 82, 169 i 170). Saobraćaj je bio uspostavljen 19. aprila,

U Zrmanjskoj Klisuri naše jedinice »su izvršile napad na nemačku motorizovanu kolonu, koja je bila u toku boja desetkovana.²⁰ Među ubijenim neprijateljskim vojnicima i oficirima nalazi se jedan nemački general i jedan major.²¹

U Baniji dignut je u vazduh voz²² i vodile su se borbe sa neprijateljem, koji i dalje preduzima napade iz Petrinje.²³

Još je jedan neprijateljski voz uništen na pruzi Brod²⁴ — Doboj.²⁵ Likvidirana su sva neprijateljska uporišta između Bosanskog Novog i Prijedora.²⁶

U Srbiji su borci Rasinskog partizanskog odreda uništili železničku stanicu Koševu, Ložionicu u Kruševcu i dignuli u vazduh most između Počekovine i Koševa.²⁷

ali su prugu, noću 22/23. aprila, razorile jedinice Požeškog-NOP odreda na relaciji između Nove Gradiške i Petrovog Sela (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 139, 171 i 175). Ta razaranja su i kasnije nastavljena.

²⁰ Prugu su razorili dva bataljona i četa za vezu iz sastava 2. NO brigade 33. NO divizije i delovi 3. diverzantskog bataljona 10. korpusa NOVJ noću 15/16. aprila između železničkih stanica Popovače i Krivaje, a na istoj relaciji je Četa za vezu 2. NO brigade uništila oko 2 km telegrafsko-telefonske linije (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 126 i 166).

²¹ Tu borbu su vodile dve čete 5. dalmatinske NOU brigade 19. NO divizije, iz zasede, 13. aprila, ispred brda Velike Luti (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 144).

²² Takav izveštaj je Štab 19. NO divizije uputio radiogramom Štabu 8. korpusa NOVJ, a ovaj je to preneo Vrhovnom štabu. To piše i u izveštaju štaba 19. NO divizije od 30. aprila, upućenom Štabu 8. korpusa NOVJ, ali se ne navode njihova imena (vidi dokumenat naveden u prethodnoj primedbi).

²³ Voz su srušili delovi 2. diverzantskog bataljona 4. korpusa, 1. aprila, postavljanjem mine na železničku prugu Sisak — Sunja, kod sela Blinjskog Kuta (vidi Hronologiju NOB-a, str. 732).

²⁴ Tu je reč o borbi koju su, 19. aprila, vodili delovi 1. NOU brigade »Vasilj Gačeša« 7. NOU divizije u rejonima sela Strašnika i sela Gore, protiv 2. bojne Krajiškog ustaškog stajaćeg djelatnog zdruga i delova nemačke 1. kozačke konjičke divizije (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 142).

²⁵ Odnosi se na Bosanski Brod.

²⁶ Voz su srušili delovi 5. krajiške (kozarske) NOU brigade 11. NOU divizije noću 18/19. aprila na relaciji između železničkih stanica Johovca i Rudanke. Tom prilikom je poginulo 5 nemačkih i ustaških vojnika, ranjena su 3, a zarobljena 4 domobrana i 3 železničara. Zaplenjena je znatna količina odeće i obuće. Uništeni su lokomotiva i 14 vagona, od kojih je nekoliko izgorelo (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 98 i 183).

²⁷ Usled velikih rušenja, nemačka komanda je 18. aprila naredila da se na toj pruzi obustavi saobraćaj. Potpunije o tome vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 75, 117, 157 i 180.

²⁸ O tim i drugim akcijama Rasinskog NOP odreda u periodu februar — april 1944. vidi tom I, knj. 5, dok. br. 13; knj. 20, dok. br. 84.

²⁹ Vidi primedbu 21. uz prilog br. 1.

BR. 76.

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 24. APRILA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U CRNOJ GORI, BOSNI I HERCEGOVINI I SLOVENIJI I POZDRAV VRHOVNOG KOMANDANTA NOV I POJ MARŠALA JUGOSLAVIJE JOSIPA BROZA TITA NARODU SLOVENIJE POVODOM TROGODIŠNICE OSNIVANJA OSVOBODILNE FRONTE¹

Br. 131.

Ponedjeljak — 24. IV. 1944.

Vrhovni štab Narodno-oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

U Crnoj Gori i Sandžaku na otketu Lijeve Rijeke nastavlja se uporni bojevi. Naše jedinice razbile su na tom otketu Nemce i čistile na Vjeterniku² položaje.³ Neprijatelj je takođe zaustavljen u pravcu Mojkovca.⁴

U Hercegovini se već nekoliko dana vode teški bojevi na otketu Gacko-Trebinje.⁵ Neprijatelj je kod Gackog potpuno razbijen.

U Istočnoj Bosni odbijeni su svi pokušaji neprijatelja da se probije iz Rogatice i Sokolca na oslobođenu teritoriju.⁶ Ta-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a njegov snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 45, snimak 272—273.

Redakcija je izostavila »Nedeljni pregled ratnih operacija Narodno-oslobodilačke vojske i partizanskih odreda Jugoslavije« od 23. aprila 1944. On je objavljen u radio-emisiji br. 129. (Omaškom je broj napisan za jedan manje). Takođe je izostavljen i tekst »Omladinska emisija« od 23. aprila, objavljen u radio-emisiji br. 130. Te dve radio-emisije nalaze se na snimcima 253—271, a izostavljene su stoga što u njima nema takvih podataka o borbenim dejstvima jedinica NOV i POJ koji bi u značajnijem obimu nadopunili ono što sadrže ratni izveštaji Vrhovnog štaba iz protekle nedelje dana.

² Na karti piše: Vjetarnik (planinski prevoj).

³ Potpunije o borbama jedinica 3. NOU divizije na tom sektoru vidi primedbu 4. uz prilog br. 79.

⁴ O teškim borbama na tom sektoru i o pripremanju protivnapada za 23. april vidi u primedbi 2. uz prilog, br. 77.

⁵ Na tom sektoru su dejstvovala 10. i 12. hercegovačka NOU brigada 29. NOU divizije protiv delova nemačke legionarske 369. hrvatske pešadijske divizije »Vražje« i Nevesinjskog i Trebinjskog četničkog korpusa (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 97, 120, 121 i 194).

⁶ Tu borbu je, 17. aprila, kod sela Grkića i sela Vraneša, vodila 15. majevička NOU brigada 17. NOU divizije protiv nemačko-četničkih delova (ukupne jačine do 600 vojnika) i protivnapadom ih odbacila na polazne položaje (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 168 i 184).

kode se vode žestoki bojevi na otseku Majevice sa 13-om⁷ i 11-om divizijom.⁸

Uz pomoć okupatora Mihajlovićevi četnici pokušali su da napadnu naše jedinice u Jablanici i Toplici, ali su ih naše jedinice razbile.⁹ Četnici su izgubili preko 200 ubijenih. Naši borci zaplenili su dva topa, mnogo mitraljeza i druge ratne opreme. Naše jedinice nastavljaju u Gorskom Kotaru odbrambene bojeve. U toku jučerašnjeg dana vođeni su bojevi na otseku fronta kod Drežnice.¹⁰

Naše jedinice razbile su u Zapadnoj Bosni jednu neprijateljsku kolonu, koja je pokušavala da se iz Banjaluke¹¹ probije u Prijedor.¹²

Naši borci presjekli su železničku prugu Bihać — Krupa.¹³ U Baniji je razrušena železnička pruga Zagreb — Novska.¹⁴ U Žumberku je uništena železnička pruga Zagreb — Karlovac.¹⁵

⁷ Na prostoru planine Majevice, od 15. do 20. aprila, vodila je borbe 17. majevička NOU brigada 38. NOU divizije protiv jakih delova nemačke 13. SS dobrovoljačke brdske lovačke divizije »Handžar«. Brigada se zatim 20. i 21. aprila, uz teške borbe, probila (pored Brčkog) do prostora selo Bare — Pilića, prihvativši sve preostale pokretne ranjenike, smeštene po bazama u rejonu sela Donje Trnove. (Nemci su oko 180 teških ranjenika već bili pobili). Potpunije o tome vidi AVII, reg. br. 1—4, k. 1258: knjigu depeša Štaba 38. NOU divizije.

⁸ Nemačka divizija takve numeracije nije tada dejstvovala u istočnoj Bosni. Verovatno se odnosi na domobranski 3. lovački zdrug, koji je nastupao od Tuzle u pravcu planine Jelice.

⁹ Potpunije o tim borbama vidi u primedbi 5. uz prilog br. 78.

¹⁰ Reč je o borbama koje su 18. aprila vodile jedinice 13. NO divizije (vidi 10. i 11. primedbu uz prilog br. 79).

¹¹ Na karti 1:100.000 piše: Banja Luka.

¹² Odnosi se ili na borbu koju je 18. aprila vodila 15. krajiška NOU brigada 39. NO divizije u rejonu Han-Kola protiv delova domobranskog 4. lovačkog zdruga, ili, pak, na borbu koju je 20. aprila vodila 13. krajiška NOU brigada pomenute divizije protiv 2. bojne 13. lovačke pukovnije u rejonu Ivanjske (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 157 i 183; knj. 25, dok. br. 10).

¹³ Verovatno se odnosi na razaranje pruge koje su noću 15/16. aprila izvele 3. NOU i 4. NO brigada 7. NOU divizije u sadejstvu sa delovima Podgrmečkog NOP odreda. Tom prilikom je između Bosanske Krupe i rejona Ostrošca razoreno oko 6 km železničke pruge i bačeno (većim delom) u reku Unu (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 119 — str. 577).

¹⁴ Reč je o železničkoj pruzi koja vodi od Zagreba, preko Siska i Sunje, za Novsku. Njeno razaranje je usledilo noću 19/20. aprila. O tome je Glavni štab NOV i PO Hrvatske poslao 21. aprila izveštaj Vrhovnom štabu NOV i POJ, ali je propustio da javi na kojem je odseku izvedeno razaranje i koje su ga jedinice izvele (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 141 — radiogram br. 1789).

¹⁵ Razaranja su, noću 19/20. aprila, izveli delovi 2. diverzantskog bataljona 4. korpusa NOVJ i Turopoljsko-posavskog NOP odreda, i to na 46 mesta na relaciji između železničkih stanica Horvata i Zdenčine (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 105 i 172).

Prilikom napada savezničke avijacije na neprijateljske vojne objekte u Zemunu bombe su pale na fabriku Ikarus, fabriku lima, železničku stanicu, na aerodrom, u hangare i kasarne.¹⁶ Železnički saobraćaj takođe je bio dezorganizovan.

17

27-og aprila ispunjava se tri godine od tog doba, kada je u Ljubljani na konferenciji predstavnika sviju demokratskih i patriotskih partija bila stvorena Oslobođilačka fronta Slovenije. Povodom ove trogodišnjice Oslobođilačke fronte maršal **Tito** poslao je sljedeći pozdrav:

»Draga braćo Slovenci! U vezi sa trogodišnjicom historijskog ujedinjenja u Oslobođilačku frontu cjelokupnog slovenskog naroda bez razlike na političke poglede, šaljem vam u ime Narodno-oslobođilačke vojske i partizanskih odreda Jugoslavije srdačni pozdrav. Krvava fašistička čizma najprije je stupila na svetu slovensku zemlju, težeći zbrisati sa lica zemlje Jugoslaviju i podjarmiti njene narode ili ih istrijebiti. Pred tom groznom opasnošću slovenski narod našao je jedino pravilni put — to je biti gotov na najveće žrtve u ime pobjede. U toj teškoj borbi slovenski narod borio se zajedno sa svima narodima Jugoslavije ne samo za svoju slobodu i nezavisnost svih naših naroda, nego i za stvaranje nove istinski demokratske federativne Jugoslavije.

Žrtve koje je već doprineo slovenski narod i koje će u buduće doprinijeti u ime te općesavezničke stvari dat će svoje slavne rezultate. Slovenska braća u Primorju i Koruškoj nakon dugogodišnjeg ugnjetavanja moraju biti ponovo vraćena u našu porodicu i ujedinjeni sa svojom majkom — Slovenijom u bratskoj federativnoj Jugoslaviji. Stotine sela koja su spalili njemački i talijanski fašistički osvajači i gotovo sto tisuća ubijenih u borbi sinova i kćeri Slovenije — dosta je visoka cijena da se ostvare te opravdane nade slovenskog naroda. To je želja

¹⁶ Saveznička avijacija je u drugoj polovini aprila 1944. više puta bombardovala Zemun: 16, 17 (u dva maha), 21. i 24 (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 169, 170, 172 i 173). Tu je, verovatno, reč o bombardovanju koje je usledilo 16. i 17. aprila. Prvog dana je napad izvelo oko 110 aviona, a drugog dana oko 300 aviona (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 172).

¹⁷ Vidi primedbu br. 21 uz prilog br. 1. Tekst koji dalje sledi objavljen je takođe u radio-emisiji br. 131 (vidi snimke br. 276—277). On je ponovljen i u emisiji od 27. aprila (vidi mikrofilm br. 17, traku 45, snimke 315—316).

i svih naroda Jugoslavije. To je jedan od ciljeva koji stoje pred našom slavnom Narodno-oslobodilačkom vojskom.

Braćo Slovenci! Neka ova trogodišnja borba, puna istrajnosti i junaštva, bude podstrek za nove još jače udarce protiv najvećeg neprijatelja Slavenstva — njemačkih osvajača. Ne smije biti ni jednog Slovenca ili Slovenke, koji ne bi dao sve za borbu za ostvarenje srećne i slobodne Slovenije u demokratskoj federativnoj Jugoslaviji.

Živila trogodišnja junačka borba Oslobodilačke fronte!

Smrt fašizmu! Slobodu narodu!

Vrhovni komandant Narodno-oslobodilačke vojske
Jugoslavije maršal Tito

BR. 81

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 25. APRILA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U CRNOJ GORI, BOSNI, I HERCEGOVINI, MAKEDONIJI I HRVATSKOJ I ZAHVALNOST VRHOVNOG KOMANDANTA NOV I POJ MARŠALA JUGOSLAVIJE JOSIPA BROZA TITA BORAČKOM I RUKOVODEĆEM SASTAVU 38. NOU DIVIZIJE I 17. MAJEVIČKE NOU BRIGADE¹

Br. 132.

24. IV. 1944. Utorak².

Vrhovni štab Narodne oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

Na otseku fronta kod Podgorice³, u Crnoj Gori, naše jedinice potpuno su razbile Nemce i četnike⁴. Na ostalim otsecima fronta nije došlo do značajnijih promena.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a njegov snimak u ARP, Beograd, mikroflim br. 17, traka 45, snimci 286—288.

² U zaglavlju je omaškom napisano »24. IV.« umesto: 25. IV, jer je 25. aprila bio utorak. To je prouzrokovalo da se i na tekstu sledeće radio-emisije napiše pogrešan datum.

³ Sada: Titograd.

⁴ Na tom sektoru su vodile borbe jedinice 3. NOU divizije (vidi primedbu 4. uz prilog br. 79).

U Hercegovini jedinice 29-te divizije potukle su okupatore i Mihajlovićeve četnike i zauzele Viluse, K'iobuš⁵ i Osječenicu⁶.

U Zapadnoj Bosni već treći dan vode se borbe na otketu fronta Jajce — Mrkonjić Grad⁷. Na frontu Livno — Sinj jake nemačke snage počele su pomoću tenkova⁸ da se probiju⁸ u pravcu Livna⁹. Jedinice naše 29-te divizije pružaju neprijatelju jaki otpor.

Nastavljaju se borbe na svim osecima fronta u, Istočnoj Bosni, a naročito se jake borbe vode na sektoru Goražde — Foča — Kalinovik¹⁰.

U Makedoniji naše makedonske jedinice vode neprekidne bojeve sa Nemcima, Bugarima i četnicima. Nemci su ponovo pokušali da se probiju do Topličkih rudnika¹¹ nameravajući

⁵ Na karti 1:100.000 piše: Klobuk.

⁶ Sva tri mesta je zauzela 12. hercegovačka NOU brigada 29. NOU divizije noću 18/19. aprila (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 88 i 194).

⁷ U rejonu Jajca i na sektoru Jajce — Mrkonjić-Grad je u toku aprila 1944, svakodnevno, glavnina 1. proleterske divizije vodila borbe protiv delova 13. SS puka nemačke 7. SS dobrovoljačke brdske lovačke divizije »Princ Eugen« i 7. izviđačkog bataljona iste divizije, ali je tu, verovatno, reč o borbama vođenim od 18. do 20. aprila (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 90, 94, 102, 106, 114, 190 i 192; knj. 25, dok. br. 9 i 17).

⁸ Umesto »probiju« trebalo bi da piše: probijaju.

⁹ Reč je o napadu koji su 22. aprila iz Livna, Sinja, Vrlike i sela Uništa započele udružene okupatorsko-kvislinške snage: dva bataljona nemačke 264. pešadijske divizije, 27. ustaška bojna i oko 400 domobrana iz 9. posadnog zdruga, kao i oko 1000 četnika. Suprotstavili su im se 20. NO divizija, Dinarski NOP odred i 4. dalmatinska (splitska) NO brigada 9. NO divizije. U dvodnevrim borbama neprijateljeve snage iz Sinja i Vrlike su uspele da potisnu 8. i 9. dalmatinsku NO brigadu 20. NO divizije, prodru u sela Vrdovo -i Bračev Dolac i izbiju pred Vještica goru, dok je snage iz Livna zadržala 4. dalmatinska (splitska) brigada 9. NO divizije kod sela Han-Prologa. Dan kasnije, 24. aprila, okupatorsko-kvislinške snage su bile prinuđene da se povuku u polazne garnizone. Povlačeći se, one su palile sela kroz koja su prolazile. Potpunije o tim borbama vidi tom V, knj. 26, dok. br. 98, 112, 125, 130, 145, 176 i 177.

¹⁰ Na tom sektoru je 27. NOU divizija vodila borbe protiv delova 14. SS puka nemačke 7. SS dobrovoljačke brdske lovačke divizije »Princ Eugen« i Nevesinjskog četničkog korpusa (Kalinovičke, Konjičke i Jurišne četničke brigade) i muslimanske milicije. Te okupatorsko-kvislinške snage su 20. aprila koncentrično napale 27. NOU diviziju od Kalinovika, Obija, sela Umoljana, sela Rakitnice i Konjica, ali se ona, pod borbom, povukla preko reke Ljute u pravcu planine Treskavice, a odatle je, od 22. do 25. aprila, preko Sjetline i sela Bogovića, izbila na planinu Romaniju (vidi tom IV, knj. 25, dok. br. 63).

¹¹ Toplički rudnici ne postoje, niti je na prostoru Toplice u periodu od 1. do 25. aprila 1944. bilo borbi protiv nemačkih jedinica (vidi tom I, knj. 20, dok. br. 145). A pošto se u prethodnoj rečenici govori o borbama u Makedoniji, verovatno bi trebalo da piše: do kratovskih (odnosno kratovsko-zletovskih) rudnika. Te rudnike, tj. radnik olova i

da ponovo organizuju rad u rudniku¹², ali su bili razbijeni i odbačeni nazad u Prokuplje¹³. U ovim bojevima neprijatelj je izgubio mnogo mrtvih i ranjenih. Naše jedinice su zaplenile izvesnu količinu ratnog materijala.

U Slavoniji se vode žestoke borbe, naročito kod Đurđenovca¹⁴.

U Vojvodini su uništena dva fašistička voza sa vojskom i ratnim materijalom¹⁵. Kod Putinaca dignut je u vazduh još jedan voz, natovaren raznim životnim namirnicama za okupatore¹⁶. Vojvođanski partizanski odredi izvršili su uspešne operacije protiv neprijatelja¹⁷.

34 nemačka bombardera bombardovala su 20-og aprila selo Tičevo u okolini Drvara. Poginulo je mnogo mirnog stanovništva, žena i dece.

Vrhovni komandant Narodno-oslobodilačke vojske uputio je sledeće zahvalnosti 38. diviziji i 17. Majevičkoj brigadi:

cinka kod sela Dobrega (blizu Kratova) i rudnik uglja kod sela Probištipa (blizu Zletova), porušile su 3. aprila jedinice 3. makedonske NOU brigade i Kosovskog NOP odreda, prethodno savladavši bugarske posade koje su obezbeđivale eksploataciju tih rudnika za potrebe Nemaca (vidi tom I, knj. 20, dok. br. 140 i 142; tom VII, knj. 3, dok. br. 45).

" S obzirom na prethodni deo rečenice, trebalo bi da piše: rad u rudnicima.

¹³ Umesto »u Prokuplje«, verovatno bi trebalo da piše: u Skoplje. U saopštenju Glavnog štaba NOV i PO Makedonije od 10. aprila 1944, u vezi s reagovanjem okupatora posle uspelog napada na kratovsko-zletovske rudnike, piše da su bugarski pukovi iz Skoplja, Štipa i Krive Palanke 4. aprila preduzeli napad na 3. makedonsku NOU brigadu i Kosovski NOP odred, ali bez uspeha (vidi tom VII, knj. 3, dok. br. 45 — str. 145).

¹⁴ Reč je o napadima koje su 21. aprila izvele jedinice 12. NO divizije na Đurđenovac i jedinice 28. NOU divizije na Feričance. O organizaciji, toku i rezultatima toga napada vidi tom V, knj. 26, dok. br. 84, 85, 89, 107, 174 i 175; knj. 27, dok. br. 81 i 82.

¹⁵ Diverzije su izvele jedinice Udarnog diverzantskog bataljona Glavnog štaba NOV i PO Vojvodine, 12. aprila, miniranjem železničke pruge između Sremske Mitrovice i Rume (vidi tom I, knj. 8, dok. br. 91; knj. 17, dok. br. 153), i 19. aprila, miniranjem železničke pruge između Batajnice i Nove Pazove (vidi tom I, knj. 8, dok. br. 91).

¹⁶ Reč je o diverziji koju je 17. aprila, miniranjem železničke pruge između železničkih stanica Putinaca i Kraljevaca, izvela 2. četa Udarnog diverzantskog bataljona Glavnog štaba NOV i PO Vojvodine. Ista četa je na istoj relaciji sličnu diverziju bila izvela i 7. aprila (vidi tom I, knj. 8, dok. br. 91).

¹⁷ Potpunije o aktivnosti 1. i 2. sremskog i 3. bačko-baranjsko-NOP odreda u aprilu 1944. vidi tom I, knj. 8, dok. br. 68, 70, 73, 74, 76 i 91.

¹⁸ Vidi primedbu 21. uz prijog br. 1.

»Izražavam svoju zahvalnost i priznanje borcima, komandirima i politkomesarima, a takođe štabu 38-me divizije, za izvanrednu hrabrost i samopožrtvovanje koje su ispoljili u bojevima na Majevidi i u Posavini.

Vrhovni komandant Narodno-oslobodilačke
vojske Jugoslavije — maršal Tito

Izražavam svoju zahvalnost i priznanje borcima, komandirima i politkomesarima 17-te Majevičke brigade za izvanrednu hrabrost i samopožrtvovanje u borbi s neprijateljem i za spasavanje ranjenika, kojima je pretila opasnost.

Vrhovni komandant Narodno-oslobodilačke
vojske Jugoslavije — maršal Tito

BR. 82.

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 26. APRILA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U BOSNI, HRVATSKOJ, SLOVENIJI I SRBIJI¹

Br. 133.

"

25. IV. 1944.

Vrhovni štab Narodno-oslobodilačke vojske i partizanskih odreda Jugoslavije objavio je sledeći ratni izveštaj:

Na oteku fronta Jajce — Mrkonjić Grad nastavljaju se borbe u kojima je neprijatelj izgubio 50 mrtvih i veliki broj ranjenih². Na ovom oteku fronta zarobljeno je nekoliko četnika koji su bili odeveni u nemačke uniforme.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a njegov snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 45, snimci 302—303.

U datumu je omaškom napisano »25. IV«, umesto: 26. IV (vidi primedbu 2. uz prilog br. 81).

² Reč je o borbama koje su 21. i 22. aprila jedinice 1. proleterske divizije vodile protiv delova 13. SS puka nemačke 7. SS dobrovoljačke brdske lovačke divizije »Princ Eugen«. Potpunije o tome vidi primedbu 7. uz prilog br. 81; tom IV, knj. 25, dok. br. 9 i 17.

Između Bihaća i Knina, na otseku fronta Kulen Vakuf — Martin Brod — Srb vode se žestoke borbe³. Naši su borci uništili jedan tenk i nekoliko teretnih automobila.

Uporne borbe se takođe nastavljaju na otseku fronta Sinj — Obrovac⁴ i u okolini Vrlike⁵. Neprijateljski napad kod Prologa je odbijen⁶. Uništen je jedan tenk i teretni automobil skupa sa vojnicima.

U Crnoj Gori, Sandžaku, Zapadnoj Srbiji i Istočnoj Bosni neprijatelj dovlači nova pojačanja. Borbe se nastavljaju.

U Sremu, na levoj obali Save, neprijatelj je digao u vazduh branu, sa namerom da uništi vojvođanske partizanske baze. Voda iz Save je poplavila Bosutsku šumu⁷.

U Sloveniji se vode žestoke borbe u okolini Ljubljane⁸. U ovim borbama neprijatelj trpi osetne gubitke. Na železničkoj pruzi Zidani Most — Celje uništen je jedan voz⁹.

³ Reč je o borbama koje je od 20. do 23. aprila vodila glavna 6. proleterske divizije »Nikola Tesla« (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 100, 184 i 187; AVII, reg. br. 27—1, k. 872: knjigu depeša Štaba 6. proleterske divizije »Nikola Tesla«, radiograme upućene 22, 23. i 24. aprila Štabu 1. proleterskog korpusa).

⁴ Odnosi se na Obrovac Sinjski.

⁵ Potpunije o tim borbama vidi primedbu 9. uz prilog br. 81.

⁶ Tu borbu je 24. aprila vodila 4. dalmatinska (splitska) NO brigada 9. NO divizije (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 116).

⁷ Jedinice nemačke 13. SS dobrovoljačke brdske lovačke divizije »Handžar« su 10. marta 1944. u zgarišta i ruševine pretvorile niz bosutskih sela i u njima na zverski način ubile stanovništvo (u selu Batrovcima 26 ljudi, žena i dece; u selu Moroviću — oko 100, u Sremskoj Rači — oko 370, u selu Bosutu — preko 200, u selu Jarneni — oko 50). Istog dana su srušile branu na reci Bosutu i poplavile veliki kompleks plodnog zemljišta. Potpunije o tome vidi tom I, knj. 8, dok. br. 60 i 63; Hronologiju NOB-a, str. 714—715.

⁸ Reč je o borbama koje su od 21. do 25. aprila vodile jedinice 15. NO divizije 7. korpusa NOVJ. Borbe su započele napadom 5. slovenačke NOU brigade »Ivan Cankar« na neprijateljevu posadu, sastavljenu od delova Školskog bataljona slovenačkih domobranca, u selu Igu. Posada je istog dana (21. aprila) savladana (imala je 43 poginula), a zatim su borbe nastavljene na prostoru Grosuplje — selo Pijava Gorica — selo Turjak. Potpunije o tome vidi tom VI, knj. 13, dok. br. 29, 41, 44 i 87.

⁹ Redakcija nije uspela pronaći potpunije podatke o diverziji na toj relaciji u toku aprila, sem što komandant policije i službe bezbednosti Donje Štajerske, u svom mesečnom izveštaju od 27. aprila 1944, izveštava višeg vođu SS i policije nemačke 18. vojne oblasti general-potpukovnika Rezenera (Rosener) da je partizanska grupa, jačine oko 30 ljudi, koja dejstvuje u rejonu Hrastnika, »digla u vazduh železničku prugu Zidani Most — Hrastnik, kao i vodove visokog napona« (vidi tom VI, knj. 13, dok. br. 171).

Slavonske jedinice nastavljaju borbe u okolini Đurđevovca i čačinc¹⁰. Posle žestokog okršaja naše jedinice su likvidirale neprijateljsko uporište čačinci". Neprijatelj je primoran da iz Našica dovlači nova pojačanja.

Naše jedinice uz potporu svoje i savezničke mornarice iskrcale su se na ostrvo Mljet i vode žestoke bojeve sa neprijateljskim garnizonom na ostrvu.¹² U prvim bojevima neprijatelj je izgubio 70 mrtvih vojnika i oficira i veliki broj ranjenih. Borbe na ostrvu se nastavljaju.

13

BR. 83

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOVI POJ, OBJAVLJEN 27. APRILA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U HRVATSKOJ, CRNOJ GORI, SRBIJI I BOSNI¹

*Br. 133.*²

27. IV. 1944.

Vrhovni štab Narodno-oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

¹⁰ Potpunije o tim borbama vidi primedbu 14. uz prilog br. 18.

¹¹ Omaškom je napisano »čačinci«. Ovo mesto je još krajem decembra 1943. zauzela Brodska NO brigada 12. NO divizije (vidi tom V, knj. 21, dok. br. 169; knj. 22, dok. br. 47). Verovatno bi trebalo da piše: Feričanci. Redakcija to zaključuje po tome što su to uporište, čiju su posadu sačinjavali delovi 18. ustaške bojne, savladala 22. aprila dva bataljona 21. NOU brigade 28. NOU divizije (vidi tom V, knj. 27, dok. br. 81).

¹² Na ostrvo Mljet su noću 20/21. aprila izvršili desant (sa ostrva Visa) jedan bataljon 1. dalmatinske NOU brigade i glavnina 11. dalmatinske NO brigade 26. NO divizije. Tu su napali nemačku posadu, koju su sačinjavale dve čete 2. bataljona 750. puka nemačke 118. lovačke divizije. U borbama, vođenim do noći 23/24. aprila, nemačkoj posadi su naneti gubici od 96 poginulih i 46 zarobljenih, dok su desantne snage imale 25 poginulih i 76 ranjenih. Nakon toga su se desantne snage 26. NO divizije povukle na ostrvo Lastovo, a odatle (noću 24/25. aprila) na ostrvo Vis (vidi dok. br. 338).

¹³ Vidi primedbu 21. uz prilog br. 1.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a njegov snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 45, snimci 313—314.

² Poslednja cifra bi trebalo da bude: 4, jer je prethodna radio-emisija imala broj 133.

Noću između 22-og i 23-ćeg aprila jedinice naše 26-te divizije, uz podršku naših naoružanih brodova, iskrcale su se na ostrvo Korčulu³.

Posle okršaja koji je trajao 10 sati uništeni su neprijateljski garnizoni u varošici Blato i u nekoliko drugih manjih mesta. Neprijateljski garnizon koji se nalazio na brdu Svetog Vita položio je oružje. Ubijeno je i zarobljeno 800 neprijateljskih vojnika i oficira. Među zaplenjenim oružjem i ratnim materijalom nalaze se 4 haubice, 160 mina i drugi ratni materijal. Nastavlja se sa prebrojavanjem ratnog plena. U bojevima na Korčuli veliko junaštvo su pokazali naši borci — pešaci, a takođe su se hrabro borili bacači mina⁴ i tobdžije⁵. Jedinice ratne mornarice nastavljaju borbu protiv neprijateljskih garnizona na drugim ostrvima.

U Južnom Sandžaku naše jedinice su preduzele kontraofanzivu i ponovo zauzele Mojkovač⁶. Borbe se nastavljaju.

U Crnoj Gori potučena je jedna neprijateljska kolona na oteku fronta kod Danilov Grada⁷. Neprijatelj je pretrpeo velike gubitke.

³ Jedinice 26. NO divizije su se iskrcale na ostrvo Korčulu noću 21/22. aprila u dve desantne grupe. One su u borbama, vođenim do 24. aprila uveče, uništile 2. bataljon 750. puka nemačke 118. lovačke divizije. Potpunije o tome vidi dok. br. 345.

⁴ Trebalo bi da piše: bacačije mina (odnosno posade minobacačkih četa). Reč je o Minobacačkoj četi 1. dalmatirske NOU brigade, koja je podržavala dejstva južne desantne grupe, i o Minobacačkoj četi 11. dalmatinske NO brigade, koja je podržavala dejstva severne desantne grupe (vidi primedbu 3. uz dok. br. 348).

⁵ Odnosi se na posadu Baterije topova 75 mm iz sastava 26. NO divizije. Ta baterija je podržavala dejstva severne desantne grupe.

⁶ Glavnina 3. NOU divizije (5. i 7. crnogorska NOU brigada) i glavnina 37. NOU divizije (3. proleterska sandžačka i 8. NOU crnogorska brigada), u toku noći 23/24. i danju 24. avgusta, u oštroj borbi, razbile su okupatorsko-kvislinške snage u širem rejonu Mojkovca i izbile na liniju selo Slijepač Most — selo Jabučna — selo Ujniće — Lisa planina — selo Bliškovo, odakle su nastavile nastupanje ka Bijelom Polju i Brodarevu i u pravcu Pljevalja. Potpunije o tome vidi tom I, knj. 16, dok. br. 158—161, 165—167; tom III, knj. 7, dok. br. 199, 201, 204—212, 214—217, 220, 225 i 231; knj. 10, dok. br. 46, 82 i 144; AVII, reg. br. 17—3, k. 758: operacijski dnevnik 5. crnogorske NOU brigade za period od 5. do 30. aprila 1944. godine.

⁷ Odnosi se na borbe koje je, od 17. do 19. aprila, 2. dalmatinska NOU brigada Primorske operativne grupe vodila protiv delova nemačke 181. pešadijske divizije koji su nastupali komunikacijom Danilovgrad — Nikšić (vidi tom III, knj. 7, dok. br. 324).

⁸ Brigada s takvim brojnim nazivom nije postojala u jedinicama NOV i POJ. Verovatno bi trebalo da piše: 3-će srpske brigade.

Borci naše 36-te srpske brigade⁸ razbili su kolonu Nemaca i četnika i zaplenili dva teška mitraljeza, 4000 metaka i drugi ratni materijal⁹.

Borbe se nastavljaju i na drugim otsecima, naročito kod Bele reke¹⁰, gde je uništeno nekoliko neprijateljskih oklopnih kola i teretnih automobila¹¹.

U Zapadnoj Bosni borbe se nastavljaju na otseku fronta kod Mrkonjić Grada¹². U Centralnoj Bosni bojevi se vode kod Teslića i Kotor Varoši¹³.

⁹ Verovatno je reč o borbama koje je 3. srpska NOU brigada 2. proleterske divizije vodila 22. aprila sevemo od sela Zečevića, u blizini k. 1027, na komunikaciji Ivanjica — Sjenjica (vidi tom I, knj. 7, dok. br. 144; knj. 20, dok. br. 150). U izveštaju Štaba 2. proleterske divizije od 23. aprila 1944, upućenom Štabu 5. NOU divizije, naknadno se u vezi s tom borbom dodaje sledeće: »bataljoni III Srpske brigade zaplenili su jedan »šarac« i jedan puškomitraljez »bredit« sa oko 4000 metaka« (vidi tom I, knj. 7, dok. br. 148 — str. 344).

¹⁰ Trebalo bi da piše: Bele Reke (selo kod Nove Varoši).

" Reč je o borbama koje su, 23. i 24. aprila, kod sela Ljubiša, sela Bele Reke i sela Visoke (na planini Zlatiboru), jedinice 5. NOU divizije vodile protiv 3. bataljona nemačkog 4. puka »Brandenburg«, četničkog Zlatiborskog i 2. ravnogorskog korpusa, delova četničkog 2. mileševskog korpusa i odreda SDS iz Užica i Cajetine. Nakon tih borbi, 5. NOU divizija je 25. aprila prešla komunikaciju Užice — selo Kokin Brod. Potpunije o tome vidi tom I, knj. 7, dok. br. 149, 150 i 152; knj. 20, dok. br. 150 (str. 610) i 155 (str. 646); Hronologiju NOB-a, str. 744.

" Te borbe su, od 23. do 25. aprila, jedinice 1. proleterske divizije (1. proleterska brigada i 13. proleterska brigada »Rade Končar« (vodile protiv delova nemačke 7. SS dobrovoljačke brdske lovačke divizije »Princ Eugen« (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 114 i 192; knj. 25, dok. br. 9 i 17).

¹³ U severnom delu srednje Bosne su dejstvovali 11. NOU divizija, 12. slavonska NOU brigada iz sastava 12. NO divizije (lšoja je privremeno bila pod komandom Štaba 11. NOU divizije i dejstvovala na prostoru planine Motajice) i četiri NOP odreda (Banjalučki, Prnjavorski, Motajički i Tešanjско-teslički, koji su takođe bili pod komandom Štaba 11. NOU divizije). U rejonu Teslića su dejstvovali delovi 5. krajiške NOU brigade, a u rejonu Kotor-Varoša delovi 14. srednjobosanske NOU brigade. Sve te jedinice su u aprilu vodile borbe protiv delova nemačke legionarske 373. hrvatske pešadijske divizije »Tigar« i domobranskog 1. lovačkog zdruga i protiv jedinica Srednjobosanskog četničkog korpusa. Međutim, redakcija pretpostavlja da se u vezi s Kotor-Varošem radi o borbama protiv okupatorsko-kvislinških snaga, čiju su glavninu sačinjavali delovi 1. lovačkog zdruga i četnička Vrbaska i Jošavačka brigada Srednjobosanskog četničkog korpusa, koje su 20. aprila zauzele Kotor-Varoš, potisnuvši delove 14. srednjobosanske NOU brigade 11. NOU divizije (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 103), a četiri dana kasnije (24. aprila) odbile povratni napad pet bataljona iz sastava 5. krajiške (kozarske) i 14. srednjobosanske NOU brigade (vidi tom IV, knj. 25, dok. br. 11). U vezi s Teslićem reč je o borbama koje su, 21. aprila, delovi 5. krajiške NOU brigade vodili protiv delova domobranske 6. lovačke pukovnije koji su bili izvršili ispad iz Teslića (vidi tom IV, knj. 24, dok., br. 101 i 193; knj. 25, dok. br. 11).

Naše dalmatinske jedinice nastavljaju bojeve sa Nemcima i četnicima kod Obrovca¹⁴.

BR. 84

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 28. APRILA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U CRNOJ GORI, BOSNI I HRVATSKOJ¹

Br. 135.

27. IV.² 1944.

Vrhovni štab Narodno-oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

Naše jedinice koje se bore u južnom Sandžaku, nastavljajući ofanzivne operacije, zauzele su osim Mojkovca i varošicu

¹⁴ Reč je o borbama koje su, od 20. do 22. aprila, delovi 6. dalmatinske NO brigade 19. NOU divizije vodili protiv nemačko-četničkih delova koji su nastupali iz Obrovca u pravcu sela Muškovaca i sela Bilišana, a odnosi se i na borbe koje su 22! i 24. aprila, u rejonu sela Gošića, delovi 5. dalmatinske NO brigade 19. NOU divizije vodili protiv nemačko-četničkih delova koji su napadali to selo (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 144).

¹⁵ Vidi primedbu 21. uz prilog br. 1.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a njegov snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 45, snimci 330—331.

² U datumu je omaškom napisano »27.IV«, umesto: 28.IV. Redakcija to zaključuje po tome što sve radio-emisije numerisane različitim brojevima sadrže i različite tekstove ratnih izveštaja Vrhovnog štaba. Izuzetak su radio-emisije nedeljom. Prva radio-emisija toga dana, umesto ratnog izveštaja, redovno je donosila tekst pod naslovom »Nedeljni pregled ratnih operacija Narodno-oslobodilačke vojske i partizanskih odreda«, a druga, pod naslovom »Omladinska emisija«, nije donosila ratne izveštaje Vrhovnog štaba, sem u nekoliko slučajeva. Međutim, subotom je, u drugoj emisiji, za razliku od ostalih dana, redovno objavljivan tekst ratnog izveštaja Vrhovnog štaba, koji se sadržinski razlikovao od onog objavljenog u prvoj radio-emisiji toga dana. Osim toga, za tekst takvog ratnog izveštaja karakteristično je još i to da u njegovom zaglavlju ili nema broja radio-emisije ili nema datuma, a ponajčešće nema ni jednog ni drugog, a tekst je paginiran tako da direktno prethodi tekstu pripremljenom za »Nedeljni pregled«.

Omaška u datumu radio-emisije br. 135-uslovlila je da se napiše pogrešan datum i na tekstu sledeće radio-emisije.

Šahovići³. U borbama kod Šahovića neprijatelj je izgubio 195 mrtvih i preko 200 ranjenih⁴. Ovde je osim Nemaca potučena i jedna takozvana četnička »brigada«, kojom je komandovao major Đurišić⁵. Zaplenjeno je 7 mitraljeza, nekoliko bacača mina i drugi ratni materijal.

U Crnoj Gori potučena je na Trešnjeviku jedna veća grupa Mihajlovićevih četnika⁶. Poginulo je 90 i ranjeno nekoliko desetaka četnika. U Piperima i Bjelopavlicima naše jedinice čiste teritoriju od neprijatelja.

U Zapadnoj Bosni borbe se nastavljaju na otketu fronta kod Mrkonjić Grada⁷. Svi pokušaji Nemaca da se probiju dalje od Mrkonjić Grada bili su odbijeni.

U Centralnoj Bosni borbe se nastavljaju kod Teslića i Kotor-Varoši⁸. Isto tako vode se borbe između Bihaća i Kni-

³ Sada: Tomaševo. Njega su 25. aprila zauzeli delovi 8. crnogorske NOU brigade 37. NOU divizije (vidi tom I, knj. 16, dok. br. 158 i 161).

⁴ U rejonu Šahovića su bile manje borbe, a gubici o kojima je reč naneti su nemačko-kvislmškim snagama u oštrim borbama koje su vodile jedinice 3. i 37. NOU divizije u toku noći 23/24. i danju 24. aprila u rejonu Mojkovca, na položajima: selo Bjelojevići, Pržišta (k. 1185), Brskovo, Medeno guvno, Mučnica (k. 1810), Razvršje (k. 1174 i k. 1250), Turjak, Uloševina, Oštrelj, Burenj. Potpunije o tome vidi tom I, knj. 16, dok. br. 159, 160, 165—167; tom III, knj. 7, dok. br. 201, 220 i 240; knj. 10, dok. br. 144 — "str. 503—506.

⁵ Pavle Đurišić je komandovao svim četničkim snagama koje su učestvovala u ofanzivnim dejstvima u južnom Sandžaku. Među njima je bilo 8 četničkih brigada¹: Andrijevička, Beranska, Kolašinska, Bjelopoljska, Novovaroška, Pribojska, Mileševska i Pljevaljska. Sve su one, osim Pljevaljske, u borbama do kraja aprila 1944. bile razbijene (vidi tom I, knj. 16, dok. br. 159, 160, 162, 165—167; tom III, knj. 7, dok. br. 204, 209, 212, 220, 225 i 231).

⁶ Odnosi se na borbe koje su, 18. i 19. aprila, jedinice 9. crnogorske NOU brigade i 1. bataljon 5. crnogorske NOU brigade vodili protiv nemačko-četničkih snaga u širem rejonu sela Lijeve Rijeke (vidi tom III, knj. 7, dok. br. 194, 204 i 208; knj. 10, dok. br. 144 — str. 499—502).

⁷ Borbe je vodila glavnina 1. proleterske divizije (vidi primedbu 12. uz prilog br. 83).

⁸ Reč je o napadima na Kotor-Varoš koje su 24. aprila i noću 25/26. aprila zajednički izveli dva bataljona 5. krajiške NOU brigade i tri bataljona 14. srednjobosanske NOU brigade 11. NOU divizije, ali bez vidnijeg uspeha (vidi tom IV, knj. 25, dok. br. 11). Za Kotor-Varoš su i kasnije, u nekoliko mahova, vođene veoma oštre borbe (naročito su žestoki bili napadi jedinica 11. NOU divizije 6. maja i 19. jula i jedinice 53. NOU srednjobosanske divizije 14. oktobra 1944), ali su to uporište nemačko-kvislinške snage odsudno branile sve do kraja aprila 1945. godine.

na, naročito kod Srba i Trubara⁹. Kod Prologa¹⁰, posle žestokih bojeva, naše trupe odbacile su u Sinj neprijateljske jedinice, koje su pokušavale da se probiju u pravcu Livna¹¹.

Jedinice 10-og Korpusa, koje se bore u Hrvatskom Zagorju, posle upornih bojeva zauzele su varošice Ivanec¹², Stražnjevec¹³ i Sveti Ivan Zelinu¹⁴. U Ivancu ubijeno je 150 Nemaca i ustaša¹⁵. Zaplenjeno je 8 mitraljeza, jedan bacač mina, mnogo pušaka, 100.000 metaka, dva topa, jedan tenk¹⁶ i drugi ratni materijal. Zarobljeno je 11 ustaša¹⁷. U Svetom Ivanu Zelini takođe je ubijeno mnogo Nemaca i ustaša¹⁸.

⁹ Te borbe je, 20. aprila, 3. lička proleterska brigada 6. proleterske divizije »Nikola Tesla« vodila protiv delova nemačke legionarske 373. hrvatske pešadijske divizije »Tigar« (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 100, 166 i 184).

¹⁰ Odnosi se na planinu Prolog.

¹¹ Reč je o borbama koje su 23. i 24. aprila vodile jedinice 9. NO divizije 8. korpusa NOVJ (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 116).

¹² Selo (trgovište) Ivanec su 23. aprila, posle petočasovne borbe protiv 14. ustaške satnije Prometnog združenja Ustaške vojnice, zauzeli 2. bataljon (dve čete) i 4. bataljon 1. moslavačke NO brigade 33. NO divizije. Ustaše su imale 34 poginula i 40 nestalih (od njih je 26 bilo zarobljeno), a oko 80 ustaša se probilo za Varaždin. Tom prilikom su jedinice 1. moslavačke NO brigade zaplenile 9 mitraljeza i puškomitraljeza, jedan minobacač 82 mm, 31 pušku, 12.000 metaka i drugi ratni materijal. Potpunije o tome vidi tom V, knj. 26, dok. br. 78, 97, 104, 113, 149, 175, 176 i 178; AVII, reg. br. 4/1—14, k. 58, reg. br. 1/26—20, k. 112: dnevna izvješća Poglavnikovog tjelesnog sdruga od 25. aprila 1944. godine.

¹³ Glavni štab NOV i PO Hrvatske je 24. aprila poslao izveštaj Vrhovnom štabu NOV i POJ da su savladana »neprijateljska uporišta Ivanec i Stražnjevec« (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 141 — radiogram br. 1819). Međutim, nije vršen napad na selo Stražnjevec, već je 2. bataljon NOU brigade »Braća Radić« 32. NO divizije ujutro 23. aprila napao (i brzo savladao) jedno odeljenje ustaške Željezničke bojne koje se nalazilo kao stalna posada u jednom bunkeru kraj železničkog mosta na reci Bednji kod železničke stanice Stražnjevec (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 78 i 108; knj. 27, dok. br. 9).

¹⁴ Ustašku posadu u Svetom Ivanu Zelini, jačine oko jednog odeljenja, savladao je 2. bataljon Zagrebačkog NOP odreda u borbi vođenoj 20. aprila (vidi tom V, knj. 27, dok. br. 9).

¹⁵ i ¹⁸ U tom uporištu se tada nisu nalazili delovi nemačkih jedinica.

¹⁶ Tenk i dva topa, o kojim je reč, zaplenila je NOU brigada »Braća Radić« 32. NO divizije u borbama koje je, noću 21/22. aprila, u rejonu Novog Marofa, vodila protiv delova 1. pješadijske pukovnije Poglavnikovog tjelesnog sdruga (PTS), Oklopnog sklopa PTS i brdske baterije domobranske Središnje škole (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 100).

¹⁷ Te ustaše je, 23. aprila, prilikom napada na bunker kod železničkog mosta blizu železničke stanice Stražnjevec, zarobio 2. bataljon NOU brigade »Braća Radić« (vidi tom V, knj. 27, dok. br. 9).

Kod rudnika »Zvezda«¹⁹, gde su se vodile žestoke borbe, naši borci su uništili jedan nemački tenk²⁰. Među zaplenjenim ratnim materijalom nalazi se jedan top, mnogo pušaka, jedan automobil, 7 motocikla i 5 automatskih pušaka.

U toku trodnevnih upornih bojeva u Gorskom Kotaru, na oteku fronta Mošune — Drežnica, naši borci istrebili su 181 neprijateljskog vojnika i ranili 250²¹.

BR. 85

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 29. APRILA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U HRVATSKOJ, SLOVENIJI, BOSNI I SRBIJI¹

Br. 136.

"

28. IV.² 1944.

Vrhovni štab Narodno-oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

Naše trupe koje su zauzele ostrvo Mljet ubile su i zarobile 142 Nemca i zaplenile 10 bacača mina, 8 mitraljeza, 18 automatskih pušaka, 120 pušaka i drugi ratni materijal³. Na ostrvu Korčuli među zarobljenim Nemcima nalaze se 11 ofi-

¹⁹ Omaška; trebalo bi da piše: Zajezda (selo i rudnik, oko 20 km jugozapadno od Varaždinskih Toplica).

²⁰ Reč je o borbama koje su protiv ojačane 1. pješačke pukovnije, PTS 21. aprila vodile NO brigada »Matija Gubec« 32. NO divizije, u rejonu sela Budinščine, i 1. moslavačka NO brigada 33. NO divizije, u rejonu sela i rudnika Zajezde (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 100 i 141 — radiogram br. 1812 od 24. aprila; knj. 27, dok. br. 9).

²¹ Odnosi se na borbe koje su, od 20. do 22. aprila, jedinice 13. NO divizije vodile protiv delova nemačke legionarske 392. hrvatske pešadijske divizije »Plave« i protiv 19. ustaške bojne (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 99, 111, 141 — radiograme br. 1789 od 21. aprila i br. 1812 od 23. aprila, dok. br. 174 i 175 u istoj knjizi).

²² Vidi primedbu 21. uz prilog br. 1.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a njegov snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 45, snimci 337—338.

² Datum je pogrešan; trebalo bi da piše: 29.IV (vidi primedbu 2. uz prilog br. 84).

³ O desantu na ostrvo Mljet vidi primedbu 12. uz prilog br. 82.

cira i 23 podoficira iz 350 puka 118-te divi⁴ je »Hrastovi List«, koja je izvršila nečuvena zverstva i teror u Dalmaciji i Hercegovini. Među zaplenjenim ratnim materijalom na Korčuli, osim 4 haubice, nalaze se 4 protivoklopna topa, tri mitraljeza, 33 automatske puške, pet teretnih automobila, tri motocikla, 150 bicikla, 12 radio-stanica, preko 500 pušaka, nekoliko vagona municije kao i drugi ratni materijal. Osim toga zaplenjeno je nekoliko slagališta sa hranom, koja je razdana mesnom stanovništvu.

Prilikom bojeva kod Drežnice na našu stranu je prešlo 20 Poljaka⁵. U Kordunu su se borbe vodile kod Karlovca i Plaškog⁶. Ubijeno je i ranjeno mnogo neprijateljskih vojnika. U Baniji neprijatelj je bio primoran da se povuče na otseku fronta kod Petrinje⁷.

U Liki, posle bojeva kod Lapca, na našu stranu je prešlo 66 četnika. Kod Vrhovina se borbe nastavljaju⁸. U Pokuplju vodile su se borbe sa tri eskadrona neprijateljske konjice i tom prilikom je istrebljeno 30 neprijateljskih vojnika⁹.

⁴ Omaškom je napisano »iz 350 puka«, umesto: iz 750. puka. U Jugoslaviji nije dejstvovao nemački 350. puk, a na ostrvu Korčuli se za vreme desanta jedinica 26. NO divizije nalazila glavnina 2. bataljona 750. puka nemačke 118. lovačke divizije, pa su i zarobljeni nemački oficiri i podoficiri bili iz sastava toga puka (vidi dok. br. 345).

⁵ Oni su, verovatno, pripadali samostalnom nemačkom 1. lovačkom rezervnom puku, a predali su se jedinicama 13. NO divizije za vreme borbe vođene 24. aprila (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 141 — radiogram br. 1829 od 25. aprila).

⁶ Reč je o borbama koje su jedinice 8. NO divizije vodile na sektoru Plaškog 20. aprila i na sektoru Karlovca 22. aprila (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 124 i 141 — radiogram br. 1812 od 23. aprila).

⁷ Odnosi se na borbe koje su 1. NOU brigada »Vasilj Gačeša« i dva bataljona 2. NOU brigade 7. NOU divizije vodili protiv delova nemačke 1. kozačke konjičke divizije i 2. bojne Krajiškog ustaškog zdruga. Okupatorsko-kvislinške snage su, uz podršku tenkova, uspele da iz Kostajnice, sela Komareva i Petrinje prodru dublje na slobodnu teritoriju Banije, ali su u dvodnevrim borbama, 22. i 23. aprila, bile prinuđene da se povuku u polazne garnizone (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 143 i 176).

⁸ U rejonu Vrhovina borbu su vodile jedinice 35. NO divizije. Tu je reč o borbama koje su njena 2. i 3. NO brigada, od 22. do 25. aprila, vodile protiv delova 846. puka nemačke legionarske 392. hrvatske pešadijske divizije »Plave« i 19. ustaške bojne (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 147).

⁹ Te borbe je NO brigada »Franjo Ogulinac Seljo« vodila 22. aprila protiv delova nemačke 1. kozačke konjičke divizije prilikom njihovog ispada iz Velike Gorice u pravcu sela Dubranca (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 141 — radiogram br. 1812 od 23. aprila).

U Sloveniji, - na cesti Trst — Rijeka, prilikom žestokih okršaja naše jedinice su istrebile mnogo neprijateljskih vojnika i zaplenile dva teretna automobila sa hranom¹⁰.

Na pruzi Doriha¹¹ — Podbrdo dignute su u vazduh šine i saobraćaj je bio obustavljen u toku 6 dana¹². Jugoistočno od Ljubljane naše su jedinice istrebile 80 Nemaca¹³. Uništena su dva tenka, dva teretna automobila i zaplenjeno je mnogo oružja i municije. Na pruzi Celje — Dravograd saobraćaj je bio obustavljen u toku dva dana¹⁴. Uništeno je nekoliko lokomotiva i priličan broj vagona.

U Savinjskoj dolini ubijeno je 40 Nemaca i zaplenjena su dva motocikla¹⁵.

U Zapadnoj Bosni razrušena je na nekoliko mesta pruga Prijedor — Bosanski Novi i uništena su dva nemačka voza¹⁶.

¹⁰ Verovatno se odnosi na borbe koje je vodio Istarski NOP odred 7. korpusa NOVJ. On je 18, 20. i 24. aprila izvodio akcije na nemačke kamione (vidi tom VI, knj. 13, dok. br. 34 i 52).

¹¹ U Sloveniji ne postoji mesto s takvim nazivom. Verovatno bi trebalo da piše: Grahovo (kod Tolmina).

¹² Redakcija nije ustanovila koja je od jedinica 9. korpusa NOVJ izvela tu diverziju.

¹³ Odnosi se na borbe koje je 23. aprila 5. slovenačka NOU brigada »Ivan Cankar« 15. NO divizije vodila protiv 5. i 12. čete školskog bataljona domobranaca, koje su, uz podršku čete tenkova, nastupale pravcem Ljubljana — selo, Pijava Gorica — selo Brezje — selo Ig, i na borbe koje je istog dana 12. slovenačka NOU brigada (19. aprila proglašena udarnom) 15. NO divizije, vodila protiv jedinica slovenačkih domobranaca koje su nastupale iz Grosuplja ka selu Ponova Vas (vidi tom VI, knj. 13, dok. br. 29).

¹⁴ Na toj relaciji je u aprilu izvedeno nekoliko diverzija. Značajnije su sledeće: 3. aprila je 11. NO brigada »Miloš Zidanšek« 4. operativne zone Glavnog štaba NOV i PO Slovenije srušila preko kilometar železničke pruge između Slovenj Gradeca i Dravograda; 10. aprila je 2. slovenačka NOU brigada »Ljubo šercer« 14. NO divizije kod tunela Huda Luknja uništila kompoziciju putničkog voza; 20. aprila je 13. slovenačka NO brigada »Mirko Bračić« 14. NO divizije uništila kompoziciju putničkog voza kod šmartna ob Paki, a pet dana kasnije (25. aprila) ona je zaustavila kompoziciju putničkog voza kod Velenja i, pošto su putnici izašli, zapalila je i pod punom parom uputila ka šoštanju, gde je iskliznula (slupana je lokomotiva sa 10 vagona); 26. aprila je 2. slovenačka NOU brigada »Ljubo šercer« uništila železničku stanicu Paka i u blizini te stanice zaustavila voz, pustila putnike, a voz zapalila i u punoj brzini uputila prema Velenju, gde je iskliznuo i slupao se. Potpunije o tome vidi tom VI, knj. 13, dok. br. 62.

¹⁵ Verovatno se odnosi na borbe koje je 11. slovenačka NO brigada »Miloš Zidanšek« vodila 16. i 18. aprila (vidi tom VI, knj. 13, dok. br. 71).

¹⁶ Jednu od tih diverzija je izvela Diverzantska četa Podgrmečkog NOP odreda na relaciji između sela Dragotinje i sela Brezicana, 16. aprila, kada je, miniranjem pruge, oštetila lokomotivu i uništila 4 vagona kompozicije u kojoj su se nalazili pripadnici nemačke legio-

Još jedan voz sa topovima i teretnim automobilima uništen je na pruzi Kostajnica — Bosanski Novi¹⁷.

Jedna makedonska jedinica uništila je voz kod Priboja¹⁸. U isto vreme jedna druga jedinica razrušila je Surduličku električnu centralu i transformatore, preko kojih se snabdevalo strujom Vranje¹⁹.

20

narske 373. hrvatske pešadijske divizije »Plave« i domobranskog 3. gorskog zdruga (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 117). Drugu su diverziju izvele jedinice 4. NOU divizije 19. aprila, za vreme napada na Prijedor, kada su razrušile 4,5 km železničke pruge između Prijedora i Bosanskog Novog i kod sela Brežičana uništile lokomotivu i 3 vagona kompozicije u kojoj su se nalazili pripadnici iz gore pomenutih okupatorsko-kvislinških formacija (vidi tom IV, knj. 25, dok. br. 10). Na istoj komunikaciji je 3. bataljon 6. krajiške NOU brigade 17. aprila razorio 130 m železničke pruge; 22. aprila su delovi 11. krajiške NOU brigade razorili 4,5 km železničke pruge, između sela Blagaja i padina Martin-brda, a sutradan još 3 km železničke pruge između sela Dragotinje i sela Brežičana (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 117).

¹⁷ Železnička pruga Bosanski Novi — Kostajnica takođe je bila u zoni dejstva jedinica 4. NOU divizije 5. korpusa NOVJ. One su diverziju o kojoj je reč izvele 19. aprila na relaciji između sela Dobrijana i sela Volinje (vidi tom IV, knj. 25, dok. br. 10). Na istoj komunikaciji, na relaciji između Bosanskog Novog i sela Ravnice, Diverzantska četa Kozarskog NOP odreda je 18. aprila razorila 100 m železničke pruge, a tri dana kasnije (21. aprila) delovi istog NOP odreda su razorili još 100 m železničke pruge na relaciji između Bosanskog Novog i Dobrljina (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 117), dok je 4. bataljon 11. krajiške NOU brigade 23. aprila na relaciji između sela Dobrljina i sela Volinje, miniranjem pruge, uništio 3 vagona kompozicije u kojoj se nalazila okupatorsko-kvislinška vojska (vidi AVII, reg. br. 23—2, k. 768 A: izveštaj Štaba 11. krajiške NOU brigade od 27. aprila 1944. Štabu 4. NOU divizije).

¹⁸ Diverziju je, noću 27/28. marta kod sela Nesalca (oko 5 km južno od Bujanovca), izvela 2. četa 2. bataljona 3. makedonske NOU brigade na kompoziciju koja je prevozila ratni materijal. Ta četa je tada bila leva pobočnica glavnine svoje brigade i Kosovskog NOP odreda, koji su izvršili uspešan napad na železničku stanicu Ristovac (vidi tom VII, knj. 3, dok. br. 42).

" Redakcija nije uspela pronaći potpunije podatke o tome. Verovatno su tu akciju izvele jedinice 6. južnomoravske NO brigade.

¹⁹ Vidi primedbu 21. uz prilog br. 1.

BR. 76.

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 29. APRILA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U BOSNI I HERCEGOVINI, CRNOJ GORI, HRVATSKOJ, SRBIJI I SLOVENIJI¹

29. IV. 1944.

Vrhovni štab Narodno-oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

U Zapadnoj i Centralnoj Bosni nastavljaju se žestoki bojevi. Nijemci su posle zauzimanja Mrkonjić-Grada skoncentrisali u gradu skoro celu diviziju i utvrđuju ga². Naše jedinice vode na tom oteku topovsko-mitraljeski duel sa neprijateljem.

Na oteku Bihać — Knin Nijemci su prešli u ofanzivu³. Pomoću novih pojačanja tenkova i pješadije, oni su pokušali da se probiju na oslobođenu teritoriju, ali su svi ti njihovi pokušaji odbijeni⁴. Bojevi se nastavljaju na oteku sela Srb⁵. Nijemci duž železničke pruge Bihać — Knin pale sva sela, vrše pljačku, a stanovnike gone u koncentracione logore i ubijaju.

¹ Original (pisan na inašini, latinicom) u Moskvi, a njegov snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 45, snimci 347—349.

Izveštaj je emitovan na završetku druge radio-emisije br. 136, koja je data u subotu 29. aprila.

² U Mrkonjić-Gradu su se nalazili delovi 13. puka nemačke 7. SS dobrovoljačke brdske lovačke divizije »Princ Eugen« i neki njeni motorizovani delovi. Oni su, nastupajući iz Jajca, 22. aprila odbacili delove 1. proleterske divizije i prodrli u Mrkonjić-Grad (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 106 i 192; knj. 25, dok. br. 17). Borbe protiv njih su nastavile 1. proleterska brigada i 13. proleterska brigada »Rade Končar« 1. proleterske divizije. Jedan puk (14. SS) pomenute nemačke divizije nalazio se u istočnoj Bosni i tamo sadejstvovao u ofanzivnim borbama koje su, protiv jedinica 3. korpusa NOVJ, izvodili 13. SS dobrovoljačka brdska lovačka divizija »Handžar« i domobranski 3. lovački zdruk.

³ To su bili delovi nemačke legionarske 373. hrvatske pešadijske divizije »Tigar«. Oni su od 20. aprila, u nekoliko navrata, pokušali da cestu i železničku prugu koje vode od Bihaća ka Kninu oslobode od pritiska jedinica 6. proleterske divizije »Nikola Tesla« (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 100 i 166).

⁴ Reč je o borbama koje su od 22. do 24. aprila vodile jedinice 6. proleterske divizije »Nikola Tesla« na sektoru Kulen-Vakuf — Martin-Brod (vidi AVII, reg. br. 27—1, k. 372; knjigu depeša Štaba 6. proleterske divizije »Nikola Tesla«, radiograme upućene Štabu 1. proleterskog korpusa 22, 23. i 24. aprila).

⁵ Borbe su 26. aprila vodile 1. lička proleterska i 3. lička proleterska brigada 6. proleterske divizije »Nikola Tesla« protiv nemačkih motorizovanih kolona koje su iz rejlona Srba nastupale ka selu Osredcima i selu Trubaru (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 153, 166 i 191).

U Istočnoj Bosni bojevi se nastavljaju« na svima otsecima⁶. Neprijatelj nastavlja ofanzivu u pravcu Bratunca, Birča, Kladnja i Rogatice⁷.

Naše jedinice nastavljaju žestoke bojeve protiv okupatora, Mihajlovićevih četnika i albanskih plaćenika u Crnoj Gori i u južnom delu Sandžaka. Postepeno naše jedinice povraćaju teritoriju koju je neprijatelj zauzeo. U južnom Sandžaku naše jedinice vode bojeve za grad Bijelo Polje⁸. Neprijatelj trpi velike gubitke. Nijemci dovlače u Crnu Goru pojačanja, ali su ipak naše jedinice na otketu Andrijevice ponovo zauzele sve ranije položaje⁹.

⁶ Reč je o borbama koje su jedinice 16, 17, 27, 36. i 38. NOU divizije, vodile protiv delova nemačke 7. SS dobrovoljačke brdske lovačke divizije »Princ Eugen«, nemačke 13. SS dobrovoljačke brdske lovačke divizije »Handžar«, delova domobranskog 2. gorskog zdruga, domobranskog 3. gorskog zdruga i četnika iz istočne Bosne. Te okupatorsko-kvislinške snage su 26. aprila nastavile ofanzivna dejstva pod šifrovanim nazivom »Maibaum« (»Majbaum« — »Majsko drvo«), u dvodnevnom borbama odbacile snage 3. korpusa NOVJ s linije reka Spreča — Kladanj i osujetile pripreme 16. i 17. NOU divizije za prelaz na desnu obalu Drine i upad u zapadnu Srbiju. Potpunije o tome vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 165, 167, 168, 186, 188, 189 i 190; knj. 25, dok. br. 63; AVII, nemački Arhiv, reg. br. 5/1—9 do 19, k. 11: radiograme komande 1. bataljona i komande 2. bataljona 14. SS puka nemačke 7. SS dobrovoljačke brdske lovačke divizije »Princ Eugen«; AVII, četnički arhiv, reg. br. BH-X-15: naređenje Istaknutog dela četničke Vrhovne komande za istočnu Bosnu od 23. aprila 1944. komandama četničkog Romanijskog i Ozrenskog korpusa, reg. br. BH-V-321: izveštaj Istaknutog dela četničke Vrhovne komande za istočnu Bosnu od 5. maja 1944. godine.

⁷ Nemačko-kvislinške snage su nastupale od Zvornika (dolinom reke Drine) u pravcu Bratunca, od ceste Tuzla — Zvornik prema Donjem Birču, od Tuzle u pravcu Kladnja, od Goražda i Prače ka Rogatici i ka Sokolcu (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 165 — radiogram od 27. aprila).

⁸ Oštre borbe na prilazima Bijelom Polju, na položajima Bandera (k. 1123), Kulina, Mušin krš, vodila je 25. i 26. aprila 5. crnogorska NOU brigada 3. NOU divizije, a direktan napad na grad noću 26/27. aprila, izveli su delovi te brigade i delovi 8. crnogorske NOU brigade 37. NOU divizije. Pod njihovim pritiskom, nemačko-kvislinške snage su napustile grad noću 28/29. aprila i odstupile prema Sjenici i Brodarevu. Potpunije o tome vidi tom III, knj. 7, dok. br. 209, 212, 216, 217, 220 i 225 (u poslednja tri dokumenta navode se različiti datumi za odstupanje okupatorskokvislinških snaga iz Bijelog Polja, ali je redakcija uzela kao najverovatniji datum naveden u radiogramu 2. korpusa NOVJ koji je 29. aprila upućen Vrhovnom štabu); knj. 10, dok. br. 47.

⁹ O tome i o neprijateljevim gubicima vidi tom III, knj. 7, dok. br. 206 i 209.

U Hercegovini se vode žestoki bojevi sa Nemcima u rejonu Bileća¹⁰ i Jabuke¹¹.

U Liki su naše jedinice otpočele ofanzivu na Vrhovine, Crnu Vlast i Ramline¹². Posle" žestokih bojeva naše dalmatinske jedinice odbacile su neprijatelja na reci Cetini¹³. Nemci su spalili mnogo sela. Naročito divljaštva čine Mihajlovićevi četnici pod komandom Nemaca. Oni su spalili" sela Koturvac, Lipovac i Javornike¹⁴. Naše jedinice očistile su nekoliko mjesta od četničkih banda.

¹⁰ Reč je o borbama koje je 25. aprila vodila glavina 10. hercegovačke NOU brigade 29. NOU divizije protiv Bilečke i Vučedolske četničke brigade (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 118, 120 i 135).

¹¹ Selo Jabuke se nalazi kod Vilusa (u Crnoj Gori) i u njegovom rejonu tada nije bilo borbi, pa bi, verovatno, umesto »Jabuke« trebalo da piše: Gacko (ili Lastva). Naime, u rejonu Gacka su 23. i 24. aprila 2. i 5. bataljon 10. hercegovačke NOU brigade vodili oštre borbe protiv delova nemačke legionarske 369. hrvatske pešadijske divizije »Vražje«, ustaških snaga iz Gacka i delova Nevesinjskog četničkog korpusa (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 120), a u predelu Lastve su noću 24/25. aprila vodili borbe delovi 12. hercegovačke NOU brigade protiv Trebinjske i Vučedolske četničke brigade (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 121).

¹² Trebalo bi da piše: Ramljane. U tom selu, i u selima Gackog polja i duž puta koji od Otočca vodi, preko sela Vrhovina, ka planini Maloj kapeli, nalazili su se delovi nemačke legionarske 392. hrvatske pešadijske divizije »Plave« i 19, 31. i 34. ustaška bojna. Na njih je trebalo da noću 25/26. aprila izvedu napad 1. i 3. NOU brigada 8. NO divizije i 35. NO divizija (njena 1. i 2. NO brigada i 3. NO brigada 13. NO divizije). Međutim, pri izvođenju pokreta, te noći je jedinice zahvatilo strahovito nevreme (snežna oluja), te je stradalo[^] 138 boraca (89 je umrlo od zime ili bilo promrzlo, a ostali su usled iznemoglosti izostali). Skoro svi su oni bili iz sastava jedinica pod komandom Štaba 35. NO divizije, i to Istrani i Primorci, koji su podlegli hladnoći zbog ranije nedovoljne ishrane i slabe odeće i obuće. Zbog toga je odložen napad 35. NO divizije, ali se slično naređenje nije uspelo preneti i Štabu 8. NO divizije, pa su obe brigade ove divizije u toku noći 25/26. aprila izvele napad (dva bataljona 3. NOU brigade sa zakašnjenjem), ali bez značajnijih rezultata. Borbe su nastavljene i sledećih sedam dana (od 28. aprila su u njima učestvovali i brigade pod komandom Štaba 35. NO divizije), ali okupatorsko-kvislinške snage nisu odbačene sa gore pomenutog prostora, mada su im naneti osetni gubici. Potpunije o tome vidi tom V, knj. 26, dok. br. 109, 121, 127, 141 (radiograme br. 1836 od 26. aprila i br. 1864 od 28. aprila) i dok. br. 146 u toj knjizi; knj. 27, dok. br. 17, 20, 24 i 90."

¹³ Reč je o borbama koje su, 23. i 24. aprila, jedinice 20. NO divizije i 4. dalmatinska (splitska) NO brigada 9. NO divizije vodile protiv delova nemačke 264. pešadijske divizije, 27. ustaške bojne, oko 400 domobrana iz sastava 9. posadnog zdruga i oko 1000 četnika (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 98, 116, 125, 130, 131, 145 i 177).

¹⁴ Selo Javornik (Gornji i Donji) nalazi se oko 23 km severozapadno od Knina. Međutim, sela Koturvac i Lipovac ne postoje u rejonu Knina, pa je očigledno omaška u nazivima.

Na Jadranskom moru naše jedinice vode borbu za ostrva. Nemci dovlače nova pojačanja.

Na ostrvu Mljet naše jedinice zaplenile su jedan neprijateljski parobrod sa 70 tona raznog tereta, a takođe jednu jedrilicu. Naše jedinice prilikom zauzimanja ostrva Mljeta, osim već javljenih gubitaka neprijatelja, potpuno su uništile 7. četu 2-og bataljona 750. puka¹⁵. Živa su ostala samo dva Austrijanca, koji su se predali, pokazavši naš letak, u kome se pozivaju Austrijanci da okrenu oružje protiv fašista.

Naše jedinice u Srbiji vodile su 26-og aprila na otseku fronta Užice¹⁶ žestoke bojeve sa jednom njemačkom motorizovanom jedinicom, nedićevcima i sa dve brigade Mihajlovićevih četnika¹⁷. Pod pritiskom naših boraca neprijatelj je ostupio u Užice. Ubijeno 30 fašista i uništen jedan tenk i nekoliko kamiona.

Neke naše makedonske jedinice tesno saraduju sa bugarskim partizanima duž jugoslovensko-bugarske granice¹⁸. Kod Pirota je jedna naša brigada zarobila bugarsku jedinicu¹⁹.

U Sloveniji, na otseku fronta Novo Mesto — Zužemberg, a takođe na ostalim otsecima, Nemci nastavljaju vršiti pritisak

¹⁵ Potpunije o desantu na ostrvo Mljet vidi primedbu 2. uz prilog br. 82.

¹⁶ Sada: Titovo Užice.

" Borbe o kojima je reč vodile su jedinice 5. NOU divizije 25. aprila na planini Zlatiboru. Redakcija to zaključuje po sadržini teksta. Borbe su vođene protiv 3. bataljona nemačkog 4. puka »Brandenburg«, protiv četničkog Zlatiborskog i 2. ravnogorskog korpusa i delova 2. mileševskog korpusa i protiv Nedićevih odreda Srpske državne straže iz Užica i Čajetine. Posle tih borbi (kao i uspešnih borbi vođenih prethodna dva dana kod sela Ljubiša i sela Bele Reke) jedinice 5. NOU¹ divizije su prešle komunikaciju Užice — selo Kokin Brod i pripremale se za prelazak preko komunikacije Užice — selo Palisad (vidi tom I, knj. 7, dok. br. 153, 157 i 184; knj. 20, dok. br. 155). Redakcija nije uspeła pronaći izveštaj koji je Štab Udarne grupe divizija NOVJ radiogramom poslao Vrhovnom štabu NOV i POJ o borbama vođenim 25. aprila, ali je on verovatno bio upućen 26. aprila, pa je stoga u ratnom izveštaju uzet taj datum. Na takav zaključak upućuje i to što su jedinice 5. NOU divizije 26. aprila vodile manje borbe samo protiv delova Zlatiborskog četničkog korpusa na sektoru selo Alin Potok — selo Rudine (vidi tom I, knj. 20, dok. br. 155 — str. 646), a jedinice 2. proleterske divizije su tada dejstvovalе u rejonu Arilja i pripremale se za prelazak preko komunikacije Požega — Užice (vidi tom I, knj. 7, dok. br. 152, 156 i 184).

¹⁸ Odnosi se na 3. makedonsku NOU brigadu. Ona je u martu i aprilu 1944. dejstvovala na kumanovsko-vranjskom sektoru.

¹⁹ Reč je o 5. južnomoravskoj NO brigadi Glavnog štaba NOV i PO Srbije. Ona je, zajedno s Pirotskim NOP odredom, kod sela Kijevca (blizu Pirota) 23. aprila napala delove bugarskog 50. pešadijskog puka koji su bili počeli da pale to selo (vidi tom I, knj. 20, dok. br. 144; Hronologiju NOB-a, str. 744).

na naše jedinice²⁰. Naše jedinice napale su na Ribnicu i zauzele jedan deo grada. Nijemcima su stigla pojačanja i naše su jedinice pod pritiskom nadmoćnijih neprijateljskih snaga otstupile²¹. Nemci su pretrpeli teške gubitke, njemačka kolona koja je stigla u pomoć izgubila je 80 mrtvih. Uništena su 3 tenka i drugo.

Na sektoru Suha Krajina naše jedinice neprekidno vrše napade na neprijateljske komunikacije i garnizone²². U posljednjim bojevima uništen je garnizon u Žirovnici²³.

U Primorju razrušena je železnička pruga Trst — Postojna²⁴ i Gorica — Podbrdo²⁵.

²⁰ Iz rejonu Novo Mesto — Suha krajina su 18. aprila prebačene jedinice 15. NO divizije 7. korpusa NOVJ na odsek Ribnica — Grosuplje — selo Pijava Gorica da bi obezbedile napad 18. NO divizije na Ribnicu s pravca Ljubljana — Grosuplje (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 118; knj. 13, dok. br. 43). Na tom prostoru su nastavile dejstva i posle napada na Ribnicu 19. aprila (vidi tom VI, knj. 13, dok. br. 29, 41, 42, 44, 47—49 i 87). Nemačko-kvislinške snage su iskoristile tu odsutnost jedinica NOVJ sa slobodne teritorije Suhe krajine, pa su 23. aprila s pravca Novog Mesta, Grosuplja i Litije prodrle na tu slobodnu teritoriju i uspostavile uporišta u žužemberku, Trebnju, selu Mirnoj Peči i selu Dobriču (vidi tom VI, knj. 13, dok. br. 30, 43 i 83).

²¹ Napad na nemačko-belogardističko uporište u Ribnici otpočele su 19. aprila 9. slovenačka NO i 10. slovenačka NOU brigada »Ljubljanska« 18. NO divizije. I pored dvodnevnih oštih borbi, uporište nije savladano, pa su brigade nastavile borbe protiv neprijateljevih kolona kojih su iz Velikih Lašča i Kočevja nastupale ka Ribnici (vidi tom VI, knj. 12, dok. br. 118; knj. 13, dok. br. 6, 27, 56 i 87).

²² Najpre je Dolenjski NOP odred, 22. aprila, prebačen iz rejonu Ribnice na prostor Suhe krajine (severno od žužemberka), te je 24. aprila sprečio ispade nemačko-belogardističkih delova iz žužemberka, Trebnja i sela Vavpče Vasi; zatim je, 24. aprila, u rejon Suhe krajine (sevarozapadno od žužemberka) prebačena 4. slovenačka NOU brigada »Matija Gubec« 15. NO divizije, i ona je zatvorila pravac koji od žužemberka vodi ka selu Krškoj Vasi; 25. aprila su delovi Dolenjskog NOP odreda i Artiljerija (zajedno sa zaštitnim bataljonom) 15. NO divizije izvršili prepad na žužemberk (vidi tom VI, knj. 13, dok. br. 29, 30 i 87). Narednih dana su jedinice 15. NO divizije izvršile pregrupisanje svojih snaga i jače se angažovale na sektoru Suhe krajine, vodeći sve oštrije borbe protiv novouspostavljenih okupatorsko-kvislinških uporišta na tom prostoru (vidi tom VI, knj. 13, dok. br. 43, 54, 67, 74, 83, 87 i 131).

²³ Redakcija nije uspela u dokumentima pronaći potpunije podatke o tome, pa pretpostavlja da bi se moglo odnositi na diverziju koju su 20. aprila delovi 3. bataljona Gorenjskog NOP odreda izveli na železničkoj pruzi Jesenice — Radovljica, kod železničke stanice Žirovnica (vidi tom VI, knj. 13, dok. br. 96 — str. 342), ali je još verovatnije da je omaškom napisano Žirovnica umesto nekog drugog mesta.

²⁴ Reč je o velikoj diverziji koju su 19. i 20. aprila izvele jedinice 9. korpusa NOVJ na relaciji Rakek — Postojna — Šent Peter — Kosana — Divača. Tom prilikom je, 19. aprila, 7. slovenačka NOU briga-

BR. 87

RATNI IZVEŠTAJ VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ, OBJAVLJEN 30. APRILA 1944. PREKO RADIO STANICE »SLOBODNA JUGOSLAVIJA«, O BORBAMA U BOSNI I HERCEGOVINI, HRVATSKOJ, SRBIJI, MAKEDONIJI I SLOVENIJI¹

Br. 139.

30. IV. 1944.

Vrhovni štab Narodno-oslobodilačke vojske i partizanskih odreda objavio je sledeći ratni izveštaj:

U Istočnoj Bosni neprijatelj vrši na svima otsecima fronta jaki pritisak na naše jedinice. Na otseku Tuzla — Zvornik i Tuzla — Kladanj vode se žestoki bojevi². Na tom otseku nastupa 13-ta esesovska divizija³, 8-mi ustaški puk⁴ i Mihajlovi-

da 31. NO divizije razorila oko 10 km železničke pruge duplog koloseka na odseku Košana — Šent Peter — Postojna i uništila 20 električnih stubova uz tu prugu, a istovremeno je porušila 6 tornjeva dalekovoda visokog napona i prekinula električni vod visokog napona koji je napajao strujom Postojnu i okolinu; istog dana (19. aprila) 2. bataljon Južnoprimeorskog NOP odreda i Minerski vod toga odreda razorili su na više mesta železničku prugu na odseku između Košane i Divače i porušili 6 tornjeva dalekovoda visokog napona; 20. aprila je Minerska četa 3. slovenačke NOU brigade »Ivan Gradnik« 31. NO divizije na šest mesta razorila železničku prugu na odseku između Rakeka i Postojne (vidi tom VI, knj. 13, dok. br. 1, 38 i 79).

²⁵ Verovatno se odnosi na diverziju koju je 7/8. aprila izveo Idrijsko-tolminski NOP odred kod sela Anhova (vidi tom VI, knj. 13, dok. br. 57 — str. 197).

²⁶ Vidi primedbu 21. uz prilog br. 1.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Moskvi, a njegov snimak u ARP, Beograd, mikrofilm br. 17, traka 45, snimci 361—362.

Redakcija je izostavila »Nedeljni pregled ratnih operacija Narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda Jugoslavije« od 30. aprila 1944. On je objavljen u radio-emisiji br. 137. Tako je izostavljen i tekst »Omladinska emisija« od 30. aprila, objavljen u radio-emisiji br. 138. Te dve radio-emisije nalaze se na snimcima 350—361; a izostavljene su stoga što u njima nema takvih podataka o borbenim dejstvima jedinica NOV i POJ koji bi u značajnijem obimu dopunili ono što sadrže ratni izveštaji Vrhovnog štaba iz protekle nedelje dana.

² Potpunije o tome vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 165, 167, 168, 186, 188 i 189.

³ Reč je o nemačkoj 13. SS dobrovoljačkoj brdskoj lovačkoj diviziji »Handžar«. Sem nje, u borbama u istočnoj Bosni je bio angažovan i 14. SS puk 7. SS dobrovoljačke brdske lovačke divizije »Princ Eugen«.

⁴ To nije bila ustaška, već domobranska lovačka pukovnik ... Jedutim, Stab 3. korpusa NOVJ to nije bio ustanovio, pa je stoga pogrešio u izveštaju upućenom Vrhovnom štabu (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 165 — radiogram od 28. aprila). No, sem te 8. domobranske

ćevi četnici⁵. Neprijatelju je pošlo za rukom da zauzme Jekoviće⁶. Ofanziva se nastavlja. Naše jedinice u pravcu Vlasenice uporno se odupiru i zadaju neprijatelju znatne gubitke⁷.

Nemci su u Zapadnoj Bosni na otseku Jajce — Mrkonjić Grad pretrpeli velike gubitke kod sela Jezero Šipovo⁸. Uništen je jedan tenk. U toku jučerašnjeg dana znatne neprijateljske jedinice poduzele su na otseku Knin — Bihać ofanzivu na našu oslobođenu teritoriju⁴. Neprijatelj je uz velike gubitke odbijen.

Nijemci, četnici i ustaše nastavljaju u Hercegovini ofanzivu na našu oslobođenu teritoriju u pravcu Nevesinja, Bileće i Trebinja¹⁰. Neprijatelj je bio u trodnevnim bojama razbijen

pukovnije, u borbama na pravcu Tuzla — selo Stupari — Kladanj — selo Šekovići učestvovala je i domobranska 5. lovačka pukovnija (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 193). Te dve pukovnije su bile iz sastava domobranskog 3. lovačkog zdruge.

⁵ Iz naređenja Istaknutog dela četničke Vrhovne komande od 23. aprila 1944. za napad na jedinice NOV i POJ u istočnoj Bosni vidi se da su u tim borbama učestvovala četiri četničke brigade, delovi (tri bataljona) iz još dve četničke brigade, jedan četnički odred i jedan četnički samostalni bataljon (vidi AVII, reg. br. BH-X-15).

⁶ U istočnoj Bosni nema mesta s takvim nazivom. Redakcija zaključuje, po sadržini prethodnog teksta, da se radi o selu Šekovićima. Njega je 27. aprila zauzeo domobranski 3. lovački zdrug, ojačan jednim bataljonom 14. puka nemačke 7. SS dobrovoljačke brdske lovačke divizije »Princ Eugen« (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 158, 190 i 191).

⁷ Na sektoru reke Drinjače i u rejonu Vlasenice, koju je (potisnuvši 5. vojvodansku NOU brigadu) 28. aprila zauzeo domobranski 3. lovački zdrug, vodile su borbe jedinice 36. NOU i 38. NOU divizije (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 141, 150, 186, 189, 191 i 193; knj. 25, dok. br. 7).

⁸ Umesto »kod sela Jezero Šipovo« trebalo bi da piše: kod sela Jezera i sela šipova. Borbe o kojima je reč vodile su noću 28/29. aprila jedinice 1. proleterske divizije, i to: 1. proleterska brigada u rejonima sela Jezera i sela Šipova, a 13. proleterska brigada »Rade Končar« u rejonu Mrkonjić-Grada (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 140, 151, 152 i 192; knj. 25, dok. br. 9 i 17; AVII, reg. br. 24—4, «Г712А: izveštaj Štaba 13. proleterske brigade »Rade Končar« od 30. aprila 1944. štabu 1. proleterske divizije).

⁹ Reč je o napadu koji su 26. aprila započeli delovi nemačke legionarske 373. hrvatske pešadijske divizije »Tigar« protiv jedinica 6. proleterske divizije »Nikola Tesla«. Nemačke snage su bile usmerene pravcima koji od Kulen-Vakufa i Srba vode ka Drvaru. Naročito oštre borbe su vođene 26. aprila u rejonu sela Cvjetnića, 27. aprila u rejonu sela Osredaka i 28. aprila u rejonu sela Trubara (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 153, 166, 184, 187 i 191).

¹⁰ Ta tri grada, kao i ostali gradovi u Hercegovini, bili su tada posednuti okupatorsko-kvislinškim snagama, a slobodna teritorija je obuhvatala prostor između njih. Stoga bi, umesto »u pravcu Nevesinja, Bileće i Trebinja«, trebalo da piše: iz Nevesinja, Bileće i Trebinja. Ofanzivna dejstva o kojim je tu reč preduzeli su 25. aprila delovi nemačke legionarske 369. hrvatske pešadijske divizije »Vražje« i domobranskog 9. posadnog zdruge, četnici Trebinjskog i Nevesinjskog čet-

kod Nevesinja, Nagataja¹¹ i Avtovca. U ovim bojevima neprijatelj je pretrpio znatne gubitke. Naše jedinice razrušile su železničku prugu Čapljina — Hum¹².

Jedna jedinica brigade »Srača Radić« vodila je žestoke bojeve sa ustašama u Zagorju kod Ivanca¹³. Ustaše su dva puta odbijeni od grada¹⁴. Neprijatelj je pretrpeo velike gubitke. Naše jedinice zauzele su jedno selo u blizini Ivanca¹⁵. U Baniji se vode bojevi kod Petrinje¹⁶. Naši borci ponovo su razrušili železničku prugu Zagreb — Karlovac¹⁷.

U Gorskom Kotaru su naše jedinice vodile bojeve kod Ogulina¹⁸. U blizini Gospića ubijeno je 40 ustaša¹⁹.

ničkog korpusa i ustaška milicija. Na pojedinim pravcima su borbe vođene, s manjim prekidima, sve do 29. aprila, kada su okupatorsko-kvislinške snage odbačene na svoje polazne položaje (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 118, 120, 121, 127, 135 i 194).

¹¹ U Hercegovini nema mesta s takvim nazivom. Verovatno bi trebalo da piše: Gacka.

¹² Razaranje su izveli delovi 11. hercegovačke NOU brigade i Južnohercegovačkog NOP odreda noću 21/22. aprila između železničkih stanica Hutovo i Donje Hrasno, 23. aprila između železničkih stanica Poljiice i Jasemca-Lug (vidi tom IV, knj. 24, dok. br. 115 i 187).

¹³ Odnosi se na 1. i 2. bataljon te brigade. Oni su 21. aprila, kod sela Podruta, vodili uspješne borbe protiv motorizovanih delova 1. pješачke pukovnije PTS i naneli im osetne gubitke (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 100 i 113).

¹⁴ Te borbe je vodila NOU brigada »Braća Radić« 23. i 24. aprila (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 78 i 141 — radiogram br. 1847 od 27. aprila; knj. 27, dok. br. 9).

¹⁵ Odnosi se na selo Belec. U njemu se, kao posada, nalazila jedna satnija ustaša. Nju su 26. aprila napali delovi Udarog bataljona Zapadne grupe NOP odreda 10. korpusa NOVJ i naneli joj osetne gubitke. Glavnina satnije se uspela probiti u pravcu sela Zlatara, ali je pri tom naišla na zasedu delova 1. moslavačke NO brigade 33. NO divizije i pretrpela još veće gubitke (ukupno su poginule 33 i zarobljene 24 ustaše). Potpunije o tome vidi tom V, knj. 26, dok. br. 114, 149 i 180).

¹⁶ Reč je o borbama koje su u rejonu sela Cjora, 25. i 26. aprila, jedinice 7. NOU divizije vodile, protiv 2. bojne Ustaškog krajiškog zdruaga i jednog eskadrona iz sastava nemačke 1. kozačke konjičke divizije (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 115, 133, 178 i 179).

¹⁷ To razaranje železničke pruge je izvedeno noću 25/26. aprila kod sela Domagovića. Pruga je razorena u dužini od 700 m (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 141 — radiogram br. 1862 od 28. aprila).

¹⁸ Odnosi se na borbe koje su, noću 25/26. aprila i 26. aprila u toku dana, vodile glavnina 13. NO divizije u rejonima Bosiljeva, sela Trošmarije i sela Drežnice, i Karlovačka NO brigada 8. NO divizije u rejonima sela Lešća i sela Protulipe. Borbe su vođene protiv 846. puka nemačke legionarske 392. hrvatske pešadijske divizije »Plave«, protiv delova nemačkog 1. lovačkog rezervnog puka i domobranskog 2. posadnog zdruga i protiv jedne ustaške bojne iz Ogulina (verovatno 30. ili 33. bojne). Potpunije o tome vidi tom V, knj. 26, dok. br. 102, 135, 178 i 180; knj. 27, dok. br. 26.

U blizini Beograda, kod železničke stanice Batajnica, naše vojvodanske jedinice uništile su neprijateljski voz¹⁹. U Srijemu jedna vojvodanska jedinica odbila je tri juriša krupne nemačke jedinice²¹. Naročito žestoki bojevi vode se u Bosutskim šumama²². Naši borci uništili su jedan nemački tenk.

Naše jedinice u Srbiji razbile su nemačko-nedićevske jedinice kod Kremne u užičkom rejonu²³. Nemci su bacili u boj jedan bataljon tenkova. Na bojištu ostalo je 50 ubijenih nemačkih vojnika. Naše jedinice razrušile su železničku prugu Kremna — Užice²⁴.

U Makedoniji naše jedinice vode bojeve od Kumanova do Surdulice i od Kumanova do Čustendila²⁵. Tri nemačko-bugarske divizije poduzele su ofanzivu na našu oslobođenu teritoriju²⁶. Neprijatelj je dobio pojačanje iz Grčke²⁷. Na nekim otse-

¹⁹ Redakcija nije mogla tačno ustanoviti koja je jedinica NOV i POJ nanela te gubitke, ali je ustanovila da je Terenska četa 2. ličkog područja 23. aprila kod Gospića (na cesti selo Brušane — selo Oštarije) iz zasede uništila jednu ustašku patrolu (vidi AVII, reg. br. 2/14—1, k. 572 — radiogram br. 79).

²⁰ Diverziju je izvela 2. četa Udarog diverzantskog bataljona Glavnog štaba NOV i PO Vojvodine 19. aprila između železničkih stanica Batajnica i Nova Pazova (vidi tom I, knj. 8, dok. br. 91).

²¹ Reč je o 6. vojvodanskoj NOU brigadi 36. NOU divizije. Njen 1. bataljon je 13. 14. i 18. aprila odbio manje neprijateljeve delove koji su, sa po jednim vodom tenkova, pokušali da prodru iz Šida u selo Morović. U tim borbama je 1. bataljon uništio 3 neprijateljeva tenka i 2 ošteti, uz neznatne sopstvene gubitke (vidi tom I, knj. 8, dok. br. 67, 69 i 91).

²² Te borbe je vodio 1. bataljon 6. vojvodanske NOU brigade 21. i 23. aprila (vidi tom I, knj. 8, dok. br. 72).

²³ Odnosi se na 5. NOU diviziju i 4. crnogorsku proletersku brigadu 2. proleterske divizije. One su, nastupajući u pravcu Kadinjače, pri prolasku preko komunikacija koje od Užica (sada: Titovo Užice) vode za Višegrad, 28. aprila vodile veoma oštre borbe (imale su 37 poginulih i 52 ranjena) protiv dva bataljona nemačkog 4. puka »Brandenburg«, jednog bataljona iz sastava bugarske 24. pešadijske divizije i okupatorsko-kvislinških posada raspoređenih (radi obezbeđenja železničke pruge) između železničkih stanica Kremna i Stapari (vidi tom I, knj. 7, dok. br. 158, 161 i 162; knj. 20, dok. br. 155 — str. 646 i 647).

²⁴ Rušenje je 28. aprila izvela 10. krajiška NOU brigada 5. NOU divizije (vidi tom I, knj. 7, dok. br. 158 i 162).

²⁵ Na karti 1:100.000 piše: Kjustendil. Nalazi se u Bugarskoj. Na označenom prostoru i susednim područjima su tada dejstvovali: 5. i 6. južnomoravska NO brigada, 3. makedonska NOU brigada, Kosovski, Crnotravsiki i Kumanovski NOP odred i tri bugarska partizanska bataljona — »Hristo Botev«, »Vasil Levski« i »Rakovski« (od kojih su prva dva sačinjavala bugarski Trnski partizanski odred).

²⁶ Odnosi se na glavne snage 14. 17. i 29. pešadijske divizije. One su, sa još pet pukova (1. armijskim, 3. i 13. pešadijskim, delovima 21. pešadijskog, 1. i 2. konjičkim), 14. lovačkim bataljonom, jednim žandarmerijskim bataljonom, policijskim snagama iz rejona Kumanova

cima su naše jedinice u početku neprijateljske ofanzive prelazile u kontrajuriše i postigle lepe rezultate. Naše jedinice posle upornih bojeva zauzele su Kratovo²⁸. Zarobljeno je preko 160 bugarskih vojnika i z[^]pljenjeni veliki trofeji. Na drumu Kumanovo — Čustendil uništena su dva kamiona sa bugarskim vojnicima²⁹. Na železničkoj pruzi Skoplje — Niš uništen je jedan voz³⁰. Kod Ristovca je uništen voz sa nemačkim vojnicima, broj ubijenih i ranjenih je veoma veliki³¹. Kod Vranjske Banje uništen je kamion sa nemačkim vojnicima³².

U Sloveniji, jugoistočno od Ljubljane, bojevi se nastavljaju³³. U Koruškoj, kod Beljaka, razbijena je velika grupa

i iz vranjske i sofijske oblasti, krajem aprila 1944. preduzele ofanzivna dejstva protiv jedinica NOV i POJ i partizanskih bugarskih snaga na prostoru između desne obale Zapadne Morave i prigranične bugarsko-jugoslovenske zone. Borbe su trajale više od mesec i po dana, ali fašistička bugarska vojska nije uspela da okruži i uništi jedinice NOV i POJ i partizanske bugarske snage, iako ih je koncentrično napadala iz rejona Vranja, Bujanovca, Kumanova, Krive Palanke, Bosiljgrada, Pirota i Vladičinog Hana. Ne postigavši cilj, fašistička bugarska vojska se 20. juna povukla u polazne garnizone. Potpunije o tome vidi tom VII, knj. 3, dok. br. 50, 61 i 89; Oslobođilački rat, knj. 2, izdanje II, str. 175—181 i 238—239.

²⁷ Redakcija nije uspela doći do nemačkih izvora iz kojih bi se tačno ustanovilo o kojim se jedinicama radi, a iz drugih se izvora vidi samo to da su se neki nemački pukovi, pri prolasku kroz Skoplje, delom snaga zadržavali i u Kumanovu (vidi tom VII, knj. 3, dok. br. 50 — str. 160—161). No, moguće je da je tu reč j o delovima nemačke 297. pešadijske divizije, koji su prebačeni iz Albanije, za predstojeća ofanzivna dejstva na jedinice NOV i POJ u zapadnoj Makedoniji.

²⁵ Kratovo su 25. aprila, posle višečasovne borbe, zauzele jedinice 3. makedonske NOU brigade i Kosovskog NOP odreda (vidi tom VII, knj. 3, dok. br. 48).

²⁹ Redakcija nije uspela pronaći potpunije podatke o tome. Verovatno je ta akcija izvedena uoči priprema napada na Kratovo, kada su jedinice 3. makedonske NOU brigade i Kosovski i Kumanovski NOP odred porušili mostove (24. aprila) kod sela Stracina, varošice Krive Palanke i sela Čifte-Hana.

³⁰ Diverziju su, 12. aprila, izveli delovi Kumanovskog NOP odreda miniranjem železničke pruge u tejonu železničke stanice Tabanovce, nedaleko od Kumanova (vidi Hronologiju NOB-a, str. 736).

³¹ Reč je o napadu koji je, noću 27/28. aprila, izvela glavnina 3. makedonske NOU brigade i Kosovskog NOP odreda na železničku stanicu Ristovac (na pruzi Kumanovo — Vranje). U oštroj borbi poginulo je oko 20 nemačkih i oko 30 bugarskih vojnika, a zarobljeno ih je 24. Tom prilikom su razrušeni železnička stanica i drugi objekti i postrojenja kod nje, a uništeno je 7 lokomotiva, 100 vagona žita i 10.000 litara benzina (vidi tom VII, knj. 3, dok. br. 42).

³² Redakcija nije uspela pronaći potpunije podatke o tome.

³³ Odnosi se na borbe koje su od 22. do 25. aprila vodile jedinice 15. NO divizije 7. korpusa NOVJ (vidi tom VI, knj. 13, dok. br. 29).

Nemaca³⁴. U Istri naše jedinice neprekidno vrše napade na neprijateljske komunikacije³⁵. U blizini Trsta naše jedinice napale su na nemačku kolonu³⁶. Ubijeno je 30 Nemaca. Zaplenjeni su trofeji.

Prilikom bombardovanja vojnih objekata u Beogradu i Zemunu oštećen je most na Savi.

Dragi slušaoci! Širite svuda i na svakom mestu izveštaje Vrhovnog štaba o junačkoj borbi Narodno-oslobodilačke vojske i partizanskih odreda. Rodoljubi širom zemlje! Stupajte smelo u Narodno-oslobodilačku vojsku i partizanske odrede. Oružajte se i čistite gradove i sela od okupatora i izdajnika našeg naroda.

³⁴ Redakcija nije uspela pronaći potpunije podatke o tome; s obzirom na to da je reč o rejonu Beljaka, borbu je vodila neka od jedinica Koruške grupe NOP odreda (verovatno Zapadnokoruški NOP odred).

³⁵ Na prostoru Istre su dejstvovali Istarski NOP odred 7. korpusa NOVJ i jedinice Operativnog štaba za Istru (1. istarska brigada »Vladimir Gortan«, 1. NOP odred »Učka« i 2. pulski NOP odred) iz sastava 11. korpusa NOVJ. O njihovim dejstvima aprila 1944. vidi tom V, knj. 26, dok. br. 90, 91, 103 i 122; knj. 27, dok. br. 72; tom VI, knj. 12, dok. br. 99 i 113; knj. 13, dok. br. 14, 34 i 52.

³⁶ Verovatno je reč o napadu koji su 12. aprila, iz zasede, jedinice Južnoprimorskog NOP odreda izvele na jednu manju nemačku motorizovanu kolonu (vidi tom VI, knj. 13, dok. br. 38 — str. 133).

REGISTAR

A

- Abas — vidi Uzunovski Cvetko
- Aceva Vera Dosta — 183, 264, 363, 587, 635
- Adamič Luj — 323, 366
- Afrić Vjekoslav — 423
- Afrika — 21—23, 134, 253, 373, 628
- Ajba — 684
- Ajdovščina — 650
- Ajzenštat (na Nojžiderskom jezeru) — 327
- Alan — 693, 728
- Albanija — 33, 65, 119, 155, 349, 582, 625, 642, 748, 880
- Aleksandrija (u Egiptu) — 21
- Aleksijev Dobri — 588
- Alin Potok (kod Cajetine) — 874
- Alipašin most (kod Sarajeva) — 804
- Alžir — 258, 496, 498, 527, 548, 614, 624
- Aljenović Mate — 421
- Ambrozio Vitorio (Vittorio Ambrosio) — 342, 343, 349
- Amerika — vidi Sjedinjene Američke Države
- Andonov Metodije Cento — 62, 263, 366
- Andreev Bane Delče — 62, 63, 224, 587
- Andrejevič Pjotr — 599
- Andrijevc (kod Slav. Broda) — 799
- Andrijević — 549, 642, 646, 648, 692, 830, 834, 838, 840, 872
- Anhovo — 684, 835, 876
- Antifašistički front žena — 175, 177, 258
- Antifašistički komitet Južnih Slavena na Srednjem istoku — 55
- Antifašističko sobranje narodnog oslobođenja Makedonije — 263, 264
- Antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Jugoslavije (AVNOJ) — 11—13, 43, 57, 64, 79, 81, 105, 108, 119, 121, 129, 130, 167, 174, 177, 192, 206, 219, 240, 241, 279, 280, 283, 290, 291, 298, 300, 317, 356—360, 366, 373, 382, 392, 396, 412, 423, 453, 470—475, 481, 482, 485, 486, 489, 503, 504, 527
- Apatovac (kod Križevaca) — 674, 828
- Apostolski Mihailo — 62, 264, 500
- Arandelovac — 484, 803
- Arilje — 334, 440, 484, 814
- Armada Adam — 48
- Armije**
- NOVJ:*
- 1. tenkovska — 546
- britanske:
- 8-ma — 20
- bugarske:*
- 5-ta — 760, 781
- italijanske:*
- 2-ga — 343, 346, 349
- nemačke:*
- 2. oklopna — 99, 126, 212, 325, 563
- 10-ta — 558
- 12-ta — 325, 349, 558
- 18-ta — 558
- Arslanagića Most — 758, 760
- Arsov Dončo — 64
- Arsov Ljupčo Goce — 64, 224, 225, 263, 364

Aržano — 563, 737, 806
Arželes (Argeles-sur-mer, u Francuskoj) — 70
Atanasovski šterju Viktor — 18, 139, 162, 469
Atlačić Milan — 615
Atmačić (kod Bijeljine) — 826
Austrija — 84, 302, 303, 323, 327, 653
Avelini Josip — 405
Avgustinčić Antun — 246
Avtovac — 138, 653, 878
Azot (predeo) — 61, 63, 65, 180, 224

B

Babić Radomir — 137
Babin Potok (G. i D., kod Vrhovina) — 820, 823
Babine — 793
Babino Polje (na Mljetu) — 595
Babović Spaiseniya — 392
Bačina — 772
Bačinac — 706
Bačka — 763, 779, 783
Baće Makso Milić — 131, 154, 277
Bačović Petar — 309
Badoljo Pjetro — 45
Badovinci — 689
Bađurina Berislav — 417
Bajčina (kod Prokuplja) — 777
Bajina Bašta — 484, 612, 620, 632
Bajković Filip Fića — 285, 392
Bakarić Vladimir — 298, 316, 460
Bakarski zaliv — 788
Bakić Mitar — 177, 230, 333, 407, 419, 430, 459
Balkan — 228, 343
Banat — 559
Bandera (k. 1123) — 872
Banija — 102, 105, 124, 207, 343, 347, 350, 351, 409, 446, 494, 652, 700, 701, 704, 722, 724, 733, 735, 740, 752, 755, 764, 779, 788, 795, 809, 811, 814, 820, 828, 848, 852, 854, 868, 878
Banova Jaruga (kod Kutine) — 198, 564, 646, 707, 746, 755, 766, 769, 791, 812
Banja Luka — 101, 350, 418, 560, 655, 671, 688, 700, 714, 724, 727, 739, 750, 755, 767, 810, 812, 815, 827, 835, 854
Banjska planota — 701, 709
Bar — 738
Barč (u Mađarskoj) — 798
Bare (kod Foče) — 677

Bare (kod Janje) — 854
Barevo — 796
Bari (u Italiji) — 14, 20, 21, 26, 38, 47, 48, 54, 94, 125, 133—135, 168, 184, 194, 201, 205, 218, 229, 236, 245, 253, 256, 257, 272, 286, 287, 292, 298, 309—311, 322, 368, 371, 397, 399, 401—403, 408, 411, 421, 424, 431, 433, 444, 468, 488, 492, 494, 495, 497, 498, 506—508, 523, 526, 527, 537, 548, 551, 554—556, 593, 614, 622, 624, 628
Barleta (u Italiji) — 20
Bartoš Milan — 167
Basta Milan — 417
Bat — 683
Batajnica — 858, 879

Bataljoni

NOV i POJ:

— 1. bokeljski — 137, 723
— 1. diverzantski 6. korpusa — 646
— 1. kosovsko-metohijski »Ramiz Sadiku« — 65
— 1. prilepski — 180
— 2. južnomoravski — 690
— 2. diverzantski Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske — 671, 703
— 2. istarski — 728
— 2. kosovsko-metohijski »Boris Vukmirović« — 65
— 3. istarski — 728
— 3. Operativnog štaba za Istru — 671
— »Bajram Curi« — 17
— Bihaćki — 794, 816
— Diverzantski -udarni Glavnog štaba NOV i PO Vojvodine — 656, 660, 668
— »Hristijan Todorovski Karpoš« — 61, 63, 180, 363, 683
— »Hristo Botev« — 61, 62, 66, 180, 182, 588, 648, 726, 727, 730, 757
— »Jordan Nikolov« — 61, 63, 65, 66, 180, 363, 645, 665, 667, 682, 683, 690, 760
— Konjički — 347
— Kosovski partizanski (formiran na pl. Skopskoj Crnoj gori) — 17, 244, 500, 757, 760, 781
— Kosovski partizanski (formiran u Jablanici) — 17, 244
— Kumanovski — vidi »Jordan Nikolov«

- »Marko Mihić« — 376, 714, 750
 - »Marko Miljanov« — 128
 - »Matija Gubec« — 708
 - Mostarski — 82, 139, 178, 345, 347, 664
 - »Mihailo Ćuzulan« — 376, 750
 - Omladinski — 376
 - Ozrenski — 204, 777, 778
 - Petrovački — 671
 - Pljevaljski — 340
 - »Prijet Redžepi« — 17
 - Prateći Vrhovnog štaba — 428, 537
 - »Rade Končar« Južnohercegovačkog NOP odreda — 657
 - »Rade Pravica« — 376, 713, 750
 - Sajkovički Grahovskog NOP odreda — 299
 - »Savo Belović« — 375, 750
 - »Stevan Naumov« — 61—63, 180, 182, 648, 726, 727
 - Udarni diverzantski Glavnog štaba MOV i PO Vojvodine — 705, 706
 - Udarni 2. južnomoravskog odreda — 645
 - »Vojvoda Momčilo« — 340
- italijanski u sastavu NOVJ:*
- »Garibaldi« — 797
- četnički:*
- Crnovrški — 675
- nemački:*
- 55. kozački pionirski — 381
 - 118. inženjerski — 560
 - 118. izviđački — 560
 - 118. poljski dopunski — 560
 - 202. tenkovski — 345, 352, 381
 - 415. brdski za vezu — 381
 - 611. landesšicen — 171
 - 622. landesšicen — 171
 - 649. landesšicen — 171
 - 659. pionirski — 345
 - 924. landesšicen — 345
 - »Hajne« — 732, 839
 - Jurišni oklopnih grenadira 2. oklopne armije — 381
 - Lovački rezervni »B« — 381
 - Obalski lovački »Brandenburg« — 284, 381, 424
 - »Princ Eugen« — 345
 - »Windhorst« — 345
- Batista Henrih — 42
 - Batrovci (kod šida) — 860
- Baze:**
- 1. vazduhoplovna — 20, 38, 44, 135, 245, 249, 373, 374, 426, 468, 573, 574, 584, 585
 - 2. vazduhoplovna — 579, 581, 584, 585
 - u Monopoliju — 133, 288, 526
- Bebler Aleš — 279
 - Beč — 102, 323
 - Bednja (r.) — 866
 - Bejli B.V. (B.W. Bailey) — 14
 - Bela krajina — 171, 346, 490, 686, 732
 - Bela Peč (kod Solčave) — 172
 - Bela Reka (kod Nove Varoši) — 863, 874
 - Bela Stena (kod Raške) — 429
 - Belanovica (kod Arandelovca) — 335
 - Belasica (pl.) — 61, 172
 - Belec (kod Zlatara) — 878
 - Bele Vode (kod šoštanja) — 172
 - Beli Potok — 741
 - Belgija — 557
 - Belinić Marko — 460, 461
 - Beljak (u Austriji) — 880, 8&1
 - Bender — 743
 - Beneška Slovenija (Benečija) — 701, 706, 709, 792
 - Bengazi (u Libiji) — 46, 373, 426
 - Benina (kod Bengazija, u Libiji) — 46, 273, 426, 573
 - Benkovac — 647, 665, 737, 768, 775, 802
 - Beograd — 49, 70, 71, 74, 156, 160, 177, 325, 326, 328—331, 596, 646, 657, 668, 670, 672, 674, 676, 679, 682, 685, 687, 689, 690, 691, 692, 693, 695, 703, 705, 728, 738, 767, 769, 783, 784, 789, 792, 825, 837, 851, 879, 881
 - Berane — 14, 128, 223, 237, 238, 416, 508, 642, 646, 785, 793, 834, 838
 - Berčić Ivan — 676
 - Bereg (kod Sokolca) — 665
 - Berelić (kod Vranja) — 363
 - Bern (u Švajcarsko) — 412
 - Berovo (kod Bioča) — 128
 - Berovo (kod Strumice) — 62
 - Bezijovo (kod Titograda) — 128
 - Bič pl. (kod Priboja) — 256, 742
 - Bićanić Rudolf — 475

- Bihać — 34, 101, 102, 198, 348, 351, 357, 446, 450, 510, 574, 591, 656, 662, 666, 671, 682, 700, 712, 721, 742, 776, 794; 799, 803, 813, 816, 819, 820, 822, 826, 836, 854, 860, 865, 871, 877
 Bihor — 793
 Bijela (kod Daruvara) — 645
 Bijelić Mila — 784
 Bijelnik — 694
 Bijelo Brdo (kod Rudog) — 256
 Bijelo Polje — 60, 135, 289, 572, 586, 785, 793, 830, 834, 843, 872
 Bijeljina — 480, 530, 710, 717, 748, 751, 756, 760, 764, 766, 777, 780, 782, 785, 819, 823, 826, 830
 Bpeća — 60, 137, 138, 356, 617, 663, 697, 702, 719, 811, 873, 877
 Bilić Ivica — 71
 Bilišan (kod Obrovca) — 864
 Biljača (kod Kumanova) — 682, 781
 Biljanović Voja — 81
 Bioče (kod Titograda) — 844
 Biočić Ante — 277, 615
 Biokovo (pl.) — 43, 284, 648, 747, 772, 808
 Birač (predeo) — 533, 633, 872
 Biroli Pircio — 349
 Bistarska planina — 18
 Bistra (r.) — 172
 Bistrenći (kod Kavadaraca) — 182, 757
 Bitolj — 62, 182, 183, 635, 636, 757
 Bitovnja (pl.) — 353
 Bjelasica — 726
 Bjelašnica (pl.) — 347, 375
 Bjelemić (Odžaci) — 178, 533
 Bjelopavlići (predeo) — 33, 865
 Bjelo polje — 439
 Bjelovar — 90, 564, 662, 735, 764, 771, 775, 799
 Bjelojevići (kod Mojkovca) — 865
 Bjeluša (kod Ivanjice) — 840
 Blace — 778
 Blagaj (kod Mostara) — 776
 Blagaj (kod Bos. Novog) — 714, 719, 803, 827, 847, 870
 Blagojević Milan — 334
 Blatna — 776, 836
 Blatnica (kod Teslića) — 657
 Blatnik (kod Zidanog Mosta) — 172, 742
 Blato (na Korčuli) — 613, 862
 Blinja — 694, 704, 717
 Blinjski Kut — 755, 852
 Bliski istok — 153
 Bliškovo (kod Bijelog Polja) — 862
 Boban Rafajlo — 562
 Boč (pl.) — 171
 Bogdanov Mino Largo — 635
 Bogetiči — 754, 786, 847
 Bogmilovići — 786
 Bogomila (kod Velesa) — 61, 736, 754
 Bogomilov Boris — 156, 300
 Bogmilovići (kod Danilovgrada) — 847
 Bogomolje (na Hvaru) — 301
 Bogovići (kod Sarajeva) — 85, 857
 Bohinj — 703
 Bohor (pl.) — 171
 Bojnik (kod Lebana) — 243
 Boka — 7, 32, 8-1, 82, 127, 144, 173, 376, 660, 727
 Boka kotorska — 60, 254, 309, 356, 459, 670
 Boljanići — 769
 Boraš Krešimir — 44, 250
 Borike — 791
 Borki (D., G. i Sr., kod Daruvara) — 645
 Borkovo (kod Ušća) — 484
 Borongaj (kod Zagreba) — 815
 Borova Glava (kod Užica) — 632
 Borovnica — 761, 778
 Borozan'Braslav — 423
 Bosanska Dubica — 337, 655, 714
 Bosanska Kostajnica — 337, 350, 714
 Bosanska krajina — 53, 122, 186, 187, 202, 213, 246, 299, 336, 337, 346—348, 350, 358, 409, 413, 414, 488, 494, 508, 641, 807, 820, 831
 Bosanska Krupa — 656, 662, 665, 677, 721, 759, 776, 816, 820, 827, 836, 854
 Bosanska Rača — 748
 Bosanski Brod — 692, 745, 852
 Bosanski Novi — 337, 510, 555, 655, 677, 698, 700, 714, 720, 721, 732, 736, 742, 765, 776, 784, 803, 808, 820, 827, 828, 835, 836, 847, 848, 852, 869
 Bosanski Petrovac — 124, 157, 293, 351, 418, 507, 508, 573, 574, 591, 679
 Bosanski Šamac — 811
 Bosansko Grahovo — 101, 110, 337, 353, 560, 679, 682, 685
 Bosiljevo (kod Ogulina) — 558, 686, 878

- Bosiljgrad — 690, 844, 880¹
 Bosna — 15, 23, 31, 34, 37, 68, 95, 101—103, 112, 119, 143, 156, 185, 207, 215, 246, 277, 293, 294, 309, 327, 328, 337—340, 342—344, 346, 348, 351, 358, 359, 393, 413, 419, 463, 466, 480, 506, 508, 531, 552, 560, 582, 592, 594, 598, 629, 641, 645, 647, 648, 652, 653, 655—657, 659, 661, 664, 665, 667, 670, 674, 676, 679, 682, 683, 685, 687, 689, 690, 691, 694, 697, 699, 709, 710, 713, 714, 717, 719, 720, 721, 723, 725, 727, 729, 731, 735—737, 739, 740, 743, 747, 748, 751, 753, 756, 760, 762, 764, 765, 766, 768, 771, 774, 777, 779, 780, 782, 785, 788, 789, 791, 794, 796, 799, 800, 803, 804, 807, 808, 810—813, 816, 817, 819, 822, 823, 825, 826, 829, 830, 833, 834, 838, 839, 840, 843, 844, 846, 847, 849, 850, 853, 854, 856, 857, 859—861, 863—865, 867, 869, 871, 872, 876, 877
 Bosut (kod Sremske Mitrovice) — 860
 Bosut (r.) — 737
 Bošković Momir — 393
 Božanić Andrija Stevo — 132, 285, 301, 420, 421
 Božić Ivan — 167
 Božinović Neda — 392
 Božović Božo — 277, 613, 615, 621
 Božović Časlav — 113, 114
 Božović Nikola — 403
 Božović Radoslav — 127, 128
 Božović Saša — 160, 514
 Božović Savo — 112
 Božović Slavko — 392
 Brač (o.) — 285, 560, 613, 697, 706, 718
 Bračev Dolac (kod Vrlike) — 587
 Bradina (kod Konjica) — 347, 702
 Brajići (na Ravnoj gori) — 333, 335
 Brajović Pavle — 181
 Brajović Petar Đuro — 65, 181, 754
 Braniselj Drago Svaran — 650
 Brankovac — 763
 Bratanić Niko — 24
 Bratljevo (kod Ivanjice) — 570 — 582
 Bratoselac — 781
 Bratonožići (predeo) — 844
 Bratunac (kod Srebrenice) — 480, 612, 620, 633, 766, 771, 782, 789, 804, 872
 Brčko — 530, 572, 710, 721, 748, 756, 764, 782, 786, 819, 823, 841
 Brdo (kod Kranja) — 325, 709, 772, 792
 /Bregalnica (r.) — 61, 263, 729
 Breginj — 762
 Brekinje (kod Boljanića) — 16
 Brestanica (kod Urškoe) —• 684
 741
 Brezine — 707, 755
 Brežičani (kod Prijedora) — 827, 869, 870
 Brezovica — 728
 Brezovo Polje — 748
 Brežice — 672, 681, 805, 851
 Bribir (kod Crikvenice) — 648, 650
- Brigade**
- NOVJ:*
 — 1. banijska — 348, 510, 694, 795
 — 1. bokeljska — 141, 254
 — 1. dalmatinska — 42, 154, 284, 301, 308, 348, 352, 615, 616, 697, 775, 861, 862
 — 1. inženjerska — 50
 — 1. istarska »Vladimir Gortan« — 846, 881
 — 1. južnomoravska — 70, 71, 143, 160, 478, 500, 690
 —• 1. kordunaška (4. hrvatska) — 348, 654
 — 1. kosovsko-metohijska — 65, 636
 — 1. krajiška — 160, 255, 348, 469, 534, 677, 680, 713, 751, 757, 791, 807, 824, 838, 850
 — 1. lička — 113, 348, 680, 743, 765, 797, 820, 826, 871, 873
 — 1. makedonsko-kosovska — 61, 63, 65, 180—182, 221, 224, 364, 596, 648, 726, 736, 754
 — 1. moslavačka — 724, 771, 774, 787, 802, 812, 866, 867, 878
 — 1. muslimanska Unske operativne grupe — 716, 722, 739, 759, 822
 — 1. prekomorska — 134, 259, 260, 284, 424
 — 1. primorsko-goranska — 680, 693, 705, 708, 728, 739, 746, 823
 — 1. proleterska — 336, 338, 340, 347, 348, 418, 648, 717, 727, 739, 743, 796, 797, 803, 833, 834, 837, 863, 877

- 1. slavonska (12. hrvatska) — 348
- 1. slovenačka »Tone Tomšič« — 172, 346, 348, 680, 684, 696, 790, 831
- 1. srpska — 339—341, 344, 346
- 1. šumadijska — 15, 16, 70, 71, 438, 478, 500
- 1. Unske operativne grupe — vidi 4. banijska
- 1. vojvodanska — 95, 751, 756, 760
- 2. banijska (8. hrvatska) — 348, 510, 740, 764, 814, 868
- 2. dalmatinska — 137, 141, 348, 419, 476, 615, 710, 716, 723, 737, 769, 790, 804, 819, 822, 844, 846, 862
- 2. južnomoravska — 507, 847
- 2. *kordunaška* — 348
- 2. krajiška — 94, 111, 348, 377, 493, 528, 619, 620, 665, 679, 782, 786, 800, 804
- 2. lička — 116, 348, 680, 712, 742, 765, 794, 797, 820, 826, 868, 873
- 2. makedonska — 62, 63, 65, 180, 181—183, 224, 267, 365, 596, 630, 636, 648, 683, 726, 757, 770, 818, 832
- 2. *moslavačka* — 787, 852
- 2. muslimanska — 822
- 2. prekomorska — 134
- 2. primorsko-goranska — 680, 693, 716, 828, 839, 846, 823, 839, 848, 850
- 2. proleterska — 71, 534
- 2. slovenačka »Ljubo Šercer« — 172, 348, 684, 741, 742, 793, 869
- 2. srpska — 255, 256, 336, 341, 344, 346—348, 464, 528, 742, 757, 791, 806, 817, 824, 833
- 2. Unske operativne grupe — 56, 510
- 2. vojvodanska — 756, 760, 768, 770, 780
- 3. banijska — 348, 698, 740, 814, 822, 836, 854
- 3. dalmatinska 9. divizije — 22, 348
- 3. južnomoravska — 567, 667, 777, 778, 847
- 3. krajiška — 259, 260, 348, 353, 809, 834
- 3. lička — 166, 139, 259, 260, 348, 813, 866, 868, 871
- 3. makedonska — 18, 63, 204, 224, 265, 363, 364, 587, 588, 596, 630, 726, 730, 734, 757, 760, 781, 798, 818, 839, 844, 845, 858, 870, 874, 879, 880
- 3. prekomorska — 47, 131, 165, 166, 184, 236, 271, 272, 556
- 3. primorsko-goranska — 698, 705, 722, 797, 805, 820, 873
- 3. proleterska (sandžačka) 2. proleterske divizije — 41, 97, 140, 141, 161, 254, 345—348, 393, 395, 661, 755, 769, 774, 793, 821, 825, 862
- 3. slovenačka »Ivan Gradnik« — 650, 876
- 3. srpska — 70, 143, 160, 255, 500, 534, 597, 757, 792, 807, 862, 863
- 3. vojvodanska — 111, 634, 762, 780, 786, 788, 840
- 3-ća 7. divizije — 57
- 3-ća 19. divizije — vidi 7. dalmatinska
- 4. banijska (28. juna preime-novana u 1. brigadu Unske operativne grupe) — 56, 57, 698, 752, 810, 811, 822, 836, 854
- 4. crnogorska — 135, 230, 255, 256, 303, 345—348, 353, 528, 534, 546, 642, 742, 791, 807, 817, 820, 824, 833, 850, 879
- 4. dalmatinska — 857, 860, 873
- 4. južnomoravska — 567, 781, 787, 847
- 4. kordunaška — 733, 746, 749, 752, 798, 805, 828, 873
- 4. krajiška — 255, 348, 464, 534, 677, 757, 792, 800, 807, 820, 824
- 4. sandžačka — 140, 141, 161, 393, 680, 755, 769, 774, 793, 808, 821, 838
- 4. slovenačka »Matija Gubec« — 684, 689, 691, 696, 711, 715, 734, 749, 851, 875
- 4. vojvodanska — 660, 686, 708, 737, 785, 826
- 5. crnogorska — 230, 304, 345, 346, 348, 352, 653, 660, 661, 804, 830, 843, 844, 846, 850, 862, 865, 872
- 5. dalmatinska — 648, 665, 668, 671, 674, 705, 739, 768, 775, 802, 806, 852, 864
- 5. južnomoravska — 71, 501, 839, 874, 879

5. kordunaš'ka — 733, 797, 805
5. krajiška (kozarska) — 72, 348, 739, 817, 852, 863, 865
5. slovenačka »Ivan Cankar« — 673, 689, 696, 699, 711, 715, 734, 754, 809, 841, 860, 869
5. vojvodanska — 111, 634, 779, 830, 877
6. crnogorska — 137, 141, 653, 67đ, 676, 709, 716, 723, 745, 754, 758, 786, 790, 804, 823, 844
6. dalmatinska — 767, 775, 864
6. istočnobosanska — 217, 291, 346, 348, 648, 721, 782, 785, 789, 804, 830
6. južnomoravska — 204, 588, 730, 757, 844, 870, 879
6. krajiška — 348, 714, 720, 765, 816, 827, 835, 870
6. ozrenska — vidi 9. srpska
6. slovenačka »Slavko Šlander« — 172, 688, 696, 749, 755, 761, 773, 790, 831, 832
6. vojvodanska — 111, 660, 668, 706, 737, 780, 879
7. banijska »Vasilj Gaćeša« (ranije 1. banijska) — 809, 849, 852, 868
7. crnogorska — 230, 804, 843, 844, 847, 862
7. dalmatinska — 680, 716
7. krajiška — 114, 655, 659, 664, 817
7. slovenačka »France Prešeren« — 875
7. srpska — 501
8. crnogorska — 140, 141, 793, 843, 862, 865, 872
8. dalmatinska — 857
8. »Fran Levstik« — 52, 78, 666, 668, 778
8. krajiška — 56, 57, 655, 671, 699, 700, 739, 755, 767, 803, 827, 835, 848
8. slovenačka — 761, 773, 787, 790, 845
8. srpska — 588
9. crnogorska — 303, 304, 843, 844, 846, 850, 865
9. dalmatinska — 284, 654, 857
9. krajiška — 655, 665, 671, 675, 685, 714, 732, 738, 794, 795, 9. slovenačka — 52, 78, 649, 658, 666, 715, 778, 875
9. srpska (ranije 6. ozrenska) — 204, 499, 840, 847
— 10. crnogorska — 141
— 10. dalmatinska — 737, 759, 806, 879
— 10. hercegovačka — 94, 138, 345—348, 663, 702, 719, 811, 827, 853, 873
— 10. »Ljubljanska« — 52, 78, 649, 666, 669, 678, 761, 773, 778, 787, 790, 792, 801, 802, 845, 875
— 10-ta 5. divizije — 31, 68, 255, 534, 671, 675, 677, 694, 713, 791, 792, 807, 840
— 11. dalmatinska — 284, 615, **616, 861, 862**
— 11. hercegovačka — 94, 138, 202, 375, 377, 663, 697, 719, 794, 801, 821, 831, 878
— 11. krajiška — 655, 677, 698, 700, 714, 721, 732, 765, 767, 784, 794, 803, 808, 827, 835, 870
— 11. slovenačka »Miloš Zidanšek« — 678, 702, 707, 716, 773, 801, 869
— 12. dalmatinska — 615, 616
— 12. hercegovačka — 138, 653, 697, 709, 713, 719, 730, 754, 758, 760, 793, 800, 801, 811, 827, 853, 857, 873
— 12. krajiška — 72, 739, 817, 827, 831
— 12. slavonska — 72, 652, 727, 739, 817, 827, 863
— 12. slovenačka — 689, 691, 715, 725, 869
— 13. dalmatinska — 284, 665, 819
— 13. hercegovačka — 375, 376
— 13. krajiška — 688, 700, 794, 807, 813, 854
— 13. proleterska »Rade Končar« — 259, 260, 273, 299, 645, 657, 718, 724, 765, 796, 797, 863, 871, 877
— 13. slovenačka »Mirko Bračič« — 172, 869
— 14. omladinska — 376
— 14. srednjobosanska — 72, 675, 863, 865
— 15. kordunaška — 654, 658, 724, 728, 735, 752, 822, 873
— 15. krajiška — 273, 794, 810, 817, 854
— 15. majevička — 217, 717, 763, 766, 771, 785, 789, 804, 844, 853
— 15. slovenačka »Belokranjska« — 659, 689, 691, 695, 725, 809, 841

- 16. muslimanska — 113, 377, 619, 763, 817, 819
 - 16. slovenačka »Janko Premrl Vojko« — 732
 - 17. majevička — 633, 634, 653, 785, 834, 841, 854, 856, 858
 - 17. »Simon Gregorčič« — 59, 646, 650, 683, 684, 686, 687, 710
 - 17. slavonska 28. divizije — 37, 646, 687, 707, 733, 765, 775, 808
 - 18. istočnobosanska — 552, 811, 834
 - 18. slavonska — 692, 708, 712
 - 18. slovenačka »Bazoviška« — 683, 684, 686
 - 18. »Soška« (kasnije »Bazoviška«) — 59, 650, 701, 801, 842
 - 19. birčanska — 782, 783, 804, 829
 - 19. »Srečko Kosovel« — 59, 650, 683, 701
 - 21. slavonska 28. divizije — 37, 765, 775, 784, 808, 861
 - »Braća Radić« (1-va 32. divizije) — 59, 727, 802, 866, 878
 - Brodska 28. divizije — 37, 645, 733, 745, 765, 808, 861
 - čehoslovačka »Jan Žiška« — 688, 787
 - »Franjo Ogulinac Seljo« — 654, 687, 712, 728, 810, 813, 821, 823, - 868
 - Karlovačka — 878
 - »Matija Gubec« (2-ga 32. divizije) — 59, 348, 735, 763, 867
 - »Ivan Cankar« — 348
 - Omladinska »Joža Vlahović« — 649, 698, 724, 728, 733, 828, 836, 845
 - Osječka — 771
- italijanske u sastavu NOVJ:*
- 1. divizije »Garibaldi« — 68, 642, 830, 844
 - 2. divizije »Garibaldi« — 68, 103, 291
 - 3. divizije »Garibaldi« — 103, 291
- britanske:*
- 2. komandosa — 425
- četničke:*
- Andrije\4Ćka — 865
 - Banjsko-vučedolska — 811, 827
 - Besranska — 865
 - Bjelopoljska — 865
 - Bilećka — 873
 - Jošavska — 675
 - Jurišna — 758, 857
 - Kalinovička — 857
 - Kolašinska — 865
 - Konjička — 857
 - Krivopalanačka — 757
 - Ljubinjska — 702, 794
 - Mileševska — 865
 - Motajička — 743
 - Novovaroška — 865
 - Pljevaljska — 808, 865
 - Pribojska — 256, 742, 757, 825, 865
 - Rogatička — 255, 752
 - Romanijska — 563
 - Srebrenička — 255, 808
 - Stolačka — 794, 821
 - Teslička — 765
 - Trebinjska — 800, 811
 - Višegradska — 256, 748, 808
 - Vrbaska — 863
 - Vučedolska — 873
 - Župska — 743
 - 1-va 1. bosanskokrajškog korpusa — 101
 - 4-ta 1. bosanskokrajškog korpusa — 101
- nemačke:*
- 1-va 1. kozačke konjičke divizije — 381
 - 2-ga 1. kozačke konjičke divizije — 381
- ustaško-domobranske [zdrugovi]:*
- 1. brdska domobranska — 563, 565, 714
 - 1. ustaška — 90, 291, 653, 665, 670, 679, 682, 689, 771, 782, 786
 - 2. domobranska — 350, 380, 565, 655, 676, 814, 872, 878
 - 2. ustaška stajaća djelatna — 561, 645, 702
 - 3. brdska domobranska — 350, 353, 381, 530, 565, 633, 834, 870, 872
 - 3. ustaška — 561—563
 - 4. brdska — 565
 - 4. domobranska lovačka — 381, — 562, 563, 854
 - 4. ustaška stajaća — 90, 381, 562, 805

- 5. brdska — 350, 352, 353, 563
- 5. ustaška stajaća — 562, 563, 674, 682
- 6. ustaška stajaća djelatna — 563, 564, 700, 808
- 7. ustaška stajaća — 381, 561—564
- 8. posadna — 564
- 9. ptjsadna — 94, 380, 877
- 15. ustaška — 820
- Ustaška krajiška djelatna stajaća — 849, 852, 878
- Zagrebačka posadna — 813, 821
- Brindizi (u Italiji) — 20, 21, 23, 38, 249, 373, 537, 573
- Brinje (kod Ogulina) — 108, 654, 680, 687, 691, 693, 705, 728, 739, 746, 823, 839, 848
- Brist — 772
- Brkić Duško — 392
- Brković Savo — 81
- Brna (na Korčuli) — 615
- Brnić Nada — 423
- Brnjik — 762
- Broćanac (kod Nikšića) — 670
- Broeić Radenko — 112
- Brod-Moravice — 167
- Brodarevo (kod Prijepolja) — 256, 289, 356, 393, 661, 755, 787, 793, 830, 862, 872
- Bronzani Majdan — 776, 794
- Broz Josip Tito — 7, 11, 14, 26, 28, 42, 49, 54, 55, 58—61, 64, 65, 73, 74, 77, 79, 83, 87, 92, 94—96, 100, 108, 109, 111, 129, 138, 139, 145, 148, 151—154, 156—159, 189, 192, 195, 196, 199, 200, 218—220, 226, 229, 231—235, 240, 249, 257, 264, 273, 277, 280, 283, 281, 288, 290—292, 296, 303, 314—316, 318, 323, 327, 329, 347, 354, 356, 360, 366—369, 372—375, 378, 388, 389, 391, 396—399, 403, 408, 412, 417, 423, 425—428, 431, 433, 444, 447—449, 460—462, 464, 465, 468, 470, 471, 483—485, 489, 496, 497, 499, 500, 503, 510, 527, 536, 537, 546, 547, 551, 554, 572, 593, 622, 637, 642, 660, 667, 669, 672, 727, 731, 732, 740, 743, 744, 768, 770, 813, 815, 833, 837, 853, 855, 856, 859
- Brskovo (kod Mojkovca) — 865
- Brskut (kod Lijeve Rijeke) — 128, 846
- Brusnica (kod Lopara) — 819
- Brušane (kod Gospića) — 879
- Bruvno (kod Gračaca) — 446
- Bubalo Mileva — 132
- Bubnjarci — 132
- Budmšć-ina (kod Zlatara) — 867
- Bugarinje — 781
- Bugarska — 18, 155, 324, 498, 500, 501, 588, 627, 631, 653, 665, 676, 726, 734, 781, 879
- Bugarska radnička partija (komunistička) — 18, 221, 267, 588, 630
- Bugojno — 110, 347, 351, 352, 354, 655, 666, 667, 675, 685, 694, 732, 817
- Bujanovac (kod Vranja) — 870, 880
- Bujavica — 707
- Bukovi (kod Kosjerića) — 336
- Bukovica — 737, 767
- Bukovlje — 687
- Bukulja (pl.) — 335
- Bukvik (kod Brčkog) — 811
- Bulović Mirko — 390
- Bundalo Ljubo — 727
- Burić Hasa — 31
- Buštranje — 781
- Buzet — 671, 728, 846
- Bužim (kod Bos. Krupe) — 53
- Bzovik (kod Ušća) — 484, 791

C

- Capardi (kod Zvornika) — 393, 633
- Caprag — 564
- Carevo Selo (sada Delčevo) — 62
- Cavtat — 818
- Cazin — 53, 56, 450, 654, 662, 685, 703, 722, 739, 822, 837
- Cazinska krajina — 56, 555
- Celovec — 558
- Celje — 171, 678, 689, 696, 702, 704, 707, 741, 792, 801, 804, 860, 869
- Centralni komitet KP Hrvatske — 7, 53, 54, 57, 104, 105, 109, 167, 192, 310, 362, 390, 412, 460, 557
- Centralni komitet KP Italije — 279
- Centralni komitet KPJ — 15—17, 38, 43, 49, 51, 53, 57, 61, 62, 70, 79—82, 84, 91, 92, 105, 112, 113, 118, 127, 128, 132, 134, 135, 155, 160, 173, 177, 180, 181, 183, 189, 190, 204, 207, 219, 221, 224, 229, 243, 245, 249, 253, 256, 257, 263, 267, 279, 284, 287, 288, 296, 297, 301, 305, 310, 322—324, 334, 344, 362, 363, 389, 391—393, 396—398, 408,

- 419, 420, 430, 458, 469, 475, 481, 534, 587, 596, 614, 618, 619, 628, 630, 635, 641
- Centralni komitet KP Makedonije — 61, 62, 182, 183, 204, 224, 264, 265, 267, 430, 587, 630, 631, 635, 636
- Centralni komitet KP Slovenije — 84, 167, 279, 315
- Centralni komitet Svesavezne komunističke partije boljševika (CK SKPB) — 690
- Centralni komitet SKOJ-a — 12, 105, №8, 118, 120, 121, 177, 207, 324
- Cer (pl.) — 332
- Cerklje — 222
- Cerkno — 732
- Cerović Komnen — 393
- Cerovo — 786, 795
- Cetina (r.) — 647, 650, 759, 772, 873
- Cetinska dolina — 450, 654
- Cetingrad — 716
- Cetinje — 81, 329, 343, 459, 723, 729, 790, 823, 824, 834,
- Cicelj (pl.) — 172*
- Cikote (D. i G., kod Priboja) — 255
- Cincar (pl.) — 139
- Cirih (u švajcarskoj) — 412
- Cista (kod Imotskog) — 806
- Criljivica (kod Drvara) — 124
- Crna Gora — 7, 27, 32, 33, 67, 71, 81, 82, 103, 119, 122, 127, 128, 155, 160, 173, 289, 293, 294, 328—330, 336, 341, 343, 344, 346, 349—351, 355, 356, 358, 386, 396, 419, 459, 476, 515, 531, 545, 547, 582, 617, 625, 641, 642, 647, 648, 653, 660, 676, 715, 716, 723, 727, 729, 736, 745, 754, 756, 758, 768, 785, 786, 789, 790, 791, 803, 804, 822, 823, 825, 826, 829, 833, 834, 838, 839, 840, 843, 844, 849, 853, 856, 860—862, 864, 865, 871, 872, 873
- Crna Poljana (kod Mateševa) — 846
- Crna Reka (kod Ušća) — 824
- Crna reka — 757, 786
- Crna Trava — 18, 94, 204, 499—501, 630, 690, 798
- Crna trava (predeo) — 840
- Crna Vlast (»kod Vrhovina) — 416, 439, 797, 820, 823, 873
- Crni — vidi Zujović Sreten
- Crni vrh (kod Kratova) — 845
- Crnogorsko primorje — 67, 136, 141, 476
- Crnook (brdo, kod Bosiljgrada) — 18
- Crvena armija — 15:1, 152, 156—159, 627
- Crvena gora (kod Ivanjice) — 800
- Cvetković Dragiša — 324—326
- Cvetković Vita — 19, 292
- Cvilin (kod Bioča) — 128
- Cvjetkovići (kod Gračaca) — 102, 103
- Cvjetnić (kod Kulen-Vakufa) — 877

č

- čačak — 329, 332—336, 484, 566
- čačinci (kod Našica) — 861
- Ča-čkež Samuel — 423
- Čaglin (kod Slav. Požege) — 86, 645, 646, 667
- Čajetina — 863, 874
- Čajkov Jordan — 588
- čajniče — 136, 340, 341, 344, 500
- Čapljina — 769, 831, 878
- Čazma — 171, 724, 812
- čečina (kod čačka) — 480, 813, 824
- Čedad — 686, 707, 762
- čehoslovačka — 324
- Čelebić (kod Foče) — 533
- Čelić (kod Brčkog) — 530, 710, 717, 748, 751, 756, 777, 780, 788, 811
- Čemerna (pl.) — 813
- Čemerno (kod Gacka) — 344, 619, 742
- čerčil Tom (Tom Churchill) — 425
- čerčil Vinston — 158, 323, 397, 470, 504, 527
- černi Josip — 100, 106, 154, 165, 193, 194, 310, 322
- Černozubov Niktopolion — 248
- Česim (kod Konjica) — 376
- Česma (r.) — 812
- Čevo (kod Cetinja) — 223, 723
- Čičevo (kod Konjica) — 376
- Čifte-Han (kod Krive Palanke) — 880
- Čikago (u SAD) — 190
- Čiklovan Živa Svetozar — 143
- Čolaković Rodoliub — 49, 129, 130, 167, 192, 290, 317
- Črmošnjice — 12, 315, 470, 489
- Črna (kod Šoštanja) — 172
- Črnomelj — 12, 108, 167, 300, 315
- Čujić Branko — 765
- Čulinec — 770
- Čpntić — 704, 717
- Čurevo (kod Foče) — 481
- Čušperk (kod Grosuplja) — 668

ć

Ćano Galeaco (Galleazzo Ciano) — 349
 ćećo — *vidi* Stefanović Svetislav
 Ceralije ((kod Podravske Slatine) — 828
 četković Slava — 24
 Čukovci |kod Ljubinja) — 94
 Čupurdija Dačo — 188
 Čurgus Ljubiša — 41
 Ćurkovac — 674
 Ćustendil — 630, 879, 880

D

Dabar (kod Otočca) — 658, 798
 Dabrinovci — 705
 Dakić Radoje Brko — 82
 Dalmacija — 8, 16, 34, 48, 67, 101, 102, 106, 132, 179, 253, 254, 256, 257, 284—288, 294, 296, 301, 310, 343, 345, 347, 348, 350, 351, 354, 356, 376, 379, 380, 392, 398, 420, 421, 424, 446, 508, 563, 564, 622, 625, 647, 650, 653, 664, 667, 672, 716, 725, 737, 768, 769, 772, 784, 806, 808, 812, 829, 837, 850, 868
 Daknaco Renco (Renzo Dalmazzo) — 349
 Damjanović Stevo Leko — 721
 Dančević Luka — 287, 288
 Dangić Jezdimir — 339—341
 Danici (kod Avtovca) — 138
 Danilo Lekić — 771, 780
 Danilovgrad — 343, 432, 476, 586, 660, 661, 670, 723, 729, 745, 758, 786, 790, 804, 844, 847, 862
 Danilović Stanko — 245, 384
 Dapčević Peko — 15, 68, 202, 254, 407, 476, 493, 528, 530, 545, 547, 568, 619
 Dapčević Vlado — 262, 544
 Darkovac (kod Vlasotinaca) — 588
 Daruvar — 90, 198, 559, 563, 645, 752, 758, 765, 766, 775
 Debar — 62
 Debarae (predeo, kod Ohrida) — 62, 181, 364, 636
 Debenje — 683, 684
 Delče — *vidi* Andreev Bane
 Delnice — 669, 814
 Demir-Kapija — 182, 757
 Dereza (kod Pakraca) — 812
 Derventa — 655, 827

Desinec (kod Jastrebarskog) — 671
 Deskle (kod Kanala) — 683
 Detoni Marijan — 525
 Detroit (u SAD) — 189
 Devče (kod Prokuplja) — 777
 Devečani (k. 1768) — 645
 Deverdžić Dušan — 500
 Devetak (pl.) -- 341
 Devin (kod Sežane) — 675, 773
 Dikin Džon — 157
 Diklići (kod Trebinja) — 657, 713, 750
 Dimitrov Georgije — 139, 464, 630
 Divača — 845, 875, 876
 Divci (kod Valjeva) — 335

Divizije

NOVJ:

— 1. proleterska — 101, 259, 260, 348, 353, 436, 467, 655, 718, 727, 796, 797, 810, 834, 857, 859, 863, 865, 871
 — 2. proleterska — 11, 14, 16, 71, 135, 136, 138, 139, 143, 155, 160, 162, 255, 268, 304, 348, 352, 353, 355, 393, 394, 429, 436, 438, 469, 476, 478, 480, 483, 484, 499, 500, 528, 534, 535, 546, 570, 597, 612, 620, 663, 670, 742, 747, 756, 757, 786, 797, 800, 807, 820, 824, 850, 863, 874, 879
 — 3-ća — 135, 140, 141, 230, 304, 348, 353, 355, 436, 476, 514, 549, 586, 642, 660, 804, 838, 843, 844, 846, 847, 853, 856, 862, 872
 — 4-ta — 273, 348, 655, 656, 671, 698, 700, 714, 717, 719—721, 732, 733, 736, 739, 740, 742, 743, 755, 763, 776, 794, 803, 808, 816, 822, 827, 835, 836, 847, 848, 870
 — 5. krajiška — 15, 16, 18, 31, 33, 60, 68, 85, 103, 111, 136—138, 156, 160, 162, 255, 268, 304, 348, 393, 394, 429, 438, 469, 476, 483, 484, 499, 535, 546, 570, 597, 612, 620, 629, 632, 659, 677, 694, 713, 747, 748, 751, 756, 757, 786, 797, 807, 813, 817, 820, 824, 838, 840, 850, 863, 874, 879
 — 6. lička — 102, 103, 110, 113, 117, 123, 163, 260, 277, 348, 446, 447, 450, 666, 667, 712, 718, 742, 743, 765, 794, 813, 816, 822, 826, 850, 860, 866, 871, 877

- 7. banijska — 57, 348, 353, 436, 510, 555, 694, 698, 704, 707, 709, 717, 733, 740, 752, 764, 779, 788, 809—811, 814, 816, 822, 823, 828, 836, 837, 849, 852, 854, 868, 878
- 8-ma — 348, 510, 555, 646, 649, 654, 656—658, 724, 728, 733, 735, 740, 746, 748, 749, 750, 752, 778, 779, 797, 798, 805, 822, 828, 837, 868, 873, 878
- 9. dalmatinska — 101, 102, 124, 141, 163, 284, 354, 392, 417, 450, 665, 679, 682, 819, 822, 857, 860, 866, 873
- 10-ta — 110, 114, 655, 656, 671, 675, 688, 700, 714, 732, 738, 795, 808, 817, 847
- 11-ta — 37, 72, 101, 259, 260, 386, 552, 655, 675, 727, 743, 775, 784, 817, 827, 834, 852, 863, 865
- 12. slavonska — 86, 390, 645, 646, 692, 708, 712, 727, 745, 771, 784, 808, 817, 827, 858, 861, 863
- 13. primorsko-goranska — 12, 99, 118, 245, 246, 645, 646, 654, 657, 658, 661, 666, 680, 687, 693, 698, 700, 705, 708, 716, 722, 728, 739, 746, 797, 805, 820, 823, 839, 848, 850, 851, 854, 867, 868, 873, **878**
- 14. slovenačka — 171, 172, 672, 681, 684, 696, 702, 725, 734, 741, 742, 744, 790, 831, 832, 869
- 15. slovenačka — 651, 666, 668, 673, 684, 686, 689, 691, 696, 699, **711, 715, 725, 734, 749, 798, 809, 811, 851, 860, 869, 875, 880**
- 16. vojvodanska — 95, 111, 463, 480, 529—531, 533, 534, 545, 547, 552, 577, 578, 594, 598, 612, 618, 620, 632, 633, 708, 710, 721, 748, 751, 756, 760, 763, 770, 771, 777, 780, 785, 789, 819, 826, 830, 834, 872
- 17. istočnobosanska — 16, 68, 112, 113, 215, 217, 393, 480, 534, 545, 547, 576—578, 598, 612, 619, 620, 632, 633, 683, 708, 721, 729, 763, 766, **771, 782, 785, 789, 804, 817, 844, 853, 872**
- 18. slovenačka — 52, 78, 649, 660, 666, 668, 669, 673, 678, 715, 732, 737, 749, 761, 773, **787, 809, 831, 845, 875**
- 19. sjevernodalmatinska — 34, 84, 102, 110, 161, 254, **277, 392, 421, 446, 450, 546, 647, 648, 664, 665, 668, 679, 680, 705, 716, 737, 739, 767, 768, 775, 786, 802, 806, 812, 816, 822, 850, 852, 864**
- 20. srednjodalmatinska — 84, 392, 417, 647, 654, 737, 759, 806, 857, 873
- 26. južnodalmatinska — 84, 131, 133, 165, 201, 236, 271, 277, 284, 285, 301, 308, 392, 408, 424, 425, 447, 533, 537, 613, 615, 621, 622, 697, 759, 769, 775, 780, 861, 862, 868
- 27. istočnobosanska — 31, 68, 85, 112, 137, 376, 393, 419, 462, 478, **493, 530, 531, 533, 550, 576, 578, 619, 648, 649, 665, 670, 679, 682, 697, 733, 763, 782, 786, 800, 804, 817, 819, 830, 857, 872**
- 28. slavonska — 37, 86, 390, 645, 652, 687, 707, 733, 752, 765, 772, 775, 784, 808, 820, 828, 858, 861
- 29. hercegovačka — 67, 80, 94, 138—141, 178, 184, 202, 307, **375, 378, 419, 420, 586, 616, 617, 663, 697, 702, 704, 709, 713, 719, 720, 730, 750, 754, 758, 760, 769, 793, 794, 801, 821, 831, 832, 853, 857, 873**
- 30. slovenačka (nekadašnja Goriška, 32. i 27. slovenačka divizija) — 59, 84, 646, 658, 683, 686, 701, 709, 711, 773, 801, 802, 818, 839, 842, 848
- 31. slovenačka (nekadašnja Triglavsko i 26. divizija) — 84, 675, 709, 773, 801, 802, 818, 876
- 32. slovenačka — 646, 649, 658, 674, 722, 727, 735, 746, 791, 795, 802, 866, 867
- 33-ća — 59, 724, 771, 774, 787, 802, 812, 852, 866, 867, 878
- 34-ta — 59, 555, 662, 671, 698, 724, 728, 733, 810, 821, 823, 828, 836
- 35-ta — 59, 657, 680, 698, 722, 779, 797, 805, 811, 820, 868, 873
- 36. vojvodanska — 111, 113, 530, 533, 534, 612, 618—620, 633, 744, 756, 760, **771, 777, 780, 786, 789, 819, 830, 834, 840, 872, 877, 879**
- 37-ma — 137, 140, 161, 256, 396, 459, 493, 586, 755, 756, 762, 769, 774, 785, 787, 808, 821, 823, 830, 838, 843, 862, 865, **872**
- 38-ma — 217, 462, 530, 552, 576, 578, 633, 634, 785, 789, 811, 819,

834, 841, 850, 854, 856, 858, 859,
872, 877
— 39-ta — 273, 274, 387, 794, 807,
810, 813, 819, 831, 854
— 53. srednjobosanska — 865
— 55-ta — 255

italijanske u sastavu NOVJ:

— »Garibaldi« — 68, 103, 111, 432,
642, 844

bugarske:

— 14-ta — 648
— 15-ta — 648
— 17-ta — 648
— 22-ga — 483
— 24-ta — 393, 483, 800, 879
— 25-ta — 483, 484, 792, 820, 824
— 27-ma — 483, 778

četničke:

— Dinarska — 737, 767

domobranske:

— 6. pješačka — 702

italijanske:

— »Emilija« (Emilia) — 356
— • »Ferara« — 343, 355
— »Granatijeri di Sardenja« (Granatieri di Sardegna) — 346
— »Izonco« (Isonzo) — 346
— »Kačatori dele Alpi« (Cacciatori delle Alpi) — 329, 343, 346
— »Lombardija« (Lombardia) — 350
— »Mačerata« (Macerata) — 346
— »Marke« (Marche) — 356
— »Mesina« (Messina) — 329
— »Murde« (Murge) — 352, 353, 356
— »Peruda« (Perugia) — 356
— »Pulje« (Puglie) — 329
— »P.usterija« (Pusteria) — 329, 337, 343, 344
— »Re« — 350
— »Sasari« (Sassari)- — 350
— »Taro« — 329, 343
— »Taurinenze« (Taurinense) — 338, 343, 355
— »Venecija« (Venezia) — 329, 343, 355
— 10. »MAS« — 557

nemačke:

— 1. brdska lovačka — 34, 101,
102, 110, 198, 355, 379, 381, 393,

559, 647, 653, 665, 679, 682, 704,
709, 717, 724, 733, 740,

— 1. kozačka konjička — 381, 654,
662, 680, 687, 688, 694, 698, 724,
728, 733, 764, 779, 787, 796,
810, 812—814, 821, 827, 828, 849,
852, 868, 878

— 5. planinska — 558

— 7. SS brdska dobrovoljačka
»Princ Eugen« — 67, 284, 350,
353, 355, 394, 418, 478, 530, 533,
559, 560, 619, 633, 648, 653, 655,
663, 685, 694, 697, 702, 704, 713,
719, 732, 758, 761, 762, 796, 797,
800, 803, 804, 806, 807, 813, 817,
830, 834, 857, 859, 863, 871, 872,
876, 877

— • 11. vazduhoplovna — 222

— 13. SS »Handžar« — 466, 530,
628, 633, 737, 748, 751, 756, 777,
780, 783, 785, 786, 789, 819, 826,
830, 834, 850, 854, 860, 871, 872,
876

— 16. motorizovana — 172

— 42. lovačka — 559, 745, 765, 766

— 60-ta — 559

— 79-ta — 766

— 92-ga — 380, 559

— 100. lovačka — 466, 748

— 1044a — 356

— • 113. pešadijska — 332, 336

— 114. lovačka — 34, 101, 102, 352,
653

— 117-ta — 356-

— 118. lovačka — 67, 126, 284,
285, 301, 308, 352, 355, 379, 380,
424, 560, 595, 613, 621, 625, 647,
660, 704, 772, 775, 801, 806, 808,
821, 834, 861, 862, 868

— 162. turkestanska — 684, 701,
709, 739

— 181. pešadijska — 67, 289, 432,
625, 653, 702, 704, 723, 786, 790,
804, 811, 823, 838, 846, 850, 862

— 184. pešadijska — 804

— 187-ma — 350, 393, 559, 560, 645

— 188. rezervna — 557, 701, 708,
709, 732, 773, 778, 839

— 240-ta — 379, 380

— 256-ta — 557

— 264. pešadijska — 34, 102, 379,
381, 424, 647, 658, 737, 759, 767,
857, 873

— 278-ma — 557, 558

— 292-ga — 666

- 297. pešadijska — 880
- 330. brdska — 559
- 342. pešadijska — 331, 332, 336, 339
- 367. rezervna — 558, 559
- 369. pešadijska »Vražja« — 350, 352, 353, 355, 380, 393, 564, 625, 677, 680, 689, 719, 720, 750, 754, 772, 793, 794, 800, 801, 806, 808, 811, 817, 821, 827, 853, 873, 877
- 371-va — 653
- 373. pešadijska »Tigar« — 356, 381, 447, 564, 699, 716, 717, 720, 722, 739, 776, 794, 810, 811, 813, 822, 826, 850, 863, 866, 870, 871, 877
- 392. hrvatska pešadijska »Plava« — 102, 108, 381, 564, 645, 646, 653, 654—658, 661, 657, 693, 698, 700, 705, 716, 724, 728, 729, 735, 739, 740, 746, 752, 779, 798, 805, 811, 820, 823, 848, 850, 867, 868, 873, 878
- 438. za naročitu upotrebu — 471, 558, 741
- 513-ta — 380, 560
- 704. posadna — 332, 336, 345
- 714. posadna — 332, 336, 339, 345, 350
- 717. posadna — 332, 336, 344, 345, 350
- 718. posadna — 332, 339, 344, 345, 350, 352
- Doboj — 96, 101, 217, 351, 655, 714, 827, 852
- Dobra Voda (kod Vranja) — 63, 743
- Dobrevo (ikod štipa) — 817, 818, 858
- Dobri Do (kod Raške) — 429
- Dobrič (u Bugarsko) — 627
- Dobrijin — 714, 784, 870
- Dobro Selo (kod Lapca) — 447, 705, 742, 826
- Dobrnič — 875
- Dobratin (kod Uroševca) — 499
- Dobrun (kod Vardišta) — 256, 757
- Dojransko jezero — 61
- Dole (kod Kladnja) — 634
- Dole (kod Litije) — 809
- Dolenjska — 346, 666
- Dolovi — 794
- Doljane (kod Lapca) — 826
- Doljani (kod Daruvara) — 646, 739
- Doljani (kod Otočca) — 798
- Domagovići (kod Jastrebarskog) — 878
- Domanovići — 714
- Domžale — 831
- Donja Bačuga — 704, 717, 733
- Donja Perjasica (kod Vojnića) — 797
- Donja Rijeka — 746
- Donje Ceranje (kod Biograda) — 802
- Donje Strahinje — 795
- Donji Dolac — 708
- Donji Miholjac — 712, 745, 752, 808
- Donji Pedalj (kod Dvora na Uni) — 810
- Donji Polimci — 733
- Donji Vakuf — 353, 648, 685, 700, 732, 738, 795, 847
- Donji Zaklopac — 705
- Donji Zovik — 780
- Dopasci (kod Kladnja) — 734
- Dragačevo (predeo) — 480, 824', 833
- Draganići (kod Karlovca) — 649, 724, 795, 805
- Dragičević Velj-ko — 210, 502, 503
- Draginovac (kod Kladnja) — 634
- Dragojlovići (kod Ušća) — 838
- Dragotinja (kod Bos. Novog) — 869, 870
- Dragožel (kod Kavadara) — 636
- Drakulović Nikola — 128
- Dramičani (kod Raške) — 570
- Drapšin Petar — 546, 815
- Drava (r.) — 808, 851
- Dravograd — 773, 869
- Draževac — 789
- Drenak (kod Kumanova) — 845
- Drenovac Borivoje — 71
- Drenović Uroš — 688, 724, 794
- Dreta (r.) — 749
- Drežnica (kod Brinja) — 851
- Drežnica (kod Jablanice) — 352
- Drijenjane — 758, 761
- Drina (r.) — 16, 33, 330, 332, 335, 336, 338, 341, 354, 355, 358, 480, 529—531, 533, 597, 612, 620, 629, 632, 748, 763, 771, 782, 783, 785, 786, 789, 872
- Drinići (kod Bos. Petrovca) — 13, 584
- Drinjača — 620, 633, 763, 771, 804
- Drinjača (r.) — 612, 628, 633, 877
- Drniš — 102, 563, 668
- Dronjci (kod Drvara) — 541

Dryar — 12, 87, 102, 103, 105, 110
117, 118, 123, 139, 155, 157, 161
 162, 178, 186, 188, 207, 208, 213, 232,
 236, 256, 257, 261, 262, 292, 300,
 310, 315, 337, 409, 410, 430, 445,
 469, 475, 496, 503, 536, 537, 541, 579,
 679, 682, 812, 858, 877
 Drvenik — 747
 Dubajić Sima — 672
 Dubočac (kod Slav. Broda) — 37
 Duboki Dol (kod Gračaca) -- 446,
 665
 Dubrava — 724, 750
 Dubranec (kod Velike Gorice) —
 868
 Dubravice — 748, 786
 Dubrovnik — 67, 144, 356, 378, 379,
 380, 564, 616, 617, 719, 814, 818,
 Dubrovo (kod Kavadaraca) — 183,
 757
 Dučići (kod Bioča) — 128
 Dugi *otok (o.)* — 658, 675
 Dugo Selo (kod Zagreba) — 559,
 564, 746, 755, 759, 769, 791
 Dugonjić Rato — 105
 Dukadin — vidi Metohija
 Dulić Vojislav — 160, 514
 Durmitor (pl.) — 344, 830
 Duvanjsko polje — 352
 Duvno — 299, 347, 380, 655, 667
 Duži (kod Trebinja) — 657, 713
 Dvor na Uni — 510, 555, 724, 735,
 752, 810, 811

DŽ

Džebar (kod Klادنja) — 634
 Džigolje — 778
 Džouns Vilijem (William Jones) —
 84, 99, 108

Đ

Đakovica — 17
 Đakovo (kod Ušća) — 484, 702, 817
 Đekenješ (u Mađarskoj) — 564
 Đerman — 757
 Devanje (D. i G., kod Zvornika) —
 620
 Đevdelifa — 62, 182, 364, 635, 636,
 757, 770
 Đevrske — 737, 768
 Đilas Milovan Đido — 51, 145, 146,
 245, 328, 460
 Đorđević Ljubica — 618

Đorđević Veljko — 573
 Đujić Momčilo — 737, 767, 829
 Đukanović Blažo — 660, 661
 Đulavec — 775
 Đuranović Bajo — 392
 Đurdenovac (kod Našica) — 561,
 752, 808, 858, 861
 Đurđević Dušan — 534
 Đurđević Ljubica — 112
 Đurđevića Tara (kod Zabljaka) —
 289, 830
 Đurić Dušan — 692
 Đurišić Pavle — 256, 341, 342, 757
 865
 Đurmanec (kod Krapine) — 795

E

\Egejska Makedonija — 180, 364
 Egipat — 233, 234, 403, 482
 El Katadba (u Egiptu) — 21, 135,
 445
 El Sat (u Egiptu) — 21, 48, 135,
 253, 257
 Emanuel Viktor — 504
 Engleska — vidi Velika Britanija
 Erci — 791
 Ergele Borike (kod Rogatice) — 341
 Ervenik — 737
 Eskadrile
NOVJ:
 — 1. lovačka (352. Yugoslav Squ-
 adron RAF) — 44, 426, 427
 — 2. lovačka — 44
vingovi (britanski):
 — 281-vi — 426
 Evropa 151, 152, 158, 159, 349, 675,
 690

F

Fakovići (kod Zvornika) — 612, 633,
 721
 Fatnica (kod Meke Grude) — 138
 Feadis (kod Udina) — 686
 Feriš Lin (Linn Farish) — 593
 Federmaus — 684
 Feričanci (kod Našica) — 858, 861
 Filipović Sulejman — 290
 Firstenfeld (u Austriji) — 327
 Foča — 15, 16, 33, 85, 136, 137, 139,
 162, 178, 217, 340, 344, 376, 419, 481,
 533, 619, 659, 783, 800, III, 819,
 830, 857
 Fojnica — 110, 347, 659
 Fotić Konstantin — 399

Francuska — 70, 324, 356, 380, 676
Fresburg — 327
Frkljine — 705
Frković Jurica — 746
Frol Frane — 241, 283, 316, 472, 487
Frol Ivo — 423
Fruška gora — 825
Frutak — 758
Fuštani (u Meglenu) — 264
Fužine (kod Delnica) — 666

G

Gacka dolina — 798
Gacko — 343, 344, 350, 380, 394, 420, 586, 617, 619, 653, 657, 663, 697, 702, 719, 853
Gajevi (kod Olova) — 340
Galešine (kod Avtovca) — 138
Galicija — 167
Galičica (pl.) — 181
Galipoli (u Italiji) — 288
Gamulin Martin — 25
Gandin Antonio — 343
Garešnica — 563, 735
Gata (D. i G., kod Cazina) — 53
Gavrić brdo — 780
Gažević Nikola — 230
Generalski Stol — 758, 805, 828
Gerzovo (kod Mrkonjić-Grada) — 834
Gestapo — 331
Gibarac — 706
Gigov Strahil Murat — 62, 244, 500, 587
Girs (Gurs, u Francuskoj) — 70
Gizdić Drago Marko — 132
Gladojević (kod Kladnja) — 634
Glamoč — 178, 259, 260, 299, 353, 507, 508, 580
Glamočko polje — 20, 38, 259, 260, 362, 579
Glasinac (visoravan, na Romaniji) — 340, 633, 653
Glavatičevo — 353, 354, 420, 550
Glavica (k. 336) — 733
Glavičani (kod Bos. Novog) — 810
Glavni štabovi NOV i PO:
— Hrvatske — 7, 8, 11—13, 27, 34, 37, 50, 52—54, 56, 57, 59, 69, 73, 74, 78, 79, 83, 84, 87, 90, 93—96, 98, 99, 101, 102, 104, 105, 107, 109, 110, 118, 124, 125, 127, 129, 130, 142, 145, 151, 169, 173, 179, 186, 187, 191, 192, 194, 195, 197,

199, 201, 203, 206—210, 212, 213, 220, 222, 223, 229, 239, 240, 245*, 246, 266, 277, 278, 283, 290, 293, 297, 298, 300, 302, 305, 307, 314—317, 361, 362, 390, 391, 407, 409, 410, 412, 415, 416, 422, 428, 429, 434, 435, 439, 443, 446, 450, 451, 454, 460, 465, 467, 471, 491, 494, 502, 510, 516, 546, 547, 553, 555, 557—560, 562, 563, 571, 589, 606, 614, 623, 625, 654, 680, 688, 692, 694, 703, 722, 735, 755, 764, 770, 788, 795, 802, 854, 866
— Makedonije — 18, 61—63, 136, 155, 180, 181, 182, 221, 224, 244, 264, 407, 500, 571, 636, 683, 711, 726, 858
— odreda za Crnu Goru i Boku — 342, 407
— Sandžaka — 97, 161, 393, 461, 843
— Slovenije — 12, 52, 54, 69, 78, 83, 84, 87, 94, 99, 105, 108, 120, 140, 142, 145, 156, 167, 171, 173, 191, 195, 197, 200, 201, 209, 216, 223, 247, 266, 278, 300, 302, 315—317, 407, 467, 557, 558, 634, 673, 676, 677, 688, 716, 725, 755, 761, 804
— -Srbije — 14, 16, 58, 63, 70, 71, 136, 138, 139, 143, 160, 204, 243, 268, 438, 469, 499, 501, 530, 545, 567, 570, 576, 597, 635, 874
— Vojvodine — 90, 198, 531, 598, 618, 628, 656, 679, 737, 746, 763, 783, 806, 825, 837, 841, 858, 879
Glažuta — 684
Gliboki potok (potok) — 73
Glina (kod Petrinje) — 79, 94, 247, 350, 404, 429, 704, 707, 709, 717, 720, 740, 764, 849
Glinsko Novo Selo — 752
Glišić Miloš — 334
Globoko (kod Krškog) — 805
Glorija Alessandro (Alessandro Gloria) — 350
Gljev (kod Sinja) — 806
Gnjilane — 17, 66
Goč — 775
Godovič (kod Idrije) — 801
Gojilo (kod Kutine) — 560
Gojšina — 713
Goldberger Oto — 386
Goli Breg — 728
Golija (pl.) — 344, 480, 483, 807
Golnik — 161

- Golub Zorislav — 229, 398, 494
 Golubič (kod Knina) — 822
 Golubinci — 705
 Golubović Radonja — 192, 290, 321
 Goljak (kod Jastrebarskog) — 828, 839
 Gomirje (kod Ogulina) — 657, 666, 746
 Goranin Pavle Ilija — 112
 Goražde* — 136, 137, 340, 341, 344, 376, 530, 619, 659, 782, 800, 817, 823, 829, 857, 872
 Gore (kod Gline) — 849, 852, 878
 Gorenjska — 316, 346, 650, 699
 Gorica — 646, 650, 680, 683, 703, 704, 707, 761, 762, 773, 778, 780, 835, 848, 875
 Goričica — 778
 Gornja Bačuga — 733
 Gornja Dubrava — 787
 Gornja Garešnica — 802
 Gornja Koprivna (kod Cazina) — 53
 Gornja Krčina (kod Bijeljine) — 826
 Gornja Tuzla — 785
 Gornje Krče (kod Pljevalja) — 256, 742
 Gornji Dragaljevac (kod Bijeljine) — 530
 Gornji Grad (kod Mozirja) — 172, 773
 Gornji Milanovac — 329/ 332, 333, 335, 336, 484
 Gornji Podi — 562
 Gornji Rahić — 780
 Gornji Rajić (kod Gradiške) — 685
 Gornji Vakuf — 110, 347, 353, 354, 656, 671, 675, 732
 Gorski kotar — 12, 52, 78, 108, 124, 314, 322, 494, 645, 653, 658, 660, 666, 668, 673, 678, 680, 686, 687, 700, 705, 739, 848, 851, 854, 867, 878
 Gorška Anatolij — 156, 397
 Gospić — 12, 101, 102* 350, 562, 564, 645, 657, 679, 680, 739, 779, 797, ~ 798, 823, 878, 879
 Gostilje (kod Titograda) — 223, 796
 Gostivar — 62
 Gotlib Hinko — 240
 Gotovuša — 769
 Grab (kod Sarajeva) — 800
 Grabovac — 704, 717
 Graberje — 704, 717
 Grac (u Austriji) • — 102
 Gračac — 101, 102, 446, 450, 645, 665, 679
 Gračanica (kod Doboja) — 674, 714
 Grad (brdo, na Mljetu) — 595
 Gradac (kod Našica) — 645, 747, 759
 Gradačac — 811, 834, 841, 850
 Gradina pl. (kod Pljevalja) — 256, 742
 Grahovo — 60, 137, 341, 376, 405, 653, 676, 679, 682, 686, 719, 754, 769, 811, 827
 Grahovo (kod Tolmina) — 869
 Grahovsko polje — 754
 Graška Gora (kod šoštanja) — 172
 Gravina (u Italiji) — 42, 134, 168, 271, 556
 Grbić Čedo — 390
 Grčanik — 772
 Grčka — 60, 61, 119, 155, 349, 355, 630, 647, 653, 676, 726, 818, 879
 Greda (kod Siska) — 836
 Gregorić Pavle — 460, 461
 Grković Radovan — 469
 Grmeč — 351, 584
 Grmuša (kod Bos. Krupe) — 836
 Grohote — 758, 759
 Grosuplje — 52, 651, 658, 659, 666, 668, 672, 681, 686, 689, 691, 692, 707, 711, 714, 732, 749, 860, 875
 Grotalje (u Italiji) — 21
 •Grubišić Martin — 421
 Grubišno Polje — 775, 799
 Gruborski Naslon (kod Drvara) — 123
 Grumo (u Italiji) — 20, 21, 23—25, 257, 488

Grupe

NOV i POJ:

- Istočna 10. korpusa — 755, 799
- južnodalmatinska odreda — 683, 747, 772, 808, 809
- Koruška odreda — 881
- odreda za isrednju Dalmaciju — 710
- Operativna 16. i 17. divizije — 633
- Primorska operativna — 137, 141, 230, 254, 307, 376, 476, 586, - 670, 709, 710, 716, 723, 737, 745,

- 754, 758, 769, 786, 787, 790, 804, 823, 844, 846, 862
 — Sjevernodalmatinska odreda — 34, 665, 737, 767, 775, 781, 812, 832
 —• Udarna bokeljskih bataljona — 141
 — Udarna divizija NOVJ — 18, 137—139, 162, 255, 256, 268, 288, 289, 304, 407, 416, 429, 438, 440, 459, 462, 464, 467, 469, 476—480, 483, 484, 491, 493, 500, 528—530, 532, 535, 538, 545, 546, 566—571, 576, 577, 582, 586, 592, 597, 598, 614, 620, 625, 629, 744, 748, 753, 786, 791, 797, 800, 803, 807, 824, 833, 850, 874
 —• Unska operativna — 57, 555, 685, 716, 822, 839, 822, 837
 — Zapadna odreda — 646, 789, 795
 — 3. odreda — 346
 — 5. odreda — 346
albanske:
 — »Skenderbeg« — 329
četničke (korpuse):
 — Cersko-majevička — 531
 — JJužnomoravska — 772
 — Nišavska — 772
 — Velikomoravska — 772
nemačke:
 — »Anaker« — 353
 — »Bader« — 343, 344
 — »Fogl« — 352, 353
 — »Westbosnien« — 345
 Gruža (predeo) — 16
 Gubavčevo Polje (kod Gračaca) — 665
 Guča — 528, 833
 Gusinje — 642
- H
- Hadson Bil (Bili Hudsson) — 14, 334
 Hadži-Vasilev Mito — 180
 Hadžidedić Rezek — 784
 Hadžimehtići — 767
 Hadžimurtezić Halil — 254
 Hajnburg' (kod Fresburga) — 327
 Han-Kola — 724, 854
 Han-Pijesak — 337, 393, 633, 735
 Han-Prolog (kod Livna) — 857
 Han-Sikirica (kod Vlasenice) — 633
 Hanter Antoni (Anthonv Hunter) — 14, 252, 254
 Hasan-Breg (kod Pisarovine) — 828
- Hebrang Andrija — 51, 283, 286, 390, 391, 460,
 Heniker John — 58
 Herceg-Novii — 309
 Hercegovac (kod Daruvara) — 563, 735
 Hercegovina — 18, 67, 141, 202, 309, 327, 328, 342—344, 346, 350, 351, 354, 355, 358, 359, 375—377, 380, 419, 459, 531, 552, 564, 616, 617, 625, 653, 656, 657, 663, 667, 672, 676, 677, 694, 697, 701, 702, 704, 709, 713, 719, 720, 747, 753, 754, 756, 758, 760, 762, 868, 769, 791, 793, 799, 800, 810, 813, 819, 821, 827, 829, 831, 841, 853, 856, 857, 868, 871, 873, 876—878
 Hercigonja Nikola — 423
 Hercigonja Petar — 20
 Hinić Stevan — 828
 Hitler Adolf — 326, 327, 349, 350
 Hočevje (kod Grosuplja) —• 668
 Hočevina (kod Pljevalja) — 808
 Holandija — 487
 Homoljačko polje — 439
 Hope Hari (Harry Hoppe) — 557
 Horstenau Glez (Glaise von Horstenau) — 340
 Horvati (kod Zagreba) — 654, 671, 712, 728, 733, 836, 854
 Hrasno (kod Ljubinja) — 94, 758
 Hrasnik (kod Čelja) — 860
 Hreljin (kod Rijeke) — 649, 658, 666, 705
 Hrnčević Josip — 362
 Hruščica (kod Firstenfelda, u Austriji) — 327
 Hrvatska — 12, 40, 51, 57, 59, 105, 108, 119, 120, 132, 192, 219, 220, 222, 278, 280, 283, 290, 300, 305, 316, 327, 328, 330, 338, 347, 348, 350, 358, 359, 392, 401, 402, 404, 422, 423, 429, 460, 506, 562, 622, 641, 647, 650, 652, 653, 656, 659, 661, 664, 667, 670, 672, 674, 676, 679, 682, 685, 687, 691, 694, 697, 699, 701, 704, 706, 709, 710, 714, 717, 719, 723, 727, 731, 734, 736, 739, 740, 745, 747, 751, 753, 756, 762, 764, 766, 768, 771, 774, 779, 782, 785, 789, 791, 796, 799, 803, 807, 810, 813, 816, 819, 822, 826, 829, 833, 838, 840, 849, 856, 859, 861, 864, 867, 871, 876
 Hrvatsko primorje — 87, 314, 645, 648, 650, 653, 700, 705, 727, 728, 772, 788

Hrvatsko zagorje — 11, 84, 171, 652, 682, 703, 722, 735, 795, 866
Hrženik (kod Jastrebarskog) — 671
Hubmajer Danilo — 306
Hum (kod Dubrovnika) — 878
Hum (t. 863, kod Plaškog) — 94, 750, 818
Humarje — 683
Humci (kod Tuzle) — 841, 850
Hutovo (kod Čapljine) — 878
Hvar (o.) — 48, 154, 285, 301, 308, 560, 613, 678, 697, 718, 769, 775, 814

I

Ibar (r.) — 136, 289, 304, 429, 438, 440, 464, 479, 480, 483, 484, 499, 535, 538, 547, 566, 567, 569—571, 577, 582, 786, 797, 800, 803, 807, 820, 824, 838, 840, 850
Ibarska dolina — 569
Idn Antoni — 475
Idrija — 650, 692, 732, 749, 778, 780, 818, 842, 848
Idaković Eda — 42
Ig (D. i G., kod Ljubljane) — 869
Igman (pl.) — 340, 347
Iker Ajra (Ira Eaker) — 94
Iličković Ceda — 514
Ilić Pavle Veljko — 139, 162, 429, 438, 440, 464, 469, 477, 479, 483, 484, 493, 499, 528, 530, 538, 546, 566—570, 576, 582, 592, 833, 850
Ilinčić (kod Ušća) — 824
Iliino — 729
Ilova Gora (M. i V., kod Grosuplja) — 668
Uovica (kod Sarajeva) — 800
Imotski — 101, 351, 352, 380, 560, 683, 704, 808
Iran — 157
Iriški venac — 841
Istra — 11, 84, 93, 99, 557, 558, 654, 671, 680, 846, 881
Italija — 19, 20, 23, 26, 34, 38, 46—48, 87, 91, 92, 93, 102, 125, 133, 134, 161, 167, 194, 236, 240, 249, 254, 256, 257, 285, 286, 292, 294, 295, 298, 309, 310, 324, 343, 349, 373, 399-401, 403, 405, 411, 412, 421, 432, 436, 481, 488, 492, 494, 495, 505, 508, 513, 554, 557, 558, 573, 653, 762
Ivan-Sedlo — 351—353, 664
Ivanec (kod Varaždina) — 866
Ivanić-Grad — 563, 693

Ivanov Blagoje Košta — 18, 221, 267, 630
Ivanov Načo — 588
Ivanović Doka — 31, 436
Ivanović Marinko — 783
Ivanović Miladin — 262
Ivanovski Stoilko Planinski — 63, 365
Ivanščica (pl.) — 171
Ivanjica — 304, 336, 440, 480, 483, 484, 499, 566, 570, 582, 586, 663, 744, 791, 792, 797, 800, 803, 807, 817, 820, 824, 833, 840, 850, 863
Ivanjska — 698, 835, 854
Ivanjski Bok — 688
Izgori (kod Gacka) — 619

J

Jablan — 795
Jablanac (kod Senja) — 102
Jablanica (kod Konjica) — 351—354
Jablanica (predeo) — 17, 65, 136, 204, 244, 438, 477, 499, 501, 596, 690, 702, 772, 786
Jabučna (kod Bijelog Polja) — 862
Jabuka (kod Trnova) — 478, 677, 729, 829, 830
Jabuke (kod Vilusa) — 873
Jabukovik (kod Vlasotinaca) — 18
Jadar (r.) — 332
Jadovnik (pl.) — 532, 549
Jadran — vidi Jadransko more
Jadransko more — 48, 83, 99, 136, 137, 424, 842
Jahorina (pl.) — 31, 33, 68, 94, 340, 782, 783
Jajce — 18, 51, 157, 259, 260, 282, 293, 347, 357, 403, 418, 472, 473, 489, 503, 560, 648, 717, 738, 796, 797, 800, 807, 817, 819, 831, 833, 834, 857, 871, 877
Jakaša Dalibor Maljčik — 59
Jakić Velimir — 97, 161
Jakišnica (na Pagu) — 738
Jakljane — 768
Jakovljević Stevan — 167
Jakšić Mato — 258, 374, 398, 46«, 548
Jakšić Pavle — 546
Jame — 737
Jamen — 783
Jamena (kod Srem. Mitrovice) — 860
Jančiković Tomo — 54, 55

- Janda Josip — 423
 Janić Vlado — 390
 Janković Milorad — 262
 Janja (kod Bijeljine) — 480, 665, 748, 780, 830
 Jasenak (kod Ogulina) — 649, 658
 Jasnica-Lug (kod Dubrovnika) — 878
 Jasenovac (kod Novske) — 345
 Jastrebarsko — 558, 649, 662, 671, 828
 Javor (k. 812) — 483
 Javor (kod Kladnja) — 634
 Javorica — 754
 Javornik (pl.) — 533, 699
 Javornik (G. i D., kod Knina) — 873
 Jegejska Makedonija — 61
 Jelica (pl.) — 830, 834, 854
 Jeločnik Hubert — 44
 Jelova gora (kod Užica) — 70
 Jerković Mate — 245, 546
 Jesenice — 699, 703, 775, 875
 Jezdovec (aerodrom) — 222, 564
 Jezerane (kod Brinja) — 658, 848
 Jezero (kod Jajca) — 796, 877
 Johovac (kod Doboja) — 852
 Joksimović Savo — 81
 Josifovski Kuzman Pitu — 61, 180, 224, 263, 264, 587
 Josipdol (kod Ogulina) — 108, 654, 746
 Josipović Srboljub — 71, 535
 Jošavka (kod Banje Luke) — 260
 Jovanović Arso — 74, 212, 438, 457, 516, 517, 536, 573, 574, 579, 581, 583—585
 Jovanović Blažo — 80
 Jovanović Dragi — 160, 328
 Jovanović Radivoje Bradonja — 143
 Jovanović Zaga — 392
 Jovića Most (kod Posušja) — 562
 Jovičević Milo — 161
 Juluzović Avdo — 710
 Juričić Jerko — 22
 Jurinčić Niko — 273
 Jurišić Milan — 714
 Jurjević Ante Baja — 91, 132
 Jurklošter (kod Celja) — 172, 742
 Južna Morava (r.) — 136, 477, 569, 587, 844
- K
- Kačanj (kod Meke Grude) — 138
 Kadijević Veljko — 285
 Kačer (pl.) — 798
 Kadinjača (brdo, kod Užica) — 879
 Kairo — 14, 20, 21, 46, 54, 55, 99, 108, 126, 153, 157, 374, 389, 399', 402, 403, 426, 431, 433, 444, 445
 Kajfeš Josip — 248
 Kajtel Vilhelm (Wilhelm Keitel) — 342, 349
 ICalinovik — 31, 68, 85, 136, 137, 178, 217, 341, 344—346, 354, 376, 478, 530, 550, 619, 659, 675, 677, 694, 702, 713, 800, 817, 819, 823, 830, 841, 857
 Kalna (kod Crne Trave) — 18, 839
 Kalnik (pl.) — 59, 171, 179, 682, 685, 722, 735, 828
 Kaluševići (kod Ivanjice) — 800
 Kambreško — 683, 684, 701, 709
 Kamenica (kod Valjeva) — 335, 687, 714
 Kamensko (kod Nikšića) — 670
 Kamešnica — 737, 759, 806
 Kamnik — 688, 696, 749, 761, 790, 831
 Kanački Svetislav — 71
 Kanada — 403
 Kanal — 683, 792
 Kanfanar (kod Pazina) — 681
 Kaona (kod Guče) — 483, 817, 824, 833
 Kap Džefri (Geffrey Cup) — 168
 Kapela (pl.) — 873
 Kapljuh (kod Bos. Petrovca) — 124
 Karadžoa (predeo, u Grčkoj) — 61, 648
 Karađorđević Aleksandar — 382
 Karađorđević Pavle — 325, 326
 Karađorđević Petar — 309, 358, 504, 527
 Karaičić Nedeljko — 71, 243
 Karan (brdo, kod Bos. Novog) — 655
 Karan (kod Užica) — 334
 Karaorman (pl., kod Ohrida) — 181
 Karaula (kod Han-Pijeska) — 633
 Karbeva Maca Đurđa — 364
 Karbonari (kod Barija, u Italiji) — 134
 Karbuni (na Korčuli) — 616
 Kardelj Edvard Bevc — 12, 13, 49, 51, 52, 54, 99, 108, 129, 130, 192, 219, 220, 279, 290, 297, 298, 300, 315—317, 328, 382, 460, 470, 475, 486, 489, 503
 Karlovac — 102, 108, 350, 558, 562, 654, 666, 671, 686, 692, 698, 701

- 712, 740, 788, 795, 805, 836, 845, 854, 868, 878
- Karovinjo (kod Brindizija, u Italiji) — 38, 249, 373, 573
- Kasalica Ceda — 24
- Katići (kod Ivanjice) — 840
- Kavadarci — 62, 180—182, 630, 757
- Kavalero Ugo (Ugo Cavallero) — 342, 343* 349
- Kaznovica (k. 249, kod Danilovgrada) — 804, III
- Keić (kod Ogulina) — 797, 805, 828
- Kenedi Edvard — 551
- Kerović Radivoje Leko — 721
- Kerković Savo — 20, 38
- Keserović Dragutin — 772, 777
- Kesići (kod Bos. Grahova) — 102, 682
- Kičevo — 62
- Kidrič Boris Petar — 49, 99, 321, 473, 504
- Kifino Selo — 713
- Kihalac — 752
- Kijevac (kod Pirota) — 874
- Kirovski Miloš Poljski — 365
- Kisel Georg — 335
- Kistanje (kod Šibenika) — 102, 560, 648, 665, 668, 674, 737, 768
- Kladanj — 634, 872, 876, 877
- Kladjek — 696
- Klarić Ante — 306
- Klašnica — 743
- Klekovača (pl.) — 124, 295
- Klobuk (kod Trebinja) — 713, 857
- Kloštar-Ivanić — 724
- Kluz Franjo — 45
- Ključ — 124, 226
- Knešpolje — 698
- Knezovljani — 717
- Knežević Rado — 161
- Knin — 102, 198, 350, 380, 381, 446, 450, 560, 564, <347, 648, 665, 668, 674, 676, 679, 682, 685, 701, 712, 772, 813, 816, 819, 822, 826, 829, 850, 860, 865, 866, 871, 873, 877
- Kobarid — 684
- Kocbek Eduard — 290
- Kočani — 18, 62, 365, 729
- Kočevje — 52, 78, 651, 658, 664, 666, 672, 681, 686, 689, 691, 725, 732, 737, 749, 790, 809, 875
- Kočevski rog — 12, 167, 298, 470, 481, 489
- Koći (kod Bioča) — 128
- Kokarji — 749
- Kokin Brod — 863, 874
- Kolašin — 11, 15, 17, 32, 60, 67, 69, 81, 97, 103, 135, 136, 141, 144, 156, 161, 178, 196, 197, 202, 204, 221, 223, 238, 241, 243, 252, 254, 255, 267, 289, 309, 341, 343, 355, 357, 416, 419, 420, 432, 459, 461, 476, 549, 586, 830
- Kolb Martin — 143
- Kolin Mira — 143
- Koliševski Lazar — 587
- Kolovrat (pl.) — 701, 709
- Kolundžić Anton — 111
- Koljenšić Milisav — 304

Komande

savezničkih snaga:

- britanskog kraljevskog vazduhoplovstva za Srednji istok — 20
- u Bariju — 100
- • Vrhovna za Srednji istok — 14, 20, 48, 99, 157, 194, 218, 228, 257
- Vrhovna za Sredozemlje — 48, 58, 134, 572

četničke:

- operativnih jedinica istočne Bosne i Hercegovine — 340
- Vrhovna — 14, 772

Komandosi (brit.)

- • mornarički br. 43 — 425
- br. 1 — 425
- Komar (kod Travnika) — 110
- Komarani — 785, 793
- Komarevo (kod Siska) — 694, 868
- Komarica Slavko — 299
- Komen — 694, 711
- Komitet narodnog oslobođenja Jugoslavije u inostranstvu — 412
- Komiža (na o. Vis-u) — 126, 784
- Komunistička partija Orne Gore i Boke — 230
- Komunistička partija Hrvatske — 43, 91, 134, 135, 189, 194, 253, 256, 257, 284, 286, 287, 296, 301, 322, 389, 408, 420, 422, 424
- Komunistička partija Italije za severnu Italiju — 84
- Komunistička partija Jugoslavije — 17, 19, 24, 40, 42, 44, 49, 51, 53, 71, 108, 114—116, 120, 121, 128, 135, 143, 160, 175, 176, 219, 243, 244,

- 256, 262, 264, 265, 296, 304, 326—328, 334, 346, 361, 412, 460, 461, 552
- Komunistička partija Makedonije — 61, 180, 183, 224, 263, 264, 363, 364, 635
- Komunistička partija Slovenije — 297, 300
- Komunistička partija Srbije — 94, 139, 143, 162, 268, 438, 440, 469, 477—479, 493, 499, 528, 530, 534, 535, 538, 567, 570, 576, 850
- Konavli (predeo) — 137, 375, 476
- Konska — 726
- Konjic — 347, 351—353, 359, 375, 378, 380, 702, 857
- Konjice — 172
- Konjiška gora — 172
- Konjsko — 760
- Konjuvce (G. i D., kod Leskovca) — 840
- Kopaonik (pl.) — 528, 567, 577, 772, 786, 847
- Kopice — 718
- Kopilje (kod Titograda) — 223
- Koprivna (kod Mežica) — 832
- Koprivnica — 73, 562, 654, 674, 679, 682, 703, 722, 727, 746, 763, 764, 828
- Koprivnička Reka — 735
- Korać Dušan — 277
- Koraj (kod Brčkog) — 530, 717, 748, 751, 830
- Korčula (o.) — 126, 284, 285, 301, 560, 613, 615, 616, 621, 736, 764, 818, 862, 867, 868
- Kordun — 11, 124, 314, 337, 338, 343, 348, 350, 351, 494, 649, 654, 657, 700, 701, 719, 724, 735, 740, 746, 758, 779, 788, 795, 797, 805, 814, 828, 845, 868
- Korenica (sada Titova Korenica) — 33, 439, 465
- Koritnik (kod Čačka) — 479, 813
- Korito — 683
- Kornjejev Nikolaj — 156—159
- Korpusi**
- MOVJ:*
- 1. proleterski — 134, 160, 436, 573, 579, 816, 822, 860, 871
- 2-gi — 7, 8, 14, 15, 17, 18, 27, • 32, 35, 60, 67—69, 80—82, 94, 96, 97, 103, 111, 124, 135—137, 140—142, 144, 151, 155, 160, 161, 177, 178, 191, 195, 197, 199—202', 204, 209, 221, 223, 227, 230, 237', 238, 241—243, 252, 254—256, 261, 288, 302, 305, 307, 309, 361, 375—378, 384, 394, 402, 407, 416, 419, 420, 430, 432, 436, 438, 444^h, 459, 461, 467, 476, 491, 493, 513, 530, 532, 533, 547, 549, 550, 568, 571, 572, 578, 586, 614, 616, 619, 625, 642, 704, 723, 729, 843, 872
- 3-ći — 7, 8, 11, 15, 31, 33, 60, 68, 82, 84, 85, 94—96, 103, 111, 112, 136—139, 142, 152, 185, 192, 195, 197, 199—201, 207, 209, 215, 217, 223, 242, 291, 302, 305, 307, 348, 361, 385, 402, 407, 416, 419, 436, 438, 444, 462, 463, 466, 467, 478, 480, 491, 493, 529—531, 533, 534, 547, 552, 571, 572, 576, 578, 594, 597, 598, 606, 608—610, 612, 614, 618—620, 625—629, 632, 633, 682, 721, 735, 748, 763, 766, 782, 783, 811, 829, 834, 841, 850, 871, 872, 876
- 4-ti — 50, 73, 179, 208, 348, 384, 450, 510, 546, 547, 553, 555, 682, 700, 701, 724, 738, 767, 779, 795, 805, 816, 822, 823, 828, 836, 847, 849, 852, 854
- 5-ti — 27, 53, 56, 57, 88, 142, 145, 150, 163, 164, 187, 202, 226, 227, 245, 246, 247, 259, 260, 262, 266, 269, 274, 299, 384, 386, 387, 401, 409, 413—415, 418, 436, 437, 491, 516, 553, 555, 571, 573—575, 578, 579—581, 583—585, 591, 626, 742, 743, 767, 776, 794, 810, 816, 822, 831, 834, 847, 848, 870
- 6-ti — 37, 50, 72—74, 86, 87, 90, 127, 142, 151, 198, 223, 245, 247, 248, 380, 390, 467, 494, 546, 553, 645, 646, 651, 688, 738, 755, 766, 767, 771, 772, 775, 784, 789, 798, 799, 808, 813, 815, 820, 851
- 7-mi — 52, 258, 560, 651, 658, 696, 715, 725, 732, 744, 749, 761, 842, 860, 869, 875, 880, 881
- 8-mi — 27, 50, 74, 83, 91, 131, 132, 142, 191, 192, 271, 277, 285, 299, 379, 380, 392, 401—403, 405, 406, 408, 417, 420, 421, 424, 436, 437, 446, 553, 579, 621, 647, 668, 816, 822, 852, 866

- 9-ti — 384, 711, 741, 773, 778, 780, 809, 818, 835, 839, 841, 842, 848, 869, 875
 - 10-ti — 50, 73, 207, 443, 502, 553, 682, 728, 735, 738, 746, 755, 759, 767, 769, 787, 795, 812, 852, 878
 - 11-ti — 384, 546, 657, 797, 846, 881
 - 12-ti — 37
- bugarski:*
- 1, okupacioni — 483
- četnički:*
- Bosanskokrajiški — 794
 - Cersko-majevički — 844¹
 - Drinski — 256, 748
 - Ibarski — 479
 - Javorski — 483, 824
 - Majevički — 819
 - Nevesinjski — 853, 857, 873
 - Ozrenski — 872
 - Požeški — 483, 840
 - Rasinski — 772, 777, 778, 847
 - Ravnogorski — 817
 - Romanijski — 872
 - Srednjobosanski — 863
 - Toplički — 772, 778, 847
 - Trebinjski — 702, 754, 853
 - Vardarski — 204, 729, 730, 734
 - Zlatiborski — 256, 479, 632, 840, 863, 874
 - 1. bosanskokrajiški — 101, 446
 - 1. ravnogorski — 483, 824
 - 2. mileševski — 483, 863, 874
 - 2. ravnogorski — 483, 817, 824, 863, 874
- dompbranski:*
- 2-gi — 339
 - 3-ći — 339
- italijanski:*
- 5-ti — 346, 350
 - 11. armijski — 346
 - 23-ći — 346
- nemački:*
- Ruski zaštitni — 429
 - 5. SS brdski — 830
 - 8. vazduhoplovni — 325
 - 15. armijski — 379, 381, 560, 563
 - 18-ti — 558
 - 21. brdski armijski — 625
 - 69. za specijalnu upotrebu — 379, 557
- dobrovoljački:*
- Srpski — 256, 429, 483, 528, 529, 582, 833
 - Koruška — 327, 741, 832, 855, 880
 - Kosančić — 787
 - Kosanović Sava — 399, 431
 - Kosinjak (brdo kod Petrinje) — 849
 - Kosjerić (kod Užica) — 333, 335, 620
 - Kosmaj (pl.) — 803
 - Kosmet — 569
 - Kosoi (kod Bioča) — 128
 - Kosorić Pero — 462
 - Kosovica (kod Ivanjice) — 570
 - Kosovo (predeo) — 17, 65, 119, 136, 155, 419, 499, 582, 642
 - Kosovska Mitrovica — 17, 477, 528, 566, 567, 570
 - Kostadinović Milorad — 71
 - Kostajnica — 34, 198, 510, 555, 564, 688, 721, 735, 779, 788, 795, 809, 814, 816, 822, 828, 868, 870
 - Kostanjevica — 673
 - Kostov Trajčo Grigorov — 588, 630
 - Košana (kod Divače) — 801, 875, 876
 - Koševi (kod Kruševca) — 852
 - Kotaraš Dušan — 436
 - Kotlovi (kod Raške) — 429
 - Kotor-Varoš — 348, 863, 865
 - Kotunjo (u Italiji) — 21, 23
 - Kovači (kod Bileće) — 138
 - Kovačević Vjera — 230
 - Kovačević Vlado — 392
 - Kovijanić Dimitrije — 573
 - Kozara (pl.) — 337, 338, 343, 345, 347, 348, 386, 698, 717, 719, 720
 - Kozarac (kod Prijedora) — 697, 700, 803, 827, 835, 848
 - Kozica — 683
 - Kozila (kod Bos. Petrovca) — 584
 - Kozjak (pl.) — 61, 182, 224, 244, 363, 630, 696, 729
 - Kožuf (pl.) — 61, 726
 - Kragujevac — 479
 - Krajger Boris — 49, 315
 - Kraljeva gora (sada Partizanska gora, kod Han-Pijeska) — 633
 - Kraljevac — 728
 - Kraljevci (kod Rume) — 825, 858
 - Kraljevo — 334—336, 477, 484, 528, 566, 567, 570, 824, 833,

- Kraljevica — 700, 705
 Kranj — 293, 325, 699, 734, 761
 Kranjska — 327
 Kramarići (kod Karlovca) — 821, 828
 Krapina — 795
 Kras (predeo) — 675
 Krčevo — 795
 Kratovo — 62, 365, 665, 729, 760, 838, 845, 858, 880
 Kraus Herbert — 89, 125, 133, 226, 262, 270, 295, 387, 400, 401, 403, 404, 406, 506
 Kravarsko (kod Velike Gorice) — 810, 813, 821
 Krbavsko polje — 508
 Krce Pavao — 421
 Kremna (kod Užića) — 334, 393, 597, 612, 632, 879
 Kreševo — 110, 347, 659
 Krišpolje — 729
 Kriva Feja — 500, 844
 Kriva Palanka — 62, 363, 364, 645, 665, 690, 729, 734, 845, 858, 880
 Kriva reka (r.) — 61, 729
 Krivaja (r.) — 339
 Krivi Put — 693, 728, 729, 848
 Krivodol (kod Trilja) — 806
 Križ — 745
 Križevci — 558, 564, 662, 674, 703, 735, 746, 763, 764, 774
 Križišće — 705, 707
 Krna (pl., kod Tolmina) — 701, 709
 Krnes (t. 1611, kod Mozirja) — 172
 Krnjević Juraj — 54, 55
 Kropš, Ivka (Ivka Rutić) — 423
 Krstac (predeo, kod Nikšića) — 847
 Krstić Slobodan Uča — 71
 Krstulović Vicko — 91, 132, 189, 253, 257, 286, 288, 296, 301, 420, 421
 Krš — 684
 Krška Vas — 875
 Kruge — 742, 794
 Krupanj — 329, 330, 332, 336, 620
 Krupice (kod Pljevalja) — 843
 Krupić Husein — 217, 462
 Kruščica (kod Avtovca) — 112
 Kruščić Stanojka — 112
 Kruševac — 479, 570, 852
 Kruševo — 62
 Kržanja (kod Lijeve Rijeke) — 128
 Kržišnik Anton — 382, 471
 Kuč Milan — 127, 128
 Kučević (kod Gračaca) — 665
 Kući (predeo) — 128, 653, 838, 844, 846
 Kuharenko Semjon — 392
 Kujava — 758
 Kukavica (pl.) — 244, 499, 500, 501
 Kukljice — 693
 Kukoč Ivo Jordan — 132, 301, 421
 Kula (kod Konjica) — 376
 Kula (kod Slav. Požege) — 86, 645, 646, 667
 Kulen-Vakuf — 574, 860, 871, 877
 Kulizino (kod Sjenice) — 429
 Kulovec Fran — 324
 Kumanovo — 71, 62, 204, 224, 243, 244, 263, 264, 363, 364, 645, 665, 667, 682, 690, 726, 729, 730, 734, 760, 798, 839, 844, 845, 879, 880
 Kunce Valter (Walter Kuntze) — 342
 Kupa (r.) — 686, 732, 809
 Kuper Kent — 551
 Kupres — 110, 345, 353, 655, 656, 667
 Kupusoi (kod Bioča) — 128
 Kurilovac (kod Velike Gorice) — 652
 Kuršumlija — 772
 Kusonje (kod Zvornika) — 612, 733
 Kušići (kod Ivanjice) — 566, 582
 Kutina — 563, 745
 Kutjevo (kod Slav. Požege) — 646
 Kuzmanić Petar — 20
 Kuzmić Ivan — 421
 Kvajn Džordž — 181
 Kvarner — 99

L

- Labucka (kod Tuzle) — 819
 Lačarak (kod Sremske Mitrovice) — 668, 705, 706, 763, 783
 Lah (kod Mozirja) — 172
 Lah Milan — 262
 Lajbnić (u štajerskoj) — 327
 Lajkovac — 329
 Lakić Marko — 112, 113, 618
 Lakovnice (kod Novog Mesta) — 809, 841
 Lakša Vladimir — 343
 Lampredi Guido — 84
 Lapac (D. i G.) — 110, 450, 656, 676, 679, 716, 742, 794, 813, 868
 Lapovo — 566
 Lasinja (kod Vreinmosta) — 740, 845

- Lastovo (o.) — 615, 764, 861
 Lastva (kod Trebinja) — 713, 719, 754, 811
 Lašić Đordije — 343
 Laško (kod Celja) — 805
 Latinović Gojko — 436
 Lavov (u Poljskoj) — 167
 Lavrič Bežidar — 248
 Lazarević Božo — 468, 548
 Lazarević Svetomir — 534
 Laze — 761, 791
 Lebane — 772
 Leće (Lecce, u Italiji) — 26
 Ledići (kod Sarajeva) — 804
 Ledine (kod Idrije) — 839
- Legije**
- ustaške:*
 — Crna — 343, 344
 Lekenik (kod Siska) — 836
 Lekić Danilo — 529, 531, 552, 594, 612, 620
 Leković Veliša — 81
 Lekovina (kod šahovića) — 830
 Leman Herbert — 431
 Lenjingrad — 558
 Leone Frančesko — 84
 Ler Aleksander (Alesander Lohr) — 349
 Leskošek Franc Luka — 49, 297, 300, 315
 Leskovac — 65, 243, 244, 483, 772
 Leskovica (potok) — 584
 Leskovica (kod Ušća) — 824
 Lešće (kod Karlovca) — 705, 798, 878
 Levi Moni — 462, 463
 Levičnik Karei — 168
 Libija (u Africi) — 46, 426, 573
 Lički Osik — 705, 716
 Lig — 684, 701
 Liješta (kod Bioča) — 128
 Lijeva Rijeka — 549, 586, 849, 853
 Lijevče — 698
 Lika — 11, 23, 102, 122, 124, 207, 305, 314, 337, 348, 350, 351, 409, 488, 494, 508, 645, 653, 654, 661, 665, 680, 687, 691, 698, 700, 701, 705, 710, 739, 746, 768, 779, 797, 802, 805, 809, 811, 820, 848, 850, 868, 873
 Lim (r.) — 31, 33, 138, 140, 255, 256, 288, 337, 394, 532, 535, 568, 642, 742, 744, 756, 830
 Lindek (kod Celja) — 172
 Lipač (kod Gračaca) — 665
 Lipik — 561, 563, 755, 784
 Lipovac — 737
 Lipovci (kod Sl. Broda) — 799
 Lipovljani (kod Banove Jaruge) — 563
 Lisac — 705
 lisičići (kod Konjica) — 664, 702, 808
 Lisina (pl.) — 797
 Litars Rudolf (Rudolf Liiters) — 350
 Litija (kod Ljubljane) — 659, 688, 792, 809, 875
 Livno — 259, 260, 299, 347, 351, 353, 380, 424, 560, 667, 718, 834, 857, 866
 Log (kod Tolmina) — 709
 Logatec — 773, 790, 792
 Lohovo (kod Bihaća) — 94
 Lokovec (kod Čepovana) — 650
 Lokve (kod Čepovana) — 658, 669
 Lokve (kod Delnica) — 814
 Lomnica (kod Zagreba) — 810
 London — 54, 55, 251, 327, 397
 Londžica (kod Našica) — 645
 Longo Luidi — 84
 Lopare — 785, 830
 Lopičić Stevo — 409
 Lozić Miodrag — 231
 Loznica — 329, 332, 336, 620
 Luče (kod Solčave) — 172
 Lučine — 764
 Ludbreg (kod Koprivnice) — 73, 674, 679, 685, 828
 Ludranski Vrh (kod Mežica) — 172
 Luka — 728
 Lukić Pero — 42
 Lušci-Palanka (kod Sanskog Mosta) — 584
 Luščani — 704, 717
 Lušičić Franjo — 579
 Lupoglav (kod Zagreba) — 812
- Lj**
- Lješnice (kod Berana) — 128
 Ljhov Georgije — 300
 L'jig — 329
 Ljotić Dimitrije — 824, 833
 Ljubičić Nikola — 143
 Ljubija — 720, 723, 736, 743
 Ljubinje — 663, 702, 758, 894
 Ljubiš (kod Čajetine) — 632, 874
 Ljubljana — 52, 78, 233, 343, 346, 360, 651, 659, 664, 666, 676, 691, 696, 699, 714, 725, 731, 732, 737,

749, 761, 773, 778, 781, 790, 792,
801, 804, 809, 831, 842, 845, 851, 855,
860, 869, 875, 880
Ljubošina (kod Ogulina) — 666
Ljubovija — 480, 612, 620, 629, 763,
766, 782, 785, 789
Ljubunčić (kod Livna) — 834
Ljubuški — 560, 562, 704, 808
Ljuće (kod Pljevalja) — 825
Ljujić Voja — 552
Ljumović Boža — 81
Ljuta (r.) — 857

M

Macute (kod Virovitice) — 828
Maček Vladimir Vlatko — 54 55, 324
—327, 475
Mačva — 329, 332, 689
Mađarska — 34, 93, 127, 302, 303, 381,
466, 498, 559, 652, 748, 765, 766,
775, 798, 819
Magaljdo (kod Jajca) — 797, 819
Maglić (pl.) — 344
Magovac Božidar — 298, 316, 322
Majdan — 794
Majevica (pl.) — 444, 463, 466, 578,
633, 751, 782, 834, 850, 854, 859
Majstorovina (kod Bijelog Polja)
— 838
Majur (kod Sunje) — 816
Makarska — 379, 560
Makarsko primorje — 284, 285
Makedonija — 14, 61, 64, 82, 119,
155, 182, 221, 264, 293, 294, 318,
328, 348, 357, 358, 363, 366, 430,
471, 558, 596, 641, 645, 647, 648,
664, 665, 667, 682, 725—727, 734,
736, 753, 754, 756, 760, 768, 770,
779, 781, 816, 817, 829, 832, 838,
839, 844, 856, 857, 876, 879, 880
Makelarski Nikola — 183
Makiedo Sergije — 48, 166, 184, 194,
205, 228, 229, 310
Makljen (pl.) — 353
Maksimović Milić — 112, 113
Mala gora (kod Celja) — 172, 741
Mala gora (kod Celja) — 172, 741
Mala Kladuša — 53
Male Sesvete — 763
Maleševići — 717
Mali Drvenik (o.) — 657
Mali Obijaj (t. 1009, kod Bos. Gra-
hova) — 102
Malovan (D. i G., kod Kupresa) —
139, 345
Malović (kod Karlovca) — 797
Malta (o.) — 19, 21—23, 25, 26
Malje (u Italiji) — 21
Maljen (pl.) — 499, 612, 620
Manastir Morača (kod Kolašina) —
532, 549, 550, 572, 586, 617
Manastir Studenica — 582
Mandalina — 738
Mandžić Pašaga Murat — 95 112,
552, 618
Maneva Violeta Virineja — 636
Manfredonija (u Italiji) — 288, 622,
Manojlovac (kod Drniša) — 668
Manojlović Miloš — 143
Manola Srećko — 205, 526, 548, 624
Manjača (planina) — 671, 700, 767
Maribor — 172, 678, 696, 702, 704,
707, 716, 773, 801
Marija Bistrica — 718
Marina (kod Splita) — 735
Marinkovići (kod Ušća) — 838, 850
Mariovo (predeo) — 62
Marković Milorad — 481
Marković Momčilo Moma — 16, 70,
71, 160, 438, 545, 570, 576, 597
Marković Predrag Alimpije — 143
Martin-brdo (kod Prijedora) — 803,
827
Martin Brod (kod Kulen-Vakufa) —
102, 110, 187, 214, 682, 808, 860, 871
Martinci — 705, 706/763, 783
Martinović Milan — 54, 55
Martinović Nikola — 285
Martinović Ratko — 329, 330
Marušić Drago — 471
Maslovare (kod Kotor-Varoša) —
260
Masola Umberto Kvinto — 279
Mataruge (kod Kraljeva) — 484
Matejko Evgen Pemec — 675, 676
Mateševo (kod Kolašina) — 549,
586, 849
Mazin (kod Gračaca) — 12, 102, 186,
246, 247, 409
Medak — 94
Medenica Đuro — 112
Medeno gumno (kod Mojkovca) —
865
Medeno Polje (kod Bos. Petrovca)
— 124, 573, 574
Medun (D. i G., kod Titograda) —
128, 804
Medvednik (pl.) — 499, 592

- Medvida (kod Benkovca) — 737
 Medvode — 734
 Međeđe (kod Kolašina) — 847
 Meglen (predeo u Makedoniji) — 180, 264, 636
 Mejtlend Henri Vilson (Henry Matland Wilson) — 496
 Međeđak (kod Srba) — 826
 Meka Grtida (D. i G., kod Gackog) — 138
 Meklin Ficroj (Fitzroy Maclean) — 87, 99, 125, 157—159, 232, 233, 249, 254, 258, 368, 373, 388, 397, 398, 492, 496, 593
 Mekote (kod Vlasenice) — 394
 Meksiko-Siti — 241
 Mengeš (kod Ljubljane) — 831
 Menina (pl.) — 172, 696
 Mergli Stevan Bača — 788
 Mesići — 729
 Mesihovina — 563
 Mešterović Đura — 26, 125, 245, 292, 402, 404, 411, 505, 628
 Metković — 356, 378, 759, 808
 Metlika — 836
 Metohija — 11, 17, 33, 119, 155, 419
 Mežice (kod Slovenjeg Gradeca) — 832
 Mićunović Veljko — 81
 Mihailović Draža — 14, 55, 174, 252, 309, 330—336, 338, 339, 341—343, 350, 351, 353—360, 366, 367, 394, 397, 399, 464, 504, 528, 529, 653, 663, 664, 670, 679, 688, 691, 709, 729, 730, 735, 737, 742, 744, 753, 756, 757, 760, 767, 772, 786, 800, 803, 808, 811, 812, 817, 821, 823, 827, 831, 833, 834, 847, 854, 857, 865, 872—874
 Mihić Ljubica — 417
 Mijatović Ljuba — 534
 Mijović Arsenije Arso — 112, 618
 Mikić Ljubo — 436
 Mile (kod Jajca) — 797
 Meletkovo (kod Đevđelije) — 183, 683, 757
 Milevski Stile Steva — 224
 Milići (kod Ušća) — 850
 Milinklada — 157
 Milna (na Hvaru) — 154, 697
 Milojević Miloje — 20, 47, 131, 166, 168, 218, 257, 271, 272, 426, 468, 548, 556
 Milojković Mirko — 143
 Milosavljević Ljubinko — 71, 160
 Milosavljević Milosav — 160, 469
 Milutinović Ivan — 127, 129, 329, 398, 399, 460, 494
 Milutinović Vukalica — 81
 Milianić Niko — 241
 Miljanovci (kod Tuzle) — 840
 Miljković Huška — 56, 662, 739
 Minčev Nikola Jane — 363
 Minderović Čeda — 112
 Mionica (kod Valjeva) — 336
 Mirašević Đorđo — 103
 Miravci (kod Đevđelije) — 183, 683, 757
 Mirković Nikola — 189
 Mirna Peć — 875
- Misije vojne:*
- Anglo-američka pri Glavnom štabu NOV i PO Makedonije — 181
 - Anglo-američka pri Glavnom štabu NOV i PO Slovenije — 84, 108
 - Anglo-američka pri Glavnom štabu NOV i PO Srbije — 138
 - Britanska pri Vrhovnoj komandi Draže Mihailovića — 14
 - Britanska pri Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske — 98
 - Britanska pri štabu 2. korpusa — 14, 252
 - Saveznička pri štabu 6. korpusa — 87
 - Saveznička pri štabu 10. korpusa — 73
 - Saveznička pri Vrhovnom štabu — 58, 87, 126, 157, 158, 213, 233, 235, 402, 496, 583
 - Sanitetska NOVJ pri savezničkim sanitetskim ustanovama u Italiji — 19, 292, 295, 400, 411, 488
 - Sovjetska pri Glavnom štabu NOV i PO Slovenije — 316
 - Sovjetska pri Vrhovnom štabu NOV i POJ — 156, 159, 162, 402
 - Vojna NOVJ pri savezničkoj Vrhovnoj komandi za Srednji istok — 20, 47, 131, 135, 165, 166, 194, 218, 228, 285, 362
 - Vojna NOVJ pri Savezničkoj komandi za Sredozemlje — 257, 272, 374, 468, 505, 548, 554, 556, 624
 - Vojna NOVJ u SSSR-u — 245, 250, 383, 384, 433, 505, 628

- Mislinja (M. i V., kod Vitanja) — 172
 Mišić Aleksandar — 331, 332
 Mišić Živojin — 331
 Miškovića (pl.) — 851
 Mitić Milorad — 333, 335
 Mitrović Mitra — 117
 Mitrović Stefan — 112, 113, 618, 619
 Mladen Ivan — 687
 Mladenovac — 484
 Mladinovi Niko — 406
 Mlado Nagoričane (kod Kumano-
 va) — 364
 Mlanče (kod Ušća) — 429, 483
 Mliništa (kod Mrkonjić-Grada) —
 353, 580
 Mljet (o.) — 447, 560, 595, 615, 621,
 861, 867, 874
 Mljetski kanal — 194
 Modriča — 95, 811, 834
 Modrino Selo (kod Benkovca) —
 768
 Modruš (kod Ogulina) — 646
 Modunjo (u Italiji) — 21, 23
 Mojkovac — 586, 830, 838, 840, 843,
 846, 849, 853, 862, 864, 865
 Molat (o.) — 764'
 Mokra Gora — (kod Užica) — 484,
 757
 Mokro Polje — 737
 Mokrena — 736
 Momče (D. i G., kod Bioča) — 128
 Monfalkone (Tržič) — 675
 Monopoli (u Italiji) — 135, 287, 523,
 524
 Morača Milutin — 85, 103, 162, 255,
 268, 288, 438, 479, 480, 483, 545—
 547, 566—570, 582, 592, 597, 620,
 629, 632, 677, 824, 850
 Morava (r.) — 464, 499, 501, 798,
 839, 844
 Moravče — 790
 Mordžin Ivan Crni — 132, 194
 Morović — 668, 737, 860, 879
 Morsko (kod Kanala) — 683
 Moskva — 18, 157, 232, 251, 642,
 670, 672, 674, 676, 679, 682, 685,
 687, 689, 691
 Moslavačka gora — 787
 Moslavina — 33, 693, 745, 769, 787,
 791, 802, 812, 851
 Mosor (pl.) — 718
 Mostar — 101, 126, 202, 351, 353, 356,
 375, 376, 378, 380, 664, 702, 713,
 799, 808
 Motajica (pl.) — 37, 72, 863
 Motnik — 688, 696, 790
 Mozirje — 749
 Mozirske planine — 172
 Mraclin — 680, 703, 770
 Mratovo (kod Knina) — 668
 Mrežičko (kod Kavadaraca) — 180,
 181
 Mrežnica (r.) — 805, 828
 Mrkonjić-Grad — 259, 260, 347, 351,
 357, 418, 481, 560, 655, 796, 797,
 799, 803, 807, 810, 813, 819, 831,
 833, 834, 837, 857, 859, 863, 865,
 871, 877
 Mrkopalj (kod Delnica) — 52, 814
 Mrzla Vodica (kod Delnica) — 666,
 851
 Mučanj (pl.) — 571
 Mučnica (k. 1810) — 865
 Murino (kod Andrijevice) — 830
 Murter (o.) — 814
 Musolini Bemto — 327, 329, 350
 Mušioke Košta — 479
 Muškovci (kod Obrovca) — 864

N

- Naceva Mara — 61, 62, 224, 587
 Nacionalni komitet oslobođenja Ju-
 goslavije — 53, 57, 64, 96, 105,
 109, 121, 129, 130, 133, 134, 174,
 185, 188, 192, 195, 196, 199, 200,
 219, 220, 229, 231, 240, 241, 257,
 258, 279, 280, 282, 283, 287, 288,
 290, 296—298, 310, 314, 316—318,
 321, 358, 361, 366, 373, 382, 396—
 398, 408, 410—412, 421, 423, 424, 431,
 433, 444, 445, 448, 449, 453, 468,
 470—472, 474, 485, 487—489, 492,
 494, 495, 497, 498, 523, 526, 527,
 537, 548, 551, 554—556, 593, 614,
 622, 624, 627, 628
 Nad Košta — 103, 136, 137, 462, 528,
 530
 Najt Donald — 20
 Nakićenović Vlado — 262
 Narta (kod Bjelovara) — 802
 Našice — 561, 645, 646, 712, 808, 861
 Našička Breznica — 712
 Naumovski Kreme Stojan — 264
 Nazor Vladimir — 422
 Nebljusi — 742, 850

- Nedelkovski Pančo — 62, III
 Nedeljковић Душан — 282
 Nedeljковић Раја — 160, 469
 Nedić Milan — 325, 327, 331, 333, 335, 339, 359, 782, 786, 789, 833
 Negbina (kod Čajetine) — 14
 Negobuda (kod Žabljaka) — 157, 223, 237, 238, 549
 Negotino '(kod Kavadaraca) — 62, 183
 Nekopi (kod Goražda) — 829, 830
 Neldehen Ferdinand (Ferdinand Noldechen) — 558
 Nemačka — 158, 323, 324, 327, 342, 343, 349, 657, 712, 781
 Nerav — 757
 Neretljanski kanal — 738, 747
 Neretva (r.) — 347, 350—354, 375, 478, 533, 550, 727, 772, 829
 Nerežišće — 706
 Nesalce (kod Vranja) — 798, 870
 Nešković Blagoje Mihailo — 15, 16, 70, 71, 139, 160, 162, 438, 469, 477, 478, 483, 493, 528, 530, 534, 535, 538, 567, 570, 576, 690, 833, 850
 Nevesinje — 343, 354, 355, 376, 394, 530, 694, 817, 830, 877
 Nezavisna Država Hrvatska — 343, 346, 349, 561
 Nikezić Radomir — 128
 Nikodin (kod Prilepa) — 181
 Nikolić Aco — 161
 Nikolić Nikola — 26, 468, 488, 492, 495, 555
 Nikolić Zivojin — 500, 588
 Nikoliš Gojko — 179, 208, 239, 247, 249, 292, 293, 313, 411, 492, 505, 509, 515, 516, 599, 602
 Nikšić — 81, 137, 141, 341, 343, 344, 432, 459, 476, 586, 670, 676, 716, 745, 754, 786, 787, 790, 804, 844, 846, 847, 849, 862
 Niš — 483, 667
 Noćajevići (kod Kladnja) — 634
 Nojžidersko jezero — 327
 Noti (u Grčkoj) — 180
 Notranjska — 346, 666
 Nova Gradiška — 564, 815, 852
 Nova Kapela-Batrina — 564, 687, 789, 815, 851
 Nova Kasaba (kod Vlasenice) — 804
 Nova Pazova — 858, 879
 Nova Sela (kod Metkovića) — 700
 Nova Stifta (kod Kamnika) — 172, 734
 Nova Varoš — 338, 341, 393, 493, 528, 863
 Novak Franc Luka — 247
 Novi (kod Senja) — 102, 450, 645, 648, 650, 656, 662, 677, 728, 746
 Novi Marof — 674, 866
 Novi Pazar — 582
 Novi Sad — 466, 783
 Novi Seher — 718
 Novi Vrbas — 763, 783
 Novo Mesto — 651, 658, 659, 666, 668, 673, 681/684, 686, 689, 696, 699, 711, 715, 725, 732, 734, 749, 754, 787, 809, 811, 841, 851, 874, 875
 Novo Selo (kod Kumanova) — 204, 263
 Novo Selo (kod Zvornika) — 620
 Novo Selo Garešničko — 802
 Novosel Vanda — 392
 Novoselec-Križ — 563
 Novska — 90, 563, 564, 784, 789, 851, 854
 Nufkov Jevgenij — 300
- Nj**
- Njivice (kod Avtovca) — 138
 Njujork — 399
- O**
- Obalj — 713, 857
 Obijaj (Veliki i Mali) — 682
 Obradović Nikola — 94
 Obrenovac — 71, 329, 665
 Obrovac — 737, 864
 Obrovo — 787
 Odra (kod Siska) — 805, 836
- Odredi**
- NOP:*
 — Banijski — 752, 811, 816
 — Banjalučki — 72, 273, 863
 — Belokranjski — 651, 686, 732
 — »Bijeli Pavle« — 342
 — Bilogorski — 661, 662, 752
 — Bjelopoljski — 793
 — Brački — 706, 718, 733
 — Briško-beneški — 762, 792
 — Crnogorski — 337
 — Crnogorsko-sandžački — 340
 — Crnotravski — 798, 879
 — Cačanski — 329, 341
 — Daruvarski — 86, 758, 775, 784, 789

- Diljski — 692, 702, 784, 799, 851
- Dinarski — 710, 806, 857
- Dolenjski — 651, 689, 691, 715, 754, 809, 875
- Drvarskopetrovački — 103, 574, 700, 742, 776, 794, 816
- Durmitorski — 340, 754
- Duvanjski — 299
- Glamočki — 580
- Gorenjski — 699, 703, 875
- Grahovski — 299
- Hercegovački — 345, 346
- Idrijsko-tolminski — 646, 792, 835, 876
- Imotski — 683, 747, 808
- Istarski — 651, 660, 696, 726, 749, 773, 793, 809, 845, 869, 881
- Istočnokoruški — 677, 678, 741, 832, 851
- Jahorinski — 786
- Južnodalmatinski — 747
- Južnohercegovački — 375, 376, 617, 657, 702, 713, 720, 750, 794, 801, 821, 831, 878
- Južnoprиморski — 675, 676, 694, 709, 711, 753, 773, 780, 793, 801, 809, 876, 881
- Kalinovički — 338, 339
- Kalnički — 828
- Kamniško-zasavski — 659, 792, 793, 804, 805, 851
- Karlovački — 795
- Kanski — 642
- Konjički — 202
- Korčulanski — 284
- Rordunaški — 56, 788, 795, 814
- Kosmajski — 803
- Kosovski — 17, 364, 798, 817, 818, 839, 845, 858, 870, 879, 880
- Kozarski — 677, 700, 714, 719, 827, 870
- Kozjanski — 805
- Kragujevački — 329
- Kumanovski — 363, 665, 682, 845, 879, 880
- Lički — 657, 680
- Livanjski — 299
- Lovčenski — 141, 716, 723, 786, 790, 823
- Mačvanski — 329, 689, 690, 785, 826, 834
- Majevički — 748, 811, 834, 841
- Makarski — 683, 747, 808
- Malesijski — 17
- »Mii'o Popara« — 697
- Mljetski — 727
- Moslavački — 745
- Mosorski — 284, 708, 806
- Mostarski — 375
- Motajički — 72, 863
- Neretvanski — 284, 683, 700, 747, 759, 808
- Nikšićki — 342, 716, 723, 754
- Notranjski — 651, 696, 699, 715, 725, 749, 761, 778, 787, 790, 792, 801, 831, 845
- Ohridsko-prespanski — 726, 729, 730
- Orjenski — 665
- Osječki — 86, 702, 712, 745, 752
- Pirotski — 874
- Plaščanski — 752, 795
- Pljevski (preimenovan u Mrkonjički) — 273
- Podgrmečki — 656, 662, 677, 721, 776, 827, 836, 847, 854
- Podrinski — 331
- Posavsko-trebavski —• 329, 331, 552, 646, 683, 685, 755, 811, 834, 851
- Požeški — 86, 334, 784, 852
- Prnjavorski — 72, 863
- Prominski — 812
- Ramski — 664, 702, 808
- Rasinski — 852
- Ribnički — 767
- Romanijski — 338, 339, 679, 689, 697, 771, 786, 800, 844
- Sanski — 671, 698, 700, 714, 763, 776
- Sjevernodalmatinski — 648, 668, 671, 672, 674
- Sjevernohercegovački — 377, 714, 719
- Skopsko-kumanovski — 363
- Srebrenički — 804
- Strumičko-đevdelijski (Plačko-vički) — 18, 221, 267, 364, 630
- Šumadijski — 803
- Tešanjско-teslički — 72, 863
- Travnički — 730
- Turopoljsko-posavski — 654, 671, 680, 687, 712, 810, 813, 821, 827, 845, 854
- Tuzlanski — 834, 841
- Udarni — 273
- Uzički — 329, 334, 338, 341, 534
- Valjevski — 329—331
- Visočko-fojnički — 659
- Vranjski — 63

- Vukovski — 139*
 - Zadarski — 658, 775
 - Zagorski — 674
 - Zagrebački — 866
 - Zaječarsko-timočki —• 777, 778
 - Zapodnokoruški — 677, 741, 881
 - Zetski — 786, 844
 - Zmijarijski — 273
 - »Zvijezda« — 339
 - Žumberačko-pokupski — 828
 - 1. diverzantski Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske — 685, 692
 - 1. krajiški — 347
 - 1. NOP 13. divizije — 700
 - 1. primorsko-goranski — 739, 848
 - 1. sremski — 656, 660, 703, 705, 747, 783, 825, 841, 858
 - 1. šumadijski — 334, 335
 - 1. »Učka« — 881
 - 2. južnomoravski — 63, 363, 364, 500, 645, 682, 683, 730, 798
 - 2. krajiški — 345, 347
 - 2. pulski — 881
 - 2. sremski — 668, 703, 705, 737, 747, 748, 783, 785, 841, 858
 - 2. šumadijski — 341
 - 3. bačko-baranjski — 763, 825, 858
- bugarski (saveznički):*
- Trnski — 18, 630, 879
- ..četnički:*
- Cerski — 331
 - Rogatički — 340
 - Trebavski — 811
 - Zetski — 660
 - Odrljin Jakov — 287, 288
- Ofanzive neprijateljske:*
- 6-ta — 16
 - Ogražden (pl.) — 61
 - Ogulin — 52, 102, 108, 350, 558, 564, 646, 649, 654, 657, 658, 666, 678, 686, 701, 724, 746, 748, 797, 823, 850, 878
 - Ohrid — 62, 636
 - Okljaj (kod Knina) — 668
 - Okešinec — 693
 - Okučani — 563, 755
 - Olešće — 696
 - Olib (o.) — 647
 - Olovo — 339, 340
 - Omačević (kod Kladnja) — 634
 - Omarska — 698, 714, 742, 803, 827, 835, 836, 848
 - Omiš — 34, 45, 562, 563, 808
 - Opaljenik (kod Ivanjice) — 800
 - Opatija — 342, 343
- Operacije protiv NOVJ:*
- »Emil« — 102
 - »Vajs« (Weiss) — 349
- Orah (kod Kumanova) — 364
 - Orahovo (predeo, kod Bioča) — 128, 783
 - Orce — vidi Radosavljević Dobri-voje
 - Oreščanin Bogdan — 245, 547
 - Oreška čuka (kod Bogomile) — 736
 - Oreov Dol (kod Velesa) — 736
 - Orja Luka — 758
 - Orma (u Grčkoj) — 818
 - Orolik (kod Vinkovaca) — 825
 - Oruglica (D. i G., kod Lešana) — 244
 - Osijek — 466, 745
 - Osječenica (kod Grahova) — 827, 857
 - Oskoruša (kod Priboja) — 255
 - Osogovske planine — 18, 61, 588
 - Osonica (kod Ivanjice) — 483, 817, 820
 - Osredak (kod Cazina) — 56, 662
 - Osredci (kod Drvara) — 871, 877
 - Ostatija (kod Ušća) — 824
 - Ostojić Obrad — 143
 - Ostojić Zaharije — 352, 531
 - Ostojići (kod Sarajeva) — 804
 - Ostrna — 746, 769
 - Oštrog (manastir) — 342, 660
 - Ostrovičke Lišane —• 446
 - Ostrožac (kod Bihaća) — 53, 450, 685, 703, 816, 822, 854
 - Ostrožac (kod Konjica) — 347, 353, 664, 759, 808
 - Oštarije (kod Ogulina) — 564, 701, 879
 - Otočac — 12, 94, 102, 108, 293, 562, 654, 698, 705, 710, 722, 797, 798, 805, 810, 820, 823, 839, 873

- Otok (kod Sinja) — 806
 Otoka (kod Bos. Krupe) — 53, 759, 820, 827, 836
 Oton — 744
 Otrić (kod Gračaca) — 102, 446, 450, 665, 682
 Ovče polje — 136, 499
 Ozalj — 836
 Ozren (pl., kod Doboja) — 143
 Ozren (pl., kod Sarajeva) — 340
- P
- Pag (o.) — 700, 716, 738
 Pajak (pl.) — 61, 648
 Pak Kit (Keith Park) — 388
 Paka (kod Velenja) — 172
 Pakleniica (kod Novske) — 646
 Pakrac — 563, 645, 646, 707, 784
 Pakračka Poljana — 563
 Pale (kod Sarajeva) — 137
 Palisad (kod Užica) — 484, 874
 Pančevo — 466
 Papić Boro — 417
 Papo Isidor — 403, 506
 Paprača (kod Vlasenice) — 612, 633
 Parčić — 737
 Pariz — 70
 Parmač Stanko — 277
 Paški Kozjak — 172
 Pašman (o.) — 681
 Pavelić Ante — 327, 349, 360, 563
 Pavičić Mile — 245, 250
 Pavić Jovo — 164, 227, 274, 575, 581
 Pavlović Dragan — 328
 Pavlović Milutin — 392
 Pčelić — 733
 Pčinja (r.) — 730
 Pecka (kod Krupnja) — 336, 620
 Pecka (kod Mrkonjić-Grada) — 803
 Peć — 17, 355
 Pećanac Košta — 331, 359
 Pećigrad — 722
 Pećište (Pravoslavno i Muslimansko), — 782
 Pehčevo — 62
 Pejčev Ivan — 18
 Pekić Pavle — 262
 Pekljani (kod Kočana) — 729
 Pelev Brijeg (kod Titograda) — 846
 Pelješac (poluotok) — 126, 284, 613, 814
 Penezić Slobodan — 469
 Pepeljuga Peco Stojče — 365
- jPeren (kod Kumanova) — 729
 ^Perišić Radojica — 663
 Perjasica (kod Karlovca) — 828
 Perkovoi — 692, 789
 Perović Bogdan — 112, 113, 618
 Perović Marko — 392
 Perović Puniša — 81
 Perović -Tomaš — 112
 Perućica Novak — 137
 Perušić (kod Gospića) — 654, 657, 661, 705, 710, 746, 797, 798
 Pervan — 671, 688
 Pešev Panče — 587
 Peškopeja (u Albaniji) — 65
 Pešonci (t. 916, kod Bos. Grahova) — 102, 682
 Petković Grgo — 421
 Petričević Olga — 112, 576
 Petrinja — 510, 555, 563, 564, 694, 698, 704, 707, 717, 752, 764, 779, 814, 816, 819, 849, 852, 868, 878
 Petrohajcev Nikolaj — 156, 300
 Petrova gora — 338, 343, 738
 Petrovac (na Mlavi) — 484
 Petrovaradin — 783
 Petrović Mato — 81
 Petrovina (kod Jastrebarskog) — 654
 Pezelj Stanko — 288
 Pijade Moša — 12, 49, 108, 167, 192, 279, 280, 283, 290, 298, 317, 318, 322, 382, 470, 471, 473, 475, 481, 482, 485, 487, 489, 490, 503, 504
 Pijava Gorica — 715, 860, 869, 875
 Piket — 710
 Piki Edvard — 44
 Pilića (G. i D., kod Janje) — 826, 854
 Pilštanj — 171, 672
 Piperi (predeo) — 804, 838, 865
 Pire France — 233, 234, 249, 368, 372, 374, 388, 389, 425-427
 Pirkovci (kod Lopara) — 819
 Pirogov Nikolaj — 599
 Pirot — 243, 244, 588, 874, 880
 Pirovac (kod Šibenika) — 802
 Pisarovina — 733, 740
 Piskavica — 698, 750, 835
 Piškoveci — 702
 Pitsburg (u SAD) — 190
 Piva (predeo) — 33, 619
 Pivnica — 733
 Pivska planina — 344, 619
 Pjanić Ibrahim — 674
 Plana — 792
 Plačkovica (pl.) — 18, 61, 587, 726

- Planina (sada Planina pri Sevnici) — 171, 681, 684, 790
 Plaše (kod Rijeke) — 700
 Plaški — 94, 108, 649, 654, 724, 728, 735, 740, 746, 752, 758, 779, 798, 868
 Plav — 17, 642, 830
 Plavno (kod Knina) — 743, 819
 Pleso (aerodrom, kod V. Gorice) — 222
 Pleternica — 564, 645, 646, 687
 Pliberk (u Austriji) — 677
 Plina — 772
 Plitvička jezera — 357, 392, 465
 Plitvički Ljeskovac — 465
 Ploče (kod Metkovića) — 808
 Ploče (rt, na Olibu) — 647
 Pločnik (kod Prokuplja) — 331
 Plovdiv (u Bugarskoj) — 630
 Pobijeni kamen (kod Krive Palanke) — 18
 Pljevlja — 60, 255, 256, 289, 337, 343, 357, 393, 493, 514, 586, 625, 670, 680, 751, 755, 769, 774, 785, 787, 821, 825, 830, 834, 843, 862
 Pocerina — 332
 Pod Planik (kod Meke Grude) — 138
 Podgorač — 702
 Podgorica (sada: Titograd) — 81, 128, 141, 230, 237, 289, 329, 343, 459, 476, 549, 572, 653, 723, 790, 804, 823, 830, 834, 838, 840, 843, 844, 856
 Podgrede — 718
 Podlog — 684
 Podi (kod Herceg-Novogj) — 309
 Podravina — 674, 722, 808
 Podravska Slatina — 559, 561, 733, 808, 820, 828
 Podrogatac (kod Pljevalja) — 825
 Podrute (kod Varaždina) — 878
 Podum — 698
 Pogačarević Sima — 63
 Poganac (M. i V., kod Ludbrega) — 828
 Pobjorje (pl.) — 171, 172, 707, 716, 749, 793
 Pokuplje (predeo) — 12, 555, 626, 810, 820, 827, 836, 868
 Polimci — 733
 Poljanac Branko — 542, 544
 Poljanska dolina (kod škofje Loke) — 839
 Poljčane (kod Rogateca) — 801
 Poljice (kod Trebinja) — 878
 Ponikve (kod Cajniča) — 500
 Ponikve (kod Užica) — 71
 Ponova Vas — 869
 Popina (M. i V., kod Gračaca) — 101
 Popivoda Krsto — 458
 Popovača (k. 909, kod Bos. Grahova) — 102, 682, 852
 Popović Bogdan — 246
 Popović Koča — 160, 259
 Popović Krsto — 176
 Popović Ljubica — 127, 128
 Popović Marko — 246
 Popović Milentije — 256—258, 288, 310, 397, 398, 408, 445, 497, 498, 523, 527, 548, 551, 614, 624, 62«
 Popović Novica — 500, 635
 Popović Svetozar — 70, 71
 Popović Vlada — 41, 328
 Popović Vojin — 201, 277, 552
 Popovo polje — 719, 750, 769
 Poreč (kod Slav. Požege) — 86, 645, 646, 667
 Poreče (predeo) — 61, 65, 180, 224
 Posavina (predeo) — 33, 329, 466, 552, 578, 683, 811, 834, 841, 859
 Postojna — 557, 696, 699, 726, 761, 773, 778, 790, 792,, 831, 845, 851, 875, 876
 Posušje — 562
 Potoci (kod Drvara) — 123, 584
 Potočani — 675
 Potočnik Franc — 216
 Požarevac — 189, 484
 Požega (kod Užica) — 329, 332—335, 484, 528, 582, 592, 597, 598, 612, 632, 874
 Prag (u Cehoslovačkoj) — 70
 Prapratna (zaliv, na Korčuli) — 616
 Prača — 679, 872
 Pragersko (kod Maribora) — 678
 Prečec — 746, 769, 791
 Predmeja (kod Ajdovščine) — 650
 Preger Andrija — 423
 Prekaja (kod Drvara) — 123, 259, 481
 Prenj (pl.) — 353, 354
 Presečno — 684
 Preseka (na pl. Osogovu) — 729
 Preserje — 778
 Presjenica (kod Trnova) — 340
 Prespa (predeo) — 62, 364
 Prespansko jezero — 181
 Preševo — 17, 645
 Previla (kod Goražda) — 478, 829, 830
 Pribilovci (kod Čapljine) — 831
 Priboj — 256, 459, 476, 742, 751, 756, 757, 808

Prigradica (zaliv, na Korčuli) — 616
 Prijedor — 101, 337, 347, 555, 655, 656, 677, 699, 714, 717, 719, 720, 721, 723, 732, 736, 742, 743, 750, 774, 776, 803, 808, 827, 828, 835, 847, 848, 852, 854, 869, 870,
 Prijepolje — 60, 71, 256, 341, 356, 393, 476, 493, 586, 625, 747, 755, 769, 774, 785, 787, 793, 843
 Prilep — 62, 181, 182, 183, 225, 264, 364, 682, 736, 757
 Prilepsko polje — 181
 Priluka — 718
 Primišlje — 724
 Primorac Rudolf — 161
 Pristog (kod Benkovca) — 802
 Pristina — 17
 Prizren — 17
 Prkos (kod Koprivnice) — 73, 674
 Prnjavor — 348
 Prnjavor (kod Tuzle) — 840
 Pribištup (kod Kratova) — 817, 818, 857
 Prokike — 739
 Prokuplje — 331, 483, 740, 772, 777, 778
 Prolog (kod Livna) — 806
 Prolog (pl.) — 866
 Promina (pl.) — 647, 648, 650, 655, 668
 Propljenica (kod Ivanjice) — 817
 Prošara (pl.) — 345
 Prozor — 110, 139, 178, 347, 351—353
 Prozor (kod Otočca) — 797
 Prozorska kotlina — 352
 Pruska — 349
 Pržišta (k. 1185) — 865
 Ptič (kod Lijeve Rijeke) — 846
 Pučišće — 733
 Pudlah (kod Ravaminda, u Koruškoj) — 327

Pukovi

bugarski:

— 15. artiljerijski — 61, 754
 — 25. pešadijski — 839
 — 45. pešadijski — 754
 — 48. pešadijski — 648
 — 50. pešadijski — 874
 — 52. pešadijski — 781
 — 53. pešadijski — 781
 — 54. pešadijski — 648
 — 56. pešadijski — 61, 648, 754

— 58. pešadijski — 839
 — 61. pešadijski — 792, 833
 — 63-ći — 484
 — 64. pešadijski — 813
 — 69-ti — 484, 791
 — 70-ti — 484, 791, 813, 833, 838
 — 72. pešadijski — 813
 — 123. pešadijski — 777

domobranski:

— 7. lovački — 353
 — 9-ti — 355
 — 14-ti — 355, 702
 — 15-ti — 355

italijanski:

— 5. alpski artiljerijski — 337
 — 7. alpski pešadijski — 337
 — 11. alpski pešadijski — 337
 — »Alesandrija« — 338

nemački:

— 1. »Brandenburg« — 381, 560, 802
 — 1. lovački rezervni — 393, 558, 653, 797, 805, 828, 868, 878
 — 2. »Brandenburg« — 60, 560
 — 3. »Brandenburg« — 60, 256, 393, 742, 757, 793, 823, 830
 — 3. kubanski 1. kozačke konjičke divizije — 687
 — 3. policijski — 483
 — 4. »Brandenburg« — 483, 560, 670, 748, 863, 874, 879
 — 4. kubanski — 728
 — 7. artiljerijski 1. kozačke konjičke divizije — 381
 — 7. SS artiljerijski 7. SS divizije »Princ Eugen« — 559
 — 10. policijski — 701, 709, 773, 778, 839
 — 13. brdski lovački 7. SS divizije »Princ Eugen« — 418, 559, 560, 653, 796, 797, 800, 803, 857
 — 14-ti 7. SS divizije »Princ Eugen« — 533, 559, 633, 655, 663, 758, 804, 817, 830, 857, 871, 872, 876, 877
 — 14. SS policijski — 172, 699, 734, 809
 — 18. brdski lovački »Trek« — 558
 — 18. landesšicen — 171, 172, 672, 684, 707
 — 19. policijski — 707

- 27. brdski lovački 13. SS div. »Handžar« — 748, 785
 - 28-mi 13. SS divizije »Handžar« — 633, 748
 - 46. pešadijski 187. rezervne divizije — 559
 - 79. artiljerijski 1. brdske lovačke divizije — 34
 - 85-ti 5. brdske divizije — 558
 - 92. motorizovani — 102, 380, 393, 665
 - 95. artiljerijski brdski 5. brdske divizije — 558
 - 96. artiljerijski 187. rezervne divizije — 559
 - 98. brdski lovački 1. brdske lovačke divizije — 34
 - 98. pešadijski 240. pešadijske divizije — 379, 380
 - 99. brdski lovački 1. brdske lovačke divizije — 34
 - 100-ti 5. brdske divizije — 558
 - 112. artiljerijski 118. rezervne divizije — 557
 - 125. pešadijski — 332
 - 136-ti 118. rezervne divizije — 557
 - 137-mi 118. rezervne divizije — 557
 - 138-mi 188. rezervne divizije — 557, 708
 - 139. brdski lovački — 172, 707, 732, 773, 778, 839
 - 178-mi 118. lovačke divizije — 379
 - 184. landesšicen — 558
 - 193. artiljerijski 264. pešadijske divizije — 379
 - 268. artiljerijski — 379
 - 278. artiljerijski 278. pešadijske divizije — 551
 - 334-ti 181. pešadijske divizije — 653
 - 363-ći 181. pešadijske divizije — 289, 823, 838
 - 367. artiljerijski 367. pešadijske divizije — 559
 - 369. artiljerijski 369. pešadijske divizije »Vražje« — 380, 750, 793
 - 369. pešadijski 369. pešadijske divizije »Vražje« — 380
 - 370-ti 369. pešadijske divizije »Vražje« — 380
 - 384-ti 373. legionarske divizije »Tigar« — 739, 826
 - 392. artiljerijski 392. pešadijske divizije »Plave« — 381, 716
 - 521. za vezu — 345
 - 647. pešadijski 187. rezervne divizije — 559
 - 668. artiljerijski 118. lovačke divizije — 284, 379, 380, 424, 560
 - 737-mi 717. posadne divizije — 344
 - 738-mi 118. lovačke divizije — 285, 301, 308, 352, 379, 380, 560, 775
 - 750-ti 118. lovačke divizije — 284, 353, 379, 380, 560, 595, 613, 621, 660, 861, 862, 868
 - 845-ti 392. pešadijske divizije »Plave« — 381, 716
 - 846-ti 392. pešadijske divizije »Plave« — 381, 646, 687, 716, 729, 740, 746, 779, 805, 820, 848, 851, 878
 - 847-mi 392. pešadijske divizije »Plave« — 381, 646, 698, 716, 728, 729, 772, 851
 - 891. grenadirski 264. pešadijske divizije — 34, 379, 658, 737, 767
 - 892. nešadijski 264. pešadijske divizije — 379
 - 893. grenadirski 264. pešadijske divizije — 34, 379
 - 901. motorizovani — 393
 - 974. pešadijski 367. pešadijske divizije — 559
 - 975. pešadijski 367. pešadijske divizije — 559
 - 976. pešadijski 367. pešadijske divizije — 559
 - 992-gi 278. pešadijske divizije — 557
 - 993-ći 278. pešadijske divizije — 557
 - 994-ti 278. pešadijske divizije — 557
- srpski dobrovoljački:*
- 1. Srpskog dobrovoljačkog korpusa — 483
 - 2. Srpskog dobrovoljačkog korpusa — 483, 800
 - 3. Srpskog dobrovoljačkog korpusa — 483

- 4. Srpskog dobrovoljačkog korpusa — 483, 582, 824
- 5. Srpskog dobrovoljačkog korpusa — 256, 742, 748, 757

ustaško-domobranski (pukovnije):

- 1. gorska — 561, 563, 771
- 1. novačka — 564
- 1. Paveličevog tjelesnog zdru-ga — 674, 722, 868, 878
- 2. novačka — 564
- 2. pješačka — 564
- 3. pješačka — 564
- 4. gorska — 765
- 4. lovačka — 765
- 4. oružnička — 533, 783, 841
- 5. gorska — 563
- 6. lovačka — 765
- 8. gorska — 561, 563, 645
- 11. pješačka — 713
- 12. pješačka — 564
- 14. pješačka — 380, 564
- 15. pješačka — 380, 564, 661
- Zagrebačka — 645
- Pula — 557, 651, 680
- Pupijat (na Korčuli) — 613
- Purić Božidar — 54, 55, 231, 232, 397
- Pusto Polje (kod Raške) — 429
- Putinoi (kod Rume) — 705, 747, 825, 858

R

- Rab — 700, 772
- Račić Dragoslav — 331, 341
- Račna — 691
- Raći (kod Bioča) — 128
- Radelongi Marko — 762
- Radgona — 327
- Radeljevo (kod Koprivnice) —• 828
- Radić Rade — 727
- Radinovići (kod- Knina) — 822
- Radmirje — 773
- Radnja (kod Demir-Kapije) — 181, 636
- Radočelo (pl.) — 813
- Radojčić Sava Feđa — 143
- Radomlje (kod Kamnika) — 831
- Radosavljević Dobrivoje Orce — 62, 66, 180, 181, 183, 224, 225, 265, 267, 363, 366, 635, 637
- Radovan (t. 1134, kod Posušja) — 562

- Radovče polje — 223, 237, 238
- Radović Dragutin — 230
- Radović Miloš — 262, 410
- Radović Petar — 133, 154, 193
- Radović Ratko — 161, 393
- Radovište — 62
- Radovljica — 875
- Radučić — 737
- Radulović Borivoje — 353
- Radulović Milorad Mišo — 112 113 618
- Radulović Mitar — 718
- Radulović Slobodan — 171, 173
- Radusinović Mitar — 181
- Raduša (pl.) — 353
- Raičević Peja — 304
- Rajh — vidi Nemačka
- Rajnovšće (kod Novog Mesta) — 809
- Rakek — 696, 699, 715, 725, 749, 754, 761, 773, 778, 781, 790, 792, 831, 842, 845, 851, 875
- Rakitnica (kod Sarajeva) — 478, 493, 533, 841, 857
- Rakitno (kod Posušja) — 655
- Rakitovac (kod Buzeta) — 671
- Rama (kod Prozora) — 347, 351
- Ramljani — 705, 797, 798, 820, 873
- Ranković Aleksandar Marko — 51, 74, 80, 139, 145, 146, 177, 282, 329, 458, 460, 524, 537, 618
- Raos Ante — 132
- Rasina (predeo, kod Kruševca) — 204, 499, 567, 778
- Rasinja (kod Koprivnice) — 73
- Rastenburg (u Pruskoj) — 349, 350
- Rastovo (kod Travnika) — 110
- Raška — 429, 484, 570, 786, 791, 833, 838
- Raškovo Gumno (kod Lijeve Rijeke) — 846
- Raštanj (kod Krškog) — 171, 684
- Raštegorac Ante — 424
- Rataje (kod Vranja) — 781, 798
- Rateče — 734
- Ratkovići — 710
- Ravaminđ (u Koruškoj) — 327
- Ravanci (D. i G., kod Rudog) — 255
- Ravna gora — 330, 333, 336, 612
- Ravne —• 683
- Ravnice (kod Bos. Novog) — 677, 870
- Ravno (kod Gacka) — 619, 750
- Razdrto — 753
- Renčelj Kazimir — 154, 193

- Rečica (kod Karlovca) — 805
 Renovica (kod Gorazda) — 111, 680, 682
 Repak Salko — 423
 Resen — 62, 636
 Reštanj (rudnik, kod Brestanice) — 741
 Rezener Ervin (Ervvin Rosener) — 346
 Režija — 792
 Ribar Ivan — 12, 108, 192, 283, 290, 298, 317, 328, 358, 382, 471, 482, 489
 Ribar Ivo Lola — 20, 329, 362
 Ribentrop Joakim (Joachim von Ribbentrop) — 342, 349
 Ribnica (kod Kočevja) — 52, 737, 778, 809, 845, 875
 Ribnik — 413
 Ribnjak (kod Ludbrega) — 828
 Rihenberg (sada Branik) — 694
 Rijdka — 99, 102, 557, 654, 660, 696, 716, 869
 Rijeka Crnojevića — 823, 824
 Rikalo (kod Trebinja) — 793
 Rim — 342, 346, 349
 Rimske Toplice — 172, 742, 805
 Ringel Julius — 558
 Rintelen Eno (Enno Rintelen) — 342
 Ripač (ikod Bihaća) — 591, 671, 700, 742
 Risan — 60, 137, 653
 Ristovac (kod Vranja) — 781, 798, 870, 880
 Ritavac — 729 -
 Roata Mario (Mario Roatta) — 343, 349
 Roboti Mario (Mario Robotti) — 346
 Ročeviči (kod Kraljeva) — 824
 Rodić Mile — 41, 784
 Rogatec — 171
 Rogatica — 85, 291, 337, 340, 341, 344, 531, 619, 633, 665, 670, 679, 682, 687, 689, 691, 697, 763, 771, 782, 786, 830, 844, 853, 872
 Rolović Vlado — 112, 217, 576
 Romanija (pl.) — 337, 339, 341, 344, 531, 533, 844, 857,
 Ronki (u Italiji) — 699
 Roško Polje — 563
 Rovine (kod Ivanjice) — 570
 Rovišće — 735, 764
 Rovinj — 93
 Rovte (kod Logateca) — 801
 Rozman Franc Stane — 315
 Rožaj — 793
 Roždanik — 685
 Rubene — 736
 Ruče — 687
 Ruđa (V. i M., kod Sinja) — 806
 Rudanka (kod Doboja) — 852
 Rudela (kod Knina) — 648, 668
 Rudice — 776
 Rudine (kod Cajetine) — 874
 Rudine (u Pivi) — 33, 670, 709
 Rudno (kod -Ušća) — 484, 493, 566, 582, 824, 833, 850
 Rudo — 162, 255, 338, 459, 476, 493, 528, 529, 742, 751, 756, 786
 Rukavina Ante — 245
 Rukavina Ivan — 547
 Ruma — 112, 783, 825, 837, 858
 Rumunija — 498
 Rupljanska reka — 798
 Ruplje (kod Leskovca) — 500
 Rupnik Lev — 360, 651, 749
 Rus Josip — 283, 472
 Rusce (kod Kumanova) — 839
 Ruse (u Bugarskoj) — 627
 Rusev Svilen — 588
 Rutić Joža — 423
 Ruzvelt Franklin — 158
 Ržehak Alfred — 226
 Ržište — 786, 847

S

- Sajković (kod Livna) — 299
 Sajs-Inkvart — 323
 Sana (r.) — 655
 Sandžak — 11, 15, 33, 71, 81, 97, 119, 140, 141, 155, 161, 281, 298, 336—338, 343, 350, 351, 355, 393, 394, 396, 419, 459, 461, 469, 473, 474, 476, 514, 530—532, 545, 547, 568, 586, 653, 660, 661, 663, 670, 672, 679, 755, 756, 762, 769, 771, 774, 785, 793, 808, 825, 830, 834, 838, 843, 846, 849, 853, 860, 862, 864, 865, 872
 Sanski Most — 584, 671, 699, 723, 733
 Santa Katerina di Nardo (u Italiji) — 21
 Santa Maria di Nardo (u Italiji) — 21
 Sanjina Mira — 423
 Sapci — 745
 Saračica — 763

- Sarajevo — 54, 60, 111, 137, 217, 337, 339, 340, 344, 347, 350—353, 356, 380, 394, 530, 533, 664, 702, 713, 729, 733, 747, 800, 804, 808, 817, 819, 823, 830, 841
- Sarajevsko polje — 137, 340, 343
- Saranča — 683
- Sardelić Mirko — 48, 165, 253, 272, 287, 526, 554
- Sara (r.) — 33, 37, 171, 247, 351, 629, 737, 748, 783, 792, 834, 860, 881
- Savanić — 683
- Savez komunističke omladine Jugoslavije (SKOJ) — 12, 24, 40—43, 71, 115, 120—123, 128, 174, 177, 305, 365, 392, 534
- Savez Sovjetskih Socijalističkih Republika — 8, 64, 121, 142, 152, 157—159, 245, 250, 266, 311, 314, 323, 325, 328, 360, 383, 384, 403, 416, 433, 444, 507, 508, 524, 628, 667, 669, 73-1
- Savić Pavle — 246
- Savićević Doko — 436
- Savinja (r.) — 171, 172
- Savinjska dolina — 696, 725, 734, 831, 869
- Savovo (kod Ušća) — 483, 817
- Sedlari — 769
- Sedlarjevo (kod Pilštanja) — 171
- Sejac (kod Kumanova) — 204, 263
- Sektor:*
- 1. pomorsko-obalski — 216
 - 2. pomorsko-obalski — 647, 700, 716, 743, 764, 772
 - 3. pomorsko-obalski — 678, 681, 738, 814
 - 4. pomorsko-obalski — 284, 697, 718, 764, 784
 - 6. pomorsko-obalski — 144
 - Kninski — 84
 - Unski operativni — 703
- Sekulić Nina Bunko — 132
- Sela (kod Novog Mesta) — 809
- Selbi Džon (John Selby) — 425, 428
- Selić Vladimir — 230
- Seljaci (kod Kumanova) — 730
- Semberija (predeo) — 33, 466, 751, 834
- Semić — 315
- Senožeče — 753
- Senovo (kod Krškog) — 171, 684
- Senj — 102, 108, 211, 562, 645, 648, 661, 728, 729, 746, 798, 823, 839
- Sergejević Aleksandar Šornjikov — 156
- Sernec Dušan — 283, 321, 471
- Sesljan (u Italiji) — 773
- Sesvete — 727, 728, 759
- Sesvetski Kraljevec — 728
- Setihovo (kod Rudog) — 255
- Severin (kod Bjelovara) — 799
- Sevnica — 684, 804, 851
- Sežana — 677
- Sicilija (o.) — 21, 23
- Sikirica Nikola — 421
- Simin Han — 785
- Simić Stanoje — 231
- Simović Dušan — 326
- Simović Milan Zeka — 44, 249, 250, 369, 425, 426
- Sinajska pustinja — 48
- Sinj — 102, 350, 380, 562, 710, 759, 806, 832, 839, 857, 860, 866
- Sinjajevina (pl.) — 341, 344, 830
- Sirač (kod Daruvara) — 646
- Sirišćević Luka — 423
- Sirogojno (kod Čajetine) — 632
- Sisak — 450, 676, 703, 755, 805, 816, 823, 828, 836, 849, 852, 854
- Sjedinjene Američke Države — 7, 64, 157—159, 189, 287, 323, 551, 593, 642
- Sjekose (kod Gabele) — 818
- Sjenica — 393, 493, 528, 572, 582, 863, 872
- Sjetlina (kod Sarajeva) — 533
- Skelani (kod Srebrenice) — 612, 633, 721, 804
- Skender-Vakuf — 260
- Skoplje — 61, 62, 65, 182, 183, 224, 225, 243, 263, 264, 364, 365, 587, 648, 667, 683, 770, 858, 880
- Skopska Crna gora (pl.) — 17, 66, 244, 363, 500, 683, 730, 757, 760, 781
- Sikrad (kod Delnica) — 12, 167
- Skradin — 802
- Skrigin Georg — 423
- Slano — 704
- Slatina — 795
- Slave (u Albaniji) — 65
- Slavej (pl.) — 181

- Slavetić (kod Jastrebarskog) — 827, 828
- Slavonija — 33, 37, 90, 102, 246, 347, 356, 494, 506, 508, 558, 645, 646, 652, 661, 667, 672, 676, 687, 695, 707, 733, 735, 745, 765, 766, 774, 784, 798, 802, 819, 828, 829, 840, 841, 843, 845, 846, 848, 849, 851, 853, 855, 856, 858
- Slavonska Požega — 645, 646, 784
- Slavonski Brod — 479, 564, 799, 815, 851
- Slavonski Kobaš — 37
- Slijepac Most (kod Bijelog Polja) — 838, 862
- Slivnica — 691, 692
- Slovenačko primorje — 216, 300, 557, 650, 669, 683, 686, 707, 709, 773, 779
- Slovenija — 12, 40, 44, 49, 52, 84, 105, 108, 119, 120, 129, 192, 216, 219, 248, 258, 280, 282, 290, 293, 294, 298, 300, 315, 327, 328, 330, 338, 343, 345—349, 356—358, 460, 475, 481, 486, 489, 490, 508, 557—559, 634, 641, 646, 647, 650, 656, 659, 663—665, 667, 668, 673, 675, 677, 679, 681, 682, 685—689, 691, 694, 701, 704, 707, 711, 715, 725, 731, 733, 734, 736, 737, 740, 741, 744, 747, 749, 751—753, 755, 758, 760, 761, 771, 773, 777—780, 785, 787, 789, 790—792, 799, 803, 804, 807, 809, 816, 818, 825, 826, 833, 835, 838, 839, 859, 860, 867, 869, 871, 874, 876, 880
- Slovenj Gradec — 172
- Slunj — 350, 351
- Smajević Vasilije — 500
- Smilevski Vidoje Bata — 244, 500
- Smiljevac (kod Sjenice) — 570
- Smirnov Vladimir Voloda — 262
- Smodlaka Josip — 229, 258, 285, 287, 288, 298, 398, 431
- Smokvica (na Korčuli) — 613, 615
- Smrekovec (k. 1569, ikod Mozirja) — 172
- Smude (kod Vočina) — 828
- Snagovo (ikod Zvornika) — 620
- Soča (r.) — 634, 683, 686, 694, 701, 709, 711, 792
- Sofija — 355, 630
- Sofijanić Ratko — 71
- Sokolac — 85, 394, 533, 633, 648, 649, 665, 691, 697, 786, 800, 853
- Sokolov Stefan — 156
- Sokolovići (kod Sokolca) — 394, 531, 670, 844
- Sokolska planina — 332
- Solakova Kula (kod Prozora) — 139, 375
- Solčava (r.) — 172
- Solev Kočo Racin — 587
- Solun — 61, 648, 770
- Sotlar Anton Tone — 468, 548
- SpasSč Branko — 625
- Split — 379, 380
- Spodnja Idrija — 801, 842
- Spreča (r.) — 33, 68, 533, 850, 872
- Spuš — 844
- Srb (D. i G.) — 101, 110, 446, 450, 679, 716, 813, 819, 850, 860, 871, 877
- Srbac — 743
- Srbija — 11, 15, 16, 31, 65, 81, 82, 119, 136--139, 155, 156, 160, 162, 215, 263, 281, 293, 294, 321, 326—331, 333, 335, 336, 338, 339, 341—344, 348, 350, 356--358, 419, 438, 440, 460, 462, 463, 476; 479, 480, 483, 529, 530, 532, 533, 535, 545, 547, 567--570, 578, 582, 594, 597, 612, 620, 626, 627, 629, 663, 689, 730, 740, 744, 747, 748, 751, 753, 756, 757, 763, 771, 772, 774, 775, 777, 779, 781, 785, 786, 791, 796, 797, 799, 800, 803, 807, 813, 816, 817, 819, 820, 822, 824, 825, 827, 833, 838, 840, 843, 844, 846, 847, 849, 850, 852, 859--861, 867, 871, 872, 874, 876, 879
- Srebrenica — 337, 341, 578, 612, 633, 804
- Srebrnik (kod Tuzle) — 841, 850
- Srednje — 701, 709
- Srednji istok — 233, 236, 369, 371—373, 388, 425, 426, 481, 495
- Sredorek (predeo) — 244
- Sredozemlje — 58, 94, 134, 228, 257, 551
- Srem — 11, 96, 111, 466, 672, 679, 703, 705, 706, 747, 751, 763, 783, 825, 860, 879
- Sremska Kamenica — 783
- Sremska Mitrovica — 668, 737, 763, 783, 858
- Sremska Rača — 737, 748, 860
- Sreteška Gora (kod Kolašina) — 846
- Staljingrad — 558

- Stamatović Jovan — 71, 534
 Stambolić Petar — 70, 71, 499, 596
 Stambulčić (kod Sarajeva) — 337
 Stamenković Dragi — 71, 160
 Stanimirović Ljubica — 112, 618
 Stanišić Bajo — 342, 343, 660, 661
 Stapari (kod Užica) — 879
 Stara Vas — 696
 Stari Brod (kod Višegrada) — 16
 Stari Grad (na Hvaru) — 48, 678
 Staro Selo (kod Ivanjice) — 570
 Staro Topolje — 692
 Stefanov Niko — 588
 Stefanović Svetislav Čečo — 91, 132, 189, 253, 256—258, 284, 286—288, 301, 310, 420, 421
 Stepen (kod Avtovca) — 653, 657
 Stjuart Bil (Bili Stewart) — 157
 Stojadinović Milan — 323, 325
 Stojanovski Koce Metalac — 183
 Stojnić Velimir — 245
 Stolac — 663, 702, 714, 758i, 769, 794, 801, 821
 Stolice (kod Loznice) — 329
 Ston — 616, 617
 Stopiče (kod Novog Mesta) — 809
 Stracin (kod Kumanova) — 364, 845, 880
 Stranica (kod Celja) — 172
 Strašnik (kod Petrinje) — 849, 852
 Stravče (D. i G., kod Lijeve Rijeke) — 128, 846, 850
 Strezimirovo (kod Bosiljgrada) — 839
 Strmaševo (kod Kavadaraca) — 183
 Strmica (ikod Knina) — 102, 6X2, 819
 Struga — 62
 Struganik (kod Valjeva) — 331
 Strumica — 62, 182, 264, 364, 636
 Strumica (r.) — 61
 Stube — 670
 Stubica — 786, 847
 Studenica (r.) — 479, 480, 499, 566, 570, 786, 817, 824, 838
 Stupari (kod Vlasenice) — 877
 Subotica — 783
 Sučevići (kod Gračaca) — 110, 446
 Sudjec Vladimir — 156
 Suecki kanal — 21
 Suha krajina — 875
 Suhopolje — 775
 Suhor (kod Metlike) — 171
 Sunja — 510, 564, 755, 779, 788, 809, 816, 822, 828, 849, 852, 854
 Surdulica — 363, 879
 Sušak — 649, 851
 Suše — 687
 Sušić Marko — 421
 Sutjeska (r.) — 344, 783
 Sutla (r.) — 171
 Sutomiščica (na o. Ugljanu) — 678, 681
 Suvaja (D. i G., kod Srba) — 447, 574, 826
 Suvobor (pl.) — 499, 592, 620
 Sveta Helena (kod Pilštanja) — 171
 Sveta Jana (kod Jastrebarskog) — 649
 Sveta Klara (kod Zagreba) — 805, 836
 Sveta Luoiija (sada Most na Soči, kod Tolmina) — 646, 650, 684, 792, 835
 Sveta Radegunda (kod Mozirja) — 172
 Sveti Ivan Zelina — 866
 Sveti Jurij (kod Celja) — 672, 741
 Sveti Nikole (kod Štipa) — 62
 Sveti Primož (kod Kamnika) — 172
 Sveti Vito (crkva, na Korčuli) — 613, 862
 Svinjice — 795
 Svinjište — 781
 Svodna — 776, 827, 835
 Svrab Milan — 688

š

- šabac — 331, 479, 626
 Šahovići — 136, 289, 830, 834, 840, 843, 846, 849, 865
 Šajinci — 757
 Šakić Mićun — 546
 Šamarica (pl.) — 343
 Šantić Sreten — 579
 Šar-planina — 17, 65
 šašić Jefto — 381, 554, 557, 559, 561, 564
 Šćepan-Polje — 338
 Ščit (kod Prozora) — 139, 353
 Šegrt Vlado — 378
 Šegvić Zdenka — 133
 Šekovići (kod Vlasenice) — 633, 634, 877
 Šentjunc Lidija — 279
 šentjošt — 734
 Šentjurje — 696
 Šent Peter (sada Pivka) — 801, 842, 845, 875, 876
 šentviška Gora — 709

- šestanj (k. 205, kod Petrinje) — 849
 Šibalić Mijuško — 114
 Šibenik — 657, 701, 737, 738, 772, 842
 Šid — 825, 879
 Šilović Srećko — 248
 Šiljegović Boško — 392, 420
 Šipovljani (kod Drvara) — 541
 Šipovo (kod Jajca) — 353, 796, 797, 800, 877
 Šiprage (kod Kotor-Varoša) — 260, 413
 široko Polje — 708
 Škalić (kod Brinja) — 851
 Škerović Zarija — 112
 Škofja Loka — 650, 734
 Škofljica — 715
 Šlander Slavko — 688
 Šmarje — 711, 715
 Šmartno, ob Paki — 869
 Šolta (o.) — 613, 759
 šoštanj — 172, 741, 869
 špišić Bukovica — 661
 Šrank Maks (Max Schrank) — 558
- Štabovi:*
- Mornarice NOVJ — 24, 47, 48, 83, 91, 92, 100, 106, 126, 132, 133, 135, 142—144, 154, 165, 166, 168, 193, 201, 205, 216, 218, 228, 229, 236, 253, 271, 272, 286, 287, 296, 306—308, 310, 322, 361, 408, 424, 467, 526, 554—556, 595, 613, 615, 622, 678, 681
 - Operativni partizansko-četnički za istočnu Bosnu — 338
 - Operativni za Istru — 651, 654, 657, 681, 881
 - Operativni za Liku — 645, 657, 661
 - Unske operativne grupe (8. februara 1944. nazivao se Unski sektor; 16. februara Unska grupa; 23. februara Unski operativni sektor; 27. februara dobio je konačan, naziv: Štab Unske operativne grupe 4. korpusa NOVJ) — 56
- Štajerska — 171, 316, 327, 346, 558, 672, 677, 678, 702, 707, 725, 741, 749, 754, 761, 773, 793, 851, 860
 Štip — 62, 182, 264, 858
 Štitkovo (G. i D., kod Ivanjice) — 840
 Štore — 696, 741
 Štrpci (kod Priboja) — 256
- Štulac (t. 2103) — 237
 šubašić Ivan — 55
 Šujica (kod Livna) — 110, 562, 656
 šumadija (predeo) — 16, 71, 477, 568—570, 577
 Šupljaja (kod Knina) — 674
 šušelj-breg — 795
 Švabić Mihailo — 123, 392
 Švajcarska — 412
 Švob Vinko — 245
- T
- Tabanovce (kod Kumanova) — 682, 683, 845, 880
 Tacović Branko — 303, 304
 Taleža (kod Trebinja) — 657
 Tara (pl.) — 632
 Tara (r.) — 830
 Taranto (u Italiji) — 20, 21, 23, 25, 26
 Taraš (br.) — 844
 Tarčin (kod Konjica) — 347, 353
 Tatre (kod Divače) — 660
 Teheran (u Iranu) — 8
 Temelkovski Borko Ljiljak — 62, 182, 587, 636
 Temišvar — 327
 Terzić Velimir — 245, 821
 Tesla Nikola — 189, 190
 Teslić — 348, 655, 657, 765, 863, 865
 Tetovo — 62, 264, 587
 Tičja glava — 791
 Tijardović Ivo — 421, 525
 Tikveš — 18, 62, 224/265, 267
 Tintar Milan — 573
 Tiškovac (kod Drvara) — 101
 Tjentište — 345, 346
 Tmušić Vuko — 230
 Tobolić — 724, 728, 735
 Todorović Boško — 339, 340
 Todorović Voja — 273, 303
 Todorovski Hristijan Karpoš — 682
 Tolmin — 650, 683, 701, 707, 709, 869
 Tomašević Stana — 81, 419
 Toplica (predeo) — 16, 71, 136, 138, 139, 204, 477, 499, 529, 567, 570, 690, 772, 854, 857
 Toplica (r.) — 847
 Toplice (kod Jastrebarskog) — 828
 Topusko — 51, 717
 Toronto (u Kanadi) — 287
 Tovarnik (kod šida) — 660

- Travnik — 259, 260, 560, 645, 648, 685, 717, 730, 796
 Trbonje — 773
 Trgovište (kod Vranja) — 730
 Trebava (pl.) — 834, 850
 Trebelno — 851
 Trebešin (kod Herceg-Novog) — 309
 Trebinje — 67, 137, 356, 364, 586, 663, 702, 710, 713, 719, 720, 750, 754, 758, 760, 788, 793, 794, 795, 800, 853, 877
 Trebišnjica — 713
 Trebješanin Milan — 161
 Trebnje — 658, 749, 811, 875
 Trepča — 17
 Tresin (u Egejskoj Makedoniji) — 364
 Treska (r.) — 61
 Treskavica (pl.) — 347, 375, 783, 857
 Trešnjevik (brdo, kod Andrijevice) — 865
 Trgovište (kod Vranja) — 63, 363, 588
 Tričkov Vlado — 630
 Trilj — 806, 832
 Trijebač (predeo) — 804, 844
 Trikić Sava — 217
 Trinolis — 403
 Trninić Breg (kod Drvara) — 123
 Trn — 690
 Trnova (kod Bijeljine) — 826, 854
 Trnova Poljana (kod Sinja) — 666
 Trnovica (kod Pljevalja) — 808
 Trnovitica — 735
 Trnovo (kod Gorice) — 650
 Trnovo (kod Sarajeva) — 137, 340, 344, 376, 478, 713, 786, 800, 804[^], 829, 841
 Trnovo (kod Mrkonjić-Grada) — 797
 Trnovski gozd (pl.) — 658
 Trogir — 34
 Trajane — 688, 696, 755, 773
 Tropoj (u Albaniji) — 17
 Trošmarija (kod Ogulina) — 878
 Trst — 557, 651, 654, 660, 671, 673, 675, 676, 696, 726, 728, 753, 756, 787, 792, 801, 831, 845, 851, 869, 875, 881
 Trsteno (kod Dubrovnika) — 814
 Trška Gora (kod Novog Mesta) — 668, 684
 Trubar (kod Drvara) — 102, 871, 877
 Trusina — 719
 Tržič — 699, 724
 Tucakov Do (kod Avtovca) — 138, 138
 Tulumbat (u Africi) — 135, 758
 Tulja — 761
 Tumba (br.) — 839
 Turbe — 796
 Turija (u Meglenu) — 636
 Turimandžovski Dimče Gorski — 180, 181
 Turjak — 715, 731, 860
 Turjanski (kod Vrhovina) — 797, 798, 820
 Turmente — 760
 Turopolje — 171, 680, 687, 703, 805, 836
 Turovac (predeo, kod Gračaca) — 446
 Tušilović — 788, 795
 Tuturano (u Italiji) — 21
 Tuzi (kod Kolašina) — 846
 Tuzla — 95, 96, 217, 393, 530, 572, 620, 633, 714, 756, 760, 785, 811, 823, 830, 834, 840, 850, 854, 872, 876, 877
 Tuzević — 687, 693, 848, 851

U

- Ub — 329
 Ubalac (kod Bioča) — 128
 Ubli (kod Bioča) — 128
 Udbina — 12
 Udetin (kod Dvora na Uni) — 810
 Udine (u Italiji) — 686, 762
 Uederli Robin — 20
 Ugar (r.) — 260
 Ugljan (o.) — 675, 678, 681, 693
 Ugljevnik (kod Bijeljine) — 830
 Ujedinjeni savez antifašističke omladine Jugoslavije — 120—122, 155, 177, 207, 305, 310, 419, 430, 471, 536
 Ujniće (kod Bijelog Polja) — 862
 Ulog (kod Nevesinja) — 137, 694, 841
 Uloševina (kod Mojkovca) — 843, 865
 Umoljani (kod Konjica) — 478, 493, 533, 841, 857
 Una (r.) — 53, 450, 510, 655, 816, 854
 Unac (r.) — 541, 543, 584
 Uroševac — 17

Uskoković Jagoš — 137
 Uskoplje — 713
 Ustibar (kod Rudoq) — 255
 Ustikolma — 783, 829, 830
 Ušće (kod Raške) — 429, 484, 493, 560, 757, 791, 817, 824, 838, 850,
 Uvac (r.) — 288, 336
 Uvala (kod Drvara) — 123, 584
 Uzdol (kod Prozora) — 139
 Uzunovski Cvetko Ab'as — 61, 62, 65, 66, 182, 587, 636
 Užice — 329, 332—336, 357, 393, 440, 483, 484, 528, 530, 534, 546, 570, 571, 582, 592, 597, 598, 612, 620, 632, 753, 791, 863, 874, 879

V

Valenčić Ante Janez — 181
 Valjevo — 331, 332, 334—336, 479, 528, 530, 583, 612, 620
 Varaždin — 564, 674
 Varaždinske Toplice — 674, 867
 Vardar (r.) — 61, 62, 365—637, 648
 Vardište — 632
 Verdun (kod Novog Mesta) — 809
 Vareš — 339, 653
 Varna (u Bugarskoj) — 627
 Vasić Dragiša — 331
 Vasiljević Prvoslav — 38, 46, 250, 397—399, 468
 Vasojevići (predeo) — 33, 128, 129, 342
 Vavpča Vas — 875
 Vela Luka (na Korčuli) — 613, 615, 616
 Velebit Vladimir — 20, 22, 46, 165, 228, 256—258, 292, 362, 400, 402, 426, 445, 468, 496, 498, 527, 548, 614, 624
 Velenje (kod šoštanja) — 172, 741, 869
 Veles — 62, 63, 182, 183, 225, 264, 265, 587, 636, 682, 736, 757
 Veleševac — 687
 Veletra (kod Barija, u Italiji) — 135
 Veličane — 758, 761
 Velika Britanija — 7, 14, 64, 84, 157—159, 287, 470, 475, 527, 642
 Velika Gorica (kod Zagreba) — 652, 680, 703, 770, 810, 868
 Velika Kladuša — 53
 Velika Plana — 777, 782
 Velike Lašče — 651, 659, 695, 707, 732, 749, 809, 845, 875

Velike livade — 792
 Veliki Obijaj (t. 1195, kod Bos. Gralhova) — 102
 Veliki Poganac — 674
 Veliko brdo — 791
 Veliko Selo — 780
 Velmej (kod Ohrida) — 636
 Vern (Verne, u Francuskoj) — 70
 Ver[^]aj (u Francuskoj) —• 57
 Vezić Martin — 132, 296
 Vidaković Ante — 111
 Videm — vidi Udine
 Vidojevica (pl.) — 781
 Vidović Žarko — 161
 Vidovo Selo (kod Bos. Petrovca) — 124
 Vilson Henri (Henri Maitland Wilson) — 228, 257, 308
 Viluse — 60, 356, 653, 670, 671, 709, 719, 811, 827, 857, 873
 Vinica (u Pruskoj) — 349
 Vinkovci — 557, 737, 775, 784, 841
 Vionica (kod Raške) — 429, 813
 Vipavska dolina — 161, 254, 646
 Virovitica — 198, 559, 752, 765, 771, 798, 808
 Vis (o.) — 22, 24, 38, 43, 87, 91, 92, 106, 125, 126, 133, 135, 144, 165, 166, 168, 179, 184, 189, 193, 194, 201, 218, 236, 248, 257, 271, 272, 284—286, 292, 294, 301, 306, 308, 310, 401, 402, 408, 421, 424, 425, 526, 548, 554—556, 613, 615—617, 622, 769, 784, 818, 861
 Visarionović Josip Staljin — 157—159, 731
 Visoka (kod Ivanjice) — 840, 863
 Višegrad — 60, 11, 256, 338, 339, 340, 480, 530, 531, 533, 729, 733, 757, 763
 Višnja Gora — 811
 Višnjica (kod Vlasenice) — 633
 Vitanje — 172
 Vitina (kod Ljubuškog) — 563
 Vitonje (kod Ljubinja) — 94, 741
 Vitovije — 796
 Vitunj — 666
 Vivodina — 171
 Vještića gora (kod Vrlike) — 857
 Vjetarnik (pl.) — 846, 850, 853
 Vladaje (kod Gostilja) — 632
 Vladičin Han — 880
 Vlahov Dimitar — 64
 Vlajinić Mirko — 542

- Vlasenica — 337, 338, 340, 341, 416, 444, 463, 534, 547, 620, 633, 634, 648, 877
- Vlasotinci — 588
- Vlaška — 728
- Vlašić planina — 645
- Voden (u Grčkoj) — 648
- Voćin — 828
- Vodice (kod Šibenika) — 802
- Vodoteč — 687, 729, 848
- Vogelnik Adolf Dolfe — 468, 548
- Vojnik (kod Celja) — 172
- Vojsko (kod Idrije) — 650
- Vojvodić Todor — 303, 304
- Vojvodina — 119, 156, 281, 327, 359, 396, 473, 474, 597, 598, 659, 667, 679, 701, 704, 706, 737, 745, 747, 762, 774, 780, 782, 796, 806, 825, 837, 858
- Volinja (kod Kostajnice) — 870
- Volkov (u SSSR) — 558
- Voloder (kod Kutine) — 812
- Volujak (pl.) — 344
- Voljavica (kod Srebrenice) — 782, 789
- Voštane (kod Sinja) — 806
- Vransko — 754, 755, 773
- Vranje — 63, 65, 71, 204, 363, 483, 499, 665, 682, 730, 757, 798, 844, 845, 870, 880
- Vranjska Banja — 837, 880
- Vražići — 756, 762
- Vrbanja (r.) — 260
- Vrbaš (r.) — 259, 260, 350, 351, 738
- Vrbica (D. i G., kod Bileće) — 138
- Vrbljani (kod Bos. Petrovca) — 124
- Vrbosko — 666, 718
- Vrbovec — 774
- Vrbovo — 793
- Vrdnik — 841
- Vrdovo (kod Vrlike) — 857
- Vrgorac — 759
- Vrhovine — 439, 797, 798, 802, 805, 809, 820, 823, 868, 873
- Vrhovne komande:*
 — italijanska — 342
 — nemačka — 99, 126, 342, 355
- Vrhovni štab NOV i POJ — 7, 12, 14—20, 27, 28, 30—35, 37, 38, 43, 48, 50, 52, 54, 56, 58—60, 67—69, 72, 74, 78, 79, 83—88, 90, 93—95, 97—104, 106, 107, 110, 111, 118, 123, 125—127, 129, 133—137, 139, 140, 142—144, 146—149, 153, 156, 157, 161—163, 165, 167—169, 171, 178, 179, 186—188, 190—194, 197, 198, 201, 203, 206, 208—210, 212—217, 219, 221—223, 226, 227, 230, 233, 235, 237, 239, 241—243, 245—250, 252, 254—257, 259, 261, 262, 266, 268, 269, 271, 273, 277, 278, 284, 288, 290, 292—295, 299, 300, 302, 306, 312, 315, 322, 328, 330, 333, 334, 337, 338, 340, 341, 344, 346, 348, 350, 351, 353—356, 361, 362, 372, 379, 383, 385, 386, 388, 390, 397, 398, 400, 401, 403, 405—411, 413, 415—418, 420, 423—425, 428, 429, 432, 434, 435, 438—440, 443, 445, 447, 450—453, 455—457, 459—469, 475—480, 483, 488, 491—493, 495, 500, 502, 503, 505, 507, 513—517, 523, 526—534, 536—541, 545—550, 552—555, 557, 566—574, 576—580, 582, 583, 586, 589, 591, 592, 594, 595, 597—599, 601, 606, 612—617, 619—629, 632—634, 641, 642, 646, 647, 649—651, 653, 656, 658, 659, 661, 663, 664, 667, 670, 671, 674, 676, 679, 682, 685, 687, 690, 691, 694, 695, 697, 699, 701, 704, 706, 709, 711, 715, 717, 719, 720, 723, 725, 731, 736, 739, 740, 744, 745, 747, 751, 753, 756, 762, 764, 766, 768, 771, 773, 774, 776, 777, 779, 782—785, 789, 791, 799, 801, 803, 807, 810, 811, 813, 814, 816, 819, 821, 822, 824—826, 829, 833, 834, 838, 840, 843, 848—850, 852—854, 856, 859, 861, 864, 867, 871, 872, 874, 876, 881
- Vrlika — 102, 682, 857, 860
- Vrmbaje (kod Ušća) — 429
- Vrmoš (u Albaniji) — 642
- Vrnograč (kod Cazina) — 53
- Vrpolje — 692, 702
- Vrpolje (kod Dvora na Uni) — 810
- Vrsnik (kod Idrije) — 839
- Vrtojba (kod Gorice) — 773
- Vučković Đorđe — 428
- Vujačić Marko — 12, 13, 192, 290, 298
- Vujasinović Todor — 167, 192, 290
- Vujović Milutin — 19, 26, 295, 404, 468
- Vujović Mitar — 27, 30, 32, 33, 35, 36, 74, 163, 169, 186, 187, 213, 214, 383, 385, 413, 414, 434, 437, 454, 457, 589, 591, 606, 611

Vujović Petar — 112, 618
Vukićević Dušan — 161
Vukićević Đoko — 392, 417
Vukmanić — 788, 795
Vukmanović Svetozar Tempo — 14,
61, 66, 180, 182, 204, 221, 224, 243,
244, 263, 265, 267, 328, 348, 363—365,
430, 499—501, 571, 587, 588, 596,
630, 631, 635
Vukosavci (kod Lopara) — 819
Vukotić Aleksandar — 230
Vukotić Jovan — 594, 612
Vukovar — 557

Vukovići (kod Titograda) — 804

Z

Zabarjačko brdo — 483
Zabok (kod Krapine) — 559
Zaborani. (kod Nevesinja) — 376
Zabrđe — 748, 756
Zabukovac — 728
Zadar — 701, 716, 724, 735, 736, 738,
775
Zagarač — 786, 787
Zagoni — 748
Zagorje — 722, 727, 735, 746, 763,
774, 792
Zagreb — 53, 54, 87, 102, 327, 340,
349, 557, 559, 562--564, 646, 654,
657, 668, 671, 679, 685, 692, 693,
695, 696, 701, 703, 705, 708, 712,
728, 738, 746, 759, 763, 767, 769,
770, 774, 783, 784, 789, 791, 792,
793, 795, 805, 812, 815, 823, 825,
836, 837, 842, 845, 851, 854, 878
Zagreda (kod Bioča) — 128, 847
Zajčji Vrh (kod Novog Mesta) —
809
Zajile (kod Daruvara) — 645
Zajezda (kod Varaždinskih Toplica)
— 867
Zalog — 684
Zaloka (kod Mozirja) — 172
Zalužani (kod Banje Luke) — 815
Zamlača (kod Dvora na Uni) — 810
Zanoglinsko polje (kod Kupresa) —
139
Zapadna Morava (r.) — 336, 477,
566, 880
Zaplanik — 713
Zaton (kod Dubrovnika) — 818
Zatrijebač (predeo, kod Titograda)
— 128
Zavala — 750, 769

Zavlaka (kod Loznice) — 332
Zavodnje (kod šoštanja) — 172
Zavoj (kod Ohrida) — 636
Zborsko (kod Meglena, u Grčkoj)
— 61, 181
Zdenčina — 671, 728, 733, 821, 827,
854
Zdenska Vas (kod Kočevja) — 668,
691, 692, 715, 725
Zgofnja Idrija — 801
Zečević Vlado — 167, 192, 290, 329,
330
Zečevo (kod Kistanja) — 768
Zekić Miloš — 217
Zelenci (kod Vilusa) — 671
Zelenika — 670
Zelinje (kod Zvornika) — 674

Zemaljska antifašistička veća narodnog oslobođenja:

— Bosne i Hercegovine — 357,
474
— Crne Gore i Boke — 32, 81, 96,
-177, 195, 241, 248, 357, 396
— Hrvatske — 51, 57, 79, 96, 188,
195, 196, 199, 200, 206, 220, 229,
240, 248, 283, 298, 314, 357, 398,
410, 421, 423, 474, 494
— Makedonije — 62
— Sandžaka — 96, 357
— Zemun — 564, 855, 881
Zeta (predeo) — 33
Zeta (r.) — 661, 804, 844
Zidani Most — 171, 659, 672, 681,
688, 689, 792, 804, 851, 860
Zizova Trajanka Zlata — 636
Zlatar (kod Zagreba) — 878
Zlatar (pl.) — 459
Zlatar-Bistrica (ž. st., kod Zagreba)
— 746
Zlatibor (pl.) — 336, 393, 663, 863,
874
Zletovo — 858
Zlobin — 666, 668, 700, 708, 739, 851
Zogović Radovan — 117
Zon Zina — 401

Zone operativne NOVJ:

— 4. Glavnog štaba NOV i PO
Hrvatske — 48, 84, 707
— 4. Slovenije — 171, 172, 659,
688, 696, 725, 734, 741, 749, 755,
761, 790, 801, 831, 832, 851, 869
— 5. NOV i PO Makedonije — 368

- Kosovska — 66
 Zorić Milan — 273
 Zrilić Milan — 41
 Zrmanja (kod Knina) — 446, 674
 Zrmanja (r.) — 832
 Zupci — 719, 729, 730, 754, 811
 Zvornik — 96, 217, 337, 339, 393,
 480, 612, 620, 633, 748, 766, 771,
 785, 834, 840, 872, 876
- ž
- Žabijak — 293, 416
 Žaga — 684
 Žagubica — 484
 Žanetić Nikola — 423
 Zanko Miloš Marinko — 132
 Žarković Gruzica — 248
 Žarkovo (kod Trebinja) — 758, 761
 Žegnjane (kod Kumanova) — 63,
 726
 Žegulja (kod Trebinja) — 663, 794
 Željeva — 760
 Željvino (kod Kumanova) — 845
- Žena Glava (na Visu) — 408
 Zeneva (u Švajcarskoj) — 53, 412
 žepa (kod Han-Pijeska) — 633
 Žiri (kod Idrije) — 839
 Zirovac (kod Dvora na Uni) — 246
 Zirović (kod Livna) — 834
 Zirovnica — 699
 Zivaja (kod Dubice) — 564
 Živković Olga — 534
 Živković Zivko — 392
 Zrnovica — 746
 Zujović Sreten Crni — 113, 116, 145,
 229, 310, 328, 333, 397, 399, 424,
 447, 554, 595, 613, 615, 621, 622
 Žuljana (na Pelješcu) — 194
 žumberak — 12, 94, 105, 315, 555,
 649, 652, 662, 724, 728, 733, 795,
 805, 827, 836, 854
 Žunić Jela — 125, 133, 555
 Žunovi (kod Vlasenice) — 111, 112
 Župić (k. 264, kod Petrinje) — 849
 Žuta Lokva (kod Brinja) — 648, 654
 Žutnica — 795
 žužemberk — 874, 875